การศึกษากระบวนการเรียนรู้ แนวคิด สู่การสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ปริญญานิพนธ์

ของ

นันทวัน ตอบงาม

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยดุริยางควิทยา

มีนาคม 2557

การศึกษากระบวนการเรียนรู้ แนวคิด สู่การสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ปริญญานิพนธ์

ของ

นันทวัน ตอบงาม

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยดุริยางควิทยา

มีนาคม 2557

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษากระบวนการเรียนรู้ แนวคิด สู่การสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

บทคัดย่อ

ของ

นันทวัน ตอบงาม

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยดุริยางควิทยา

มีนาคม 2557

นันทวัน ตอบงาม. (2557). **การศึกษากระบวนการเรียนรู้ แนวคิดสู่การสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรี ของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร**. ปริญญานิพนธ์ ศป.ม.(มานุษยดุริยางวิทยา). กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คณะกรรมการควบคุม ดร.วีระ พันธุ์เสือ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุจี ศรีสมบัติ.

การศึกษากระบวนการเรียนรู้ แนวคิดสู่การสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร มีจุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้าวิจัยคือ 1. ศึกษากระบวนการเรียนรู้และประสบการณ์ทางดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร 2.ศึกษาแนวคิด การสร้างสรรค์ผลงานดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยด้วยกระบวนการทางมานุษยวิทยาได้ผลสรุปดังนี้

พันโทเสนาะ หลวงสุนทร เกิดในสายตระกูลของนักดนตรีได้เรียนรู้กระบวนการทางดนตรีมา แต่เกิด ได้ศึกษาดนตรีในสายของท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ(ศร ศิลปบรรเลง) และสายท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศลศึกษาเรียนรู้ดนตรีไทยและดนตรีสากลทั้งในภาคทฤษฎีและปฏิบัติ มีประสบการณ์ตรงในการทำงานที่หลากหลาย ได้เห็นกระบวนการถ่ายทอดทางดนตรีจากครูดนตรีหลายท่าน สามารถบูรณาการกระบวนการถ่ายทอดสู่ลูกศิษย์ในลักษณะต่างๆ ได้สืบทอดวัฒนธรรมการไหว้ครูครอบครูทางดนตรีและประสิทธิประสาทให้ลูกศิษย์ได้สืบทอดเป็นรุ่นๆ ต่อมา สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นกระบวนการแห่งการเรียนรู้ที่ตกผลึกมาเป็นแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรี

แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ในด้านการประพันธ์เพลงใหม่ประเภทเพลงโหมโรง จะใช้แนวคิดในการประพันธ์สองลักษณะ ลักษณะแรกประพันธ์ขึ้นจากทำนองเพลงไทยสากล ลักษณะที่สองประพันธ์ขึ้นจากทำนองเพลงไทยเดิมในอัตราจังหวะสองชั้น โดยได้บูรณาการหลักการของเพลงสากลเข้าไปในบทเพลงตามความเหมาะสม นิยมการทำท่อนนำ (Introduction) แนวคิดในการสร้างสรรค์ประพันธ์เพลงไทยประเภทเพลงทางเปลี่ยนและเพลงเบ็ดเตล็ดเกิดขึ้นเพราะต้องการทำเพลงให้เป็นที่น่าสนใจเมื่อต้องบรรเลงซ้ำหลายเที่ยว โดยใช้ องค์ความรู้ด้านการประพันธ์เพลงไทยที่ได้สั่งสมบ่มเพาะจากประสบการณ์นำมาสร้างสรรค์ขึ้น

แนวคิดในการสร้างสรรค์ประพันธ์เพลงทางเดี่ยวเครื่องดนตรีระนาดเอก ปี่ใน ฆ้องวงใหญ่ ฆ้องวงเล็ก การปรับวงและประดิษฐ์ทางเพลงเกิดขึ้นจากการที่ต้องนำไปถ่ายทอดต่อยอดให้กับลูกศิษย์ หลักการในการสร้างสรรค์จะใช้หลักการพื้นฐานด้านการประพันธ์เพลง ทางเดี่ยวที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ผ่านการตกตะกอนทางความคิดออกมาเป็นบทเพลงทางเดี่ยวในรูปแบบของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

แนวคิดในการจัดทำเอกสารประกอบการสอน และการบันทึกโน้ตเพลงไทยในระบบโน้ตสากล เกิดขึ้นเพราะต้องการจัดการเรียนการสอนให้เห็นชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อความสะดวกและง่ายต่อการเข้าใจในการเรียนดนตรี อีกทั้งการบันทึกโน้ตเพลงไทยในระบบโน้ตสากลยังสร้างความสะดวกในการอ่านและสามารถเก็บบันทึกข้อมูลที่เป็นระบบสากลให้คงอยู่ต่อไป

STUDYING THE LEARNING PROCESS AND CONCEPTS OF LIEUTENANT COLONEL SANOH LUANGSOONTHORN `S MUSICAL WORKS CREATION.

AN ABSTRACT

BY

NANTAWAN TOPNGAM

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the

Master of Fine Arts Degree in Ethnomusicology

at Srinakharinwirot University

March 2014

Nantawan Topngam. (2013). **Studying The Learning Process and Concepts Of Lieutenant Colonel Sanoh Luangsoonthorn `s Musical Works Creation.** **Master thesis** , M.F.A. (Ethnomusicology) .Bangkok: Graduate school, Srinakharinwirot University . Advisor Committee : Dr.Veera Phansue . Assoc.Prof.Dr.Rujee Srisombat.

This anthropological research, Studying the Learning Process and Concepts of Lieutenant Colonel Sanoh Luangsoonthorn's Musical Works Creation, aims to reveal (1) the musical learning process and experiences of Lt.Col. Sanoh Luangsoonthorn, and (2) the concepts behind the creation of his musical works.

Lt.Col. Sanoh Luangsoonthorn, born and brought up in a traditional Thai musical family, studied music in the styles of Master Luang Praditphairoh and of Master Changwang Thua Phatthayakoson, not only the music theory but also performance practice of Thai and Western musical traditions. Lt.Col.Sanoh gained various kinds of experience from work and traditional musical transmission procedure from his Masters, knowledges that enabled him to create different styles of teaching for different students. He inherited the right to lead the "wai khru" ceremony (Homage to the Teachers ceremony) where traditional initiation ceremony for students took place. The above knowledges and experiences consequently became significant sources for Lt.Col. Sanoh's musical works creation.

Lt.Col. Sanoh Luangsoonthorn's Homrong musical repertoires are created from already existing melody which came from two sources: Thai popular music and traditional Thai melody in the "songchan" style. Western music's compositional techniques were selectively used and "thon-nam" or the "Introduction" was commonly added. For the creation of others musical repertoires including normal song and rearrangement of a song (pleng thang-plien), traditional Thai music's compositional techniques were used. Lt.Col. Sanoh integrated all knowledge and experiences he had in order to improve songs that required repetitions and to introduce the more interesting melodies to them.

For solo repertoires particularly arranged for the ranat-ek, pi-nai, khong-wong-yai, and khong-wong-lek, and numbers of short melody known as "hang-pleng" (literally meaning "tail of the song") were created to meet the demand from his pupils. Basic compositional

techniques, emerged of Lt.Col.Sanoh's own experiences, were used for these solo repertoires and therefore revealed patterns that well characterized his musical style.

Teaching materials and notations of Thai melody were created in oder to turn abstract elements in musical educational system to be more perceivable and therefore understandable. Apparently, by using western notation, Thai music is not only more understandable, but also easier to read and convenient to preserve.

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์เป็นอย่างดีด้วยความกรุณาเป็นอย่างสูงจาก ดร.วีระ พันธุ์เสือ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุจี ศรีสมบัติ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ผู้ให้คำแนะนำปรึกษา ตรวจทานแก้ไขจนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมพล งามสุทธิ ที่ให้เกียรติมาเป็นกรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติมชี้แนะแนวทางในการทำวิจัยฉบับนี้ให้สมบูรณ์มายิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ พันโทเสนาะ หลวงสุนทรและครอบครัวผู้เป็นบุคคลต้นเรื่องในการทำวิจัยฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณครูดนตรีทุกท่าน บุคคลทางดนตรีทุกคนที่เกี่ยวเนื่องกับการให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พูดคุย จนกระทั่งงานวิจัยฉบับนี้เสร็จลงอย่างสมบูรณ์

ขอขอบคุณ ดร.ดุษฎี สว่างวิบูลย์พงศ์ อาจารย์ดนตรีคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่กรุณาแปลชื่องานวิจัยและบทคัดย่อเป็นภาษาอังกฤษ

ขอขอบคุณ อาจารย์นิรันดร์ แจ่มอรุณ อาจารย์ดนตรีจากคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่คอยชี้แนะแนวทางในการเก็บข้อมูลด้านมานุษยดุริยางควิทยา พร้อมกับแนะนำบุคคลข้อมูลท่านอื่นๆ จนงานวิจัยสำเร็จลุล่วง

ขอบคุณเพื่อนนิสิตปริญญาโทที่ช่วยแนะนำ บอกกล่าวแนวทางในการทำงานวิจัย

ประโยชน์อันเกิดจากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอยกให้เป็นคุณงามความดีให้แก่บุพการี ครูบาอาจารย์ทั้งหลายที่อบรมสั่งสอนทั้งในด้านการศึกษาและด้านดนตรีขอยกความดีให้กับผู้ร่วมสืบทอดองค์ความรู้ด้านดนตรี ศิลปะวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่ตลอดไป

นันทวัน ตอบงาม

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	**บทนำ**	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการค้นคว้าวิจัย	4
	ความสำคัญของการค้นคว้าวิจัย	4
	ขอบเขตของการวิจัย	4
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
	ข้อตกลงเบื้องต้น	5
	นิยามศัพท์เฉพาะ	5
	กรอบแนวคิดในการวิจัย	7
2	**เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง**	8
	แนวคิดและทฤษฎี	8
	เอกสาร บทความ ตำราทางวิชาการ	10
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	26
3	**วิธีดำเนินการวิจัย**	29
	ขั้นค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล	29
	ขั้นศึกษาข้อมูล	29
	ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล	30
	ขั้นสรุปอภิปรายผลและเสนอแนะ	32
4	**การวิเคราะห์ข้อมูล**	33
	วิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ ประสบการณ์	35
	การศึกษาทั่วไปและการศึกษาดนตรีไทย	35
	ประสบการณ์การทำงานและประวัติทางดนตรี	52
	การสืบทอดและการถ่ายทอด	63
	การสืบทอดหน้าที่พิธีกรในพิธีไหว้ครู	92

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ **หน้า**

4 (ต่อ)

เอกลักษณ์ด้านดนตรี..... 99

แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรี..... 106

การประพันธ์เพลงใหม่ เพลงไทยประเภทโหมโรง..... 106

การประพันธ์เพลงไทยจากทำนองเพลงไทยสากล..... 158

การประพันธ์เพลงไทยประเภทเพลงเดี่ยว..... 201

การปรับวงประดิษฐ์หางเพลง..... 206

หนังสือทฤษฎีดนตรีและเอกสารประกอบการสอนวิชาดนตรี..... 207

การเก็บบันทึกข้อมูลเพลงไทยในระบบโน้ตสากล..... 208

5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ..... 224

บรรณานุกรม..... 236

ภาคผนวก..... 239

ประวัติย่อผู้วิจัย..... 286

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ **หน้า**

1 บัตรประจำตัวผู้เรียนโรงเรียนผู้ใหญ่วัดพระยาทำ และเกียรติบัตรจากโรงเรียน สยามกลการการศึกษาดนตรีไทย..... 36

2 โน้ตเพลงโล้ ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร..... 39

3 ท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) กับคณะลูกศิษย์ในพิธีไหว้ครู ที่บ้านบาตร..... 41

4 พันโทเสนาะหลวงสุนทรบรรเลง ระนาดเอกงานไหว้ครู บ้านท่าน ครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ 44

5 พันโทเสนาะ หลวงสุนทร หนึ่งในคณะอนุกรรมการที่ปรึกษาทบวงมหาวิทยาลัย..... 54

6 คณะกรรมการที่ร่วมตัดสิน งานส่งเสริมดนตรีไทยภาคใต้ ครั้งที่ 2..... 55

7 พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ประธานกรรมการตัดสินการประกวดผืนระนาดเอกครั้งที่ 5 จัดโดย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒวันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2554..... 56

8 พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ร่วมสืบทอดผลงานวงปี่พาทย์ไม้แข็งศิษย์ครูบุญยงค์ เกตุคง ศิลปินแห่งชาติปี 2531 ในรายการจุฬาวาทิต ครั้งที่ 152 ณ เรือนไทยจุฬา วันศุกร์ที่ 1 พฤษภาคม 2552..... 56

9 พันโทเสนาะ หลวงสุนทรร่วมกับศิลปินแห่งชาติและศิลปินอาวุโส บรรเลงเพลงชม แสงจันทร์ เถา ในงาน 90 ปีชาตกาลศาตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์วันเสาร์ที่ 30 มีนาคม 2556 ณ สำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์..... 57

10 พันโทเสนาะ หลวงสุนทร วิทยากรโครงการสัมมนาวิชาการ ศิลปินแห่งชาติ พบครูดนตรีไทย“ถ่ายโยงความรู้สู่การพัฒนาดนตรีไทย” ครั้งที่ 2 วันศุกร์ที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร..... 57

11 โน้ตเพลงสุโขทัยลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร..... 72

12 ร้อยเอกสมนึก แสงอรุณ ร่วมถ่ายทอดผลงานเพลงเดี่ยวปี่คลาริเน็ต ในงานเพลินเพลงเพราะ เชิดชูครูเสนาะ หลวงสุนทร ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์..... 78

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ **หน้า**

13 อาจารย์ ดร.วีระ พันธุ์เสือ ถ่ายทอดบทเพลงเดี่ยวระนาดเอกเพลงทะแย ซึ่งได้รับถ่ายทอดจากพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ในงานเพลินเพลงเพราะ เชิดชูครูเสนาะ หลวงสุนทร..... 83

14 อาจารย์ ดร.วีระ พันธุ์เสือ และนักศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ร่วมสืบทอดและถ่ายทอดบทเพลงที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ประพันธ์ขึ้น ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร..... 83

15 อาจารย์สุภเชฏฐ์ กิจวาส บรรเลงเดี่ยวระนาดเอกเพลงอาหนู ผลงานการประพันธ์เพลงทางเดี่ยวของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ 1 จัดโดยธนาคารกรุงเทพพาณิชยการจำกัด (มหาชน) ในปี พ.ศ. 2537..... 86

16 อาจารย์สุภเชฏฐ์ กิจวาส บรรเลงเดี่ยวระนาดเอกเพลงอาหนู ผลงานการประพันธ์เพลงทางเดี่ยวของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ 1 จัดโดยธนาคารกรุงเทพพาณิชยการจำกัด (มหาชน) ในปี พ.ศ. 2537..... 86

17 อาจารย์ภาวัช หลวงสุนทร ถ่ายทอดบทเพลงเดี่ยวระนาดเอก ของพันโทเสนาะ หลวงสุนทรในงาน “เพลินเพลงเพราะ เชิดชูครูเสนาะ หลวงสุนทร” ณ อาคารจุฬาภรณ์พิศาลศิลป์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันที่ 10 พฤษภาคม 2556..... 88

18 พันโทเสนาะ หลวงสุนทรรับมอบโองการสายท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2543 ณ หอประชุมหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา..... 97

19 พันโทเสนาะ หลวงสุนทรรับมอบโองการสายท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2543 ณ หอประชุมหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา..... 97

20 ตำราคาถาสายมงคล ที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ได้รับมอบจาก พระอาจารย์ศิริพงศ์ ครุพันธ์กิจ..... 99

21 ตำราคาถาสายมงคล ที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ได้รับมอบจาก พระอาจารย์ศิริพงศ์ ครุพันธ์กิจ..... 99

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ **หน้า**

22 นักดนตรีไทยศิษย์ท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)…….. 100

23 อาจารย์สมานและอาจารย์ฐิระพล น้อยนิตย์ ร่วมแสดงความยินดีในโอกาส
ที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทรได้รับการยกย่องเป็นศิลปินแห่งชาติ ปี 2555……. 101

24 พันโทเสนาะ หลวงสุนทรและนายทหารถ่ายรูปในพิธีประดับ
เครื่องหมายเลขนักเรียน ของนักเรียนดุริยางค์ชั้นปีที่ 1 รุ่นที่ 8…….. 105

25 โน้ตเพลงโหมโรงจักรทอง แผ่นที่ 1 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร……... 111

26 โน้ตเพลงโหมโรงจักรทอง แผ่นที่ 2 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร…… 112

27 โน้ตเพลงโหมโรงจักรทอง แผ่นที่ 3 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร…… 113

28 โน้ตเพลงโหมโรงจักรทอง แผ่นที่ 4 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร…… 114

29 โน้ตเพลงโหมโรงจักรทอง แผ่นที่ 5 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร……... 115

30 โน้ตเพลงโหมโรงจักรทอง แผ่นที่ 6 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร…… 116

31 โน้ตเพลงไตเติ้น ทบ. แผ่นที่ 1 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร…….. 120

32 โน้ตเพลงไตเติ้น ทบ. แผ่นที่ 2 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร…….. 121

33 โน้ตเพลงไตเติ้น ทบ. แผ่นที่ 3 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร……... 122

34 โน้ตเพลงโหมโรงนวมินทร์มหาราชา แผ่นที่ 1 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร…….. 124

35 โน้ตเพลงโหมโรงนวมินทร์มหาราชา แผ่นที่ 2 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร…….. 125

36 โน้ตเพลงโหมโรงนวมินทร์มหาราชา แผ่นที่ 3 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร…….. 126

37 โน้ตเพลงโหมโรงนวมินทร์มหาราชา แผ่นที่ 4 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร…….. 127

38 โน้ตเพลงโหมโรงภัทรมหาราช แผ่นที่ 1 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร…… 129

39 โน้ตเพลงโหมโรงภัทรมหาราช แผ่นที่ 2 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร…… 130

40 โน้ตเพลงโหมโรงภัทรมหาราช แผ่นที่ 3 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร……. 131

41 โน้ตเพลงโหมโรงภัทรมหาราช แผ่นที่ 4 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร……. 132

42 โน้ตเพลงโหมโรงภัทรมหาราช แผ่นที่ 5 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร……. 133

43 โน้ตเพลงโหมโรงภัทรมหาราช แผ่นที่ 6 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร……. 134

44 โน้ตเพลงโหมโรงภัทรมหาราช แผ่นที่ 7 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร……. 135

45 โน้ตเพลงโหมโรงภัทรมหาราช แผ่นที่ 8 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร…… 136

46 โน้ตเพลงโหมโรงรั้วแดงกำแพงเหลืองแผ่นที่ 1 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร……. 140

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ **หน้า**

47 โน้ตเพลงโหมโรงรั้วแดงกำแพงเหลืองแผ่นที่ 2 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร..... 141

48 โน้ตเพลงปีนตลิ่งในลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร..... 160

49 โน้ตเพลงสมิงทองมอญลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร..... 165

50 โน้ตเพลงจีนขวัญอ่อน ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร..... 169

51 โน้ตเพลงมาลีหวลสองชั้น ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร..... 172

52 โน้ตเพลงลีลากระทุ่ม สองชั้นท่อน 1 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร..... 175

53 โน้ตเพลงลีลากระทุ่ม สองชั้นท่อน 2 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร..... 176

54 โน้ตเพลงเทวาประสิทธิ์สองชั้นท่อน 1 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร..... 178

55 โน้ตเพลงเทวาประสิทธิ์สองชั้นท่อน 2 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร..... 179

56 โน้ตเพลงเทวาประสิทธิ์ สำเนียงแขก สองชั้น ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร..... 182

57 โน้ตเพลงเทวาประสิทธิ์ สำเนียงแขก ชั้นเดียว ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร..... 183

58 โน้ตเพลงนกกระจอกทอง ทำนองหลัก ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร..... 187

59 โน้ตเพลงนกกระจอกทอง ทางเปลี่ยน ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร..... 188

60 โน้ตเพลงฟ้าคนองสองชั้น ทำนองหลัก ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร..... 191

61 โน้ตเพลงฟ้าคนองสองชั้น ทางเปลี่ยน ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร..... 193

62 นักศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒถ่ายทอดและบรรเลงเพลงนกขมิ้น
สี่ชั้นเป็นครั้งแรกวันศุกร์ที่ ๕ กรกฎาคม 2556 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร 197

63 โน้ตเพลงนกขมิ้น 4 ชั้น ท่อน 1 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร..... 198

64 โน้ตเพลงนกขมิ้น 4 ชั้น ท่อน 2 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร..... 199

65 โน้ตเพลงนกขมิ้น 4 ชั้น ท่อน 3 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร..... 200

66 ตัวอย่างโน้ตตามกระบวนการขั้นตอนการแต่งเพลงเดี่ยวที่พันโทเสนาะ
หลวงสุนทรใช้..... 203

67 เอกสารประกอบการสอนเรื่องหลักการประพันธ์เพลงไทยและเรื่องหน้าทับกลอง 208

68 สมุดโน้ตจำนวนมากที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทรใช้เก็บข้อมูลบันทึกโน้ตเพลงไทย
ในระบบโน้ตสากล..... 209

บทที่ 1
บทนำ

ภูมิหลัง

ดนตรี นับเป็นศาสตร์มหัศจรรย์แขนงหนึ่ง ที่ต้องนำสิ่งต่างๆมาใช้ประกอบกันจนเกิดเป็นเสียงทำนอง จังหวะขึ้น ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านั้นล้วนผ่านการหล่อหลอมจากคนสู่คน จากสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมประเพณีศาสตร์แห่งดนตรีจัดเป็นศาสตร์ชั้นสูงที่จะหยิบยกเรื่องราวร้อยแปดพันประการมาใช้เป็นส่วนประกอบเพื่อให้เกิดเป็นเสียง เป็นบทเพลงที่สร้างความพึงพอใจหรือรับใช้ในสังคมนั้นๆ

สิ่งต่างๆ หรือเรื่องราวต่างๆที่หยิบยกขึ้นมาล้วนเป็นผลมาจากกระบวนการแห่งเรียนรู้ทั้งสิ้น การเรียนรู้ (Learning) เป็นกระบวนการของประสบการณ์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมค่อนข้างถาวร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้ไม่ได้มาจากภาวะชั่วคราว วุฒิภาวะ หรือสัญชาตญาณ (Klein 1991:2) แต่การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร โดยเป็นผลจากการฝึกฝนเมื่อได้รับการเสริมแรง มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติที่เรียกว่า ปฏิกิริยาสะท้อน (Kimble and Garmezy) การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอันเป็นผลจากการฝึกฝนและประสบการณ์ แต่มิใช่ผลจากการตอบสนองที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ (Hilgard and Bower) การเรียนรู้เป็นการแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลเนื่องมาจาก ประสบการณ์ที่แต่ละคนได้ประสบมา (Cronbach) การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่บุคคลได้พยายามปรับพฤติกรรมของตน เพื่อเข้ากับสภาพแวดล้อมตามสถานการณ์ต่าง ๆ จนสามารถบรรลุถึงเป้าหมายตามที่แต่ละบุคคลได้ตั้งไว้ (Pressey, Robinson and Horrock, 1959)

อรศรี งามวิทยาพงศ์.(2549:10) ได้ให้ความหมายของกระบวนการเรียนรู้ไว้ว่า เป็นกลไกสำคัญที่สุดซึ่งมนุษย์ใช้ในการปรับตัว เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสอดคล้อง กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและสังคมระดับต่างๆ ไม่ว่าครอบครัว กลุ่ม องค์กร ชุมชน ประเทศและระบบนิเวศ การที่มนุษย์มีศักยภาพความสามารถทางสมองมากกว่าสัตว์โลกทั่วไป การปรับตัวโดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้จึงมิได้จำกัดอยู่เพียงด้านกายภาพตามสัญชาติญาณทางธรรมชาติ คือ การกินอยู่ สืบเผ่าพันธุ์ และเอาตัวรอดจากภัยคุกคามต่างๆ เท่านั้น หากครอบคลุมถึงกระบวนการเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้สอดคล้องกับความรู้สึกนึกคิด จิตใจ อุดมคติ ฯลฯ ของสังคมระดับต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยสติปัญญา ความสามารถและจินตนาการที่มีอยู่ตามธรรมชาติ

กระบวนการในการเรียนรู้จึงเป็นกลไกที่สำคัญในการถ่ายทอดหรือผลิตซ้ำเพื่อรักษาสิ่งเดิมเอาไว้ เช่นเดียวกับที่เป็นกระบวนการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์เพื่อปรับตัวกับสิ่งเดิม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่งอยู่ตลอดเวลาด้วย การถ่ายทอดหรือผลิตซ้ำเพื่อรักษาสิ่งเดิมหรือในกระบวนการสร้างสรรค์สิ่งใหม่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีองค์ความรู้ใช้แนวคิดในศาสตร์นั้นๆ เป็นส่วนประกอบที่สำคัญ

องค์ความรู้ (Body of knowledge) คือ ความรู้ที่อยู่ในศาสตร์ต่างๆ เป็นความคิดรวบยอด หลักการ วิธีการ เป็นความรู้ในการทำบางสิ่งบางอย่างที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากประสบการณ์ตรง การถ่ายทอดประสบการณ์ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลนั้นๆ โดยความรู้ที่เกิดขึ้นผู้รับสามารถนำไปใช้ได้โดยตรง หรือสามารถนำมาปรับใช้เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ หรืองานที่กระทำอยู่

แหล่งกำเนิดขององค์ความรู้นั้นเกิดขึ้นได้จากหลายแนวทาง กล่าวคือ เกิดจากความรู้ที่ได้รับถ่ายทอดจากบุคคลอื่น ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในการทำงาน ความรู้ที่ได้จากการวิจัยทดลอง ความรู้ที่ได้จากการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ๆ และความรู้ที่ปรากฏอยู่ในแหล่งความรู้ภายนอก ก็เป็นได้ และองค์ความรู้นั้นสามารถกำหนดได้เป็น 2 ประเภทคือ องค์ความรู้ที่สามารถอธิบายได้เป็นองค์ความรู้ที่สามารถทำความเข้าใจได้จากการฟัง การอธิบาย การอ่าน และนำไปใช้ปฏิบัติ ซึ่งจะถูกจัดไว้อย่างมีแบบแผนโครงสร้างและอธิบายกระบวนการวิธี ขั้นตอนที่สามารถนำไปใช้ได้ อีกประเภทหนึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ไม่สามารถอธิบายได้หรืออธิบายได้ยาก เป็นองค์ความรู้ที่ไม่สามารถบอกได้ว่าเกิดความรู้นั้นได้อย่างไร ไม่มีแบบแผน โครงสร้างแน่ชัด ซึ่งมักเกิดขึ้นกับตัวบุคคล ผลของการถ่ายทอดความรู้ประเภทนี้ขึ้นอยู่กับผู้ถ่ายทอดและผู้รับเป็นสำคัญ

สำหรับแนวคิดนั้นจะเป็นกระบวนการอีกอย่างหนึ่งที่เป็นข้อความคิดในการนำองค์ความรู้มาบูรณาการ หลอมรวมเป็นผลงานด้านดนตรีอย่างสร้างสรรค์ได้

การสร้างสรรค์ คือการทำให้เกิดบางสิ่งบางอย่างขึ้นมาซึ่งบางสิ่งบางอย่างนั้นไม่เคยมีอยู่ก่อน ทั้งที่เป็นผลผลิตหรือกระบวนการ หรือความคิด ดังนั้นสิ่งที่จะเป็นงานสร้างสรรค์ได้จะต้องเป็นประดิษฐ์กรรมใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อนในโลก หรือเป็นกระบวนการใหม่ๆที่สร้างขึ้นมา เพื่อกระทำการบางสิ่งบางอย่างให้ประสบผลสำเร็จหรือเป็นการสร้างแนวคิดใหม่ที่จะนำไปสู่วิธีการใหม่ๆ แนวคิดใหม่ๆนี้ที่เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างสรรค์เพราะแนวคิดใหม่ จะนำไปสู่การพัฒนากระบวนการหรือวิธีการใหม่ๆในโลกและตอบสนองความต้องการมนุษย์ในด้านต่างๆ อีกความหมายหนึ่งคือการทำให้ดีขึ้นกว่าเดิมซึ่งมีมากมายหลากหลายวิธีการ

การเรียนการสอนดนตรีไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนับเป็นกระบวนการเรียนที่เป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอด ผลิตซ้ำ และสร้างสรรค์ผลงานออกมาสู่ลูกศิษย์รุ่นแล้วรุ่นเล่า ซึ่งกระบวนการเรียนการสอนทั้งหลายที่ครูดนตรีไทยได้รับถ่ายทอด และถ่ายทอดสู่ลูกศิษย์มักเป็นการบอกกล่าวเล่าแบบมุขปาฐะ หากไม่มีการศึกษาจดบันทึกไว้กระบวนการถ่ายทอดเหล่านี้อาจจะสูญหายไปตามกาลเวลา และนักดนตรีรุ่นใหม่ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ที่สืบทอดมาเพื่อนำมาบูรณาการกับการเรียนการสอนดนตรีไทยในยุคปัจจุบัน

พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) ปี พ.ศ.2555 ท่านเป็นครูดนตรีที่มีความเชี่ยวชาญด้านดนตรีไทยในระดับต้น เป็นที่ยอมรับของสังคมในปัจจุบันนี้ อีกทั้งยังเป็นบุคคลที่สำคัญต่อวงการศึกษาด้านดนตรีไทย ต่อสถาบันการศึกษาหลายแห่ง เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฯลฯ สำหรับประวัติด้านดนตรี ท่านศึกษาดนตรีตั้งแต่อายุ 11 ปี โดยเริ่มจับมือเรียนฆ้องกับคุณตาถม เจริญผล เรียนระนาดเอกและปี่ในกับครูบาง หลวงสุนทร ผู้เป็นบิดา ต่อจากนั้นบิดาได้นำมาฝากตัวเป็นศิษย์เรียนกับท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ที่บ้านบาตร กรุงเทพมหานคร ภายหลังครูประสิทธ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ) ได้ช่วยแนะนำการตีระนาดให้และนำไปฝาก เรียนเพลงหน้าพาทย์กับท่านครูหลวงบำรุงจิตรเจริญ (ธูป สาตนะวิลัย) และเมื่อท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะถึงแก่กรรมเมื่อปี พุทธศักราช 2497 ท่านจึงมาเรียนเพลงเดี่ยวเพิ่มเติมกับครูเผือด นักระนาดมาเรียนเพิ่มเติมกับครูเจียน มาลัยมาลย์ เรียนเพลงเดี่ยวปี่ในกับครูสาลี่ มาลัยมาลย์ ซึ่งมีศักดิ์เป็นตาจนสุดท้าย ได้มาเรียนกับครูบุญยงค์ เกตุคง (ศิลปินแห่งชาติ) ต่อเพลงหน้าพาทย์เพิ่มเติม เพลงเรื่องและจับมือองค์พระพิราพกับครูบุญยงค์ นอกจากนี้ได้ต่อเพลงในชุดโหมโรงกลางวันกับครูสมาน ทองสุโชติ ได้รับมอบเป็นพิธีกรอ่านโองการไหว้ครูดนตรีไทยจากครูบุญยัง เกตุคง เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2537 และได้รับมอบอ่านโครงการไหว้ครูดนตรีไทยจากครูประสิทธิ์ ถาวรในพิธีไหว้ครูดนตรีไทยที่มูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2543

นอกจากกระบวนการเรียนโดยตรงจากครูดนตรีที่หลากหลายแล้วยังมีกระบวนการแห่งการเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงานที่หลากหลาย เช่น ด้านการทำงานรับราชการและการบริหาร

- บรรจุข้าราชการในตำแหน่งประจำหมวดโยธาวาทิต กองดุริยางค์ทหารบก มทบ.1 เมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2499

- ดำรงตำแหน่งยศร้อยเอก ทำหน้าที่ ผบ. หมวดดนตรีไทยกองดุริยางค์ทหารบก เมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2522

- ดำรงยศตำแหน่งพันตรี ทำหน้าที่อาจารย์สอน ที่โรงเรียนดุริยางค์ทหารบก เมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2526

- ดำรงตำแหน่งยศพันโท ทำหน้าที่นายทหารเตรียมการ โรงเรียนดุริยางค์ทหารบก เมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2534

จากองค์ความรู้และประสบการณ์ที่มากมาย ท่านได้ถ่ายทอดออกมาเป็นแนวคิดสู่การสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรี ทั้งที่เป็นการประพันธ์เพลงใหม่ การแต่งทางเดี่ยวระนาดเอก ปี่ในฆ้องวงใหญ่ ฆ้องวงเล็ก การปรับวง การประชันวง การประดิษฐ์หางเพลง กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับลูกศิษย์ การเก็บรวบรวมข้อมูลเพลงไทยในระบบโน้ตสากล รวมถึงกระบวนการสืบทอดหน้าที่พิธีกรในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย จากประสบการณ์ ผ่านระยะเวลา ผ่านการวิเคราะห์วิจัย กลายเป็นผลึกแห่งประสบการณ์อันล้ำค่า พัฒนาเป็นองค์ความรู้ด้านดนตรีไทยที่สมควรจะศึกษารวบรวมเพื่อให้เกิดประโยชน์สืบไป

ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้เลือกศึกษากระบวนการเรียนรู้ แนวคิด สู่การสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ซึ่งจะเป็นการศึกษาถึงกระบวนการเรียนจากครูสู่ครู จากครูสู่ศิษย์ จากผลึกแห่งประสบการณ์ที่หลากหลาย รวมถึงแนวคิดในการสร้างสรรค์ ผลงานด้านดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้และประสบการณ์ทางด้านดนตรีของ พันโทเสนาะ หลวงสุนทร
2. เพื่อศึกษาแนวคิด การสร้างสรรค์ผลงานดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ความสำคัญของการค้นคว้าวิจัย

การศึกษาในกระบวนการเรียนรู้ แนวคิดสู่การสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร จะทำให้ทราบถึงศาสตร์สัมพันธ์ที่มีอยู่ในกระบวนการเรียนรู้ ศาสตร์สัมพันธ์อันเกิดจากประสบการณ์ทางดนตรี ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้ล้วนเป็นเหตุแห่งองค์ความรู้ เป็นส่วนต่อเติมเสริมสร้างให้เกิดเป็นแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีที่มีคุณค่าต่อวงการศึกษาดนตรีไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. เป็นการศึกษากระบวนการเรียนการสอนของครูดนตรีไทยแต่ละท่านที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ไปศึกษาและศึกษากระบวนการเรียนการสอนที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทรถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์

2. เป็นการศึกษาประสบการณ์ทางดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทรที่นำมาบูรณาการสร้างสรรค์เป็นผลงานด้านดนตรี

3. เป็นการศึกษาแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานดนตรีของพันโทเสนาะหลวงสุนทรตั้งแต่อดีตจนถึงปี พ.ศ.2556

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงกระบวนการในการเรียนดนตรีในบทเพลงประเภทต่างๆที่พันโทเสนาะได้รับถ่ายทอดจากครู ดนตรีแต่ละท่าน และกระบวนการถ่ายทอดด้านดนตรี ของพันโทเสนาะสู่ลูกศิษย์แต่ละคน กระบวนการในการสืบทอดหน้าที่พิธีกรในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย ผลึกแห่งประสบการณ์ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ทางดนตรีของพันโทเสนาะหลวงสุนทร

2. ทราบถึงแนวคิด ที่นำมาสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ข้อตกลงเบื้องต้น

ผู้วิจัยกำหนดข้อตกลงเบื้องต้นในการทำวิจัย ดังนี้

1. การศึกษากระบวนการเรียนและประสบการณ์ทางดนตรีของพันโทเสนาะหลวงสุนทรนี้ จะใช้การสัมภาษณ์จากพันโทเสนาะ และผู้เกี่ยวข้องในประสบการณ์นั้นๆ

2. การศึกษากระบวนการเรียนและองค์ความรู้ในส่วนที่เป็นการฝึกปฏิบัติจะใช้การเก็บข้อมูลโดยมีผู้เชี่ยวชาญในเครื่องดนตรีนั้นๆเป็นผู้ทดลองและฝึกปฏิบัติเพื่อเรียนรู้และถ่ายทอดในกระบวนการเรียนรู้โดยจริง

3. การศึกษาแนวคิดที่นำมาสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทรจะศึกษาเพียงแค่แนวคิดในเบื้องต้น จะไม่ศึกษาถึงวิธีการ กระบวนการหลักในการประพันธ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

องค์ความรู้ หมายถึง ผลรวมหรือส่วนรวบยอดของความรู้ เป็นผลึกแห่งประสบการณ์ที่เกิดจากการถ่ายทอด การสั่งสม วิเคราะห์ วิจัย สร้างสรรค์ ผลิต และพัฒนา อธิบายได้ นำไปใช้เพื่อการเรียนรู้ ทำความเข้าใจ ฝึกฝน ให้เกิดทักษะความชำนาญได้

กระบวนการ หมายถึง ปรากฏการณ์ที่ค่อยๆเปลี่ยนแปลงอย่างมีระเบียบระบบไปสู่ผลอย่างหนึ่ง เป็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง หลักวิธีการในการเรียนการสอนด้านดนตรี เช่น บทเพลง เทคนิควิธีการในการบรรเลงเครื่องดนตรี การบรรเลงเพลงที่ครูดนตรีแต่ละท่านได้ถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์ รวมถึงหลักวิธีการในการเรียนที่ลูกศิษย์นำมาใช้ในการพัฒนาตนเอง ให้สิ่งที่ได้รับถ่ายทอดดีขึ้นตามลำดับ

แนวคิด หมายถึง ข้อความคิดที่สามารถกำหนดแนวทางไปสู่การปฏิบัติได้

การสร้างสรรค์ หมายถึง การทำให้เกิดบางสิ่งบางอย่างขึ้นมา ซึ่งบางสิ่งบางอย่างนั้นไม่เคยมีอยู่มาก่อน ทั้งที่เป็นผลผลิต หรือกระบวนการใหม่ๆที่สร้างขึ้นมาเพื่อกระทำการบางสิ่งบางอย่างให้ประสบผลสำเร็จ หรือเป็นการสร้างแนวความคิดที่จะนำไปสู่วิธีการใหม่ๆ

ศาสตร์สัมพันธ์ หมายถึง ระบบของความรู้ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ๆสามารถนำไปใช้สามารถถ่ายทอดได้โดยผ่านทางตำรา คำพูดหรืออื่นๆ ตามความสามารถ

การสืบทอด หมายถึง การรักษาความรู้ให้คงอยู่เพื่อถ่ายทอด ผลิตซ้ำ จากรุ่นสู่รุ่น

สำนักดนตรี หมายถึง แหล่ง บ้าน หรือสถาบันด้านดนตรีไทยที่มีองค์ประกอบของศิลปินด้านดนตรี คือ มีครูดนตรี นักดนตรี นักร้อง มีการถ่ายทอด เผยแพร่ รับใช้สังคมเช่น สำนักดนตรีบ้านบาตร สำนักดนตรีบ้านพาทยโกศล บางครั้งเรียกว่าวงนำหน้าก็ได้ เช่น วงบ้านพาทยโกศล วงฝั่งพระนคร วงฝั่งธน เป็นต้น

ขโยก เป็นศัพท์ที่ใช้เรียกการตีระนาดเอกที่มีลักษณะของเสียงและจังหวะ ที่ไม่สม่ำเสมอ ไม่เรียบ บางคนอาจเรียกว่าเสียงกระดอน การตีขโยกอาจจะดีกับบทเพลงหรือกลอนบางประเภท และอาจไม่เหมาะกับบทเพลงในบางประเภทด้วยเช่นกัน ในสังคมหนึ่งอาจมีความเห็นว่าการตีขโยกนั้นดี งดงาม แต่อีกสังคมหนึ่งอาจเห็นว่าเป็นสิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข

ปลายมือ เป็นการบรรเลงที่มีความเร็วตอนท้าย เป็นทางที่ให้ระนาดเอกตีด้วยความเร็วจากเสียงต่ำไปหาเสียงสูงคล้ายลักษณะการเหินของเครื่องบินก่อนจะลงท้ายวา

ประชัน เป็นวิธีที่วงดนตรีประเภทเดียวกันตั้งแต่สองวงขึ้นไปเข้าแข่งขันเอา แพ้และชนะซึ่งกันและกัน ทั้งนี้โดยมีหลักเกณฑ์และกติกาตามที่ได้กำหนดไว้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

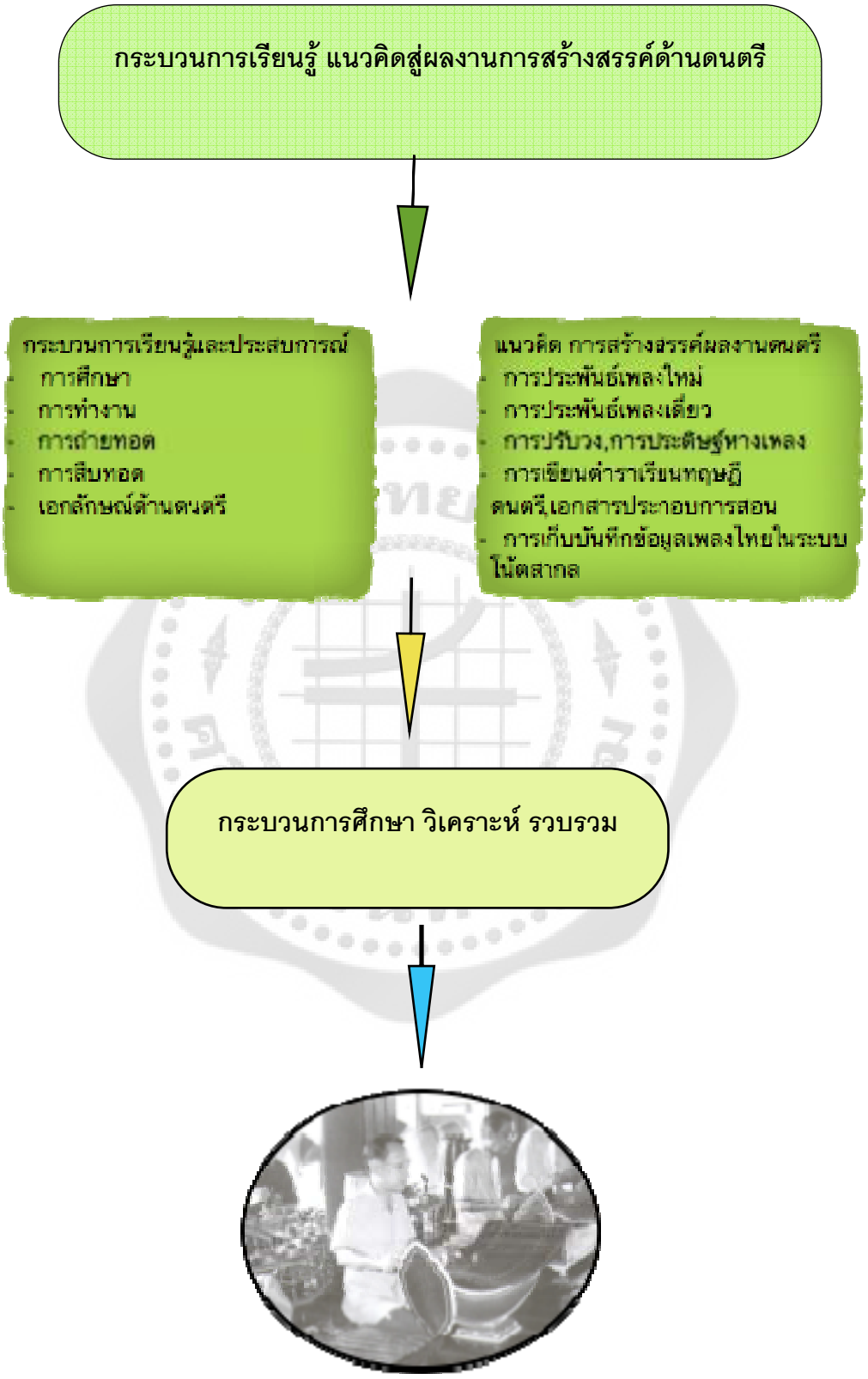

พันโทเสนาะ หลวงสุนทร

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในกระบวนการเรียนรู้แนวคิดสู่การสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ในครั้งนี้เป็นการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ ในกระบวนการเรียนรู้ ประสบการณ์ และแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรี ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลทางด้านวิชาการ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวเนื่องกับเรื่องที่ทำการศึกษา และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎี
2. เอกสาร บทความ ตำราทางวิชาการ
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎี

1. แนวคิดและทฤษฎีทางประวัติศาสตร์

ณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์. (2552: 13-14) การวิจัยด้วยวิธีทางประวัติศาสตร์ เป็นการแสวงหาความรู้ความจริงของเหตุการณ์ทั้งหลายที่เกิดขึ้นและผ่านไปแล้ว การวิจัยลักษณะนี้เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์วิธีหนึ่งที่มุ่งการสืบเสาะหาข้อมูลที่ปรากฏขึ้น เป็นรูปแบบการย้อนแสวงหาข้อมูลความจริง การตรวจสอบข้อเท็จจริง ที่หลากหลาย นำมาจำแนกลำดับก่อนหลังของข้อมูลลำดับระยะเวลา เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์และสรุปผลให้เป็นไปอย่างมีขั้นตอน เน้นความถูกต้องของข้อมูลที่เป็นคำตอบความสมเหตุสมผล ข้อมูลคำตอบสามารถนำผลที่ได้นั้นมาใช้ในการอธิบายตามมิติใหม่ที่มีระบบและมีความเป็นปรนัยขึ้น การวิจัยที่ใช้แนวคิดและทฤษฎีทางประวัติศาสตร์นี้จึงมีจุดมุ่งไปยังการสืบค้นสมุฏฐานของเรื่องราวที่ต้องการศึกษาวิจัย ศึกษาสภาพความเป็นจริง ความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ที่ปรากฏการณ์ในอดีตกับปัจจุบันนั้น บางกรณีข้อมูลอาจแสดงความสัมพันธ์ แสดงแนวโน้มที่นำไปสู่การทำนายเหตุการณ์ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต หรืออาจพบใกล้เคียง คล้ายคลึงกัน ก่อให้เกิดความชัดเจนในประเด็นที่ต้องการศึกษาสามารถนำไปสร้างเสริมความรู้และเป็นประโยชน์ต่อไป ทำให้เกิดความเข้าใจชัดเจนในสภาพเหตุการณ์โดยมีมูลเหตุที่ต่อเนื่องกันมา การวิจัยด้วยแนวคิดและทฤษฎีเช่นนี้ จะช่วยให้นักวิจัยสามารถตั้งกฎเกณฑ์หรือ ปรับเปลี่ยนข้อมูลที่ค้นพบด้วยหลักฐานข้อเท็จจริงนั้น

ลักษณะสำคัญของการวิจัยด้วยวิธีทางประวัติศาสตร์ เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาเหตุการณ์ในอดีต เพื่อประโยชน์ของการอธิบายเหตุการณ์ในปัจจุบัน รวมทั้งนำไปใช้ทำนายเหตุการณ์ในอนาคตได้ด้วย การวิจัยทางประวัติศาสตร์มีการนำสถิติมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล น้อยมาก

หรือบางประเด็นข้อมูลนั้นอาจไม่มีการใช้สถิติเพื่อการวิเคราะห์ หรือวิธีที่นิยมคือใช้วิธีการพิจารณาความเป็นเหตุเป็นผลของหลักฐานข้อมูล กระทำพร้อมการตีความข้อมูลนั้น ลักษณะข้อมูลของการวิจัย เชิงประวัติศาสตร์มีทั้งข้อมูลที่มาจากแหล่งปฐมภูมิและแหล่ง ทุติยภูมิ

วิธีการวิจัยตามแนวคิดและทฤษฎีทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวมี 3 ลักษณะคือวิธีแรกเป็นการศึกษารายกรณี ด้วยการศึกษาบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือหลักฐานที่เป็นเอกสารสิ่งพิมพ์ วิธีที่สองเป็นการศึกษาเหตุการณ์ที่ต่อเนื่อง จากอดีตถึงปัจจุบัน ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันหรืออาจใช้บางช่วงระยะเวลา และวิธี ที่สามเป็นการศึกษาเปรียบเทียบเหตุการณ์ในอดีตกับปัจจุบันหรือต่างช่วงยุคสมัยของการเมืองการปกครอง ห้วงวิถีที่แบ่งเป็นช่วงเป็นตอนเพื่อให้ทราบความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ส่วนแหล่งข้อมูลที่ใช้สำหรับการศึกษาคือ

ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลแหล่งแรก นักวิจัยสามารถพบเห็นหรือรับรู้ได้ด้วยข้อมูลตรง ข้อมูลปฐมภูมิจัดเป็นหลักฐานสำคัญที่มีความน่าเชื่อถือมากกว่าข้อมูลอื่นๆ เช่น ข้อมูลที่มีการบันทึกครั้งแรก สมุดบันทึก จารึกข้อมูลบนแผ่นหิน ภาพจำหลัก ภาพวาด เป็นต้น

ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นแหล่งข้อมูลที่สืบต่อจากข้อมูลที่เกิดจากปฐมภูมิ โดยการทำซ้ำการคัดลอกได้แก่ เอกสารตำรา วารสาร หนังสือ สิ่งพิมพ์ รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นต้น ข้อมูล ทุติยภูมิมีความน่าเชื่อถือรองจากข้อมูลปฐมภูมิ แต่ในการวิจัยก็ยังมีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลทุติยภูมิมาเป็นข้อมูลในการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิที่เป็นการสำเนาเอกสารหรือบันทึกด้วยภาพถ่ายจากข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลลักษณะหนึ่งที่มีความน่าเชื่อถือ

2. แนวคิดด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์ (2552:15) การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นวิธีการลักษณะหนึ่งที่มีการใช้ในวงการวิจัยเชิงคุณภาพของไทย โดยทั่วไปแล้วในทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีการติดต่อสื่อสารกันของประชาชนที่ใช้ถ้อยคำภาษาและที่มีข้อมูลงานเขียน ข้อมูลเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาอย่างมีทิศทางและเป็นระบบ โดยผ่านเครื่องมือที่ช่วยในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล หรือสิ่งที่ปรากฏตามหลักฐานที่ได้จากการศึกษางาน ภาคสนาม เช่น ซีดี วีซีดี เครื่องบันทึกเสียง ภาพถ่ายทั้งประเภทที่เป็นภาพนิ่งและประเภทภาพเคลื่อนไหว ฯลฯ วิธีการจัดกระทำกับข้อมูล ด้วยการจำแนกตามประเด็นตามประเภทของสาระงานที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาทั้งเชิงกว้างและเชิงลึก รวมทั้งบริบทที่รายล้อมกับประเด็นที่ศึกษานั้นด้วย

วิธีการที่นำมาสู่การวิเคราะห์นั้น หลักการที่จำเป็นคือการกำหนดเกณฑ์ กำหนดรูปแบบให้ชัดเจนก่อนการดำเนินงานวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นภาพเนื้องาน ให้มีทิศทางของการลำดับข้อมูล การวิเคราะห์ ตีความของแต่ละประเด็นที่มีการคัดสรร โดยที่นักวิจัยต้องมีความเป็นกลาง ไม่ลำเอียงต่อข้อมูลแต่ละข้อมูล เพื่อให้ได้เนื้อหาสาระที่มีความน่าเชื่อถือ เกณฑ์หรือรูปแบบที่กำหนดขึ้นก่อนการวิเคราะห์ต้องมีกรอบที่ครอบคลุมความละเอียดในการอธิบายความสัมพันธ์ ความเหมือน และความแตกต่างของเนื้อหาสาระที่ศึกษาแต่ละประเด็น แต่ละกลุ่มสาระ ซึ่งเกณฑ์หรือรูปแบบที่กล่าวนี้สามารถช่วยให้นักวิจัยค้นพบคำตอบในความ ซ้ำซ้อนของเนื้อหานั้น

การจำแนกกลุ่มเนื้อหา ประเภท และชั้นของข้อมูล เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการกำหนดเป็นเกณฑ์หรือรูปแบบ ที่นำมาใช้เป็นกรอบการวิเคราะห์เนื้อหา กรอบนี้เป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ดีสุดวิธีหนึ่ง โดยเฉพาะข้อมูลที่กระจัดกระจาย หรือสับสอดระหว่างข้อมูลที่มีความคล้ายเหมือนและใกล้เคียง การใช้เครื่องมือที่น่าเชื่อถือและกำหนดไว้ล่วงหน้า จึงเป็นกุญแจสำคัญ ที่สามารถจัดกระจายให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ของ การวิจัยเรื่องนั้นๆ

3. แนวคิดการวิจัยด้วยกระบวนการทางมานุษยวิทยา

ณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์. (2552: 16) เป็นการวิจัยโดยพิจารณาเนื้อหาสาระทางสังคมและวัฒนธรรมร่วมด้วย จึงใช้ข้อมูล 2 ส่วนใหญ่คือ การวิจัยที่เน้นการศึกษาบุคคลเฉพาะกรณี และการศึกษาภาคสนาม การศึกษาบุคคลเฉพาะกรณี มีหลักการที่มุ่งเน้นอย่างมีเป้าหมาย ในการกำหนดหัวเรื่องการวิจัย คือ การกำหนดตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีคุณค่า มีคุณสมบัติ มีน้ำหนักของเนื้อหาสาระเพียงพอต่อการดำเนินการวิจัยด้วยวิธีเจาะจงตามวัตถุประสงค์และความ สำคัญของหัวข้อวิจัย โดยใช้วิธีเข้าถึงข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยตรงจากบุคคลที่ทำการศึกษา สัมภาษณ์จากบุคคลรายรอบที่รู้จักบุคคลเฉพาะกรณี การเข้าไปสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และข้อมูลบริบทรายรอบ

การศึกษาภาคสนาม ดำเนินการด้วยการศึกษาโดยตรงระหว่างผู้วิจัยกับครูดนตรี และการเข้าถึงข้อมูลในถิ่นพำนัก ข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาจึงเกิดจากกระบวนวิธีสัมภาษณ์ การสังเกต ทั้งอย่างเป็นทางการและอย่างไม่เป็นทางการและผสมผสานกับข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ

เอกสาร บทความ ตำราทางวิชาการ

1.การเรียนดนตรีไทย

พูนพิศ อมาตยกุล. (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน: 2522) กล่าวถึงการเรียนดนตรีสำหรับเยาวชนว่าดนตรีสำหรับเยาวชนไทยมีอยู่ด้วยกันหลายแบบ ทั้งที่เป็นดนตรีของไทยเราเอง ดนตรี จากต่างประเทศ ดนตรีไทยของเราเองนั้นยังแบ่งออกได้เป็นอีกสองกลุ่ม คือดนตรีพื้นบ้านที่มีอยู่

ในภาคต่างๆของประเทศ เช่น ดนตรีอีสาน ดนตรีภาคเหนือและดนตรีของภาคใต้ ส่วนดนตรีที่เรียกว่าเป็นดนตรีไทยมาตรฐานนั้นคือ ดนตรีไทยภาคกลาง อันได้แก่ การบรรเลงมโหรี ปี่พาทย์ และเครื่องสายนานาประเภท

ในส่วนที่เราได้รับอารยธรรมดนตรีตะวันตกเข้ามานั้น ที่เราใช้เป็นแบบฉบับอย่างเต็มที่ก็มีเช่น การบรรเลงวงดุริยางค์สากล วงดนตรีแจ๊ส และยังมีดนตรีตะวันตกที่เราผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมดนตรี ของไทย มีสิ่งใหม่เกิดขึ้นในส่วนของดนตรีไทยแท้และดนตรีสากลที่ได้รับเข้ามาเกิดเป็นดนตรีสำหรับเยาวชน ขึ้นมากมายหลายรูปแบบ ล้วนเป็นเรื่องน่าสนใจทั้งสิ้น ของสภาพเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ชีวิตของเยาวชนกับการดนตรี พลอยเปลี่ยนแปลงไปด้วย ดังจะได้กล่าวต่อไป

สำหรับดนตรีไทยนั้น สมัยก่อนบิดามารดามักนำเด็กไปฝากให้เรียนดนตรีที่บ้านครู โดยกินนอนอยู่กับครูเหมือนกับเป็นลูกเป็นหลานของครู โดยไม่ต้องเสียค่ากินอยู่และค่าเล่าเรียนเลย นอกจากจะต้องฝึกหัดดนตรีแล้ว เด็กจะต้องช่วยงานที่บ้านครู เช่น ตักน้ำ หุงข้าว ขนย้ายเครื่องดนตรีเวลาไปออกงานบรรเลงตามที่ต่างๆ รวมทั้งรับใช้ท่านครู และนักดนตรีรุ่นพี่ตามสมควร

การฝึกหัดดนตรีไทยสมัยก่อนต้องเริ่มต้นด้วยการเรียนตีฆ้องวงใหญ่เป็นอันดับแรกโดยเรียนเพลงไหว้พระที่เรียกว่า "เพลงสาธุการ" เป็นเพลงแรกการที่ได้คลุกคลีอยู่กับดนตรีในบ้านของครูตลอดทั้งวันนั้น หูก็เคยชินกับเสียงดนตรีไทยไปทีละน้อย จนในที่สุดก็จำเสียงเพลงต่างๆได้ เมื่อถึงเวลาเรียน ครูก็สอนให้ทีละขั้นตอนเมื่อหูจำเสียงได้ก่อนแล้ว การใช้มือปฏิบัติตามให้ได้ ตรงเสียงที่จำได้นั้น ช่วยให้ทำเพลงได้ง่ายขึ้น การต่อเพลงอย่างไทยโบราณ ใช้วิธีปฏิบัติจนจำ ขึ้นใจได้ ไม่มีการจดและอ่านโน้ตเหมือนฝึกดนตรีสากล จนถึงสมัยรัชกาลที่ 7 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) จึงได้คิดโน้ตไทยที่เป็นตัวเลข 9 ตัวขึ้น และยังมีผู้คิดโน้ตเครื่องสาย มีตัวเลข 0-4 ตามมา

ผู้ที่เรียนดนตรีสมัยก่อน ต้องตื่นนอนแต่เช้ามืดเวลาประมาณ 05:00 นาฬิกาก่อนพระอาทิตย์ขึ้น แล้วฝึกหัดบรรเลงทบทวนไปคนเดียว ครูเป็นคนนั่งฟังและคอยแก้ไขให้จนถูกต้องจนถึงเวลา 7 นาฬิกาเศษ จึงไปทำธุรกิจส่วนตัว ไปช่วยงานในครัว กินอาหารเช้าพร้อมกับเพื่อนๆ ที่อยู่ร่วมกัน เสร็จแล้วพักผ่อนหรือช่วยงานบ้าน ตอนสายประมาณ 09:00 นาฬิกาเริ่มฝึกบรรเลงต่อไปอีกโดยอาจบรรเลงรวมวงหรือต่อเพลงใหม่แล้วแต่ครู ผู้เป็นหัวหน้ากำหนด ถึงเวลากลางวันรับประทานอาหารแล้วก็พักผ่อนเริ่มลงมือซ้อมอีกก็ประมาณบ่ายสองถึงสามโมง ซ้อมไปจนค่ำจึงอาบน้ำกินข้าว หากครูเจ้าของรับงานไว้ ก็ออกไปบรรเลงตามงานต่างๆ เสร็จแล้วกลับบ้านตอนดึก หากไม่มีงานก็ต้องฝึกซ้อมต่อไปจนถึงเวลาเข้านอน ประมาณ 21:00 นาฬิกา ไม่ได้เรียนวิชาอื่นไปพร้อมกับดนตรี นักดนตรีไทยแต่ก่อนจึงมีความรู้ความถนัดแต่เรื่องการดนตรีอย่างเดียวเท่านั้น

การเรียนดนตรีไทยสมัยก่อน ต้องเริ่มต้นเรียนฆ้องวงใหญ่เป็นอันดับแรกซึ่งเป็นเครื่องดนตรีลักของวงปี่พาทย์ ต้องมีการไหว้ครูเป็นประจำทุกปีเพื่อเป็นการคารวะต่อครูไหว้ครูแล้วจึงต่อเพลงได้ เมื่อเรียนฆ้องวงจนคล่องแล้ว ครูก็สอนให้บรรเลงด้วยเครื่องดนตรีชนิดอื่นต่อไป เช่น ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องวงเล็ก เครื่องหนัง (กลองนานาชนิด) และเครื่องเป่า เช่น ปี่บางคนเก่งเฉพาะเครื่อง ดนตรีชิ้นเดียว แต่บางคนอาจถนัดบรรเลงได้หลายชิ้น สามารถสลับกันบรรเลงในวงได้ คนที่เรียนจน สามารถบรรเลงได้ทุกเครื่องมือในวงปี่พาทย์เรียกว่า "เล่นดนตรีได้รอบวง หรือ เป็นรอบวง" สามารถ ออกไปประกอบอาชีพได้คล่องตัว

บางคนเรียนอยู่กับครูหลายปีตั้งแต่อายุได้ 7 - 8 ขวบ จนโตเป็นหนุ่ม เมื่ออายุครบ 20 ปี ก็จะบวชเป็นพระสงฆ์ เรียนปฏิบัติธรรมราวหนึ่งพรรษาเป็นอย่างน้อย เมื่อลาสิกขาออกมาแล้วถือว่าเป็นผู้ใหญ่เต็มตัว ครูก็สอนเพลงสำคัญๆ ให้สำหรับไปประกอบอาชีพ บางคนกลับไปบ้านของตน มีวิชาดนตรีติดตัวไปทำมาหาเลี้ยงชีพได้ บางคนไปเป็นครูสอนดนตรีถ่ายทอดวิชาต่อไป

การเรียนเพลงสำคัญๆ บางเพลง เช่น เพลงตระ เพลงหน้าพาทย์ ต้องบวชเสียก่อน จึงจะเรียนได้ คือต้องเป็นผู้ใหญ่รู้ผิดรู้ชอบ รู้ควรไม่ควร จะได้ใช้เพลงที่ครูให้มานั้นได้ ถูกต้องตามกาลเทศะ สำหรับเครื่องดนตรีชนิดอื่น เช่น เครื่องคุมจังหวะ อันได้แก่ กลอง ฉิ่ง ฉาบ กรับโหม่ง นั้นให้ค่อยๆ เรียนรู้ไปทีละสิ่ง จนถึงเครื่องสายและเครื่องเป่า เลือกเรียนได้ตามใจชอบและความถนัด

นักดนตรีแต่ก่อน เคารพรักครูเหมือนบิดาครูเป็นผู้อบรมบ่มนิสัย สอนวิชาดนตรีให้ รู้จักรักและเกรงใจครู รู้ถึงพระคุณครู และมีความกตัญญูกตเวทีตอบแทนแก่ครูปัจจุบันนี้วิธีการเรียนดนตรีไทยโดยไปกินนอนอยู่บ้านครูได้เลิกไปแล้ว เพราะครูสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก เปลี่ยนเป็นให้ครูมาสอนที่โรงเรียนโดยกำหนดตารางสอนแน่นอน ต่างจังหวัดอาจจะมีบ้านครูดนตรีไทย เช่นนี้เหลืออยู่บ้าง แต่ก็น้อยเต็มที ครูจึงเป็นผู้รับจ้างสอนดนตรีไทย แทนที่ครูจะเป็นผู้กำหนดเพลงที่สอนกลายเป็นผู้ต้องตามใจศิษย์ สอนให้ตามที่ศิษย์ต้องการ วิธีการนี้ทำให้การเรียนไม่เป็นไปตามระบบดั้งเดิมที่เคยปฏิบัติมา ดนตรีไทยจึงผิดไปจากรูปแบบดั้งเดิมที่เยาวชน ควรจะได้เรียนรู้อีกประการหนึ่งอาชีพดนตรีไทยมีค่าตอบแทนน้อย จึงมีผู้สนใจเรียนน้อยลงทุกที

รัฐบาลโดยทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ ได้พยายามส่งเสริมเยาวชนในการเรียนดนตรีไทยนอกจากเปิดหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีและปริญญาโทขึ้นแล้ว ยังมีแผนที่จะเปิดสอนถึงระดับปริญญาเอกด้วย ทั้งนี้ทบวงฯ ได้ตั้งคณะกรรมการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพดนตรีขึ้นเช่นเดียวกับวิชาชีพแขนงอื่น โดยหวังว่าเมื่อมีเกณฑ์กำหนดให้ปฏิบัติตามแล้ว วิชาความรู้ทางดนตรีจะได้มีหลักเกณฑ์รัดกุมปฏิบัติตามได้ถูกต้อง เกณฑ์มาตรฐานนี้ทบวงมหาวิทยาลัยได้จัดทำขึ้นโดยคำสั่งของคณะรัฐมนตรีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา จึงเป็นที่

แน่ใจว่าเยาวชนไทยจะได้รับการฝึกฝนให้เป็นนักดนตรีไทยที่สมบูรณ์แบบทางวิชาการขึ้นจนเด่นชัดทั้งในความรู้และฝีมือในการบรรเลง

CHET Ethnomusic. (2010: 0nline) กล่าวถึงการเรียนการสอนดนตรีไทยไว้ว่าการเรียนดนตรีไทยแบบฉบับดั้งเดิมของไทยนั้นในอดีตมีการเรียนการสอนกันอย่างไรนั้นเป็นเรื่องที่น่าสนใจอยู่ทีเดียวเนื่องจากมีความแตกต่างกับการเรียนดนตรีไทยในสมัยปัจจุบันอยู่มากพอสมควร ซึ่งปัจจุบันการเรียนดนตรีไทยนั้นเป็นวิชาหนึ่งที่มีการเปิดเป็นหลักสูตรตามสถาบันต่าง ๆอย่างชัดเจน และเมื่อเรียนจบแล้วก็มีวุฒิ มีปริญญาบัตรมอบให้ ซึ่งต่างจากการเรียนดนตรีไทยในอดีตที่ไม่มีหลักสูตรที่ชัดเจน แต่แนวทางในการเรียนการสอนนั้นขึ้นอยู่กับครู ผู้สอนเองว่าจะสอนอย่างไร และเมื่อเรียนจบจากครูแล้วก็ไม่มีใบประกาศนียบัตรมอบให้แต่อย่างใด มีแต่ความรู้ที่ได้สั่งสมมาเท่านั้นที่จะเป็นใบเบิกทางในการทำมาหากินต่อไป

วัฒนธรรมมุขปาฐะ การเรียนดนตรีไทยในอดีตนั้นเรียกว่าเป็นวัฒนธรรมแบบมุขปาฐะ คือถ่ายทอดกันแบบปากต่อปาก ไม่มีการบันทึกโน้ตอย่างปัจจุบัน ผู้เรียนต้องจดจำทางเพลง จากครูผู้สอน ซึ่งลักษณะแบบมุขปาฐะนี้เองพบอยู่มากในประเทศไทยสมัยก่อนเนื่องจากไม่นิยมการจดบันทึกวิชาความรู้เพื่อ เผยแพร่กันเท่าไหร่นัก วิชาความรู้บางอย่างก็มีการปกปิดเป็นความลับจะสืบทอดให้ก็เฉพาะแต่สายเลือดเดียวกันเท่านั้น เช่น คนที่รู้เรื่องการรักษาโรค ยาสมุนไพรต่าง ๆ ก็จะเก็บความรู้นั้นไว้กับตัวเพื่อใช้ประกอบอาชีพของตนเอง ครั้นจะนำความรู้เหล่านี้ไปเล่าต่อหรือบันทึกให้คนอื่นทราบก็เกรงว่าจะส่งผลกระทบต่ออาชีพของตนเองจะถ่ายทอดให้ก็เฉพาะลูกหลานเพื่อไว้ใช้ทำมาหากินต่อไป ดนตรีไทยก็เช่นกันเนื่องจากเป็นการถ่ายทอดแบบปากต่อปาก และบางครั้งครูผู้ประพันธ์เพลงเองก็ไม่ได้สอนให้ลูกศิษย์ทั้งหมด หรืออาจเป็นเพราะลูกศิษย์ไม่สามารถต่อเพลงได้ เมื่อครูท่านนั้นเสียชีวิตไป บทเพลงก็พลอยสูญหายไปด้วย ปัจจุบันปรากฏชื่อเพลงไทยที่ไม่มี ผู้รู้ทำนองอยู่มากทีเดียวเป็นที่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่ง วัฒนธรรมแบบมุขปาฐะนั้นก็ใช่ว่าไม่มีข้อดีเสียเลย การเรียนรู้ดนตรีไทยแบบปากต่อปาก มือต่อมือกับครูดนตรีนั้นทำให้ครูกับศิษย์มีความผูกพันต่อกัน อีกทั้งในทางดนตรีนั้นการจดจำทำนองเพลงให้ได้นั้นก็เป็นเรื่องที่สำคัญ คือเมื่อผู้เรียนจดจำทำนองเพลงได้อย่างแม่นยำดีแล้วการจะบรรเลงหรือการจะหาทางใหม่ ๆก็ดูจะง่ายขึ้น

ครูพักลักจำ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้นว่าครูดนตรีบางท่านก็ไม่ได้ต่อเพลงให้ลูกศิษย์ทั้งหมดทำให้ลูกศิษย์บางคนต้องใช้วิธี “ครูพักลักจำ” กล่าวคือไม่ได้เป็นการเรียนกับครูโดยตรงอาจจะไปได้ยินได้ฟังมาก็จดจำเอามาเล่น จากคำบอกเล่าของนักดนตรีไทยหลายคนแต่ละท่าน ล้วนผ่านการเรียนรู้ด้วยวิธีนี้เช่นเดียวกัน การเรียนรู้แบบครูพักลักจำในทางดนตรีนั้นผู้ลักจำจะต้องมีความจำเป็นเลิศเพราะดนตรีเป็นเรื่องของเสียงเกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่งแล้วก็หายไป ดังนั้นการจดจำ ทำนอง

เพลงแล้วนำมาเล่นให้ได้เหมือนที่ได้ยินมานั้นถือเป็นเรื่องที่ยากพอสมควร แต่อย่างไรก็ดี การที่ลักจำแล้วนำมาเล่นแบบผิด ๆ หรือจำไม่ได้ทั้งหมดอาจจะทำให้เกิดการสร้างสรรค์ทางใหม่ ๆ ขึ้นมาก็เป็นได้

บ้านครูดนตรี การเรียนดนตรีที่บ้านกับครูดนตรีที่มีชื่อเสียงนั้นนับว่าเป็นความใฝ่ฝันของนักดนตรีไทยหลายคน การเรียนดนตรีที่บ้านครู คือการไปใช้ชีวิตกินนอนอยู่ที่นั่นเลย แล้วก็คอยรับใช้ครูตามสมควร ครูเพลงก็จะต่อเพลงให้ เมื่อมีฝีมือพอที่จะไปเล่นตามงานได้ก็อาจจะได้รับค่าตัวไปด้วย ในอดีตนั้นบ้าน ครูดนตรีที่มีชื่อเสียงก็มีอยู่มาก เช่น บ้านครูจางวางทั่ว บ้านครูหลวงไพเราะ เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันก็ยังมีลูกหลานรวมทั้งลูกศิษย์ของท่านเหล่านั้น ที่ยังทำหน้าที่ในการถ่ายทอดสืบสานดนตรีไทยต่อช่วงจากครูอาจารย์ ผู้ล่วงลับไปแล้ว

วิธีการเรียน และขั้นตอนในการเรียนดนตรีไทย การเรียนดนตรีไทยตามประเพณีของโบราณจะเลือกเรียนวันพฤหัสเป็นวันเริ่มแรก ผู้ที่สมัครเรียนต้องเตรียมอุปกรณ์ คือขันขาว 1 ใบ ผ้าเช็ดหน้า ธูป เทียน ดอกไม้ เงิน 6 บาท เพื่อมอบแก่ครู ต่อจากนั้นครูจะสอนเพลงสาธุการ และฝึกเพลงโหมโรงเช้าโหมโรงเย็น เพลงตับ เพลงพระฉันท์เช้า เพลงพระฉันท์เพล อาบน้ำนาค เป็นต้น ฝึกเพลงเรื่องมากๆ เพื่อเป็นการฝึกมือให้เกิดความชำนาญ เมื่อชำนาญแล้ว จะแยกเครื่องมือครูจะให้ศิษย์และดูความเหมาะสมเกี่ยวกับผู้สมัครเรียนหรือศิษย์ว่าสมควรจะเล่นเครื่องดนตรีประเภทใด

จดจำทำนองเพลง ทำนองเพลงไทยในอดีตนั้นไม่ได้มีการกำหนดเป็นโน้ต โด เร มี ฟา อย่างปัจจุบัน การจดจำทำนองเพลงก็เป็นไปตามครูผู้สอนจะคิดค้นขึ้น เพื่อให้ลูกศิษย์จดจำทางเพลงได้ง่ายขึ้น เช่นการร้องทำนองเป็น นอย น้อย ตามเสียงของทำนองเพลง หรือที่บางคนเรียกว่าการนอยเพลง การนอยเพลงก็คือการฮัมเพลงที่เรียกกันในปัจจุบันนั่นเอง เครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆก็อาจจะมีการร้องออกเสียงแตกต่างกันไปตามลักษณะเสียงของเครื่องดนตรีนั้น ๆ เช่น การจดจำหน้าทับอาจจะร้องเป็น ติ๊ง ทั้ง ติ๊ง โจ๊ะ จ๊ะ ส่วนระนาดอาจจะร้องเป็น เตรง เตร๊ง เตรง เนื่องจากการเล่นระนาดอาจจะต้องมีการกรอประกอบไปด้วยซึ่งการออกเสียง ร เรือนั้นใช้แทนเสียง กรอระนาดได้อย่างดี และยังมีวิธีการจดจำในแบบต่าง ๆอีกมาก ดังต่อไปนี้

มีการสร้างสัญลักษณ์ในการทรงจำเป็นของตนเองขึ้นซึ่งสร้างได้ทั้งในส่วนของครูผู้สอนและศิษย์ผู้รับการถ่ายทอด อาทิ

1. กำหนดรูปแบบเทคนิควิธีการบรรเลง เช่น วิธีการแยกเขี้ยว ใช้กับระนาดเอก การโยนซ้าย โยนขวา ใช้กับฆ้องวง เป็นต้น

2. กำหนดเป็นกลอน (รูปแบบทางเพลง) เพื่อความเข้าใจในการบรรเลง ที่ต้องบรรเลงซ้ำ ในเพลง เช่น กลอนหัวแตก สับหัวกระดี่ เป็นต้น

3. กำหนดเสียง เช่นครู ออกเสียง น้อด นอย หรือ แต่ง ติง แนง แนง แต๊ง ติง แนง แนง เป็นต้น

4. กำหนดสถานที่ เช่น ร่องกระดาน ลูกฆ้อง (สำหรับเด็กหัวไม่ดี) อยู่ตรงไหน ตีตรงนั้น เป็นต้น (กรณีนี้ไม่ควรนำไปใช้นัก)

5. กำหนดเป็นบทร้อยกรอง เช่น อีหนูตูดเปรอะ ทำไมถึงตูดเปรอะ ขี้ไม่เช็ดตูด เป็นต้น อดีตเจ้าอาวาสวัดกษัตราธิราชวรวิหาร เดิมเป็นนักดนตรีมาก่อน ท่านมีวิธีสอนตีหน้าทับกลองแขก ให้กับศิษย์ เพื่อเป็นการช่วยให้จำง่ายขึ้น โดยใช้สอนให้ผู้เรียนท่องเป็นบทกลอน ซึ่งอาจเกิดด้วยเหตุที่กลอง เป็นเครื่องดนตรีที่ไม่สามารถทำเสียงเป็นทำนองเพลงได้ เหมือนเครื่องดนตรีดำเนินทำนองอื่น ๆ

“ค่ำ ค่ำ ขนุน หนอน เจาะ คว่ำกิน หงายกิน คว่ำกิน หงายกิน”

เป็นบทกลอนที่ใช้สอนตีกลองแขก สำหรับตีทำนองหลักหน้าทับนางหน่าย แปลงผู้เรียนจะจดจำง่ายขึ้น เมื่อห่างจากครูไปแล้วยังสามารถจำได้ แม่นยำขึ้นใจ สามารถแปลง เป็นเนื้อกลองได้อย่างชัดเจน ดังนี้

- - - - / - ค่ำ - ค่ำ/ - - ขนุน / -หนอน- เจาะ /- คว่ำ-กิน /-หงาย-กิน / - คว่ำ-กิน/ -หงาย-กิน

จากบทกลอนดังกล่าว สามารถกำหนดเป็นหน้าทับกลอง เพื่อความเข้าใจง่าย ได้ดังนี้

- - - - / - ทั่ง - ทั่ง/ - - ตลิง / - ติง - ติง / - โจ๊ะ - ติง / - ทั่ง - ติง / - โจ๊ะ - ติง/ - ทั่ง - ติง

รูปแบบการเรียนด้วยวิธีดังกล่าวมานี้ล้วนเป็นภูมิปัญญาไทยที่ควรค่าแก่การรักษาไว้เป็นอย่างยิ่งซึ่งในปัจจุบันก็ยังมีการร้องทำนองเพลงในแบบที่กล่าวมาให้เห็นกันอยู่บ้าง แต่หากไม่สืบสานต่อไปในอนาคตนักดนตรีไทยคงต้องนั่งเปิดโน้ตเล่นดังเช่นดนตรีตะวันตกเป็นแน่แท้

การบันทึกโน้ตดนตรีไทย ความจริงมีมานานแล้ว แต่เป็นการบันทึกด้วยสัญลักษณ์ ต่าง ๆ ตามความเข้าใจของผู้บันทึกเองเพื่อเป็นการช่วยเตือนความจำ ไม่ได้มีการกำหนดรูปแบบอย่างใดอย่างอย่างหนึ่งอย่างชัดเจนเพื่อการเผยแพร่ ใครถนัดจะบันทึกอย่างไรก็ทำกันไป เป็นเครื่องหมายที่รู้ได้เฉพาะตน การบันทึกโน้ตดนตรีไทยที่เป็นที่ยอมรับและใช้กันในปัจจุบันเป็นการบันทึกด้วยระบบอักษร หรือที่เรียกกันว่า ด ร ม ฟ ใช้ในการเรียนการสอนกัน

อย่างกว้างขวางตามสถาบันศึกษาต่าง ๆทั่วประเทศ ทำให้การเรียนดนตรีไทยการต่อเพลงรวดเร็วขึ้น แม้จะมีผู้ต่อต้านอยู่บ้างในช่วงแรก ๆ

2. ภูมิปัญญาไทย

นันทสาร สีสลับ. (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน : 2552) กล่าวถึงภูมิปัญญาไว้ว่า ภูมิปัญญา ตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Wisdom หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะความเชื่อ และศักยภาพในการแก้ปัญหาของมนุษย์ที่สืบทอดกันมาจากอดีตถึงปัจจุบันอย่างไม่ขาดสายและเชื่อมโยงกันทั้งระบบทุกสาขา

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะและเทคนิคการตัดสินใจของบุคคล อันเกิดจากการสะสมองค์ความรู้ทุกด้านที่ผ่านกระบวนการสืบทอด พัฒนาปรับปรุงและเลือกสรรมาแล้วเป็นอย่างดีสามารถแก้ไขปัญหา และพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้านหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นได้เอง และนำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นเทคนิควิธี เป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน ทั้งทางกว้างและ ทางลึกที่ชาวบ้านคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัยความเหมือนกันของภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ เป็นองค์ความรู้ และเทคนิคที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ซึ่งได้สืบทอดและเชื่อมโยงมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ความต่างกันของภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ภูมิปัญญาไทย เป็นองค์ความรู้และความสามารถโดยส่วนรวม เป็นที่ยอมรับในระดับชาติ ส่วนภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้และความสามารถในระดับท้องถิ่นซึ่งมีขอบเขตจำกัดในแต่ละท้องถิ่น เช่น ภาษาไทยเป็นภูมิปัญญาไทย ในขณะที่ภาษาอีสานเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

ผู้ทรงภูมิปัญญาไทย หมายถึง บุคคลผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาหรือเป็นผู้นำภูมิปัญญาต่างๆ มาใช้ประโยชน์จนประสบความสำเร็จ สามารถเผยแพร่และถ่ายทอดเชื่อมโยงคุณค่า ของภูมิปัญญาในแต่ละสาขานั้นๆ ให้แพร่หลายไปอย่างกว้างขวาง

ปราชญ์ชาวบ้าน หมายถึงบุคคลผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้าน และนำภูมิปัญญามาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตจนประสบผลสำเร็จ สามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงคุณค่า ของอดีตกับปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม ความเหมือนกันระหว่างผู้ทรงภูมิปัญญาไทยกับปราชญ์ชาวบ้านคือบทบาทและภารกิจในการนำภูมิปัญญาไปใช้แก้ปัญหา และการถ่ายทอดเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงจากอดีตถึงปัจจุบัน กล่าวคือผู้ทรงภูมิปัญญาไทยย่อมมีความสามารถหรือภารกิจ ในการนำภูมิปัญญาระดับชาติไปแก้ปัญหา หรือถ่ายทอด หรือผลิตผลงานใหม่ๆ ที่มีคุณค่าต่อ ประเทศชาติ

โดยส่วนรวม ส่วนปราชญ์ชาวบ้านมีความสามารถหรือภารกิจในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นไปแก้ปัญหาหรือถ่ายทอดในท้องถิ่น

ภูมิปัญญาไทยมีกระบวนการเกิดที่เกิดจากการสืบทอด ถ่ายทอด องค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมในชุมชนท้องถิ่นต่างๆ แล้วพัฒนา เลือกสรรและปรับปรุงองค์ความรู้เหล่านั้นจนเกิดทักษะและความชำนาญที่สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย แล้วเกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ ที่เหมาะสมและสืบทอดพัฒนาต่อไปอย่างไม่สิ้นสุด เช่น ภาษาไทย แพทย์แผนไทย เป็นต้น

ลักษณะความสัมพันธ์ของภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาไทยสามารถสะท้อนออกมาใน 3 ลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกัน คือ

1. ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกันระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช และธรรมชาติ

2. ความสัมพันธ์ของคนกับคนอื่นๆ ที่อยู่ร่วมกันในสังคม หรือในชุมชน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์สิ่งเหนือธรรมชาติ ตลอดทั้งสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ทั้งหลาย ทั้ง 3 ลักษณะนี้ คือ สามมิติของเรื่องเดียวกัน หมายถึง ชีวิตชุมชนสะท้อนออกมาถึงภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างมีเอกภาพเหมือนสามมุมของรูปสามเหลี่ยม ภูมิปัญญาจึงเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของ คนไทย

3. องค์ความรู้

(วิกิพีเดีย: Online) องค์ความรู้ (body of knowledge) หมายถึงความรู้ที่อยู่ในศาสตร์ ได้แก่ ความคิดรวบยอด หลักการ วิธีการที่อยู่ในตำรา อยู่ในห้องสมุด ซึ่งอยู่ภายนอกตัวบุคคลที่สั่งสมกันมาเพื่อให้คน รุ่นหลังได้เรียนรู้ โครงสร้างความรู้ หมายถึงความรู้ที่อยู่ภายในตัวบุคคลที่เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลนั้นๆ ซึ่งไม่ได้ลอกเลียนมาจากองค์ความรู้ แต่ผู้เรียนต้องสร้างขึ้นมาด้วยตนเอง เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ เมื่อพัฒนาโครงสร้างความรู้ต่อไป ก็สามารถสร้างผลงานเป็นองค์ความรู้ให้คนอื่นค้นคว้าได้

องค์ความรู้ เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการถ่ายทอดจากประสบการณ์ หรือ จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโดยความรู้เกิดขึ้นนั้นผู้รับสามารถนำไปใช้ได้โดยตรง หรือสามารถนำมาปรับใช้ได้ เพื่อให้เหมาะกับสถานการณ์หรืองานที่กระทำอยู่เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยความรู้ที่เกิดขึ้นนั้นผู้รับสามารถนำไปใช้ในลักษณะต่าง ๆ ได้

แหล่งกำเนิดขององค์ความรู้

1. ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบุคคลอื่น
2. ความรู้เกิดจากประสบการณ์การทำงาน
3. ความรู้ที่ได้จากการวิจัยทดลอง
4. ความรู้จากการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ
5. ความรู้ที่มีปรากฏอยู่ในแหล่งความรู้ภายนอกองค์กรและองค์กรได้นำมาใช้

องค์ความรู้แบ่งได้ เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. องค์ความรู้ที่สามารถอธิบายได้เป็นองค์ความรู้ซึ่งทำความเข้าใจได้จากการฟัง การอธิบาย การอ่าน และนำไปใช้ปฏิบัติ โดยจัดไว้อย่างมีแบบแผนมีโครงสร้าง และอธิบายกระบวนการวิธี ขั้นตอนที่สามารถนำไปใช้ได้

2. องค์ความรู้ที่ไม่สามารถอธิบายได้หรืออธิบายได้ยากเป็นองค์ความรู้ที่อธิบายได้ยากหรือใน บางครั้งไม่สามารถอธิบายว่าเกิดความรู้เหล่านั้น ได้อย่างไร ไม่มีแบบแผน โครงสร้างแน่ชัด มักเกิดขึ้นกับตัวบุคคล ผลของการถ่ายทอดขึ้นอยู่กับผู้ถ่ายทอดและผู้รับเป็นสำคัญ

การจัดการองค์ความรู้ การจัดการองค์ความรู้ คือ การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบเพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในเชิงแข่งขันสูงสุดโดยที่ความรู้มี 2 ประเภท คือ

1. ความรู้ที่ฝังอยู่ในคน เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่างๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์ อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือหรือการคิดเชิงวิเคราะห์ บางครั้งจึงเรียกว่า เป็นความรู้แบบ นามธรรม

2. ความรู้ที่ชัดแจ้ง เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวม ถ่ายทอดได้โดยผ่านวิธีต่างๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎีคู่มือต่างๆและบางครั้งเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรม

เครื่องมือในการจัดการความรู้ การจัดการความรู้ประกอบด้วย กระบวนการหลักๆ ได้แก่ การค้นหาความรู้ การสร้างและแสวงหาความรู้ใหม่ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบการประมวลผลและกลั่นกรองความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ สุดท้าย คือ การเรียนรู้และเพื่อให้มีการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรเครื่องมือหลากหลายประเภทถูกสร้างขึ้นมาเพื่อนำไปใช้ในการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้

4. การประชัน

พูนพิศ อมาตยกุล. (2535: 13) คำว่าการประชันปี่พาทย์นั้นฟังดูเผินๆ เหมือนกับว่าเป็นเรื่องที่คนทั่วๆไป เข้าใจความหมายกันดี โดยเฉพาะผู้ที่คุ้นเคยกับดนตรีไทยแล้วอาจจะนึกว่าตัวเองเข้าใจคำนี้ดีและได้เคยเห็นเคยฟังมาแล้ว แต่ถ้าพิเคราะห์กันดูให้กระจ่างและลึกซึ้งจริงก็จะพบว่าคนที่เป็นนักฟังเพลงไทยนั้น ก็ยังมีอีกไม่ใช่น้อยที่ไม่สู้จะเข้าใจในเรื่องของการประชันวงอย่างแท้จริงว่าเป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดความเจริญทางวิชาการ ก่อให้เกิดสติปัญญาทั้งผู้ฟังและผู้บรรเลง หลายคนเห็นเป็นเรื่องที่จะต้องแข่งขันที่ก่อให้เกิดเป็นความบาดหมางแตกร้าว อยากให้เราหันไปมองดูการแข่งขันกีฬา เช่น ฟุตบอลหรือมวยกันบ้าง แต่ก่อนเราจะได้เห็นทั้งคนเล่นคนดูตีกันบ่อยๆ หรือทุ่มเถียงกันอย่างเอาเป็นเอาตาย แต่เดี๋ยวนี้พอมวยเลิกหรือบอลเลิกจะไม่เห็นคนตีกัน ที่เป็นเช่นนั้นก็เป็นเพราะสาเหตุ ที่ว่า ทุกวันนี้คนดูก็ดี คนเล่นก็ดีต่างก็มีเหตุผล มีสติ ที่สำคัญคือมีความรู้เข้าใจในเกมกีฬานั้นเป็นอย่างดีแล้ว จึงรู้ว่าอะไรผิดอะไรถูก อะไรเป็นบทเรียน อะไรเป็นเรื่องที่จะต้องนำไปพิจารณาแก้ไข ไม่ใช่ใช้กำลังเข้าตัดสินกันและกัน เพราะวิธีการใช้กำลังนั้นไม่เกิดประโยชน์อันใด แถมกลายเป็นข้อพิพาทบาดหมางต่อไปไม่รู้จบอีกด้วย

การประชันปี่พาทย์ก็เช่นเดียวกันแต่ก่อนต้องยอมรับว่าเป็นเรื่องคอขาดบาดตายบาดหมางกันอยู่ในคนระดับหนึ่ง แต่ในคนระดับที่มีความรู้ทางดนตรีแตกฉาน รู้แพ้รู้ชนะอย่างนักกีฬารู้กฎรู้ระเบียบลึกซึ้งดีแล้ว ไม่มีใจอคติ รู้ผิดรู้ชอบก็จะเห็นว่าการแพ้หรือชนะเป็นเรื่องธรรมดา เสร็จงานแล้วก็แล้วไป

ตัวอย่างที่เห็นชัดในเรื่องนี้ก็คือ สมัยรัชกาลที่ 6 และ ที่ 7 มีการประชันปี่พาทย์ระหว่างวงของท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล และท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ที่วัดต่างๆเช่นที่วัดสามปลื้มเป็นประจำ ปรากฏว่าศิษย์ของทั้งสองฝ่ายเมื่อประชันกันแล้วร่ำร่ำจะเข้าตีกันหลายหนจนเป็นอริกันไม่หายแค้น แต่ท่านครูหัวหน้าวงทั้งสองท่าน (เป็นผู้รู้จริง) กลับรักชอบพอกัน นั่งกินหมาก คุยกันหัวเราะสนุกสนานกัน ไม่เคยโกรธกันเลยจนตายจากกันไปในที่สุด

คนที่เห็นว่าการประชันปี่พาทย์เป็นเรื่องของการแข่งขันชิงชัยชนะกันในเชิงสติปัญญาแข่งกัน ในเชิงฝีมือ ความรู้ ความรู้จักแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และแข่งขันความอดทนแล้วย่อมจะไม่มีความเคียดแค้นตามมาหลังประชันเสร็จแล้ว ที่รู้ว่าตนอ่อนก็จะได้แก้ไขให้ดีขึ้น ที่รู้ว่าตนแข็งก็ต้องคงความแข็งแกร่งนั้นไว้ก็ไม่มีเรื่องอะไรเกิดขึ้น เหมือนกับอีกหลายเรื่องในโลกนี้ที่เป็นเรื่องที่เรามักกล่าวว่าก็ “นานาจิตตัง”

คนที่ฟังเรื่องราวการประชันปี่พาทย์ เล่าโดยบุคคลที่ใจยังกรุ่นด้วยความแค้นคนฟังก็จะพลอยรู้สึกแค้นตามไปด้วย หรือฟังความจากผู้ที่ชนะ ความฮึกเหิมก็จะเกิดขึ้นในใจของผู้ฟังตามมาด้วย คนฟังทั้งสองฝ่ายที่เล่ามานั้นอาจจะถูกชักจูงให้เป็นอริต่อกันได้ โดยไม่ต้องไปชมการประชัน เป็นอวิชาอย่างหนึ่ง แต่ถ้าคนที่เล่าเป็นผู้ที่เข้าใจลึกซึ้ง วิเคราะห์ วิจารณ์ในเชิงวิชาการอย่างตรงไปตรงมาและเป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงแล้ว ย่อมทำให้ผู้ฟังเกิดสติปัญญา เห็นแจ้งในสัจธรรม ผู้ฟังนั้นย่อมจะมีใจปกติไม่เอนเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง ไม่เกิดความแค้น ไม่มีทั้งโทสะและโมหะเกิดขึ้น มีแต่ความสว่างของปัญญา

ดังนั้นการดูปี่พาทย์ประชันวงก็ดี การลงประชันวงก็ดี ถ้าใช้หลักธรรมะช่วยแล้ว ย่อมไม่มีปัญหาความขัดแย้งตามมา ผู้ที่เกรงว่าจะมีความขัดแย้ง คือผู้ที่ยังไม่แตกฉานในเรื่องการประชันอย่างแท้จริงยังไม่เข้าใจถึงปัญญา อันเป็นวิชาการที่เกิดจากการประชันปี่พาทย์นั้น

รูปแบบในการประชัน นิสิตชั้นปีที่ 4 รุ่นที่ 6 คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2531: 31-32) การประชันวงในวงการดนตรีของไทย เป็นระบบการแข่งขันที่เกิดขึ้น เพื่ออวดความสามารถตามปรากฏการณ์ความเห็นของสังคมยุคปัจจุบัน ในวงดนตรีไทยชนิดที่เรียกว่า “ วงปี่พาทย์เสภา” แต่ถ้าวิเคราะห์ดูปรากฏการณ์ทางวิชาการดุริยางค์ไทย อย่างทั่วถึงแล้ว ในวงการดุริยางค์ไทย พบว่ายังมีวิชาการอีกกลุ่มหนึ่งที่ในวงวิชาการ นิยมนำมา บรรเลงแข่งขันกัน วิชาการกลุ่มนั้นได้แก่ วิชาการที่ว่าด้วย “เพลงเรื่อง” ซึ่งใช้อยู่ในวงปี่พาทย์ที่เรียกว่า “ปี่พาทย์พิธี” แต่การใช้ระบบและวิชาการในเชิงเพลงเรื่องนี้ เป็นเรื่องที่เกี่ยวเนื่องในเชิงความรู้ที่เน้นหนักไปทางด้านระบบการประพันธ์เป็นระบบที่ใช้วิชาการด้านความเจริญงอกงามทางปัญญาในระดับแตกฉานเล้ว จากการวิเคราะห์จึงสามารถจำแนกรูปแบบการประชันได้ 2 รูปแบบคือ

1. การประชันเชิงความรู้ เน้นที่ประสบการณ์ความรอบรู้ในการเรียนรู้ โดยอาศัยความสามารถทางทักษะในการแสดงออก ดังนั้นคุณสมบัติของนักดนตรีจึงต้องมีความรู้ทางด้านการศึกษาที่กว้างขวาง เพียงพอที่จะแก้ไขปัญหาและสถานการณ์ได้อย่างฉับพลัน วิธีการประชันตามกรอบแห่งรูปแบบชนิดนี้ดำเนินไปบนระบบของวงตั้งและวงประชัน การเริ่มต้นการบรรเลงและความได้เปรียบเสียเปรียบกันมักขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละฝ่าย การประชันรูปแบบนี้ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นวงตั้งมักจะอยู่ในสถานการณ์ที่ได้เปรียบ เพราะโดยประเพณีการประชันเชิงรูปแบบนี้ การประชันอยู่ในข้อจำกัดที่จะต้องแก้ไขสถานการณ์ รักษาสถานการณ์ที่เรียกว่า “เสมอตัว” ไปได้ ในอดีตการประชันลักษณะนี้ ไม่เคยปรากฏว่ามีการตั้งกรรมการตัดสินแต่ลักษณะการรู้แพ้รู้ชนะมักจะปรากฏในลักษณะของการยอมแพ้ด้วยลักษณะดังต่อไปนี้

1.1 บรรเลงโดยใช้วิชาการที่มีลักษณะหลีกกัน เช่น วงตั้งบรรเลงด้วยเพลงจรเข้หางยาว วงประชันกลับบรรเลงเพลงแขกต่อยหม้อ เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้ถือว่าวงประชันยอมแพ้

1.2 บรรเลงเพลงตับ เพื่อหลีกจากเงื่อนไขของวงตั้ง การใช้ความรู้ในลักษณะเช่นนี้ ก็ถือเป็นลักษณะการยอมแพ้ลักษณะหนึ่ง ยกเว้นแต่ในกรณีที่วงตั้ง นำเพลงตับมาวางเป็นเงื่อนไข การบรรเลงเพลงตับของวงประชันจึงไม่ถือเป็นการยอมแพ้

1.3 บรรเลงเพลงลา ก่อนถึงเวลาอันเหมาะสม ลักษณะเช่นนี้ก็เป็นอีกลักษณะหนึ่งของการประชันเชิงความรู้ถือว่าแสดงอาการยอมแพ้

2. การประชันความสามารถเชิงทักษะ การประชันตามรูปแบบนี้เน้นที่การแสดงความสามารถ การใช้ความรู้จะอยู่ในขอบเขตที่แคบกว่าการประชันตามรูปแบบแรก ทั่วไปนิยมใช้รูปแบบ “การบรรเลงเพลงเสภา” ซึ่งมีกรอบทางวิชาที่มีลักษณะเฉพาะ นิยมดำเนินการประชัน 2 ลักษณะ ได้แก่ การประชันโดยไม่มีการกำหนดกรอบทางวิชาการ กับการประชันโดยมีการกำหนดกรอบทางวิชาการ การดำเนินการประชันทั้ง 2 ลักษณะจะดำเนินการประชันตามกระบวนแห่งวิชาการที่เป็นแบบแผนในการประชันรู้จักกันโดยทั่วไปในรูปของ “เพลงบังคับ” ซึ่งถือปฏิบัติกันมีสืบมาประกอบด้วย เพลงโหมโรงเสภา , เพลงพม่า 5 ท่อน , เพลงสี่บท , เพลงบุหลัน ในอดีตไม่ว่าจะเป็นการประชันกันเมื่อใด ลำดับการใช้เพลงคู่ประชันจะดำเนินการบรรเลงตามลำดับด้วยวิธีการบรรเลง 2 รูปแบบ ได้แก่ “บรรเลงทับเพลง” (วงตั้งบรรเลงเพลงใดประชันก็บรรเลงเพลงนั้นซ้ำอีกครั้งหนึ่ง) อีกรูปแบบหนึ่งคือ “บรรเลงต่อเพลง” (เพลงบังคับ)

5. การไหว้ครู

การไหว้ครู หลวงประดิษฐ์ไพเราะ. (2538: 26-27) การไหว้ครูดนตรีของไทย ถือเป็นประเพณีมาแต่โบราณ ท่านที่เป็นบรมครูได้ตั้งเป็นตำราไว้เพื่อผู้ที่จะเป็นนักดนตรีในรุ่นหลังจะได้ปฏิบัติตาม เหตุที่เกิดพิธี ไหว้ครูขึ้นก็เพราะพวกนักดนตรีเชื่อว่า เครื่องดนตรีไทยทุกชิ้น เช่น ตะโพน ระนาด ฆ้อง ฯลฯ มีครูประจำอยู่ และเชื่อว่าพระวิษณุกรรมเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทให้เกิดขึ้น ต้องทำการเคารพบูชาอยู่เสมอจึงจะเป็นความเจริญแก่ตนเอง ไทยเรายึดมั่นในความกตัญญูกตเวที ผู้ที่มีอุปการะคุณแก่ตนรองมาจากบิดามารดา ก็คือครูบาอาจารย์ผู้ให้ความเจริญในวิชาการต่างๆ ฉะนั้นการเคารพนับถือครู นั้นถือกันเคร่งครัดมั่นคงมาก จะเห็นว่าศิษย์รุ่นเก่าๆในสมัยโบราณเคารพนับถือครู จงรักภักดีเป็นอย่างยิ่งทั้งต่อหน้าและลับหลัง ถ้าได้ทำให้ครูโกรธเคืองแล้วจะต้องเดือนร้อนหาทางที่จะทำให้ครูหายโกรธด้วยวิธีต่างๆ เป็นต้นว่า ขอขมาอภัย

โทษที่ได้ล่วงเกินประมาทพลาดพลั้งไปด้วยกาย วจี ใจ แม้ว่าครูล่วงลับไปแล้ว ความเคารพนับถือยังไม่เสื่อมคลาย เมื่อรำลึกถึงครูก็ทำบุญทำทานไป แต่เชื่อกันแน่นแฟ้นว่าครูนั้นถึงล่วงลับไปแล้วก็ไม่สูญไป ความจำได้หมายรู้ยังคงอยู่ ฉะนั้นจึงมีการเซ่นสรวง ทำพิธีบูชาครูเช่นเดียวกับบูชาเทวดาตามพิธีไสยศาสตร์ การไหว้ครูนอกจากเป็นเครื่องแสดงความจงรักภักดีแล้ว ยังเป็นการขอขมาโทษที่ได้ประมาทไปโดยเจตนาหรือมิเจตนา และถือว่าครูได้อภัยในความผิดนั้นๆแล้ว การไหว้ครูตามแบบของไทยมีอยู่ 3 ภาค

ภาคที่ 1 เป็นการไหว้ครูอย่างง่ายไม่ต้องมีพิธีรีตอง ใช้สำหรับผู้เริ่มหัดดนตรี ผู้ที่จะฝากตัวเป็นศิษย์หาดอกไม้ธูปเทียนมาเป็นเครื่องคำนับครู (เช่นเดียวกับผู้ที่จะบวช นำดอกไม้ธูปเทียนไปให้อุปัชฌาย์) ครูก็นำธูปเทียนนั้นจุดบูชาครูที่สมมุติว่าเป็นเทวดา โดยว่าคาถาให้ศิษย์ว่าตามแล้วก็จับมือศิษย์ให้ตีเครื่องดนตรีตามที่ประสงค์จะหัดนั้น การหัดเรียนใช้เริ่มต้นด้วยวันพฤหัสบดีหรือวันอาทิตย์ซึ่งถือว่าเป็นวันครู การที่ได้จุดธูปเทียนบูชาครูเทวดาก็เพื่อจะขอให้มีความเฉลียวฉลาดในวิชาที่จะเรียนและเป็นการปฏิญาณตนว่าจะเป็นศิษย์ที่ดี มีความเคารพครูผู้ฝึกสอนอยู่ทุกเมื่อ

เมื่อศิษย์ได้หัดเพลงต่างๆตามที่ได้กำหนดไว้ จนครูเห็นว่ามีฝีมือพอที่จะออกงานได้ดีแล้วก็จะต้องทำพิธีไหว้ครูภาคที่ 2 ต่อไป ภาคนี้ใช้เฉพาะผู้ที่เป็นดนตรีแล้ว พิธีตอนนี้มากกว่าภาคหนึ่งคือศิษย์จะต้องหาเครื่องกระยาบวชสังเวย เพื่อเซ่นสรวงครูเทวดาด้วย เครื่องสังเวยที่จะต้องใช้มี

1. ศีรษะสุกร 1 ศรีษะ
2. เป็ดสุกทั้งตัว
3. ไก่สุกทั้งตัว
4. บายศรีปากชาม 1 คู่
5. ขนมต้มแดง ต้มขาว คันหลาว หูช้าง
6. กล้วยสุก มะพร้าวอ่อน และผลไม้ต่างๆ
7. สำรับ คาว หวาน
8. เหล้า
9. ข้าวตอกดอกไม้ ธูปเทียน กระแจะ
10. ผ้าขาว ขันล้างหน้า และขันทำน้ำมนต์ครู
11. ผ้าสีชมพูทำเป็นผ้าหน้าโขน
12. เงินกำนล 6 บาท

ของเหล่านี้จะต้องเตรียมให้เสร็จก่อน 3 โมงเช้า เวลาจะไหว้ครูต้องจัดตั้งเครื่องดนตรีให้เรียบร้อย ปูผ้าขาวตั้งเครื่องสังเวยต่างๆ และครูผู้ที่จะประกอบพิธีไหว้ครูก็จะได้ทำน้ำมนต์ครู และแจกธูปเทียนให้แก่ศิษย์ บูชาคุณพระพุทธเจ้าตามแต่จะอธิษฐาน แล้วจึงบูชาครูตามคาถาซึ่งครูจะได้บอกนำให้คาถาในพิธีนั้นมีหลายแบบ มีโองการเชิญพระอิศวร พระนารายณ์ พระวิษณุกรรม ซึ่งเป็นบรมครูใหญ่และครูที่ประจำระนาด ฆ้อง กลอง ตะโพน ปี่ มาประชุมพร้อมกันขอศีล ขอพร และขอขมาอภัยที่ได้ผิดประมาทพลาดพลั้งด้วยกาย วจี ใจ เสร็จจากการขอศีลขอพรแล้ว ก็ถวายเครื่องสังเวยที่เตรียมไว้โดยมีคาถากำกับอีก เมื่อจะลาเครื่องสังเวยก็ต้องมีคาถา และต้องแบ่งเครื่องสังเวยใส่ยอดตอง นำไปให้แก่พาหนะของครู ที่อยู่ตามบันไดของทิศต่างๆอีก ครูผู้อ่านโองการโปรยข้าวตอกดอกไม้ และประพรมน้ำมนต์ตามเครื่องดนตรี เจิมกระแจะและผูกผ้าหน้าโขนใหม่ และต้องประพรมน้ำมนต์และเจิมหน้าให้แก่ศิษย์ด้วย เวลาเจิมหน้าก็มีคาถาอีกต่างหาก เป็นเสร็จพิธี (พิธีนี้ศิษย์จะรวมกันหลายคน หาเครื่องสังเวยรวมไหว้พร้อมกันที่เดียวก็ได้)

ภาคที่ 3 เป็นพิธีขั้นสุดท้าย คือการครอบ พิธีนี้ทำเฉพาะตัวผู้ที่เรียนเพลงชั้นสูงและผู้ที่ต้องการจะเป็นผู้ฝึกสอนศิษย์ต่อไปเป็นพิธีขอกรรมสิทธิ์ต่อครู ที่จะขอครอบต้องจัดหาผู้เครื่องสังเวยเหมือนพิธีภาคที่ 2 และทำพิธีเหมือนกันแต่ในตอนท้ายพิธี ครูจะเรียกศิษย์มาทำพิธีครอบ คือให้ศิษย์ถือเครื่องดนตรีทุกชนิดที่ได้เข้ามาหาครู ศิษย์กราบลง 3 ครั้ง ครูว่าคาถาบูชาครูเทวดาให้ศิษย์ว่าตาม ครูส่งเครื่องดนตรีเหล่านั้นให้แก่ศิษย์ และให้พรให้ศิษย์นั้นเจริญรุ่งเรืองเป็นครูผู้อื่นได้ต่อไป ผู้ที่จะได้รับครอบนี้ต้องเป็นผู้ที่มีอายุพอสมควร (ไม่ต่ำกว่า 25 ปี) พอที่จะสั่งสอนผู้อื่นได้ ครูจึงจะครอบได้ ถ้าผู้นั้นต้องการจะเป็นหัวหน้าในการประกอบพิธีไหว้ครู ก็จะต้องท่องตำราไหว้ครูจนขึ้นใจและขอกรรมสิทธิ์ต่อครู ครูก็จะประสิทธิ์ประสาทให้ แต่ศิษย์นั้นต้องถือมั่นว่า ตราบใดที่ครูของตนยังมีชีวิตอยู่สามารถจะไปทำการไหว้ครูตามที่ต่างๆ ได้ ศิษย์นั้นจะไม่ยอมทำพิธีไหว้ครูให้แก่ผู้อื่น ต้องให้ครูของตนเป็นผู้ประกอบพิธีนั้น เว้นไว้แต่ครูจะอนุญาตให้ตนทำแทนจึงจะประกอบพิธีนั้นได้

การไหว้ครู อาจมีบางท่านเห็นเป็นการเชื่ออย่างเหลวไหลแต่พวกนักดนตรี ทุกคนทราบดีถึงผลของการไหว้ครูเพราะ 1. เป็นการประกันความยึดมั่นในความเคารพจงรักภักดีต่อครูให้ได้ผลในการอบรมจรรยาอย่างมาก ศิษย์ที่ดีจะไม่กล้าทรยศต่อครูของตนเลย 2. เป็นการขออภัยโทษในระหว่างครูกับศิษย์แม้ว่าจะมีข้อผิดพ้องหมองใจ ก็เป็นอันให้อภัยโทษในระหว่างครูกับศิษย์ก็เป็นอันให้อภัยซึ่งกันและกัน เมื่อศิษย์ผู้นั้นมาทำการเคารพในพิธีไหว้ครู 3. เป็นการสมานสามัคคีระหว่างเพื่อนศิษย์ด้วยกัน 4. ปลุกความเชื่อมั่น มีจิตใจเข้มแข็งเชื่อภูมิความรู้และความสามารถของตน ฯลฯ

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ การไหว้ครูดนตรีไทยสำหรับนักดนตรีจึงไม่ควรละเว้นถ้าปฏิบัติได้เพียงปีละครั้งก็จะทำให้ผู้ปฏิบัตินั้นมีความสบายใจ มีความเจริญรุ่งเรืองในการงานของตน และเป็นที่นิยมนับถือของคนทั้งหลาย

เพลงในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย เมื่อเริ่มพิธี ครูผู้อ่านโองการ (นุ่งขาวห่มขาว) เชิญเทวดาในบท " สัคเคกาเม " ก่อน ต่อจากนั้นก็ว่าบทสรรเสริญพระพุทธคุณ แล้วว่าคาถาทำน้ำมนต์ ครูหยดเทียนลงในขันน้ำมนต์ในระยะนี้ผู้ที่อยู่ในพิธีควรสำรวมใจตามไปด้วย

เมื่อครูทำน้ำมนต์เสร็จแล้ว ก็แจกธูปเทียนให้ผู้ร่วมพิธีทุกคน เมื่อทุกคนได้รับธูปเทียนพร้อมแล้ว ก็จุดบูชาคุณพระพุทธเจ้าและคุณครูตามแต่จะอธิษฐาน เสร็จแล้วส่งธูปเทียนไปปักรวมกันในกระถาง และต้องปักธูปลงในเครื่องสังเวยชิ้นละดอกทุกชิ้นด้วย

เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างพร้อมแล้วครูจะว่าคาถาเชิญเทวดาในใจให้เสร็จอีกครั้งหนึ่งเมื่อว่าคาถาเสร็จครูจะบอกให้ทุกคนกราบ 3 หน แล้วว่าบทนโมฯ ให้ผู้เข้าพิธีว่าตาม 3 ครั้ง เมื่อจบบทนโม ฯ 3 ครั้งแล้วครูจะนำบทต่างๆดังต่อไปนี้

1. บทถวายดอกไม้ธูปเทียนบูชา ให้เกิดปัญญาเฉลียวฉลาดจบแล้วครูเรียกให้ปี่พาทย์บรรเลงเพลงสาธุการ

2. บทบูชาคุณพระรัตนตรัย คุณบิดามารดา ครูบาอาจารย์และผู้มีพระคุณอื่นๆ ขอให้ช่วยกันปัดเป่า อย่าให้มีอุปัทวอันตรายให้มีแต่ความสุข ความเจริญยิ่งๆขึ้นไป จบแล้วครูเรียกเพลง สาธุการกลอง

3. บทบูชาพระอิศวร พระนารายณ์ และเทวดาต่างๆจบแล้วครูเรียกเพลงเหาะ (เชิญพระอิศวร) เพลงตระนารายณ์บรรทมสินธุ์ หรือ แผละ (เชิญพระนารายณ์) แล้วเรียกเพลงตระสันนิบาต เป็นการแสดงว่า พระเป็นเจ้าเหล่านั้นได้เข้ามาประทับเป็นสันนิบาตอยู่ในโรงพิธีแล้ว

4. บทเชิญท่านเทพบุตรปัญจสิงขรณ์ อันเป็นเทพทางดุริยางค์ที่สำคัญมาก จบแล้วครูเรียกเพลง "ตระเชิญเต็มองค์" และ "ตระเทวาประสิทธิ์" เพื่อให้ท่านประสิทธิ์ประสาทพรให้นักดนตรีทั้งหลายได้อยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุข

5. บทเชิญพระวิษณุกรรม พระปัญจสิงขรณ์ และพระปรคนธรรพ (ประโคนทับ) ซึ่งจะเชิญเป็นหมู่เรียกกันว่าเทพไททั้งสามพระองค์ พระวิษณุกรรมนั้น ท่านเป็นนายช่าง สร้างเครื่องดนตรีต่างๆ ส่วนอีกสององค์หลังนั้นเป็นครูใหญ่ทางดนตรีด้วยกันทั้งคู่ จบแล้วครูเรียกเพลงกลมบาทสกุณีและ เสมอข้ามสมุทร เป็นการประกอบกิริยา เสด็จมาของครูดังกล่าว

6. บทเชิญฤาษีทั้งเจ็ดองค์ซึ่งเป็นครูดนตรีและนาฏศิลป์ให้มาช่วยอวยชัยมงคล และเชิญเทวดาทุกสถานให้มาช่วยด้วยจบแล้วครูเรียกเพลง"ดำเนินพราหมณ์" "เสมอเถร" และ "โคมเวียน" เป็นการต้อนรับ

7. ครูบอกให้ทุกคนตั้งนโม ฯ แล้วว่าบทบูชาครูให้ศิษย์ว่าตาม จบแล้วครูเรียกเพลง “ตระพระปรคนธรรพ” เป็นการบูชา

8. ครูว่าบทเชิญเทพ พรหม ฤาษี และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อัญเชิญมา ให้เข้าประทับยังโรงพิธี จบแล้วเรียกเพลง “ พราหมณ์เข้า”

9. ถ้ามีการเชิญครูพระพิราพด้วย ผู้ร่วมพิธีจะจุดธูปบูชาครูแล้ว ครูจะบอกให้ศิษย์ตั้งนโมฯ อีก 3 ครั้งแล้วว่าบทอัญเชิญพระพิราพ จบแล้วเรียกเพลงหน้าพาทย์สูงสุดคือ “องค์พระพิราพ” แล้วต่อด้วย “ เสมอมาร”

10. เมื่อเชิญครูทุกประเภทเสร็จเรียบร้อยแล้ว ครูก็ให้พวกฟ้อนรำจัดแจงรำถวายเครื่องสังเวย เมื่อรำถวายและนำเครื่องกระยาบวชสังเวยเข้าที่แล้ว ครูก็ว่าบทถวายเครื่องสังเวยแก่ฤาษีเทวดาชั้นผู้ใหญ่ทั่วไป แล้วเรียกเพลง “นั่งกิน” ต่อจากนั้นก็ว่าบทถวายเครื่องสังเวยแก่ “พระพิราพ” อันเป็นครูยักษ์แล้วเรียกเพลง “เซ่นเหล้า”

11. ในระหว่างที่เทพ พรหม ฤาษี ฯลฯ อันเป็นครูดนตรีกำลังเสวยเครื่องสังเวยนี้ จะมีการรำถวายมือให้ทอดพระเนตรในทำนองกินไปดูไปก็ได้

12. เมื่อได้ประทับเสวยประมาณ 10 นาทีแล้ว ครูจะว่าบทลาบทแรกแล้วเรียกเพลง “พราหมณ์ออก” และ “เสมอเข้าที่” เป็นการส่งท่านเหล่านั้นกลับไป

เมื่อนำเครื่องสังเวยออกหมดแล้ว ครูจะโปรยข้าวตอกดอกไม้ไปที่เครื่องดนตรีที่นำเข้าพิธี และพรมน้ำมนต์ ดนตรีบรรเลงเพลง “โปรยข้าวตอก”

เสร็จแล้วครูว่าลาบทที่สอง พอจบก็เรียกเพลง”เชิด” และ “กราวรำ” ประกอบกิริยาไปของครูและแสดงว่าพิธีไหว้ครูเป็นอันจบลง ณ บัดนี้

ขั้นตอนพิธีการครอบ (ชลิดา จันทร์แก้ว. 2539: 10-11)

ขั้นแรก เป็นวิธีการครอบโดยผู้เรียนจะเตรียมขันล้างหน้า ผ้าเช็ดหน้าขาว เงินกำนัลดอกไม้ ธูปเทียน มามอบแก่ครูผู้ทำพิธีด้วยคารวะ และจะได้รับการจับมือให้ตีฆ้องวงใหญ่ ขึ้นต้นเพลงสาธุการสามครั้ง เป็นอันเสร็จพิธี จากนั้นผู้เรียนก็จะไปต่อเพลงสาธุการจากครูท่านใด ที่ต้องการเรียนจนจบเพลงสาธุการได้ และต่อเพลงจนจบชุดโหมโรงเย็น (เว้นตระโหมโรงไว้)

ขั้นที่สองเมื่อได้เพลงในชุดโหมโรงเย็นจบบริบูรณ์แล้วจะต้องเข้าพิธีครอบครูอีกครั้งหนึ่งด้วยอุปกรณ์และวิธีเช่นเดียวกับครั้งแรกเป็นการครอบเพื่อเรียนเพลงตระโหมโรงซึ่งเป็นเพลงที่รวมอยู่ในชุดโหมโรงเย็นต่อจากเพลงสาธุการซึ่งได้เว้นการต่อเพลงไว้

ขั้นที่สาม เป็นการสืบทอดเพลงหน้าพาทย์ระดับกลาง ซึ่งเป็นผลจากผ่านการเรียนหน้าพาทย์ระดับต้นที่เป็นเพลงหน้าพาทย์ที่อยู่ในชุดโหมโรงเย็นทั้งสิ้น (เว้นเพลงโอดซึ่งไม่มีในชุด) ซึ่งได้ศึกษาผ่านมาโดยสมบูรณ์แล้ว เมื่อจะศึกษาเพลงหน้าพาทย์ระดับกลาง จึงต้องเข้าพิธี

ครอบอีกเป็นครั้งที่ 3 โดยได้ครูผู้เป็นประธานในการครอบพิธีไหว้ครูจับมือให้ตีฆ้องวงใหญ่เพลงกระบองกัน ซึ่งเป็นเพลงหน้าพาทย์อยู่ในชุดโหมโรงกลางวัน จากนี้ก็ให้ศึกษาเพลงหน้าพาทย์ในชุดโหมโรงกลางวันจนจบสิ้น

ขั้นที่สี่ หลังจากได้รับความรู้ในเรื่องเพลงหน้าพาทย์ระดับกลางจนจบสิ้นแล้ว จะต้องศึกษาเพลงหน้าพาทย์ระดับสูงขึ้น จะต้องเข้าพิธีครอบอีกเป็นครั้งที่ 4 ด้วยการได้รับการจับมือให้ตีฆ้องวงใหญ่เพลงบาทสกุณีจากครูผู้เป็นประธานประกอบพิธีไหว้ครู แล้วศึกษาเพลงหน้าพาทย์ระดับสูงจนหมดสิ้นหรือให้มากที่สุด

ขั้นที่ห้า ถือเป็นขั้นสุดท้ายในการศึกษาและเข้าพิธีครอบครั้งสำคัญคือ การเข้าพิธีครอบเพื่อเรียนเพลงหน้าพาทย์ระดับพิเศษ คือ เพลงองค์พระพิราพ ผู้ที่จะศึกษาเพลงหน้าพาทย์พิเศษนี้ สมควรที่จะต้องพิจารณาตนเสียก่อนว่าถึงเวลาอันสมควรหรือยัง มีความจำเป็น ในการนำไปใช้มากน้อยเพียงใดเพราะเป็นเพลงพิเศษที่ไม่ได้บรรเลงเพื่อฟังกันแต่จะเป็นเพลงที่จะใช้ในพิธีกรรมเท่าที่พบมาก็จะเป็นพิธีไหว้ครู ส่วนการใช้ประกอบการแสดงก็จะมีเฉพาะเป็นพิเศษ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

องค์ความรู้

ณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์. (2552: 17) ได้ทำการวิจัยเรื่ององค์ความรู้ศิลปินแห่งชาติ นายสำราญ เกิดผล อธิบายเรื่องของความรู้ได้ว่า ความรู้มีความหมายถึงสิ่งที่ก่อให้เกิดความเข้าใจ ความทราบแจ้งชัด ความรู้เป็นความจริงที่ปรากฏขึ้นจากการสั่งสมมวลประสบการณ์ของมนุษย์ ที่ผ่านการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ เช่นการได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง ได้สัมผัส ทดลอง สังเกต จนจดจำ รำลึกรู้จากปรากฏการณ์ธรรมชาติ ปรากฏการณ์ทางสังคม และจากรูปแบบที่เกิดจากการถ่ายทอดสืบทอดต่อเนื่องกันมา ความรู้จึงครอบคลุมเรื่องราวที่เป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรม ข้อเท็จจริงของความรู้เป็นประมวลความแห่งเหตุการณ์ที่เป็นมาหรือคงเป็นอยู่ตามจริง เป็นภูมิปัญญาของบุคคล ชุมชน และสังคมวัฒนธรรมนั้น ความรู้ประกอบไปด้วยคำจำกัดความของนัยแห่งคำ ข้อความ เนื้อหา มีความหมายต่อข้อรู้ และความเป็นจริงที่ปรากฏ ทฏษฎี โครงสร้าง ประวัติ วิธีการแก้ไขอุปสรรค หลักการ มาตรฐาน เรื่องราวต่างๆ สิ่งที่แปรผลจากทักษะปฏิบัติ เป็นต้นความรู้เกี่ยวข้องกับการรำลึกถึงสิ่งเฉพาะเจาะจง มีโครงสร้าง 2 ส่วน คือ โครงสร้างส่วนบน ที่เกี่ยวข้องกับหลักการ ทฤษฎี อุดมการณ์ ฯลฯ โครงสร้างส่วนล่าง ที่เกี่ยวข้องกับปฏิบัติการที่ดำเนินไปของความรู้

ณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์. (2552: 15) ได้ทำการวิจัยเรื่ององค์ความรู้ศิลปินแห่งชาตินายพินิจ ฉายสุวรรณ และให้ความหมายขององค์ความรู้ไว้ว่า องค์ความรู้คือตัวกำหนดหรือประมวลเข้าเป็นหลักวิชา เป็นเรื่องราว เป็นกฎเกณฑ์ ข้อควรรู้ ข้อปฏิบัติ จัดเป็นองค์ความรู้ และองค์ความรู้

สามารถแสดงได้ในรูปของข้อเขียน ภาษา ลายลักษณ์ โน้ตเพลง ความทรงจำ ในด้านศิลปะ องค์ความรู้แสดงออกตามรูปแบบงานด้านทัศนศิลป์ นาฏศิลป์ การแสดง การบรรเลง การขับร้อง เสียงเพลง ฯลฯ ความรู้ที่แสดงออกมาเป็นองค์ความรู้ นับเป็นโครงสร้างระดับลึกของความรู้ที่แสดงออกมาทั้งในด้านรูปธรรมและนามธรรม ความแตกต่างของความรู้กับองค์ความรู้ อยู่ที่ความรู้คือส่วนของความรู้ที่เป็นนามธรรม บุคคลแต่ละบุคคลมีความรู้ และฝังส่วนความรู้นั้นไว้ในความทรงจำของบุคคล ส่วนองค์ความรู้เป็นสิ่งที่ปรากฏขอบเขตที่ชัดเจน ปรากฏให้เห็นภายนอก รวมทั้งส่วนที่ยังอยู่ในความทรงจำ องค์ความรู้จึงเป็นผลรวมหรือส่วนรวบยอดของความรู้ อธิบายได้ นำไปใช้เพื่อเรียนรู้ ทำความเข้าใจ นำไปฝึกฝน ให้เกิดทักษะและความชำนาญได้

การสืบทอด

บุญโชค ไชยชาติ. (2551: 161- 165) ได้ทำการศึกษาการสืบทอดปี่พาทย์ของนักดนตรีไทยจังหวัดพระนครศรีอยุธยาปัจจุบันพบว่ามีลักษณะที่ยังรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของบรรพบุรุษได้ในบางกระบวนการ และบางกระบวนการถูกปรับเปลี่ยนไปตามความต้องการของสังคมในด้านต่างๆ

การรับศิษย์ จะทำพิธีรับศิษย์ในวันพฤหัสบดีเหมือนในอดีต การรับศิษย์ส่วนใหญ่ยังต้องมีผู้ใหญ่หรือผู้ปกครองนำมาฝากฝังแต่มีลักษณะแตกต่างไปจากเดิมคือ คัดเลือกศิษย์โดยไม่มีผู้ปกครองนำมาฝากด้วย นั้นเกิดจากสังคมทั่วไปมองว่าวิชาความรู้ด้านดนตรีไทยไม่สามารถนำไป ประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองได้เหมือนอย่างแต่ก่อน และบทบาทของปี่พาทย์มีน้อยลงดังกล่าวข้างต้น ความเจริญด้านการศึกษามีมาก เด็กต้องเข้าสู่ระบบการศึกษาภาคบังคับ จึงไม่มีเวลาให้กับศิลปะด้านนี้มากนัก การสืบทอดปี่พาทย์ของนักดนตรีจึงเป็นปัญหาใหญ่มาก สังเกตได้จากวงปี่พาทย์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปัจจุบันไม่มีเด็กฝึกหัดปี่พาทย์ เนื่องจากขาดผู้ที่สนใจ ใส่ใจอย่างจริงจัง แม้ว่าศิษย์กลุ่มหนึ่งที่สนใจศรัทธาต่อตัวครูผู้สอนดนตรีไทยมาขอเรียนด้วยตนเองด้วยก็ตาม แต่เป็นเพียงจำนวนน้อยเท่านั้นกำนลที่ใช้ในการรับศิษย์ ได้แก่ ขัน ผ้าเช็ดหน้า ดอกไม้ ธูป เทียน และเงินจำนวนตามแต่ครูจะเรียกร้องเหมือนในอดีต คาถาที่ใช้ประกอบพิธีกรรมมี 2 ลักษณะคือ ใช้ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาบาลี การจับมือศิษย์ ครูดนตรีไทยใช้ฆ้องวงใหญ่บรรเลงเพลงประจำวัด แสดงให้เห็นว่านักดนตรีไทยยังยึดถือขนบปฏิบัติที่สืบทอดมาแต่ในอดีต แต่มีการปรับเปลี่ยนพิธีกรรมบางส่วนในการจับมืออันเนื่องมาจากจุดประสงค์ คือ ต้องการมุ่งเน้นที่จะให้ศิษย์เรียนเพลงมอญ ตามกระแสการใช้ประโยชน์ดนตรีไทยในปัจจุบัน

สถานที่สำหรับใช้เป็นที่จัดการเรียนการสอน ปัจจุบันยังใช้บ้านครูเป็นหลัก ในการจัดการเรียนการสอน หากต่อเพลงต้องห้ามตามความเชื่อที่ว่าห้ามต่อเพลงในบ้าน ยังใช้สถานที่อื่น เช่นวัดเป็นสถานที่จัดการเรียนการสอน แสดงให้เห็นว่าแหล่งที่ให้การศึกษาดนตรีนั้น บ้านยังเป็นแหล่งศึกษา

หาความรู้ที่สำคัญเช่นในอดีต เนื้อหาที่ใช้สอนต่างจากเดิม คือ มีการใช้เพลง มอญเข้ามาเป็นหลักในการสอน เนื่องมาจากบทบาทการใช้ ดนตรีไทยในสังคมมีความความต้องการใช้วงปี่พาทย์มอญมากกว่า ปี่พาทย์ไทย ดังนั้นเนื้อหาที่ครูจัดให้กับศิษย์จึงเป็นการจัดเพื่อตอบสนองการใช้ประโยชน์ดนตรีในสังคมมากกว่า แต่เนื่องจากดนตรีไทยยังถูกปลูกฝังด้วยความเชื่อสืบต่อกันมาก ครูดนตรีไทยบางท่านยังยึดถือขนบปฏิบัติแบบเก่าอยู่ โดยไม่คำนึงถึงความเปลี่ยนแปลง ของสังคม และอีกส่วนหนึ่งได้ปรับปรุงการใช้เนื้อหาทั้งแบบเก่าและแบบใหม่รวมกัน เพื่อเป็นการสนองตอบการใช้งานในปัจจุบันไปพร้อมๆกับรักษาขนบปฏิบัติแบบเก่า

วิธีการสอนยังเป็นแบบเดิม คือ การเรียนแบบตัวต่อตัว มีครูเป็นศูนย์กลางการเรียน อันเนื่องมาจากเหตุที่ ดนตรีไทยเป็นวิชาที่ต้องพัฒนากระบวนการเรียนเป็นขั้นตอน มีระเบียบแบบแผนตามที่ครูโบราณกำหนดไว้ เป็นศาสตร์และศิลป์ที่ต้องการเรียนรู้ด้วยการเอาใจใส่อย่างจริงจัง ทั้งผู้เรียนและผู้สอนจึงยากที่ใช้วิธีจัดการเรียนการสอนแบบอื่นๆ ให้ประสบความสำเร็จได้ดีเท่ากับการสอนแบบมุปาฐะในอนาคตสภาพการจัด การเรียนการสอนปี่พาทย์ น่าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการแข่งขันเพื่อการอยู่รอดในสังคม ลักษณะ การเรียนเพื่อมุ่งการใช้ประโยชน์จนไม่ได้สนใจหลักการที่แท้จริงของปี่พาทย์เหมือนในอดีต ที่บรรพบุรุษสั่งสมสืบทอดมา แหล่งวิทยาการด้านปี่พาทย์ต้องเปลี่ยนสภาพจากบ้านเป็นโรงเรียน ภาพการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมเลือนหายไป ขาดผู้อนุรักษ์อย่างจริงจัง

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษากระบวนการเรียนรู้แนวคิดสู่การสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทรมีวิธีการในการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ขั้นค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล
2. ขั้นศึกษาข้อมูล
3. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล
4. ขั้นสรุปอภิปรายผลและเสนอแนะ

1.ขั้นค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล

1.1 ศึกษาเอกสารหลักฐานและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยได้ทำการค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ต่อไปนี้

- หอสมุดแห่งชาติ
- หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

1.2 รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ รายงานทางราชการ ข้อมูลที่มีการบันทึกในรูปแบบเอกสาร ภาพถ่ายที่มีการบันทึกไว้ ฯลฯ ข้อมูลด้านดนตรี เช่น โน้ตเพลง เอกสารการฝึกดนตรี เทปบันทึกเสียง ซีดีเพลง สื่อบันทึกรูปแบบอื่นๆ ภาพถ่ายประเภทเคลื่อนไหวต่างๆ

1.3 กำหนดวิธีที่ใช้ในการวิจัยโดย การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นวิธีการแสวงหาความรู้ ความจริงจากเหตุการณ์ทั้งหลายที่เกิดขึ้นและผ่านไปแล้ว

1.4 กำหนดเครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการวิจัยคือ เครื่องบันทึกภาพเคลื่อนไหว เครื่องบันทึกเสียง และ กล้องบันทึกภาพ เป็นต้น

2. ขั้นศึกษาข้อมูล

ศึกษาข้อมูลของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร โดยมีขอบเขตด้านเนื้อหาและขั้นตอนการศึกษาดังนี้

2.1 ศึกษาข้อมูลเพื่อกำหนดประเด็น

- ประวัติพันโทเสนาะ หลวงสุนทร
- องค์ประกอบสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ แนวคิด การสร้างสรรค์ โดยศึกษาจากประวัติการเรียนในสายการศึกษาและด้านดนตรี กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ในการทำงาน

ที่หลากหลาย การถ่ายทอด องค์ความรู้สู่ลูกศิษย์ การสืบทอดหน้าที่พิธีกรในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย เอกลักษณ์ด้านดนตรี แนวคิดในการสร้างสรรค์ด้านดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

2.2 ศึกษาข้อมูลจากการปฏิบัติการภาคสนาม ที่บ้านของพันโทเสนาะ หลวงสุนทรและสถานที่อื่นๆที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน

2.3 ศึกษาข้อมูลจากคำบอกเล่า การเขียน การเสวนา การสัมภาษณ์ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ จากบุคคลข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

2.4 รวบรวมเรียบเรียงและจัดลำดับเนื้อหาทั้งหมดตามประเด็นที่ตั้งไว้เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ ข้อมูลในขั้นต่อไป

3. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 กระบวนการเรียนรู้ ประสบการณ์ ของพันโทเสนาะ หลวงสุนทรดังนี้

3.1.1 การศึกษาทั่วไปและการศึกษาดนตรีไทย

3.1.2 การทำงาน

3.1.3 การสืบทอดและการถ่ายทอด

3.1.4 การสืบทอดหน้าที่พิธีกรในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย

- สายครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ
- สายครูบุญยัง เกตุคง
- สายมงคลกับพระอาจารย์ศิริพงศ์ ครุพันธ์กิจ วัดสุทธาราม (สำเหร่)

3.1.5 เอกลักษณ์ด้านดนตรี

3.2 แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร จากผลงานในด้านต่างๆดังนี้

3.2.1 การประพันธ์เพลงใหม่ เพลงไทยประเภทเพลงโหมโรง

- เพลงไตเติ้ล ทบ.
- เพลงโหมโรงจักรทอง
- เพลงโหมโรงนวมินทร์มหาราชา
- เพลงโหมโรงภัทรมหาราช
- เพลงโหมโรงรั้วแดงกำแพงเหลือง
- เพลงโหมโรงอาณาจักรขจี
- เพลงโหมโรงบุหลันลอยเลื่อน
- เพลงโหมโรงอนงค์นาค

3.2.2 การประพันธ์เพลงไทย ประเภทเพลงทางเปลี่ยนและเพลงเบ็ดเตล็ด

- เพลงปีนตลิ่งใน
- เพลงสมิงทองมอญ
- เพลงจีนขวัญอ่อน
- เพลงมาลีหวน
- เพลงลีลากระทุ่ม
- เพลงเทวาประสิทธิ์
- เพลงเทวาประสิทธิ์สองชั้น และชั้นเดียวสำเนียงแขก
- เพลงนกกระจอกทอง สองชั้น
- เพลงฟ้าคนอง สองชั้น
- เพลงนกขมิ้น สี่ชั้น (ปรับปรุงทางใหม่)

3.2.3 การประพันธ์เพลงไทย ประเภทเพลงเดี่ยวการประพันธ์ทางเดี่ยวระนาดเอก

- เพลงอาเฮีย เถา
- เพลงอาหนู เถา
- เพลงเทพบรรทม สามชั้น
- เพลงดอกไม้ไทร สามชั้น
- เพลงนารายณ์แปลงรูปสามชั้น(เที่ยวที่ 3 และ 4) สองชั้น ชั้นเดียว และครึ่งชั้น
- เพลงนกขมิ้น สองชั้น ชั้นเดียว และครึ่งชั้น การประพันธ์ทางเดี่ยวปี่ใน
- เพลงสุดสงวน สามชั้น
- เพลงม้าย่อง สามชั้น การประพันธ์ทางเดี่ยวฆ้องวงเล็ก
- เพลงนกขมิ้น สามชั้น
- เพลงสุรินทราหู สามชั้น
- เพลงม้าย่อง สามชั้น การประพันธ์ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่
- เพลงสุดสงวน สามชั้น

3.2.4 การปรับวง ประดิษฐ์หางเพลง

3.2.5 การเขียนตำราเรียนทฤษฎีดนตรีและเอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติดนตรีและประวัติบุคคลสำคัญในวงการดนตรีไทยวิชาหลักการประพันธ์เพลงไทยเรื่องหน้าทับกลองเป็นโน้ตสากล ,

3.2.6 การเก็บบันทึกข้อมูลเพลงไทยในระบบโน้ตสากล

4. สรุปอภิปรายผลและเสนอแนะ

ทำการสรุปข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ แล้วนำมาเรียบเรียงในรู้แบบของการพรรณนา บรรยาย ความเรียง พร้อมสรุปรายงานการวิจัย

บทที่ 4
การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้และแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร จะทำการวิเคราะห์ในด้านต่างๆดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ ประสบการณ์ ของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

1.1 การศึกษาทั่วไปและการศึกษาดนตรีไทย

1.2 การทำงาน

1.3 การสืบทอดและการถ่ายทอด

1.4 การสืบทอดหน้าที่พิธีกรในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย

- สายครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ
- สายครูบุญยัง เกตุคง
- สายมงคลกับพระอาจารย์ศิริพงศ์ ครุพันธ์กิจ วัดสุทธาราม (สำเหร่)

1.5 เอกลักษณ์ด้านดนตรี

2 แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร จากผลงานในด้านต่างๆดังนี้

2.1 การประพันธ์ใหม่ เพลงไทยประเภทเพลงโหมโรง

2.1.1 เพลงไตเติ้น ทบ.

2.1.2 เพลงโหมโรงจักรทอง

2.1.3 เพลงโหมโรงนวมินทร์มหาราชา

2.1.4 เพลงโหมโรงภัทรมหาราช

2.1.5 เพลงโหมโรงรั้วแดงกำแพงเหลือง

2.1.6 เพลงโหมโรงอาณาจักรขจี

2.1.7 เพลงโหมโรงบุหลันลอยเลื่อน

2.1.8 เพลงโหมโรงอนงค์นาค

2.2 การประพันธ์เพลงไทย ประเภทเพลงทางเปลี่ยนและเพลงเบ็ดเตล็ด

2.2.1 เพลงปีนตลิ่งใน

2.2.2 เพลงสมิงทองมอญ

2.2.3 เพลงจีนขวัญอ่อน

2.2.4 เพลงมาลีหวน

2.2.5 เพลงลีลากระทุ่ม

2.2.6 เพลงเทวาประสิทธิ์

2.2.7 เพลงเทวาประสิทธิ์สองชั้น และชั้นเดียวสำเนียงแขก

2.2.8 เพลงนกกระจอกทอง สองชั้น

2.2.9 เพลงฟ้าคนอง สองชั้น

2.2.10 เพลงนกขมิ้น สี่ชั้น

2.3 การประพันธ์เพลงไทย ประเภทเพลงเดี่ยว การประพันธ์ทางเดี่ยวระนาดเอก

2.3.1 เพลงอาเฮีย เถา

2.3.2 เพลงอาหนู เถา

2.3.3 เพลงเทพบรรทม สามชั้น

2.3.4 เพลงดอกไม้ไทร สามชั้น

2.3.5 เพลงนารายณ์แปลงรูปสามชั้น(เที่ยวที่ 3 และ 4) สองชั้น ชั้นเดียว ครึ่งชั้น

2.3.6 เพลงนกขมิ้น สองชั้น ชั้นเดียว และครึ่งชั้น

การประพันธ์ทางเดี่ยวปี่ใน

2.3.7 เพลงสุดสงวน สามชั้น

2.3.8 เพลงม้าย่อง สามชั้น

การประพันธ์ทางเดี่ยวฆ้องวงเล็ก

2.3.9 เพลงนกขมิ้น สามชั้น

2.3.10 เพลงสุรินทราหู สามชั้น

2.3.11 เพลงม้าย่อง สามชั้น

การประพันธ์ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่

2.3.12 เพลงสุดสงวน สามชั้น

2.4 การปรับวง ประดิษฐ์หางเพลง

2.5 หนังสือทฤษฎีดนตรีและเอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติดนตรีและประวัติบุคคลสำคัญในวงการดนตรีไทยวิชาหลักการประพันธ์เพลงไทย,เรื่องหน้าทับกลองเป็นโน้ตสากล

2.6 การเก็บบันทึกข้อมูลเพลงไทยในระบบโน้ตสากล

1. วิเคราะห์ถึงกระบวนการเรียนรู้ ประสบการณ์ ของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

1.1 การศึกษาทั่วไปและการศึกษาดนตรีไทย

ประวัติพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

พันโทเสนาะ หลวงสุนทร เกิดเมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2477 เกิดที่ตำบลแม่กลอง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 13 หมู่ 3 ถ.รามคำแหง 130 สุขาภิบาล 3 แขวงสะพานสูง เขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร บิดาของท่านชื่อนายบาง หลวงสุนทร มารดาชื่อนางสนิท เจริญผล พันโทเสนาะเป็นบุตรชายคนโตในจำนวนพี่น้อง 8 คน มีผู้ชาย 4 คน และ ผู้หญิง 4 คน คนที่สองต่อจากท่านคือนางระเบียบ ยังสุข คนที่สาม ร้อยตรีสนุ่น หลวงสุนทร คนที่สี่นายเสน่ห์ หลวงสุนทร คนที่ห้าร้อยตรีนิตย์ หลวงสุนทร คนที่หก นางสมนึก เฮงวงศ์ คนที่เจ็ดนางภัทรพร เส้งพัฒน์ และคนสุดท้ายนางสาวบุษกร หลวงสุนทร พันโทเสนาะสมรสกับนางสุนทรี นามสกุลเดิมโกมุท มีบุตร-ธิดา 2 คน คือ นายภาวัช หลวงสุนทร และนางสาวศลิณี หลวงสุนทรโดยมีนายภาวัช หลวงสุนทรเป็นผู้ทำหน้าที่สืบทอดมรดกวัฒนธรรมดนตรีต่อจากบิดาเป็นอาจารย์สอนที่ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

การศึกษาทั่วไปสามารถสรุปได้ดังนี้

- จบการศึกษาภาคบังคับ ระดับประถมศึกษาที่ 1-3 ที่โรงเรียนวัดป้อมแก้ว และชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนธรรมโชติ จังหวัดสมุทรสงคราม ในปีพ.ศ.2488
- จบหลักสูตรนายสิบ อาวุโสจากโรงเรียนดุริยางค์ทหารบก เมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2514
- จบหลักสูตรนายทหารชั้นประทวน (จ.ส.อ.)เป็นนายทหารสัญญาบัตร สถานศึกษากรมยุทธศึกษาทหารบก เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2517
- จบหลักสูตรบรรเทาสาธารณภัยและดับเพลิง ณ กองบังคับการกองตำรวจดับเพลิง กรมตำรวจเมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ.2517
- จบหลักสูตรศาสนาและศีลธรรม โรงเรียนศาสนาและศีลธรรม มทบ.1
- เข้าศึกษาหลักสูตรวิชาชีพเรียบเรียงเสียงประสานแบบสี่แนว โรงเรียนสยามกลการปทุมวัน เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2522 ถึงวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2524
- จบการศึกษาระดับ 3 โรงเรียนผู้ใหญ่วัดพระยาทำ (ประโยคประถมศึกษา) พ.ศ.2530

ภาพประกอบ 1 บัตรประจำตัวผู้เรียนโรงเรียนผู้ใหญ่วัดพระยาทำ
และเกียรติบัตรจากโรงเรียนสยามกลการการศึกษาดนตรีไทย

ในด้านดนตรีไทย พันโทเสนาะ หลวงสุนทร เกิดมาในตระกูลของนักดนตรีไทย ได้สัมผัสการเล่นดนตรีไทยตั้งแต่เด็ก ได้รับโอกาสในการศึกษาดนตรีไทยในสายปี่พาทย์ที่มีชื่อเสียงทั้งสองสาย คือ สายท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล และสายท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) สำหรับงานวิจัยฉบับนี้จะรวมรวมการเรียนดนตรีไทยของพันโทเสนาะ หลวงสุนทรตั้งแต่เริ่มเรียน โดยได้จำแนกองค์ความรู้ที่ได้รับ และกระบวนการเรียนรู้ที่ได้รับถ่ายทอดจากครูดนตรีแต่ละท่าน ซึ่งส่วนมากแล้วจะถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ โดยมีปัจจัยที่สำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้อยู่ 3 ประการคือตัวผู้เรียน เหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่มาเป็นตัวเร้า และการกระทำหรือการตอบสนอง ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้เกิดขึ้นแล้วมิได้จดเป็นลายลักษณ์อักษรหรือตำรา ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้รวบรวมกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวโดยข้อมูลทั้งหมดได้จากการสัมภาษณ์พันโทเสนาะ หลวงสุนทร และการเก็บข้อมูลในครั้งนี้จะเก็บใน รูปแบบของกระบวนการเรียนการสอนของครูแต่ละท่านที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทรได้ศึกษาเล่าเรียนมาตามลำดับขั้นดังต่อไปนี้

ช่วงเวลา/อายุ	พ.ศ.2488 (11ปี)
ครูดนตรีท่านที่ 1	คุณตาถม เจริญผล
องค์ความรู้ด้านบทเพลง	จับมือเพลงสาธุการ และต่อเพลงชุดโหมโรงเย็น (ทางฆ้อง), เพลงเหาะ ,เพลงโล้ และเพลงพระเจ้าลอยถาด

กระบวนการเรียนรู้

มูลเหตุการเรียนดนตรีไทยของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร เริ่มจากการที่คุณตาเป็นนักปี่พาทย์ บิดาเป็นนักปี่พาทย์จึงต้องการฝึกหัดให้ลูกให้หลานได้เป็นปี่พาทย์เช่นกันในขั้นต้นพันโทเสนาะมิได้ต้องการเป็นนักปี่พาทย์แต่ประการใด แต่จำต้องหัดไว้ตามความต้องการของผู้ใหญ่ ซึ่งตอนนั้น

กำลังเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในขั้นต้นของการต่อเพลงจะเริ่มหัดจากการตีเพลงโหมโรงเย็นทางฆ้องวงใหญ่ โดยตีบนผืนระนาดทุ้มบ้าง ระนาดเอกบ้าง มิได้ตีกับฆ้องวงใหญ่ เนื่องจากเครื่องดนตรีที่บ้านได้ถูกขายไปในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 กระบวนการหัดเพลงคือตีตามที่ตาถมต่อให้ทีละวรรค จากวรรคเป็นเพลง แล้วฝึกหัดทบทวนจนเมื่อมีความรู้ความสามารถด้านดนตรีไทยในระดับหนึ่งแล้ว จึงได้ออกงานโดยไปบรรเลงเครื่องประกอบจังหวะบ้าง บรรเลงเครื่องดนตรีบ้าง บรรเลงร่วมกับวงดนตรีญาติมีศักดิ์เป็นน้องของยายซึ่งเป็นนักดนตรีสายครูจางวางทั่ว พาทยโกศล จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นนับเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างหนึ่งที่ได้ยินได้เห็นได้สัมผัสบทเพลงไทยรูปแบบต่างๆมาตั้งแต่เด็ก

ช่วงเวลา/อายุ	พ.ศ.2490 (13 ปี)
ครูดนตรีท่านที่ 2	ครูบาง หลวงสุนทร
องค์ความรู้ด้านบทเพลง	เพลงมู่ล่งชั้นเดียวทางระนาดเอก เดี่ยวระนาดเอกเพลงเชิดนอกฝึกพื้นฐานการเป่าปี่ใน บทเพลงสำหรับฝึกปี่และเดี่ยวปี่เพลงเชิดนอก

กระบวนการเรียนรู้

เมื่อฝึกดนตรีมาได้ระยะหนึ่ง ครูบาง หลวงสุนทร ผู้เป็นบิดาเห็นสมควรให้เรียนในขั้นต่อไป จึงฝึกระนาดเอกให้ สำหรับพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ท่านมีความรู้สึกว่าการฝึกระนาดเอกในระยะเริ่มต้นนั้นมีความยากมาก การตีระนาดให้เป็นคู่แปด ท่านมีวิธีการฝึกโดยใช้เชือกมาผูกให้ได้ระยะคู่แปดของผืนระนาด จากนั้นฝึกตีให้ตรงคู่ สำหรับวิธีการจับไม้ใช้วิธีการดูตัวอย่างและเลียนแบบวิธีการจับไม้จากครูบาง หลวงสุนทร ซึ่งท่านไม่ได้ถ่ายทอดวิธีการจับที่พิเศษแต่อย่างใด ครูบางจะเน้นว่าเวลาตีให้คว่ำมือไว้ ครูบางได้ต่อทางระนาดเอก เพลงมู่ล่งชั้นเดียวให้เป็นเพลงแรกเพื่อใช้สำหรับการฝึกไล่มือ การไล่ระนาดในสมัยก่อนจะไม่มีนาฬิกาสำหรับ จับเวลาแต่จะใช้การจุดธูปแล้วให้ตีไปจนกว่าธูปจะหมดดอก เมื่อต่อเพลงมู่ล่งชั้นเดียวจบแล้ว เพลงในลำดับต่อไปที่ครูบางต่อให้คือเพลงเดี่ยวระนาดเอกเพลงเชิดนอกสำหรับทางระนาดเอกในบทเพลงอื่นๆ พันโทเสนาะจะเป็นผู้คิดทางระนาดเอง ครูจะไม่ต่อทางระนาดให้ ทางระนาดเอกที่คิดขึ้นเกิดจากการสังเกตและจดจำจากคนระนาดเอกที่พบเห็นโดยทั่วไป การเรียนการสอนดนตรีไทยในสมัยก่อนจะไม่มีการต่อทางเพลงในแต่ละเครื่องมือ จะต่อทางฆ้องเพียงอย่างเดียว จากนั้นอาศัยครูพักลักจำจำจากรุ่นอา รุ่นน้าที่เขาตีแล้วจำมาทำตามบ้าง คิดประสมเติมต่อจนเป็นทางของตนเอง แต่สมัยปัจจุบันนี้การเรียนการสอนดนตรีไทยได้เปลี่ยนแปลงไป นอกจากเรียนทางฆ้องวงใหญ่แล้วยังต้องเรียนทางเพลงในแต่ละเครื่องดนตรีโดยมีครูเป็นผู้คิดและต่อเป็นบทเพลงไป

เมื่อตีระนาดเอกเป็นแล้วจึงได้ออกบรรเลงตามงานต่างๆ สำหรับวงดนตรีที่ไปร่วมบรรเลง มีวงลุงพริ้ม นักปี่ , วงครูถึก แก้วละเอียด , วงนายรวม รวมบรรเลง , วงนายแถว ไม่ทราบนามสกุล ,วงครูวงศ์ รวมสุข (หัวหน้าวงหุ่นกระบอก) และวงตาสุข นักดนตรีซึ่งเป็นญาติกัน ในจังหวัดสมุทรสงครามเกือบทุกวง โต้โผวงปี่พาทย์ที่กล่าวมาจะอยู่ ยกเว้นวงนายรวม และวงนายวงศ์เท่านั้นที่อยู่เขต บางคนซี จังหวัดราชบุรี การไปบรรเลงดนตรีตามงานพันโทเสนาะ จะเป็นผู้ตีระนาดเอก บ้าง ตีเครื่องมืออื่นบ้าง

ในช่วงอายุ 14 ปีนี้เองที่พันโทเสนาะ รู้สึกอยากเรียนปี่ ซึ่งอาจเป็นเพราะสถานการณ์รอบตัวเป็นตัวเร้า หลังจากที่เห็นครูบางเป่าปี่จึงอยากเป่าเป็นบ้างหรืออีกนัยยะหนึ่งคืออยากเรียนรู้ไว้เพื่อสืบทอดทางเดี่ยวปี่ของพ่อบางไว้จึงได้ขอให้พ่อบางสอนให้ กระบวนการฝึกในขั้นแรกครูบางให้ฝึกในเรื่องของการระบายลม โดยให้นำก้านมะละกอมาเป่าในตุ่มน้ำ ค่อยๆเป่าลมออกอย่าให้ลมขาด โดยสังเกตจากฟองอากาศที่ผุดขึ้น เหตุผลที่ใช้ก้านมะละกอเพราะหาง่ายในชีวิตประจำวันและเป็นการฝึกเพื่อให้รู้วิธีแนวทางในการระบายลมในขั้นต้นก่อน การฝึกเป่าในตุ่มน้ำบางครั้งทำให้รู้สึกเบื่อ พันโทเสนาะแก้ปัญหาโดยไปนั่งฝึกเป่าระบายลมตามริมคลอง เพื่อเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศ วิธีการฝึกระบายลมนี้เป็นวิธีที่ครูบางได้รับการฝึกฝนสืบทอด มาอาจจะเหมือนหรือแตกต่างกับครูท่านอื่นก็เป็นได้ เมื่อฝึกหัดวิธีเป่าระบายลมแล้วกระบวนการเรียนขั้น ต่อไปจึงเริ่มฝึกหัดเป่าปี่ โดยฝึกเป่าทีละเสียง ไล่นิ้วไปเรื่อยๆ บทเพลงที่ใช้ฝึกปี่เพลงแรกตามแบบฉบับของครูบางคือเพลงโล้ เมื่อเป่าเพลงโล้ได้จึงเริ่มต่อเพลงเดี่ยว เพลงเดี่ยวที่ต่อคือเดี่ยวเชิดนอกเพลงเดียวกับที่เรียนระนาดเอก และในระหว่างที่ต่อเพลงปี่ก็ฝึกการระบายลมควบคู่ไป การระบายลมถือเป็นสิ่งที่ยากมาก และเมื่อระบายลมได้ก็จะปฏิบัติได้แบบที่ไม่รู้ตัว จะทำให้รู้สึกดีใจมาก

เมื่อพิจารณาจากกระบวนการสอนของครูบาง หลวงสุนทร จะเห็นว่าการสอนปี่จะเริ่มจากการเรียนวิธีฝึกระบายลม จากนั้นจึงฝึกเป่าทีละเสียงทีละโน้ต เพลงแรกที่เริ่มเรียนคือเพลงโล้ ซึ่งเป็นเพลงที่สามารถฝึกเป่าได้ครบทุกเสียงโน้ต จากนั้นจึงเป่าเพลงเดี่ยวเชิดนอก พันโทเสนาะตั้งข้อสังเกตว่าเพลงเดี่ยวเชิดนอกวัตถุประสงค์ที่ต่อเพลงนี้คือการได้ฝึกเป่าเสียงยาวๆ ฝึกเป่าเสียงให้ชัดเจน ฝึกเป่าให้ลมเสมอ นับว่าเพลงเดี่ยวเชิดนอกเป็นพื้นฐานการเป่าปี่ที่ดีที่สุดก่อนที่จะต่อเดี่ยวแขกมอญ เดี่ยวพญาโศก และเพลงอื่นต่อๆไป หลวงสุนทร

โน้ตเพลงโล้ ที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทรได้รับการถ่ายทอดจากครูบาง หลวงสุนทร

ภาพประกอบ 2 โน้ตเพลงโล้ ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ช่วงเวลา/อายุ	พ.ศ.2489 (12 ปี)
ครูดนตรีท่านที่ 3	น้าพยอม ดิษฐ์ปัญญา
องค์ความรู้ด้านบทเพลง	เรียนพื้นฐานโน้ตสากลและฝึกหัดเครื่องดนตรี Bb Clarinet กระบวนการเรียนรู้

น้าพะยอม ดิษฐ์ปัญญาเป็นคุณครูสอนดนตรีสากลในโรงเรียนท่านสอน ตามแบบแผนตามระบบ และได้จัดตั้งคณะแตรขึ้นเป็นวงใหญ่โดยมีครูบุญ , ครูยก , ครูพร้อม , ครูหู้ และครูหอม กลัดประเสริฐ ซึ่งมีศักดิ์เป็นน้าเขยของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร รวมถึงคณะครูอีกหลายคนใช้โน้ตของกองทัพบกในการบรรเลง จากเหตุการณ์และสถานการณ์รอบตัวอาจเป็นตัวเร้าให้พันโทเสนาะ เกิดความสนใจ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเริ่มเรียนโน้ตสากล สำหรับสถานที่เรียนพันโทเสนาะเล่าว่าเรียนกันที่ร้านกาแฟของครูพร้อม คนเป่าทรัมเป็ต โดยในเวลาช่วงเช้าน้าพยอม

จะมากินกาแฟ พันโทเสนาะจึงมาขอเรียนแบบตัวต่อตัว ในการเรียนต้องใช้ความพยายามอดทนเป็นอย่างสูง เพราะสมัยก่อนยังไม่มีสมุดบรรทัดห้าเส้นต้องใช้สมุดเปล่านำมาขีดเส้น ปากกาที่ใช้เขียนจะเป็นปากกาหมึกซึมทำให้เวลาเขียนต้องใช้ความพยายามอดทนสูง กระบวนการเรียนเริ่มจากหัดเขียนและอ่านตัวโน้ตทีละตัว จนกระทั่งในที่สุดสามารถอ่าน และเขียนโน้ตได้

จากนั้นจึงเริ่มฝึกหัดเล่นเครื่องดนตรี โดยฝึกเล่นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าลมไม้ Woodwind Bb Clarinet ฝึกหัดจนกระทั่งได้เป่าออกงานร่วมกับวงแตร โดยเวลาบรรเลงจะบรรเลงตามมาตรฐานตามโน้ตที่เขียนไว้ในแต่ละบทเพลง แจกโน้ตแล้วบรรเลง ซึ่งมิได้อาศัยการท่องจำอย่างเช่นดนตรีไทย จากกระบวนการนี้ทำให้ทักษะด้านการอ่านโน้ตสากลคล่องขึ้นเป็นอย่างมาก

จากประสบการณ์กระบวนการเรียนจากครูและจากการฝึกปฏิบัติ ทำให้พันโทเสนาะทราบว่าการฝึกอ่านโน้ต เขียนโน้ตเพียงอย่างเดียวโดยที่ไม่เล่นเครื่องดนตรี นั้นจะทำให้อ่านโน้ตไม่คล่อง แต่เมื่อมาฝึกหัดเล่นเครื่องดนตรีจะรู้ว่าโน้ตแต่ละตัวต้องใช้นิ้วใดในการกด เป็นการใช้โสตประสาทสัมพันธ์ควบคู่กันไปจนทำให้การอ่านโน้ตคล่องขึ้นอย่างเห็นได้ชัด พันโทเสนาะ หลวงสุนทร จึงให้แนวคิดไว้ว่า “ จะอ่านโน้ตให้คล่องต้องเป็นเครื่องมือ ”

ช่วงเวลา/อายุ	พ.ศ.2491 (14ปี)
ครูดนตรีท่านที่ 4	ครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)
องค์ความรู้ด้านบทเพลง	เดี่ยวระนาดเอกเพลงนกขมิ้นสามชั้น,พญาโศกเถา , แขกมอญสามชั้น, สารถี สามชั้น , ทะแย เถา , สุริทราหูเถา, นารายณ์แปลงรูปสามชั้น, ต่อยรูปสามชั้น,จีนขิมใหญ่,ลาวแพน, กราวในและได้ทางฆ้อง เพลงเถา เพลงเสภาประเภทต่างๆเป็นจำนวนมาก

กระบวนการเรียนรู้

เมื่อครั้งที่ท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ท่านเดินทางมาหาญาติที่คลองดาวดึงส์ โดยมาพำนักอยู่กับครูเทียนที่วัดท้องคุ้ง สมุทรสงคราม บ้านของพันโทเสนาะอยู่ที่คลองผีหลอกในละแวกใกล้กัน ในครั้งนั้นครูบาง หลวงสุนทร ผู้เป็นบิดาและเป็นคนปี่ของสำนักดนตรีบ้านบาตรสำนักดนตรีของครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้พาพันโทเสนาะพายเรือไปที่บ้านผู้ใหญ่เทียนเพื่อมากราบและฝากตัวเป็นศิษย์ ท่านได้นำขันกำนลดอกไม้ธูปเทียน เงิน 6 บาทมามอบตัวเป็นศิษย์ กระบวนการเรียนการสอนในขั้นแรกท่านครูจะถามว่าได้เพลงเดี่ยวอะไรมาบ้าง พันโทเสนาะตอบว่าได้เดี่ยวเชิดนอกที่คุณพ่อต่อให้

จากนั้นท่านครูจะให้ลองตีระนาดให้ดู เพื่อที่จะดูว่ามีความสามารถมากแค่ไหน ดูว่าจับไม้ระนาดถูกต้องหรือไม่ ถ้ายังจับไม่ถูกท่านจะเปลี่ยนวิธีจับให้ถูกต้องตามแบบท่าน นั่นคือก้านไม้ระนาดต้องอยู่ในร่องอุ้งมือ เวลาจับให้หงายมือไม้ระนาดวางใน อุ้งมือแล้วค่อยๆกำจากนิ้วกลาง นิ้วนาง และนิ้วก้อย ใช้นิ้วชี้แตะที่ก้านไม้ สำหรับพันโทเสนาะเมื่อทดลองจับแล้ว นิ้วก้อยกำไม่ถึงก้านไม้ ท่านครูจึงบอกให้เหยียดนิ้วชี้ออกไป พอเหยียดออกไปนิ้วก้อยจึงกำถึงพอดี แต่เมื่อลองปฏิบัติอย่างที่ท่านครูบอก รู้สึกไม่ถนัดเหมือนกับว่าต้องมานั่งนับหนึ่งใหม่ จึงไม่ได้จับแบบที่ท่านครูบอก ท่านครูจะมองดูว่าถ้าถนัดอยู่แล้วก็จะไม่แก้อะไรเพียงแต่จะบอกชี้แนะในตอนแรกๆ พอหลังๆท่านก็จะไม่พูดแล้ว สำหรับพันโทเสนาะจับไม้ระนาดโดยที่ก้านไม้จะไพล่ไปด้านข้างทางนิ้วก้อยนิดหน่อย ไม่ได้อยู่ในร่องอุ้งมืออย่างที่ท่านครูแนะ ต่อจากกระบวนการเรื่องของการจับไม้ท่านครูจึงเริ่มต่อเพลง เพลงแรกที่ต่อให้คือเพลงเดี่ยวระนาดเอกนกขมิ้นสามชั้น ต่อทีละวรรคทีละกลอน ใช้เวลาต่อสองวันจึงจบเพลง หลังจากนั้นท่านครูจึงเดินทางกลับกรุงเทพฯ

ต่อมาพันโทเสนาะ หลวงสุนทร จึงเดินทางเข้ามาเรียนดนตรีที่สำนักบ้านบาตรของท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ซึ่งตอนนั้นอายุประมาณ 14 - 15 ปี ใช้วิธีการเรียนแบบไปกลับ หมายถึงมาอยู่บ้านท่านครูพอเงินหมดก็จะกลับบ้านไปทำงานเล่นดนตรีปี่พาทย์ที่บ้านพอเก็บเงินได้ก็จะกลับไปเรียนกับท่านใหม่ ลูกศิษย์ที่มาเรียนกับท่านครูจะมี 2 ประเภทคือ กลุ่มที่มาจากต่างจังหวัดและกลุ่มที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพ กลุ่มที่มาจากต่างจังหวัดจะอาศัยนอนพักที่เรือนดนตรี ค่าน้ำค่าไฟฟรี ท่านครูไม่คิดเอาสตางค์ สำหรับอาหารการกินนักดนตรีจะหากินกันเอง สำหรับกลุ่มที่มาเรียนเช้า กลับตอนเย็นก็คือกลุ่มที่มีญาติอยู่ในกรุงเทพฯ

ภาพประกอบ 3 ท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)
กับคณะลูกศิษย์ในพิธีไหว้ครูที่บ้านบาตร

ที่มา: จากอินเตอร์เนต https://www.facebook.com/thummachuk?fref=ts)

กระบวนการเรียนการสอนท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะจะขึ้นมาเรือนดนตรีในเวลาประมาณ 9.00 น. ต่อเพลงเถาต่างๆ บางวันก็จะขึ้นมาต่อเดี่ยวระนาดให้โดยต่อแบบรวมกันหลายคน บางครั้งท่านครูจะเรียกมาต่อเดี่ยวให้เป็นกรณีพิเศษรายบุคคลที่ห้องดนตรีบริเวณเรือนพักของท่านที่เป็นห้องมุข การเรียนดนตรีกับท่านครู นักดนตรีทุกคนจะนั่งประจำเครื่องดนตรีของตนเอง สำหรับท่านครูท่านจะตีระนาดเอก การต่อเพลงจะต่อทางฆ้องเป็นหลักและในระหว่างที่ทำการฝึกซ้อม ท่านครูสังเกตเห็นว่าการตีระนาดเอกของพันโทเสนาะนั้นข้อมือไม่ค่อยแข็งแรง ท่านจึงให้ไปฝึกตีฆ้องวงใหญ่ในเบื้องต้นก่อน โดยนักดนตรีในรุ่นที่เรียนฆ้องวงใหญ่ด้วยกันมีนายประถม นักปี่ ซึ่งเป็นเพื่อนกับพันโทเสนาะ และนายสง่า คชรัตน์ กระบวนการเรียนการสอนท่านครูจะตีเป็นตัวอย่างและให้ฝึกตีไปพร้อมๆกัน นับเป็นโอกาสแห่งการเรียนที่ดีที่ทำให้พันโทเสนาะ ได้เรียนทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ทางของท่านครูไว้หลายเพลง

ในช่วงอายุย่างเข้า 16 ปี พันโทเสนาะได้กลับมาอยู่บ้านเพราะฐานะทางการเงินของครอบครัวไม่ค่อยดี พันโทเสนาะ ต้องรับจ้างขึ้นมะพร้าวและทำน้ำตาลมะพร้าว หารายได้ช่วยเหลือครอบครัว เมื่อมีงานปี่พาทย์จะไปงาน กว่าจะเก็บเงินสักก้อนเพื่อเข้ามาเรียนต่อได้อายุก็ย่างเข้า 18 ปี พันโทเสนาะได้เข้ามาขอเรียนกับท่านครูอีกครั้ง คราวนี้ ลุงวงษ์โต้โผปี่พาทย์ได้ช่วยออกเงินค่ากำนลสำหรับต่อเดี่ยวเพลงกราวในและเพลงทยอยเดี่ยวให้ โดยมีค่ากำนลต่อเพลงเดี่ยวเพลงละ 106 บาท ในระยะนี้พันโทเสนาะยังต้องเดินทางไปมาระหว่างบ้านตนเองกับบ้านท่านครู นั่นคือถ้าทางบ้านมีงานดนตรีจะกลับไปช่วยงานที่บ้าน เสร็จงานดนตรีแล้วจึงกลับมากรุงเทพฯ มาพักอาศัยอยู่ที่บ้านท่านครู

พันโทเสนาะ เล่าถึงกระบวนการเรียนการสอนของท่านครูว่าสิ่งแรกที่ท่านครูสอนคือเรื่องการจับไม้ระนาดท่านจะให้จับถูกต้องตามแบบที่ท่านสอน แต่เมื่อมองดูเห็นว่าถนัดในแบบที่เป็นมาแล้วก็จะไม่แก้ไม่ดัด เวลาต่อเพลงท่านครูจะต่อทางฆ้องใหญ่ให้พร้อมๆกัน และทางแต่ละเครื่องมือทุกคนจะต้องไปคิดทำทางกันเอง พันโทเสนาะเล่าว่าการทำทางระนาดของท่านจะใช้วิธีการจดจำจากเวลาที่ท่านครูตีระนาดเอกเมื่อยามรวมวงหลังจากต่อทางฆ้องแล้ว โดยท่านครูจะเป็นคนตีระนาดเอกให้คณะลูกศิษย์ซ้อมทำนองหลักทางฆ้อง พันโทเสนาะเรียกกระบวนการเรียนแบบนี้ว่าเรียนแบบครูพักลักจำ สำหรับการต่อเพลงทางเดี่ยว ลูกศิษย์แต่ละคนจะได้ทางเดี่ยว ที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับความสามารถ ไหวพริบปฏิภาณของแต่ละคน คนที่ตีได้คล่องแคล่วไหวจะได้ทางแบบหนึ่ง เรียกได้ว่าแต่ละคนจะได้ทางเดี่ยวที่เหมาะสมกับตนเอง

ในช่วงที่พันโทเสนาะเรียนฆ้องวง ท่านมิได้ทิ้งเรื่องการฝึกระนาดเอกท่านยังใช้เวลาว่างจากการเรียนฝึกไล่ระนาดควบคู่ไปด้วย กระบวนการในการไล่ระนาดที่บ้านท่านครูจะมีการไล่ 2 ลักษณะคือในช่วงแรกจะไล่เพลงทะแยสามชั้น สองท่อน โดยลักษณะของบทเพลงทะแยจะเป็นเพลงเรียบๆ ให้ฝึกไล่ช้าๆเพื่อเป็นการฝึกมือ เมื่อฝึกได้สักระยะหนึ่งแล้วเพลงลำดับ

ต่อไปสำหรับการฝึกคือเพลงมู่ล่ง โดยต้องฝึกไล่ให้เข้าแนวคือให้เร็วขึ้น จะสังเกตเห็นว่าเพลงมู่ล่งจะมีลูกที่ยากกว่าเพลงทะแย มีลูกที่โดดข้ามไปมา สำหรับเรื่องระยะเวลาในการฝึกไล่ท่านครูมิได้บังคับขึ้นอยู่กับตัวผู้ฝึกกำหนดระยะเวลาในการฝึก พันโทเสนาะตั้งข้อสังเกตว่าหลังจากที่ท่านครูให้ไปฝึกฆ้องวงใหญ่ รวมถึงได้ใช้เวลาว่างในการไล่ระนาดด้วยทำให้การตีระนาดของพันโทเสนาะพัฒนาขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

กระบวนการในการเรียนปี่ที่บ้านท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) พันโทเสนาะท่านเป่าปี่ได้แล้วก่อนที่จะมาอยู่บ้านท่านครู แต่ไม่มีใครทราบว่าพันโทเสนาะเป่าปี่ได้ เมื่อที่บ้านท่านครูมีการเรียนปี่กัน พันโทเสนาะก็คอยสังเกต จดจำวิธีการเรียนการสอนในบทเพลงต่างๆ แต่ไม่เคยแสดงตัวว่าเป่าได้จนกระทั่งคนปี่ที่บ้านท่านครูทิ้งงานท่านครูจึงให้ย่าโชติแซ่ลิ้นปี่พร้อมกับเรียกพันโทเสนาะมาต่อเพลงในปัจจุบันทันด่วนท่านต่อเพลงประจำวัดตอนขึ้นต้นให้หนึ่งวรรคแล้วให้ลองเป่าตาม 3 รอบเมื่อเป่าจบท่านครูจึงให้พันโทเสนาะขึ้นรถไปบรรเลงร่วมกับวงดนตรีปี่พาทย์มอญของท่านครูโดยได้ออกงานครั้งแรกที่วัดดวงแข จากนั้นพันโทเสนาะจึงได้ทำหน้าที่เป็นคนปี่วงปี่พาทย์มอญบรรเลงประจำที่วัดดวงแข วัดเทพศิรินทร์

ในเส้นทางของการเป็นคนระนาด ที่บ้านท่านครูมีนักดนตรีที่เป็นนักระนาดจำนวนมาก พันโทเสนาะจะเป็นคนระนาดในกลุ่มนักปี่พาทย์ชุดเล็ก โดยในชุดนี้จะมีพันโทเสนาะเป็นคนระนาดเอก ครูฉลาก โพธิ์สามต้นเป็นคนฆ้องวงเล็ก ครูภพ ขำประเสริฐ และครูช่ออากาศโปร่งซึ่งเป็นนักดนตรีที่อยู่ในชุดใหญ่มาช่วยตีระนาดทุ้มและฆ้องวงใหญ่ให้นักดนตรีที่บ้านท่านครูจะสลับสับเปลี่ยนกันไปตามเวลาและสถานการณ์ช่วงระยะเวลาที่อาศัยอยู่กับท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) นับเป็นเวลาแห่งการสั่งสมประสบการณ์ที่ล้ำค่ามาก ณ ที่แห่งนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการเก็บข้อมูลด้านเพลงไทยในระบบโน้ตสากล มูลเหตุเกิดจากพันโทเสนาะต้องการจดโน้ตไว้เพื่อกันลืมประกอบกับท่านมีความรู้เรื่องการอ่านการเขียนโน้ตสากล จึงเห็นว่าการบันทึกเพลงไทยด้วยโน้ตสากลนั้นมีความสะดวกชัดเจนสำหรับท่าน ท่านจึงเริ่มบันทึกเก็บข้อมูลไว้พันโทเสนาะได้ติดตามอยู่ปรนนิบัติท่านครูจวบจนท่านครูถึงแก่กรรมในปี พ.ศ.2497เมื่อท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะถึงแก่กรรมพันโทเสนาะหลวงสุนทรยังคงพักอาศัยอยู่ที่บ้านท่านครูเช่นเดิมโดยมีคุณย่าโชติภรรยาท่านครูเป็นผู้ดูแลและรับงานให้กับลูกศิษย์ได้ไปงานเหมือนเช่นเดิมอีกทั้งท่านยังเป็นผู้ดูแลเรื่องเงินค่ากำนลที่ลูกศิษย์มาขอต่อเพลงเดี่ยวกับท่านครูด้วยคุณย่าโชติท่านได้มอบเงินกำนล 106 บาทคืนให้กับพันโทเสนาะ และสั่งให้นำเงินกำนลนี้ไปเดี่ยวกับครูเผือด นักระนาดแทน สำหรับเพลงเดี่ยวกราวใน ท่านครูเป็นผู้ต่อให้กับพันโทเสนาะแล้ว

กระบวนการเรียนด้านบทเพลงพันโทเสนาะได้ต่อเพลงเดี่ยวกราวในและเพลงเดี่ยวอื่นๆอีกหลายเพลง เช่นเพลงเดี่ยวแขกมอญสามชั้น, เพลงสารถีสามชั้น , พญาโศกเถา , ทะแยเถา, ขิมใหญ่ สองชั้น , ต่อยรูปสามชั้น , นารายณ์แปลงรูปสามชั้น , สุรินทราหูเถา และลาวแพน

ภาพประกอบ 4 พันโทเสนาะหลวงสุนทรบรรเลง ระนาดเอกงานไหว้ครู บ้านท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ

ช่วงเวลา/อายุ	พ.ศ.2498 (21ปี)
ครูดนตรีท่านที่ 5	ครูเผือด นักระนาด
องค์ความรู้ด้านบทเพลง	เดี่ยวระนาดเอกเพลงอาเฮีย ,ปรับทางเดี่ยวกราวใน และต่อทยอยเดี่ยว

กระบวนการเรียนรู้

เมื่อสิ้นท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) พันโทเสนาะยังคงอาศัยอยู่ที่บ้านท่านครูและอยู่ช่วยงานคุณย่าโชติที่บ้านบาตรคุณย่าโชติท่านเป็นเหมือนนักบัญชีของ บ้านเป็นคนเก็บเงิน เก็บทองที่ได้จากการแสดงดนตรีในงานต่างๆ จัดสรรแบ่งปันให้กับลูกศิษย์แต่ละคนรวมถึงรับทราบ ข้อมูลเรื่องการยกครู ต่อเพลงเดี่ยวต่างๆของลูกศิษย์ พันโทเสนาะท่านยังไม่ได้ต่อเพลงทยอยเดี่ยวคุณยาโชติจึงคืนเงินกำนล 106 บาทให้แล้วบอกว่า “ เจ้าเหนาะเจ้ายังไม่ได้ต่อทยอยเดี่ยวจากท่านครู ให้ไปต่อเดี่ยวกับเจ้าเผือดเขานะ ”

ครูเผือด นักระนาด ลูกศิษย์คนสำคัญของครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ท่านเป็นคนบางช้าง สมุทรสงคราม เป็นเครือญาติกับพันโทเสนาะ ครูพิม ครูเผือด นักระนาดมีศักดิ์เป็นลุงของพันโทเสนาะเวลาที่พันโทเสนาะพาแม่มาหาหมอที่โรงพยาบาลศิ[redacted]ราชท่านจะมาพักอยู่ที่บ้านครูเผือดและในขณะที่ครูเผือดกลับไปสมุทรสงครามท่านก็จะไปพักบ้านพันโทเสนาะเช่นกัน

เมื่อครั้งพันโทเสนาะมาต่อเพลงที่บ้านครูเผือดที่ถนนตะนาวย่านบางลำพู บ้านครูเผือดไม่มีรางระนาดท่านจะใช้ผืนระนาดขึงกับข้างฝาบ้านให้เข้ากับมุมห้องแล้วตี ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงการมีมานะพยายามของนักดนตรีสมัยก่อนพันโทเสนาะได้นำกำนลไปขอต่อเพลงทยอยเดี่ยวและยังได้ขอให้ครูเผือดช่วยตรวจดูเพลงเดี่ยวกราวในให้ด้วยตรงไหนที่ขัดข้องไม่แม่นยำตรงไหนต้องเพิ่มเติมในส่วนสามชั้นและสองชั้น จากนั้นจึงขอต่อเดี่ยวระนาดเอกเพลงอาเฮียซึ่งเป็นเดี่ยวที่พันโทเสนาะยังไม่ได้ในขณะนั้น

กระบวนการเรียนการสอน จะเป็นลักษณะการต่อเพลงทีละวรรคทีละตอนแล้วตีตามเทคนิคกลเม็ดในการตีต่างๆจะสอดแทรกอยู่ในเพลงเดี่ยวที่ตีตามบทเพลงที่พันโทเสนาะได้รับถ่ายทอด ซึ่งเทคนิคต่างๆนั้นสามารถมาบูรณาการกับบทเพลงเดี่ยวอื่นๆได้เป็นอย่างดี

ช่วงเวลา/อายุ	พ.ศ.2500(23 ปี)
ครูดนตรีท่านที่ 6	ครูหลวงบำรุงจิตรเจริญ (ธูป สาตรวิลัย)
องค์ความรู้ด้านบทเพลง	เพลงหน้าพาทย์บาทสกุณี สาธุการกลอง ตระเชิญ ตระเทวาประสิทธิ์ เสมอข้ามสมุทร เสมอเถร เสมอมาร เพลงยกเว้น เพลงองค์พระพิราพ

กระบวนการเรียนรู้

การเรียนดนตรีกับครูหลวงบำรุงจิตรเจริญ (ธูป สาตรวิลัย) เกิดขึ้นเนื่องจากพันโทเสนาะมีโอกาสได้รับคำแนะนำวิธีการตีระนาดจากอาจารย์ประสิทธิ์ถาวร และในโอกาสนี้พันโทเสนาะจึงได้ขอเรียนเพลงหน้าพาทย์กับอาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร แต่ท่านเห็นว่าครูของท่านยังมีชีวิตอยู่จึงอยากให้เรียนกับครูโดยตรง จึงได้พาพันโทเสนาะพร้อมกับนำดอกไม้ธูปเทียนมาฝากตัวเป็นศิษย์ที่บ้านครูหลวงบำรุง บ้านท่านอยู่ริมท่าน้ำวัดดาวดึงษ์ ต้องขึ้นรถรางจากประตูผี ไปลงท่าช้างวังหน้า จากนั้นลงเรือข้ามฟากไปบ้านท่าน ในช่วงนั้นท่านเกษียณอายุราชการและมีอายุมากพอควรแล้ว อาจด้วยเพราะความเกรงใจอาจารย์ประสิทธิ์จึงได้รับพันโทเสนาะเป็นศิษย์และต่อเพลงหน้าพาทย์ให้

กระบวนการเรียนและวิธีการสอนของท่านท้าทายความสามารถและความอดทนของผู้เรียนเป็นอย่างมาก ท่านต่อเพลงเร็ว ตีให้ดูเป็นตัวอย่างเพียงสองเที่ยว สามเที่ยวแล้วให้ตีตาม ตีจบเพลงท่านจะลุกออกไปโดยไม่ได้เฝ้าดูว่าผู้เรียนมีปัญหาในการจดจำบทเพลงหรือไม่ดังนั้นผู้เรียนต้องมีสติ สมาธิในการเรียนเป็นอย่างมากต้องหาวิธีกลยุทธ์ในการจดจำเพลงให้ได้มากที่สุดพันโทเสนาะจะใช้เวลาในช่วงนั่งรถรางกลับบ้านท่องเพลงมาเรื่อยๆเมื่อถึงบ้านก็ต้องรีบทบทวนอีกครั้งด้วยความโชคดีที่พันโทเสนาะมีความคุ้นเคยกับเพลงหน้าพาทย์มาบ้างได้ยินได้ฟังมาตั้งแต่ยังเด็กทำให้ท่านองคุ้นอยู่ในหัว เวลาต่อเพลงทำให้จดจำได้เร็วขึ้น พันโทเสนาะใช้ความพยายามเดินทางไปต่อเพลงกับครูหลวงบำรุงจนได้ทางฆ้องเพลงหน้าพาทย์หลายเพลง คือเพลงบาทสกุณี สาธุการกลอง ตระเชิญ ตระเทวาประสิทธิ์ เสมอข้ามสมุทร เสมอเถร เสมอมารเว้นไว้แต่เพลงองค์พระพิราพ ซึ่งตอนที่ไปเรียนกับท่านครูหลวงบำรุงจิตรเจริญ (ธูป สาตรวิลัย) พันโทเสนาะยังคงพักอาศัยอยู่ที่บ้านของท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ

ช่วงเวลา/อายุ	พ.ศ.2500 (23 ปี)
ครูดนตรีท่านที่ 7	พันตรีนพ ศรีเพชรดี
องค์ความรู้ด้านบทเพลง	การเป่าปี่ Oboe และ Bb Clarinet หลักการปรับวงดนตรีไทย

กระบวนการเรียนรู้

กระบวนการเรียนกับพันตรีนพ ศรีเพชรดี พันโทเสนาะเรียนเป่าปี่ Oboe โดยมีจุดประสงค์เพื่อขอย้ายเข้าวงออเคสตร้าพันโทเสนาะไปขอเรียนดนตรีกับท่านที่ บ้านในสวนแถววัดดงมูลเหล็ก การเรียน Oboe นั้นค่อนข้างยาก เพราะเป็นเครื่อง ดนตรี ประเภท Double Ree พันโทเสนาะจะเรียกว่าลิ้นแฝด พันตรีนพท่านมีเทคนิคการฝึกเป็นพิเศษ โดยบอกว่าระหว่างขึ้นรถเมล์ขาวจากสะพานพุทธมากองดุริยางค์ให้พันโทเสนาะอมก้านไม้ขีด ไว้เป็นการฝึกปากเมื่อมาเป่าจะได้อมลิ้นอยู่ พันโทเสนาะเล่าว่าการเรียนปี่ Oboe นั้นน่าจะเหมาะกับนักดนตรีไทยเพราะลักษณะการบรรเลงจะมีส่วน Solo ที่ต้องใช้การด้นเพื่อให้เกิดความพลิ้วไหว นักดนตรีไทยจะสามารถทำได้ดี เช่นเดียวกับพันตรีนพที่ท่านเป็นคนดนตรีไทย เป็นคนฆ้องบ้านท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล นอกจากเรียนเป่าปี่ Oboe แล้วพันโทเสนาะยังเรียนเป่าปี่ Bb Clarinet การฝึกจากต่างประเทศมีทั้งหมดประมาณ 70 หน้า พันโทเสนาะฝึกเป่าได้เพียง 28 หน้าเท่านั้น กระบวนการฝึกจะใช้แบบฝึกที่เป็นตำรา ตำราการฝึกนี้พันโทเสนาะท่านจำชื่อไม่ได้ท่านบอกว่าเป็นตำราที่รวบรวมแบบฝึกหัดตั้งแต่ขั้นพื้นฐานจ

นถึงระดับที่ยากที่สุด นอกจากได้ฝึกเรียนเครื่องดนตรีกับพันตรีนพแล้ว ท่านยังมอบโน้ต Bb Clarinet เพลงสาธุการชั้นเดียวให้กับพันโทเสนาะไว้ด้วย

กระบวนการเรียนการสอนด้านดนตรีไทย เมื่อพันตรีนพ ย้ายมาเป็นหัวหน้าวงดนตรีไทย ท่านจึงได้ย้ายพันโทเสนาะจากที่อยู่วงอังกะลุงให้มาทำหน้าที่ตีระนาดในวงปี่พาทย์ ย้ายจ่าสมชายมาตีฆ้องวงใหญ่กระบวนการเรียนเรื่องบทเพลง พันตรีนพจะต่อเพลงสายบ้านท่านครูจางวางทั่ว เช่น พม่าเถา, บังใบ, ถอนสมอ , น้ำลอดใต้ทรายสำหรับเพลงนี้ชื่อเพลงเหมือนกับเพลงที่ครูบุญยงค์เกตุคงแต่งไว้ เป็นเพลงที่มีชื่อเดียวกันแต่ทางเพลงเป็นคนละทำนองคนละอย่าง พันโทเสนาะพูดว่า “เวลาที่พันตรีนพปรับวงท่านจะเนี้ยบมาก ไม่กระดิกเลยสักลูกนึง เป๊ะมากฝีมือการตีฆ้องของพันตรีนพก็เยี่ยม ตีหนัก ชัดเจน” ในระยะนี้พันโทเสนาะยังได้รับโอกาสไปเป็นคนระนาดเอกประจำวงคุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ โดยมีพันตรีนพ ศรีเพชรดีเป็นคนฆ้องวงใหญ่และครูประมวล อรรถชีพเป็นคนระนาดทุ้ม ไปบรรเลงงานตามที่คุณหญิงไพฑูรย์รับไว้เช่น งานแต่ง งานบุญต่างๆ โดยเฉพาะงานที่วังคลองเตยหรือบ้านปลายเนินจะไปบรรเลงเป็นประจำ

ช่วงเวลา/อายุ	พ.ศ.2501(24 ปี)
ครูดนตรีท่านที่ 8	ครูเจียน มาลัยมาลย์
องค์ความรู้ด้านบทเพลง	เพลงประเภทเพลงช้าเรื่องเต่าทอง ,เรื่องตะนาว , เรื่องสี่เกลอ และเรื่องรำดาบ

กระบวนการเรียนรู้

ช่วงประมาณปี พ.ศ.2500 พันโทเสนาะได้กลับไปอยู่บ้านกับครูบาง หลวงสุนทรผู้เป็นบิดาย่านท่าพระ ฝั่งธนบุรี สืบเนื่องจากครูบางได้เข้ารับราชการในโรงเรียนนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ครูเจียน มาลัยมาลย์ ท่านเป็นครูดนตรีสายบ้านท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล ท่านมีศักดิ์เป็นตาพันโทเสนาะจึงเรียกท่านว่าตาเจียน กระบวนการเรียนการต่อเพลงกับตาเจียนจะใช้เวลาช่วงวันหยุด เสาร์ - อาทิตย์ เดินทางไปต่อเพลงที่บ้านเจริญพาสน์ ฝั่งธนบุรี ซึ่งบ้านท่านไม่ไกลจากบ้านพันโทเสนาะ พันโทเสนาะได้ไปขอต่อเพลงช้าเรื่องเต่าทอง เรื่องตะนาว เรื่องสี่เกลอ และเรื่องรำดาบ

การเรียนการสอนหรือการต่อเพลงในสมัยนั้นผู้เป็นครูจะต่อทางฆ้องวงใหญ่เพียงอย่างเดียว ต่อทีละวรรคไปเรื่อยๆไม่ต่อทางระนาดให้ ทางระนาดคนระนาดจะต้องไปฝึกคิดเอง พันโทเสนาะเล่าให้ฟังว่าสมัยก่อนเวลาบรรเลงออกงานจะสามารถตีได้โดยอัตโนมัติ มาในระยะหลังต้องใช้เวลาในการคิดบ้าง จะเรียกได้ว่า “

เป็นการเรียนรู้โดยอาศัยจากประสบการณ์ในการเล่นงานเป็นส่วนใหญ่ ตีมาก ฟังมาก ทางเพลงจะแตกฉาน ”

ช่วงเวลา/อายุ	พ.ศ.2506 (29 ปี)
ครูดนตรีท่านที่ 9	ครูสมาน ทองสุโชติ
องค์ความรู้ด้านบทเพลง	เพลงหน้าพาทย์ โหมโรงกลางวัน

กระบวนการเรียนรู้

ครูสมาน ทองสุโชติ ท่านเป็นนักดนตรีอยู่ที่กรมโฆษณาการ สมัยนั้นกรมโฆษณาการตั้งอยู่ตรงข้ามกับโรงแรมรัตนโกสินทร์ พันโทเสนาะได้มีโอกาสเรียน จากท่านมาบ้างแล้วในช่วงที่ท่านมาปรับวงร่วมกับครู บุญยงค์ เกตุคง จากเหตุการณ์ที่วงปี่พาทย์ดุริยางค์ทหารบกประชันกับวงปี่พาทย์กรมสวัสดิการตำรวจ ณ สังคีตศาลา เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้ศิษย์และครูมีความสัมพันธ์แนบแน่นมากนั่นคือกีฬาหมากรุกด้วยกัน นักดนตรีที่กรมโฆษณาการ เช่นครูคงศักดิ์ คำศิริ ล้วนแล้วแต่มีความชอบในกีฬาหมากรุกทั้งสิ้น พันโทเสนาะจัดอยู่ในอันดับต้นของกีฬาหมากรุก ใครเก่งม้า เก่งเม็ด เก่งโคน พันโทเสนาะปราบจนอยู่หมัด แต่กว่าจะเล่นได้เก่งก็ต้องผ่านการเล่น และสะสมประสบการณ์ที่มากเช่นกัน หากวันใดที่สู้ไม่ได้พันโทเสนาะจะใช้วิธีการไปฝึกเล่นกับเซียนหมากรุกที่ วัดมหาธาตุ โดยแวะฝึกประสบการณ์ก่อนจะกลับบ้านที่ท่าพระ ฝึกเล่นกระดานละหนึ่งบาท ฝึกแล้วกลับมาแก้มือใหม่กับนักดนตรีที่กรมโฆษณาการอีกครั้ง

กระบวนการเรียนด้านดนตรี พันโทเสนาะได้ขอต่อเพลงโหมโรงกลางวันกับครูสมาน ทองสุโชติ เนื่องจากเคยเห็นครูสมานท่านนำคณะศิษย์วงบางบัวทองมาเล่นโหมโรงกลางวันที่บ้านท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ในพิธีไหว้ครูที่บ้านบาตรเป็นประจำทุกปี จึงได้ไปขอเรียนจากท่าน การเรียนจะใช้เวลาเรียนในช่วงเย็นโดยต่อเพลงที่ห้องข่าวต่างประเทศในกรมโฆษณาการนั่นเองที่เป็นเช่นนั้นเพราะครูสมานจะพักอยู่ที่นี่ โดยท่านจะนอนที่ห้องข่าวต่างประเทศ การต่อเพลงจะต่อทางฆ้องในเพลงโหมโรงกลางวัน เพลงกระบองกัน , โปรยข้าวตอก , ประสิทธิ , ย้อนเสี้ยนย้อนหนาม , ปลูกต้นไม้ , ใช้เรือ , รุกร้น , เชิดฉาน , เพลงชุบเป็นต้น กระบวนการวิธีการในการต่อเพลงครูสมานจะตีให้ดูเป็นตัวอย่างทีละวรรคแล้วพันโทเสนาะตีตาม จดจำฝึกซ้อมให้เกิดความแม่นยำ

ช่วงเวลา/อายุ	พ.ศ.2506 (29 ปี)
ครูดนตรีท่านที่ 10	ครูบุญยงค์ เกตุคง
องค์ความรู้ด้านบทเพลง	เพลงเรื่อง เพลงเถา เพลงเบ็ดเตล็ด เพลงหน้าพาทย์เพิ่มเติมและต่อหน้าพาทย์องค์พระพิราพ

กระบวนการเรียนรู้

การเรียนดนตรีกับครูบุญยงค์ เกตุคง เป็นผลสืบเนื่องจากองค์ชายกลาง(พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลฑิฆัมพร) มีความประสงค์ให้วงปี่พาทย์ทหารบกประชันกับวงปี่พาทย์ดุริยางค์กรมตำรวจ ณ สังคีตศาลา กรมศิลปากร จึงให้เจ้าหน้าที่กรมศิลปากรติดต่อประสานงานจัดการประชันปี่พาทย์ระหว่างดุริยางค์ทหารบกและกรมสวัสดิการตำรวจขึ้น

ในครั้งนี้กองดุริยางค์ทหารบกได้เชิญครูบุญยงค์ เกตุคงและครูสมาน ทองสุโชติมาช่วยปรับวงดนตรีและปรับทางเพลงให้ ในระหว่างที่จะมีการประชันพันโทเสนาะไม่ได้ทำหน้าที่ตีระนาด แต่ทำหน้าที่เป็นคนเขย่าอังกะลุงอยู่ในวงปี่พาทย์อังกะลุง แต่เมื่อมีคำสั่งว่าให้พันโทเสนาะมาทำหน้าที่ตี ระนาดเพื่อการประชันในครั้งนี้ พันโทเสนาะจึงต้องรับทำหน้าที่แต่โดยดี พันโทเสนาะเล่าว่าท่านมีเวลาในการฝึกฝนตนเองสำหรับการประชันครั้งนี้ประมาณ 20 วัน ครูบุญยงค์ท่านได้มาต่อเดี่ยวระนาดเอกเพลงแขกมอญสองชั้นและชั้นเดียวให้จนครบเป็นเถา สำหรับทางเดี่ยวระนาดแขกมอญ สามชั้นเป็นทางของท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ(ศร ศิลปบรรเลง) สองชั้นและชั้นเดียวเป็นทางของครูบุญยงค์เกตุคงและต่อเดี่ยวทางระนาดทุ้มเพลงแขกมอญให้ ส.อ.ประมวล อรรถชีพ เพลงที่ครูทั้งสองท่านมาช่วยปรับให้มีเพลงโหมโรงสามม้า เพลงพม่าห้าท่อน เดี่ยวแขกมอญและเพลงปลาทองเถา การประชันในครั้งนี้เป็นแบบเพลงต่อเพลง เดี่ยวต่อเดี่ยว

คู่ประชันในการประชันครั้งนี้คือพี่บุญธรรม คงทรัพย์ เป็นคนระนาดฝีมือจัดและไหวมาก กองดุริยางค์ทหารบกเล่นเพลงแขกมอญเถาตามที่ครูบุญยงค์และครูสมานปรับทางเพลงไว้ สำหรับกรมสวัสดิการตำรวจเล่นเพลงแขกมอญเพียงแค่สามชั้น เมื่อบรรเลงจบเกือบจะมีการวางมวยด้วยเหตุที่ว่ามิได้ตกลงกันก่อนว่าจะบรรเลงสามชั้นหรือบรรเลงทั้งเถา พันโทเสนาะเล่าว่าเมื่อกรมสวัสดิการตำรวจเล่นแค่สามชั้น ทางกองดุริยางค์ทหารบกก็จะบรรเลงเพียงสามชั้นบ้าง แต่หัวหน้ากองท่านสั่งว่าซ้อมมาอย่างไรให้เล่นอย่างนั้น พันโทเสนาะจึงจำเป็นต้องเล่นทั้งเถาอย่างที่ซ้อมมา

หลังจากจบงานการประชันวงในครั้งนั้น พันโทเสนาะได้ติดต่อขอเรียนเพลงเพิ่มเติมกับครูบุญยงค์ เรื่อยมา ซึ่งในตอนนั้นท่านทำงานที่แผนกดนตรีไทยกรุงเทพมหานครที่เสาชิงช้า กระบวนการเรียนด้านบทเพลงพันโทเสนาะขอต่อเพลงเรื่อง โดยเพลงเรื่องเพลงแรกที่ได้ต่อคือเพลงเรื่องเขมรใหญ่ เรื่องจีนแส และได้ต่อเพลงเถาที่ครูบุญยงค์แต่งขึ้นเช่น เพลงเทพชาตรีเถา เพลงสยามมานุสติเถา เพลงเพชรน้อยเถา เพลงสร้อยลำปางเถา เพลงเงี้ยวรำลึกเถา เพลงศรีธรรมราชเถา เพลงเริงพลเถา เพลงยอเรเถา เพลงพันธุ์ฝรั่งเถาและเพลงเถาอื่นๆอีกหลายเพลง

ในช่วงที่มาต่อเพลงและบรรเลงดนตรีกับครูบุญยงค์ น้องชายครูบุญยงค์ชื่อครูบุญยังเกตุคงท่านบอกและบังคับนักดนตรีทุกคนที่มาเป็นศิษย์ของครูบุญยงค์ว่าต้องได้เพลงของครูบุญยงค์หมดทุกคน ฉะนั้นศิษย์ทุกคนจึงต้องต่อหมดทุกเพลง กระบวนการต่อเพลงบางครั้งจะต่อจากศิษย์ด้วยกันบ้าง เช่นครูสุรินทร์ สงค์ทอง ครูเรืองเดช พุ่มไสว (ฉง่อน) และครูสุเชาว์ หริมพานิช และในบางทีที่ต้องต่อกับครูบุญยงค์ ท่านให้เหตุผลที่ต้องต่อทุกเพลงคือเมื่อไปงานดนตรีเวลาบรรเลงขึ้นเพลงใดมาต้องตีได้อย่างชัดเจนไม่ต้องมาคอยตีตามกัน

หลังจากนั้นพันโทเสนาะได้ขอเรียนเพลงหน้าพาทย์ที่ยังไม่ได้กับครูบุญยงค์อีกหลายเพลง ได้ต่อเพลงตระโหมโรง 7 ตัว ตระจอมศรี โดยได้ไปขอต่อพร้อมกับครูสุรินทร์ สงค์ทอง ที่แผนกดนตรีไทย กรุงเทพมหานครแถวปากคลองสาน ซึ่งย้ายจากเสาชิงช้ามาอยู่ปากคลองสานฝั่งธน หลังจากนั้นจึงย้ายมาอยู่ดินแดงตรงข้ามกับกองดุริยางค์ทหารบกวิภาวดี กระบวนการเรียนในขั้นต่อไปคือการจับมือต่อเพลงหน้าพาทย์เพลงองค์พระพิราพกับครูบุญยงค์เกตุคงที่วัดเศวตฉัตรในงานไหว้ครูบ้าน ครูฉง่อน (เรืองเดช พุ่มไสว) การเรียนดนตรีกับ ครูบุญยงค์เกตุคง ท่านเป็นครูดนตรีท่านสุดท้ายที่พันโทเสนาะได้ศึกษาและเรียนดนตรีไทย

ช่วงเวลา/อายุ	พ.ศ.2508 (31 ปี)
ครูดนตรีท่านที่ 11	ครูสาลี่ มาลัยมาลย์
องค์ความรู้ด้านบทเพลง	ปรับทางเดี่ยวปี่เพลงกราวใน และระนาดเอกเพลงทะแย 2 ชั้น

กระบวนการเรียนรู้

ครูสาลี่ มาลัยมาลย์มีศักดิ์เป็นตาของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ท่านเป็นนักดนตรีในสายท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล เมื่อครั้งที่ท่านจะมีการประชันวงดนตรีกับวงดุริยประณีตที่สังคีตศาลาโดยกำหนดให้บรรเลงเพลงเดี่ยวกราวในทั้งสองวง บรรเลงแบบปี่ต่อปี่ ระนาดต่อระนาด ตาสาลี่จึงได้ให้พันโทเสนาะไปช่วยเป่าปี่ประชันในครั้งนี้ พันโทเสนาะจึงได้มีโอกาสไปเป่าปี่ประชันให้

กระบวนการเรียนกับตาสาลี่นั้นท่านได้ช่วยปรับทางเดี่ยวปี่เพลงกราวในให้เพิ่มเติมจากที่เคยเรียนจากพ่อบาง หลวงสุนทรมาแล้ว และตาสาลี่ยังได้ต่อทางระนาดเอกเพลงทะแย 7 ท่อนให้กับพันโทเสนาะด้วย

ช่วงเวลา/อายุ	พ.ศ.2516 (39 ปี)
ครูดนตรีท่านที่ 12	พันเอกชูชาติ พิทักษากร
องค์ความรู้ด้านบทเพลง	ทฤษฎีโน้ตสากลตามหลักสูตรนายสิบขั้นต้น หลักสูตรนายสิบอาวุธโส

กระบวนการเรียนรู้

การเรียนดนตรีกับพันเอกชูชาติ พิทักษากร เรียนในขณะที่เข้ามารับราชการกองดุริยางค์ทหารบก เป็นการเรียนตามหลักสูตรที่กำหนดคือหลักสูตรนายสิบขั้นต้น หลักสูตรนายสิบอาวุธโส กระบวนการเรียนจะเริ่มจากเรื่องทฤษฎีโน้ตสากล เรียนไปเรื่อยๆจนถึงขั้นเรียนเป็นคอนดัคเตอร์สามารถควบคุมวงดนตรีสากลได้แต่ยังไม่ถึงขั้นประพันธ์เพลง หากต้องการเรียนในด้านการประพันธ์เพลงจะต้องมาลงเรียนต่างหาก ซึ่งจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเรียนเอง และพันโทเสนาะท่านได้มาลงเรียนวิชาการประพันธ์เพลงต่างหากที่สยามกลการ เพื่อนำความรู้ที่ได้ทั้งหมดมาใช้ในการสอบเลื่อนขั้น กระบวนการเรียนของท่านคือการฝึกเขียน ฝึกอ่าน ฝึกแต่งเพลง ในการเรียนเรื่องทฤษฎีดนตรีและการประพันธ์เพลงมีการใช้ศัพท์ภาษาอังกฤษค่อนข้างมาก ท่านบอกว่าความสามารถด้านภาษาอังกฤษสำหรับท่านมีน้อยมาก เพื่อแก้ปัญหาให้สามารถเรียนได้โดยไม่มีอุปสรรค์ท่านจึงไปลงเรียนเพิ่มเติมที่โรงเรียนผู้ใหญ่วัดพระยาทำในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แต่ด้วยเหตุผลบางประการท่านไม่ได้ไปสอบจบเพื่อรับวุฒิบัตรดังนั้นจึงได้วุฒิการศึกษาเพียงแค่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากหลักฐานเอกสารในการเรียนที่ท่านนำมาให้ผู้วิจัยดูจะเห็นได้ว่าท่านมีความขยัน มานะพยายามสูงมาก มีหลักการกระบวนการในการเรียนรู้เพื่อที่จะให้ตนเองบรรลุในจุดมุ่งหมายอย่างชัดเจน

1.2 ประสบการณ์การทำงานและประวัติทางดนตรี

ประวัติการทำงาน

- รับราชการในตำแหน่งหมวดโยธวาทิต กองดุริยางค์ มทบ.1 เมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2499

- ดำรงตำแหน่งอาจารย์โรงเรียนดุริยางค์ทหารบก สอนวิชาทฤษฎีโน้ตดนตรีไทย ประวัติดนตรีไทย ประวัติบุคคลสำคัญดนตรีไทย ทฤษฎีโน้ตสากลเบื้องต้น และโสตประสาท ตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2518 - 2535

- ดำรงตำแหน่งยศร้อยเอก ทำหน้าที่ ผบ.หมวดดนตรีไทย กองดุริยางค์ทหารบก เมื่อวันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2522

- ดำรงตำแหน่งยศพันตรี ทำหน้าที่อาจารย์สอนที่โรงเรียนดุริยางค์ทหารบก เมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2526

- ดำรงตำแหน่งยศพันโท ทำหน้าที่นายทหารเตรียมการ โรงเรียนดุริยางค์ทหารบก พ.ศ. 2534

- เกษียณอายุราชการ ใน พ.ศ. 2537

ประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนดนตรี

- พ.ศ. 2518 สอนทฤษฎีดนตรีไทย สอนประวัติดนตรีไทยและบุคคลสำคัญทางดนตรีไทย สอนทฤษฎีสากล และสอนโสตประสาท ที่โรงเรียนดุริยางค์ทหารบก

- พ.ศ. 2523 - 2525 ได้รับเชิญเป็นอาจารย์พิเศษสอนทฤษฎีโน้ตสากล ที่มหาวิทยาลัยศิลปากร (ทับแก้ว)นครปฐม

- พ.ศ. 2523 ได้รับเชิญเป็นอาจารย์พิเศษสอนปฏิบัติเครื่องดนตรีไทย นักเรียนนายร้อย โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ปี พ.ศ. 2523 และย้ายไปสอนที่ โรงเรียน จปร. เขาชะโงก

- พ.ศ. 2526 - 2528 สอนปฏิบัติเครื่องดนตรีไทย โรงเรียนวชิราวุธ

- พ.ศ. 2528 – 2535 ได้รับเชิญเป็นอาจารย์พิเศษ สอนวิชาการประพันธ์เพลงไทย และเรียบเรียงเอกสารประกอบการสอน วิชาหลักการประพันธ์เพลง ที่คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- พ.ศ. 2527 – 2549 ได้รับเชิญเป็นอาจารย์พิเศษ สอนการประพันธ์เพลงไทยและปฏิบัติเครื่องดนตรีไทย ณ ภาควิชาศิลปนิเทศ คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (ซึ่งแต่เดิมสอนที่คณะวิทยาศาสตร์)
โดยขอลาจากการสอนเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2549
งานด้านวิชาการ

- เรียบเรียงหนังสือจากตำราดนตรีไทยเป็นเอกสาร ประกอบการสอน นักเรียนดุริยางค์ทหารบกเรื่อง
- เอกสารประกอบการสอนหลักการประพันธ์เพลงไทย
- เอกสารเรียบเรียงหน้าทับกลองแขก บันทึกด้วยโน้ตสากล
- ผู้เชี่ยวชาญศิลปินต้นแบบในวิชาอาศรมศึกษา เรื่อง หลักวิธีการบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ชั้น สูง สายครูสุบิน จันทร์แก้ว และเพลงโหมโรงภัทรมหาราช ศึกษาโดยนางสาวชลิดา จันทร์แก้ว สาขาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2539
- ผู้เชี่ยวชาญศิลปินต้นแบบในวิชาอาศรมศึกษา เรื่องหลักและวิธีการบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูง สายครูบุญยัง เกตุคง และเพลงเดี่ยวระนาดเอก ศึกษาโดยนายเรืองศักดิ์ เผ่าพันธุ์ สาขาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2549
- ผู้เชี่ยวชาญพิเศษบุคคลต้นเรื่องในปริญญานิพนธ์ หัวข้อภูมิปัญญาครูดนตรีไทย : กรณีศึกษา พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ศึกษาโดยนางสาวสรัญญา ลีวัฒนา สาขามานุษยดุริยางควิทยา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. 2555
- สำนักวัฒนธรรมแห่งชาติเชิญให้เป็นผู้ฝึกสอนดนตรีไทย ตามโครงการค่ายอบรมวงดุริยางค์ไทยเยาวชนแห่งชาติด้านปี่พาทย์ วันที่ 1-13 พฤษภาคม พ.ศ. 2545 ณ สถาบันราชภัฏพระนคร
- กรรมการสอบคัดเลือกผู้เข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527
- กรรมการในการปรับปรุงหลักสูตรดนตรีไทย ภาควิชาศิลปนิเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2531
- ได้รับแต่งตั้งจากทบวงมหาวิทยาลัยให้เป็นตัวแทนจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในการส่งเสริมและประสานงานการจัดงานดนตรีไทยอุดมศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533
- อนุกรรมการของทบวงมหาวิทยาลัยจัดทำเกณฑ์การประเมินการบรรเลงดนตรีไทยด้านปี่พาทย์สำหรับผู้เข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ปีการศึกษา 2536 - 2537

- อนุกรรมการที่ปรึกษาทบวงมหาวิทยาลัยจัดทำโน้ตเพลงไทยเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชาและวิชาชีพดนตรีไทย เป็นผู้บันทึกโน้ตสากลด้านปี่พาทย์ เครื่องสาย มโหรีและขับร้อง

ภาพประกอบ 5 พันโทเสนาะ หลวงสุนทร หนึ่งในคณะอนุกรรมการที่ปรึกษาทบวงมหาวิทยาลัย

- ผู้ทรงคุณวุฒิสาขาดนตรีไทย เพื่อพิจารณาประเมินผลงานข้าราชการในการเลื่อนระดับทางวิชาการของคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532

- กรรมการสอบคัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการประจำภาควิชาศิลปนิเทศ

- กรรมการตัดสินดนตรีไทย งานส่งเสริมดนตรีไทยภาคใต้ ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2535 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา

ภาพประกอบ 6 คณะกรรมการที่ร่วมตัดสิน งานส่งเสริมดนตรีไทยภาคใต้ ครั้งที่ 2

- กรรมการตัดสินการประกวดขับร้องเพลงไทย ชิงรางวัลฆ้องทองคำ ครั้งที่ 1 ของกรมประชาสัมพันธ์ พ.ศ. 2523

- กรรมการตัดสินการประกวดดนตรีไทยเพื่อความมั่งคงของชาติระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ในงานพระราชพิธีฉลองสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ณ ศูนย์เยาวชนกรุงเทพ (ไทย - ญี่ปุ่น) พ.ศ. 2525

- กรรมการตัดสินดนตรีไทยรางวัลศรทอง ครั้งที่ 4 ของมูลนิธิหลวงประดิษฐ์ไพเราะ ที่หอประชุม กร.ป.กลาง พ.ศ. 2533

- กรรมการตัดสินวงโยธวาทิต บรรเลงไทย จัดโดยกองทัพบก พ.ศ. 2531

- กรรมการตัดสินดนตรีไทย ณ ศูนย์สังคีต ธนาคารกรุงเทพฯ พ.ศ. 2533

- กรรมการตัดสินการประกวดวงปี่พาทย์ มโหรี เครื่องสาย ที่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า พ.ศ. 2534

- กรรมการตัดสินการประกวดดนตรีไทย ราชภัฏวัฒนธรรมสังคีต ครั้งที่ 1-3 หอประชุมเล็ก ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2544-2546

ภาพประกอบ 7 พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ประธานกรรมการตัดสินการประกวดผืนระนาดเอกครั้งที่ 5 จัดโดย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒวันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2554

ภาพประกอบ 8 พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ร่วมสืบทอดผลงานวงปี่พาทย์ไม้แข็งศิษย์ครูบุญยงค์ เกตุคง ศิลปินแห่งชาติปี 2531 ในรายการจุฬาวาทิต ครั้งที่ 152 ณ เรือนไทยจุฬา วันศุกร์ที่ 1 พฤษภาคม 2552

ภาพประกอบ 9 พันโทเสนาะ หลวงสุนทรร่วมกับศิลปินแห่งชาติและศิลปินอาวุโส บรรเลงเพลงชมแสงจันทร์ เถา ในงาน 90 ปีชาตกาลศาตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ วันเสาร์ที่ 30 มีนาคม 2556 ณ สำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาพประกอบ 10 พันโทเสนาะ หลวงสุนทร วิทยากรโครงการสัมมนาวิชาการ ศิลปินแห่งชาติพบครูดนตรีไทย“ถ่ายโยงความรู้สู่การพัฒนาดนตรีไทย” ครั้งที่ 2 วันศุกร์ที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ข้อมูลด้านประสบการณ์การทำงานและประวัติทางดนตรีนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการในการสัมภาษณ์โดยพันโทเสนาะ หลวงสุนทรเป็นผู้บอกเล่าและสัมภาษณ์จากลูกศิษย์ ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์เรียบเรียง แยกตามประเด็นที่สนใจ บันทึกไว้ในรูปแบบตารางข้อมูลตามหัวเรื่อง เพื่อสะดวกและเข้าใจโดยง่ายต่อการอ่านในแต่ละหัวข้อตามความสนใจ

กราวในทางฝัน	ข้อมูล : จากการสัมภาษณ์ครู
“กราวในทางฝัน” บทเพลงที่นักดนตรีหลายคนมักจะถามหาว่าศิษย์ผู้ใดได้รับสืบทอดมาจากท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ(ศร ศิลปบรรเลง) บ้าง จากคำบอกเล่าของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ท่านเล่าให้ฟังว่าในขณะที่ท่านปรนนิบัติบีบนวดท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะอยู่นั้น ท่านครูได้พูดถึงเพลงกราวในทางฝันให้ฟังซึ่งในฝันนั้นเป็นทางระนาดที่เต็มไปด้วยเม็ดพรายและ เทคนิคขั้นสูงและบอกว่าคนที่จะตีทางนี้ได้มีเพียงครูบุญยงค์ เกตุคงเท่านั้น ซึ่งตอนนั้นครูบุญยงค์ขับรถแท็กซี่อยู่แถวโรงหนังเฉลิมกรุง ตลาดบำเพ็ญบุญ เมื่อครูบุญยงค์ได้ทราบข่าวจากพันโทเสนาะเรื่องเพลงกราวในทางฝันทำให้รู้สึกเสียดายเป็นอย่าง มากที่ไม่สามาถหาเงินค่ากำนล 106 บาท เพื่อไปต่อเพลงกับท่านครูได้ จึงเป็นเหตุให้ไม่มีผู้ใดได้รับการถ่ายทอดเพลงกราวในทางฝันจากท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)	

กราวในทางฝัน	ข้อมูล : จากการสัมภาษณ์ครู
เดินสายวงดนตรีลูกทุ่ง	ข้อมูล : จากการสัมภาษณ์ครู

เมื่อครั้งเข้ารับราชการในกองดุริยางค์ทหารบก เริ่มแรกเข้าไปฝึกตีกลองเล็กเดินแถวทหาร จากนั้นได้เปลี่ยนไปเป่าปี่คลาริเน็ต โดยมีตำแหน่งหน้าที่หลักอยู่ในวงโยธวาทิต และเป็นนักดนตรีในวงเสริมอีกหนึ่งวงคือวงอังกะลุง เหตุเพราะมีความสามารถอ่านโน้ตสากลได้ ประมาณปี พ.ศ.2508 จึงได้เริ่มไปบรรเลงดนตรีที่ ปชส.7 ที่ตั้งอยู่แถวสะพานพุทธ โดยในช่วงวันเสาร์วันอาทิตย์ จะมีวงดนตรีลูกทุ่งมาบรรเลง ในช่วงนั้นอาจารย์พีระ ตรีบุปผาหัวหน้าวงศรีไพร ใจพระได้มาติดต่อหาคนไปเล่นดนตรีในวง ต้องการคนเล่นเครื่องดนตรีแซกโซโฟนและทรัมเป็ต พันโทเสนาะท่านจึงได้ไปเล่นดนตรี ในตำแหน่งอัลโต้แซกโซโฟน หลังจากนั้นเป็นต้นมาท่านจึงได้เข้าสู่การเป็นนักดนตรี ประจำวงดนตรีลูกทุ่ง ออกเดินสายตามวงดนตรีลูกทุ่งหลายคณะสะสมประสบการณ์ ด้านดนตรีสากลไว้มากมาย วงดนตรีลูกทุ่งที่ท่านไปร่วมเดินสายนั้นนอกจากวงศรีไพรใจพระแล้ว ยังมีวงสมานมิตร เกิดกำแพง , วงสองศักดิ์ , วงสังข์ทอง รวมถึงวงศิษย์สุรพล จากการเดินสายเล่นดนตรีกับวงดนตรีลูกทุ่งต่างๆ ทำให้พันโทเสนาะ หลวงสุนทรได้รับประสบการณ์ที่มีค่าจากการเล่นดนตรีสากล รวมถึงมีรายได้พิเศษเข้ามาดูแลครอบครัวอีกด้วย

มูลเหตุแห่งการเรียนในทุกๆด้าน	ข้อมูล : จากการสัมภาษณ์ครู

การทำงานในระบบทหารจะต้องมีการสอบเพื่อเลื่อนขั้นอยู่เสมอสำหรับเนื้อหาการสอบจะเป็นการสอบด้านดนตรีสากล จึงเป็นเหตุจำเป็นให้ต้องเรียนเรื่องของทฤษฎีดนตรีสากลเพิ่มเติม ถ้าไม่เรียนตำแหน่งก็จะอยู่เช่นนั้น การที่ตีระนาดเก่ง ตีทุ้มเก่ง ตีฆ้องเก่งเพียงด้านเดียวไม่ได้ จำต้องพัฒนาตนเองเรียนเพิ่มเติม ถึงจะไปสอบสู้กับคนอื่นได้ ทุกครั้งที่มีการสอบเลื่อนขั้นจะใช้ดนตรีสากลในการสอบเสมอไม่ได้ใช้ดนตรีไทย ในการสอบพันโทเสนาะท่านเลือกเป่าแซกโซโฟน จากตำแหน่งจ่านายสิบอาวุโส มาเป็นนายสิบอาวุโส ล้วนต้องเรียนและสอบเป็นขั้นๆ เมื่อครั้งสอบเป็นนายทหารการสอบจะให้คุมวงโยธวาทิตโดยมีโน้ตสกอร์ให้ไปท่อง ไปฝึกแล้วมาเคาะสอบคุมวงจึงจะผ่านได้ หลายคนบอกว่าดวงดีถึงสอบได้ พันโทเสนาะบอกว่าไม่เกี่ยวกับดวงหรอก ถ้าไม่เรียนไม่ฝึกแล้วดวงจะดีได้อย่างไร ครั้งที่สอบเป็นนายทหารได้และต้องย้ายไปอยู่กองโรงเรียนทำหน้าที่เป็นอาจารย์สอนนักเรียนดุริยางค์ พันโทเสนาะยังต้องไปเรียนวิชาประสานเสียงเพิ่มเติมที่สยามกลการ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในระดับขั้นการประพันธ์เพลงได้ เพื่อเตรียมภูมิรู้ให้เต็มและพร้อมเมื่อต้องไปสอนนักเรียน แต่การเรียนที่สยามกลการส่วนใหญ่จะใช้ศัพท์ภาษาอังกฤษ จึงจำเป็นต้องเข้าใจในศัพท์ภาษาอังกฤษด้วย สมัยก่อนภาษาอังกฤษนับเป็นสิ่งที่ยากในยุคนั้น พันโทเสนาะจึงได้ไปสมัครเรียนกวดวิชาเป็นพิเศษที่โรงเรียนวัดผู้ใหญ่พระยาทำ ทำให้รู้และเข้าใจในภาษาอังกฤษมากขึ้น แต่ด้วยเหตุที่ต้องทำมาหากินไปเดินสายกับวงดนตรีลูกทุ่งจึงไม่ได้ไปสอบในระดับวุฒิมัธยมต้น จึงได้เพียงวุฒิประถมศึกษาปีที่ 6

มูลเหตุแห่งการเรียนในทุกๆด้าน	ข้อมูล : จากการสัมภาษณ์ครู
คนระนาดกับการเขย่าอังกะลุง	ข้อมูล : จากการสัมภาษณ์ครู

เมื่อมีโอกาสเข้าทำงานในกองดุริยางค์ทหารบก ในขั้นแรกเข้ามาในตำแหน่งพลอาสาสมัครเป็นอัตราแบบสารวัตร ทำหน้าที่เล่นทั้งปี่พาทย์และอังกะลุง แต่ส่วนใหญ่แล้วจะเล่นอังกะลุงมากกว่า คนที่เล่นอังกะลุงได้จะต้องอ่านโน้ตสากลเป็น ถืออังกะลุงคนละสี่ตับ มีตัวที่มีโน้ตติดชาร์ปติดแฟลต สำหรับคนเล่นอังกะลุงจะแบ่งว่าใครตำแหน่งมือหนึ่ง มือสอง พันโทเสนาะได้อยู่ตำแหน่งอังกะลุงมือหนึ่ง ในปี พ.ศ.2506 พระองค์ชายเฉลิมพลฑิฆัมพร

ได้ประสงค์ให้มีการประชันวงระหว่างวงปี่พาทย์ดุริยางค์ทหารบกกับวงปี่พาทย์กรมตำรวจ ณ สังคีตศาลา ซึ่งในตอนนั้นพันโทเสนาะไม่ได้ตีระนาดแต่ยังคงทำหน้าที่อยู่ในวงอังกะลุง แต่เมื่อหัวหน้ามีคำสั่งให้มาเป็นคนระนาดเพื่อการประชันในครั้งนี้ ทำให้พันโทเสนาะไม่สามารถปฏิเสธคำสั่งได้ และมีเวลาซ้อมในการประชันครั้งนี้เพียง 20 วันเท่านั้น มากประสบการณ์ในครั้งนี้ทำให้ทราบว่าคนระนาดนั้นไม่ควรไปเขย่าอังกะลุงเพราะจะทำให้ข้อแข็ง ตียังไงก็ตีไม่ขึ้น เร่งไม่ค่อยขึ้น แต่ด้วยหน้าที่ก็ต้องพยายามทำให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้

บรรเลงดนตรีอากาศสถานีวิทยุ	ข้อมูล : จากการสัมภาษณ์ครู

เมื่อปี พ.ศ.2499 พันโทเสนาะ หลวงสุนทรได้เข้ารับราชการที่กองดุริยางค์ทหารบก ซึ่งในขณะนี้พันโทเสนาะยังพักอาศัยอยู่ที่บ้านท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ(ศร ศิลปบรรเลง) เมื่อที่บ้านท่านครูมีงานดนตรีต่างๆก็จะไปบรรเลงดนตรีตามงานให้ท่าน ในระยะนี้คุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง ลูกสาวท่านครูได้รับงานดนตรีออกอากาศทางวิทยุศึกษา ซึ่งขณะนั้นสถานที่ตั้งอยู่ที่ทุ่งมหาเมฆ ต้องไปซ้อมและบรรเลงออกอากาศเดือนละครั้ง ในนามคณะศิษย์หลวงประดิษฐ์ไพเราะ(ศร ศิลปบรรเลง) การบรรเลงออกอากาศจะมีผู้บรรเลงคือปี่ในครูบาง หลวงสุนทร , ระนาดเอก พันโทเสนาะ หลวงสุนทร , ฆ้องวงใหญ่ ครูช่อ อากาศโปร่ง, ฆ้องวงเล็ก ครูฉลาก โพธิ์สามต้น , พ.ต.ท.ปน ว่านม่วง , ระนาดทุ้ม ครูสมภพ ขำประเสริฐ , เครื่องหนัง นายสำราญ ไม้ทราบนามสกุล นักร้อง ครูประชิต ขำประเสริฐ , ฉิ่ง คุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง เป็นผู้ตีเอง และบางเดือนพันโทเสนาะต้องตีเดี่ยวระนาดเอกออกอากาศอยู่บ่อยครั้ง ครั้งละประมาณ 20 นาที

นอกจากบรรเลงออกอากาศทางสถานีวิทยุ อ.ส. เดือนละครั้งแล้ว ตอนสมัยที่ท่านครูยังมีชีวิตอยู่จะต้องนำวงดนตรีไทยไปบรรเลงที่วังสวนกุหลาบวังของเจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ ซึ่งติดกับสวนอัมพรเป็นประจำ มาระยะหลังจะนำวงดนตรีมาบรรเลงที่สวนอัมพร เพื่อให้ประชาชนได้ชมการบรรเลงดนตรีไทย โดยการบรรเลงจะเริ่มเวลา 11.00 น. ถึง 12.00 น.ต่อจากนั้นจะเป็นการบรรเลงของวงดนตรีสากล และจะมีการบรรเลงเฉพาะวันอาทิตย์เท่านั้น

1.3 การสืบทอดและการถ่ายทอด

การเรียนดนตรีไทยโดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการเรียนที่ครูเป็นผู้ถ่ายทอดให้แบบตัวต่อตัว ใช้กระบวนการเรียนรู้โดยพิจารณาดูจากตัวผู้เรียน สภาพเหตุการณ์และการตอบสนองของผู้เรียน ซึ่งจะเปรียบได้กับเป็นการวิจัยแก้ไขปัญหา พัฒนาองค์ความรู้มาโดยตลอด และผลของการเรียนการสอนก็ถูกพัฒนาสืบทอด ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นในรูปแบบมุขปาฐะซึ่งองค์ความรู้เหล่านี้กำลังจะหดหายไปตามกาลเวลา เนื่องด้วยสภาพการณ์ เหตุการณ์ รูปแบบการเรียนการสอนในสังคมปัจจุบัน ดังนั้นงานวิจัยในครั้งนี้จึงได้เก็บข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวกับการสืบทอดและถ่ายทอดของพันโทเสนาะ หลวงสุนทรในรูปแบบของการสัมภาษณ์ สอบถาม เก็บข้อมูลในรูปแบบของตารางเพื่อความสะดวกในการค้นคว้าหาข้อมูลในแต่ละประเด็น ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นคือ ด้านข้อมูลเทคนิควิธีการในการบรรเลงและข้อมูลด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ลูกศิษย์

ข้อมูลด้านเทคนิควิธีการในการบรรเลง

- การฝึกไล่ระนาดเอก แนวทางท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)
- การฝึกไล่ระนาดเอก แนวทางพันโทเสนาะ หลวงสุนทร
- กลวิธีและการเลือกไม้ระนาดสำหรับการไล่ระนาด
- วิธีการแก้ไขมือโขยก
- วิธีการฝึกระบายลม

แหล่งข้อมูล/สัมภาษณ์	วิธีการฝึกไล่ระนาดเอก
แนวทางการเรียนการสอนท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ซึ่งพันโทเสนาะ หลวงสุนทรได้รับการถ่ายทอดและฝึกฝนเมื่อครั้งที่ได้ไปเรียน ณ สำนักดนตรีบ้านบาตร วิธีการฝึกระนาดเอกของท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) นั้น สำหรับผู้ที่มาฝากตัวเป็นศิษย์กับท่านครู ส่วนใหญ่จะได้รับการฝึกตามวิธีจากครูผู้ฝึกสอนของตนมาแล้ว เช่น ได้รับการฝึกจากครูที่เป็นคุณปู่ คุณตา บิดา ลุง น้า อา หรือครูในพื้นที่ จากนั้นเมื่อมีโอกาสจึงนำมาฝากเรียนเพิ่มเติมกับท่านครู วัตถุประสงค์ของผู้มาเรียนทุกๆคนจะหวังมาขอต่อเพลงเดี่ยวด้วยกันทั้งนั้น รวมถึงพันโทเสนาะ หลวงสุนทรที่บิดาเป็นผู้พามาฝากเรียนกับท่านครู	การสอนในลำดับแรกท่านจะเริ่มสอนจากการนั่ง การจับไม้ตีให้ถูกต้องตามหลักการจับไม้ตี จับแบบปากกา ปากไก่ ปากนกแก้ว การจับไม้ตีต้องให้ก้านไม้ระนาดอยู่ระหว่างร่องฝ่ามือ จากนั้นจึงกำไม้ระนาดให้ครบทั้งห้านิ้ว แล้วคว่ำมือลงทั้งสองมือตีลงตรงกลางผืนระนาดพร้อมๆกัน น้ำหนักในการตีพอประมาณ เพลงที่ใช้สำหรับบรรเลงไล่ระนาดตามแนวของท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เพลงแรกเป็นเพลงทะแย 3 ชั้น เพลงที่สองเพลงมู่ล่ง ชั้นเดียว หลักวิธีการในการไล่ระนาดของท่านครู 1. เพลงทะแย 3 ชั้น เป็นการไล่ในระยะแรกสำหรับผู้ที่ตีระนาดมือซ้ายมือขวาลงยังไม่พร้อมกัน ตียังไม่ตรงกลางลูกระนาด โดยให้เริ่มฝึกตีแนวช้า และปานกลาง ไม่ต้องตีแนวเร็ว ให้คำนึงถึงเสียงระนาดเป็นหลัก เหตุที่ใช้เพลงทะแยในการไล่ระนาดนั้นเพราะเพลงนี้ทำนองทางระนาดเป็นการดำเนินทำนองเรียบๆไม่โลดโผน เมื่อฝึกเพลงทะแยแล้วต่อไปเป็นการฝึกตีรัว การฝึกตีรัวตามแนวของท่านครูท่านให้ใช้ลูกมะพร้าวแก่เปลือกแห้งมาช่วยฝึก โดยนำมาวางให้อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกับผืนระนาดที่ขึงอยู่กับราง หาที่วางลูกมะพร้าวบังคับให้อยู่กับที่อย่าให้ลูกมะพร้าวพลิกได้ เริ่มตีจากมือซ้ายลงก่อนตามด้วยมือขวา คือตีซ้ายขวาสลับกันไป รัวให้เสียงเสมอกันเท่าๆกัน รัวจากช้าจนถึงเร็วสุด 2. เพลงมู่ล่ง ชั้นเดียว แนวในการไล่ระนาดเพลงมู่ล่งเป็นไปได้หลายกรณี เช่น ไล่จากแนวช้าไปหาแนวเร็ว หรือ ตั้งแนวเริ่มจากแนวเร็วก็ทำได้ หรือกำหนดเวลาในการไล่โดยใช้นาฬิกาจับเวลา หรืออาจจะนับเป็นเที่ยวของเพลงที่ไล่ก็ได้

แหล่งข้อมูล/สัมภาษณ์	วิธีการฝึกไล่ระนาดเอก
แนวทางการไล่ระนาดตามแนวทางที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทรได้ปฏิบัติเมื่อครั้งเรียนดนตรีไทยกับหลวงประดิษฐไพเราะ(ศร ศิลปบรรเลง) ที่สำนักดนตรีบ้านบาตร และการไล่ระนาดตามแนวทางที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทรได้คิดขึ้นจากประสบการณ์ในวงการ ดนตรีไทยและประสบการณ์จากการเรียนการสอนที่หลากหลายในจำนวน ลูกศิษย์ที่แตกต่างกันไป	การฝึกไล่ระนาดตามแนวทฤษฎีของท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ(ศร ศิลปบรรเลง) นั้นเป็นเพียงการฝึกปฏิบัติในระยะแรก หลังจากนั้นผู้เรียนต้องมาฝึกฝนด้วยตนเองจนกว่าท่านครูจะเห็นสมควรกับการต่อเพลงประเภทเดี่ยวให้ วิธีการฝึกไล่ระนาดเอกของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร จะใช้วิธีการไล่ตามแบบของท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เช่นกัน แนวของความช้า กับมือที่จับไม้ตีตลอดท่านั่งทุกอย่างพร้อมดีแล้วจึงเพิ่มแนวให้เร็วขึ้นดังคำพูดที่ว่า ข้อยังไม่ร้อนต้องให้ข้อร้อนก่อน นั่นหมายถึงการตีช้าก่อนนั่นเอง วิธีการไล่ระนาดแนวใหม่ของพันโทเสนาะ หลวงสุนทรเกิดขึ้นเมื่อท่านได้มาเป็นผู้บังคับหมวดดนตรีไทย กองดุริยางค์ทหารบก โดยได้แนวคิดจากการไล่บันไดเสียงสเกลต่างๆทางสากลมาใช้ โดยทางสากลจะมีเครื่องกำหนดความเร็ว Metronome มากำกับ ส่วนดนตรีไทยจะใช้จังหวะฉิ่ง – ฉับมากำกับ เมื่อกำหนดความช้าเร็วตามต้องการแล้ว จะไล่แบบบันไดเสียงสากลซึ่งไม่เป็นทำนองเพลงไล่จากเสียงระนาดฟาต่ำขึ้นไปเรื่อยๆจนถึงเสียงมีสูง(ระนาด 21 ลูก) ขาลงเริ่มจากเรสูงลงมาถึงฟาต่ำ ไล่ขึ้น ไล่ลงติดต่อกันตามแนวความเร็วที่กำหนด ควรกำหนดเวลานาทีในการไล่ระนาดด้วย การไล่ระนาดแบบสเกลของดนตรีสากลนี้ได้ทดลองกับลูกศิษย์หลายรุ่น นับว่าได้ผลเป็นอย่างดี โดยผลที่เกิดขึ้นมีดังนี้ 1. ทำให้มีความอึด ทนในการตีแนวเร็ว 2. ทำให้เสียงดี 3. ทำให้มีความคล่องตัวในการตีเพลงต่างๆ 4. ใช้ในการแก้มือ ประเภทตีมือโขยก, ประเภทตีมือโขยกและเสียงโขยกด้วย

แหล่งข้อมูล/สัมภาษณ์	วิธีการฝึกไล่ระนาดเอก
	การฝึกไล่ระนาดนั้นจำเป็นต้องมีครูเป็นผู้ควบคุมจึงจะเป็นผลดีกับผู้ฝึก เพราะการฝึกตามลำพังนั้นจะตามใจตัวเอง เมื่อเมื่อยก็จะหยุด ทำให้ไม่ได้ผล นักดนตรีไทยส่วนใหญ่ถ้าไม่ใช่ผู้ที่อยู่ในวงการราชการจะไม่ค่อยได้ฝึกอยู่สม่ำเสมอ นอกจากตัวเองจะมีความขยันอดทน หมั่นฝึกฝนด้วยตนเองเท่านั้น ทุกสิ่งทุกอย่างจะดีได้ต้องมีครูหรือผู้ให้ความรู้แนะนำให้ ดังเช่นนักกีฬาที่เก่งๆนั้นยังต้องจ้างโค้ชมาควบคุมการฝึกเป็นต้น

แหล่งข้อมูล/สัมภาษณ์	กลวิธีและการเลือกไม้ระนาดสำหรับการไล่
พันโทเสนาะ หลวงสุนทร	นอกจากท่าทางในการนั่ง การจับไม้ บทเพลงที่ใช้สำหรับการไล่ระนาดแล้ว การเลือกไม้ตีระนาดก็นับว่าเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งสำหรับพันโทเสนาะ ท่านแนะนำให้ใช้ไม้ระนาดที่หนักกว่าไม้ที่ใช้ตีในการบรรเลงปกติ ท่านเลือกไม้ไล่น้ำหนักประมาณ 3 บาทกว่า จะเป็นไม้แข็ง หรือไม้นวมก็ได้ วิธีการไล่ระนาดโดยใช้ผ้านวมหรือผ้าห่มที่ไม่หนามากปูลงบนผืนระนาดจากนั้นหาเชือกรัดหรือผูกที่ผ้าปูเพื่อยึดกับผืนระนาดมิให้เลื่อน แล้วฝึกตี ตามความคิดของพันโทเสนาะ การฝึกไล่ระนาดโดยใช้ผ้าห่มมาปูบนผืนระนาด ก็เพื่อมิให้เสียงดังรบกวนชาวบ้านที่อยู่ข้างเคียงกัน เพราะการไล่ระนาดของนักดนตรีรุ่นเก่า ไล่กันตั้งแต่ตีสี่ตีห้าจนถึงสว่าง บางท่านก็ไล่ระนาดตั้งแต่ตีหนึ่งถึงสว่างก็มี สำหรับพันโทเสนาะ หลวงสุนทรท่านจะคิดถึง สุขภาพเป็นสำคัญ คือนอนหลับให้สบาย และจะไล่ระนาดในเวลาใดก็ได้ไม่ต้องตื่นตั้งแต่ตีสี่ตีห้า และการใช้ไม้ตีระนาดพันโทเสนาะแนะนำให้ใช้ ไม้แข็งไล่ขณะที่ปูผ้า และไล่โดยใช้ไม้แข็งตีแบบไม่ต้องปูผ้า เหตุผลที่ใช้ไม้แข็งไล่เพื่อจะทำให้เคยชินและได้ฟังเสียงระนาดที่เราตี ว่าดีหรือไม่ดีอย่างไรจะได้นำมาแก้ไขปรับปรุง และเมื่อต้องบรรเลงจริงจะทำให้มั่นใจยิ่งขึ้น สำหรับผืนระนาดที่ใช้ไล่ไม้แข็งควรหาผืนที่ใช้งานแล้ว กลวิธีเหล่านี้เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทรแนะนำให้นักระนาดทดลองนำไปใช้ฝึกปฏิบัติดู

แหล่งข้อมูล/สัมภาษณ์	มือโขยก
พันโทเสนาะ หลวงสุนทร	พันโทเสนาะเล่าว่ามีลูกศิษย์หลายคนที่ตีระนาดมือโขยกเสียงระนาดไม่สม่ำเสมอ วิธีแก้ที่ครูคิดขึ้นและใช้ได้ผลเป็นอย่างดีเกิดจากการสังเกตการเล่นดนตรีสากลอย่างเช่นเปียโนเขาไม่ได้ไล่เป็นเพลงเลย ไล่สเกลบันไดเสียงเพียงอย่างเดียวโดยมีเครื่อง Metronome กำหนดจังหวะความช้าความเร็ว จะไล่แนวไหนก็ตั้งแนวไว้เลย จึงนำมาประยุกต์ใช้กับการไล่ระนาดโดยกำหนดจังหวะและให้ตีไล่ขึ้นจากลูกระนาดเสียงต่ำสุดตีไล่ขึ้นไปทีละเสียงจนถึงเสียงสูงและตีไล่ลงจากเสียงสูงลงมาเสียงต่ำ ตีขึ้นตีลงตามจังหวะความเร็วที่ต้องการ การไล่ระนาดแบบสเกลเปียโนนี้ทำให้ไม่มีช่องไฟในการโขยกมือจะเรียบขึ้น ให้ลองตั้งแนวดีๆไม่เกิน 5 นาทีได้ผลมากจริงๆ 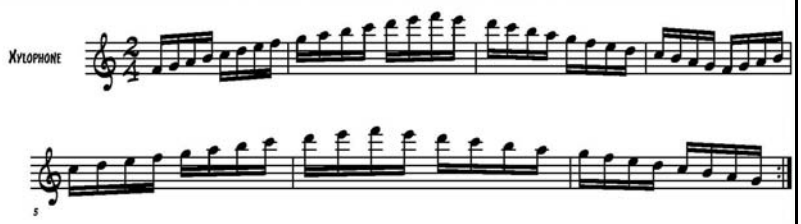 ตัวอย่างโน้ตการไล่ระนาดแบบสเกล

แหล่งข้อมูล/สัมภาษณ์	มือโขยก
อ.ทรงศักดิ์ เสนีพงษ์	พันโทเสนาะได้ถ่ายทอดการไล่ระนาดแบบสเกลเปียโนให้บอกว่าจะทำให้มือเรียบไม่โขยก การไล่แบบนี้ครูเสนาะเป็นคนแรกที่คิดและบอกให้ไล่ การไล่แบบนี้เห็นผลไวสำหรับอาจารย์ทรงศักดิ์จะใช้เวลาในการไล่สักครึ่งชั่วโมงจากช้าไปหาเร็ว และเร็วที่สุดปลายมือสัก 3 นาทีเรียกว่าต้องแกะมือออกจากไม้เลยทีเดียว มีลูกศิษย์ครูเสนาะอีกหนึ่งคนที่ไล่ด้วยวิธีนี้เหมือนกันคือสมนึก ศรประพันธ์โดยครูจะให้ไล่ในช่วงบ่ายหลังจากทานอาหารแล้วให้มาไล่ระนาด โดยกำหนดแนวไว้ให้แล้วไล่ด้วยบทเพลง รวมถึงการไล่ด้วยสเกลเปียโนด้วย ได้ผลมากมือเรียบขึ้นเวลาตีกลอนแบบนี้ในเพลงอย่างเช่นต่อจากการลงวาจะตีได้อย่างง่ายดาย

แหล่งข้อมูล/สัมภาษณ์	การฝึกปี่และการฝึกระบายลม
พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ได้เรียนการเป่าปี่ ในเบื้องต้นกับบิดา ครูบาง หลวงสุนทร และได้ต่อนิ้วปี่มอญกับท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ ในด้านเครื่อง เป่าสากล ได้เรียนการเป่าปี่ คลาริเน็ตกับคุณน้าพยอมดิษฐ์ปัญญา เรียนการเป่าปี่โอโบและปี่คลาริเน็ตเพิ่มเติมกับอาจารย์พันตรีนพ ศรีเพชรดี	การเรียนปี่ของพันโทเสนาะ หลวงสุนทรเกิดขึ้นในช่วงอายุประมาณ 14 ปี ด้วยเห็นพ่อเป่าจึงอยากเป่าบ้าง พ่อเริ่มสอนโดยให้ฝึกการระบายลมก่อน วิธีการคือเอาก้านมะละกอมาเป่าในตุ่มน้ำ สูบลมเข้าแล้วเป่าลมออกอย่าให้ลมขาดสังเกตจากฟองน้ำที่ขึ้นปุดๆ การฝึกระบายลมสำหรับการเป่าปี่ พันโทเสนาะได้เคยสอนให้กับนักเรียนดุริยางค์ไว้หลายรุ่น รวมถึงรุ่นของร้อยเอกสมนึก แสงอรุณด้วยโดยให้ใช้หลอดกาแฟเป่าน้ำในแก้ว ให้ฟองผุดโดยไม่ขาดพยายามบังคับลมหายใจและบังคับกระพุ้งแก้ม สมัยก่อนหลอดกาแฟจะเป็นหลอดแบบไขเมื่อบีบแล้วจะไม่คืนตัวทำให้ฝึกได้ดี สมัยนี้หลอดกาแฟเปลี่ยนไปเป็นหลอดพลาสติกจะทำให้ฝึกเป่ายากขึ้น ฝึกโดยให้นั่งจับกลุ่มล้อมวงฝึกเป่ากับน้ำก่อน เมื่อเป่ากับเครื่องดนตรี ปี่ฝรั่ง Clarinet จะให้ระบายลมในเสียงต่ำก่อน เพราะเสียงต่ำจะระบายลมได้ง่ายที่สุด จากนั้นเป่าไล่ไปทีละเสียงพอคล่องแล้วจะมีการใส่จังหวะเข้าไป จากนั้นต่อเพลงมู่ล่งต่อเพลงเดี่ยวจนถึงเดี่ยวกราวใน จนกระทั่งนักเรียนที่เป่าแตรสามารถเป่าปี่แบบระบายลมได้ นับว่าเป็นความโชคดีที่สอนให้กับทหาร เพราะระบบทหารมีระเบียบมีวินัยควบคุมจนทุกคนต้องพยายามและทำให้ได้

แหล่งข้อมูล/สัมภาษณ์	การฝึกปี่และการฝึกระบายลม
ร้อยเอกสมนึก แสงอรุณ นักเรียนดุริยางค์ทหารบกที่ได้เริ่มเรียนการเป่าปี่ในจากพันโทเสนาะ หลวงสุนทร นอกจากเรียนปี่ในแล้วยังได้เรียนปี่ Oboe , ปี่ Clarinet ที่สามารถเป่าได้จนถึงเพลงเดี่ยวกราวในปัจจุบันเป็นลูกศิษย์คนสำคัญที่บอกเล่าถ่ายทอดกระบวนการเรียนการสอนของพันโทเสนาะ หลวงสุนทรสู่สาธารณะชน	การเรียนเป่าปี่ในกับพันโทเสนาะ หลวงสุนทรนั้น ในขั้นแรกครูจะตรวจดูว่าระบายลมได้หรือไม่ ถ้าไม่ได้ครูจะให้เริ่มจากการฝึกระบายลมก่อนสำหรับร้อยเอกสมนึกนั้นสามารถระบายลมได้แล้วเนื่องจากเคยได้ฝึกปี่มอญกับตาที่บ้านลพบุรี เพลงแรกที่พันโทเสนาะ ต่อให้คือเพลงสุโขทัย ซึ่งเป็นเพลงที่คุ้นหูและมีความไพเราะ ช่วยให้ไม่เบื่อหน่ายในการฝึก ครูเน้นให้เป่าเสียงให้ชัดเจน จากนั้นต่อเพลงเดี่ยวจีนขิมใหญ่ เพลงมู่ล่งและเพลงเดี่ยวต่างๆ นอกจากการเรียนปี่ในแล้ว พันโทเสนาะหลวงสุนทรยังได้สอนการเป่าปี่Oboe ปี่ Clarinetให้ด้วย ในการเป่าปี่Clarinetจะมีแบบฝึกหัดสำหรับการฝึกเป่าการฝึกเป่าเพลงไทยจะเป่าเพลงมู่ล่ง เพลงเดี่ยวต่างๆ จนถึงเดี่ยวกราวในกระบวนการเรียนการต่อเพลงไทยจะสอนแบบตัวต่อตัวจากนั้นฝึกฝนจนแม่นยำแล้วจึงจดบันทึกเป็นโน้ตสากล
อาจารย์ทวีศักดิ์ ศรีผ่อง อาจารย์ประจำภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งได้เรียนหลักการวิธีการเป่าปี่กับพันโทเสนาะ หลวงสุนทร เมื่อครั้งศึกษาอยู่ที่ภาควิชาศิลปนิเทศ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	การเรียนเป่าปี่กับพันโทเสนาะหลวงสุนทรนั้นเป็นชั่วโมงการเรียนการสอนในวิชาเครื่องโทการเรียนในเบื้องต้นครูจะให้ฝึกเรื่องลมกับนิ้วก่อน หลังจากนั้นจึงฝึกไล่เสียงในบทเพลงสุโขทัยตามที่ครูกำหนดให้ ซึ่งในบทเพลงนี้เป็นบทเพลงที่ใช้นิ้วได้ครบถ้วนและไม่น่าเบื่อหน่าย เรื่องการฝึกระบายลม ครูจะให้เป่าน้ำโดยใช้หลอดกาแฟ และก้านมะละกอ เป่าให้ฟองไม่ขาด บังคับกระพุ้งแก้มและการหายใจให้สอดคล้องกัน หายใจถี่และหายใจยาวๆ เมื่อเป่าเพลงสุโขทัยได้แล้วครูจึงต่อเพลงสาธุการ

โน้ตสากลสำหรับฝึกปี่ เพลงสุโขทัย

ภาพประกอบ 11 โน้ตเพลงสุโขทัยลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ข้อมูลด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ลูกศิษย์

แหล่งข้อมูล	กระบวนการถ่ายทอดจากครูสู่ศิษย์
อาจารย์ทรงศักดิ์ เสนีพงศ์ “ ระนาดไฟฟ้า” นักดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงโด่งดังอีกหนึ่งท่าน ได้สั่งสมบ่มเพาะความรู้ด้านดนตรีไทยจากครูดนตรีหลายท่าน และหนึ่งท่านที่ระนาดไฟฟ้าท่านนี้กล่าวถึงเสมอคือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร โดยได้ศึกษาดนตรีไทยกับท่าน เมื่อครั้งที่พันโทเสนาะ รับราชการอยู่ที่กองดุริยางค์ ทหารบก อาจารย์ทรงศักดิ์ ให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2556	อาจารย์ทรงศักดิ์ เสนีพงศ์ นักดนตรีที่โดดเด่นจากเมืองปทุม เป็นลูกศิษย์ครูดนตรีไทยมากมายหลายท่านเช่น ครูสาลี่ ครูเจียน มาลัยมาลย์, ครูเบิ้ม นักดนตรี, ครูบุญยัง เกตุคง รวมถึงพันโทเสนาะ หลวงสุนทรด้วยก่อนที่จะได้มาเรียนกับพันโทเสนาะอาจารย์ทรงศักดิ์เล่าว่าได้เคยพบกับพันโทเสนาะบ้างเมื่อครั้งที่อาจารย์ทรงศักดิ์อยู่กับตาสาลี่และตาเจียน มาลัยมาลย์ และมาพบกันอีกครั้งเมื่อการประชันดนตรีที่วัดบางขัน พร้อมกับได้รับคำแนะนำให้มาสมัครเข้ากองดุริยางค์จากจ่าวิเชียร กองโชค ตอนนั้นพันโทเสนาะพอจะได้เห็นฝีมือในการบรรเลงบ้างเห็นว่ามีความคล่องตัวสามารถนำมาปรับได้จึงให้มาสมัครแทนสมนึก ศรประพันธ์ ที่ออกไป เมื่อเข้ามาเป็นพลทหารก็มีโอกาสได้เรียนดนตรีกับพันโทเสนาะในตอนนั้น ท่านเป็นหัวหน้าวง ได้เรียนจนกระทั่งพันโทเสนาะย้ายไปอยู่กองโรงเรียนติดยศพันตรี พันโท ท่านจึงไม่มีเวลาได้มาสอน ความรู้ที่ได้รับจากพันโทเสนาะนั้นมีมากมายเริ่มจากเรื่องการไล่ระนาดครูเสนาะให้ไล่เพลงทะแย 7 ท่อนซึ่งปลัดไพฑูรย์เป็นคนต่อให้ ครูเสนาะบอกว่าการไล่เพลงทะแย จะทำให้ตีระนาดมือเรียบขึ้น และการไล่ระนาดอีกอย่างที่ครูเสนาะบอกคือการไล่แบบสเกลเปียโน ครูเสนาะเป็นคนแรกที่คิดและบอกให้ไล่ด้วย วิธีนี้ การไล่แบบนี้เห็นผลไว ไล่สักครึ่งชั่วโมงจากช้าไปหาเร็ว และเร็วที่สุดปลายมือสัก 3 นาที เรียกว่าต้องแกะมือออกจากไม้เลยทีเดียว ครูเสนาะบอกว่าคนระนาดต้องขยันกว่าคนเครื่องมืออื่น 10 เท่า ถ้าขี้เกียจก็อย่าตีระนาดเลย ระนาดไม่ใช่ขนม

แหล่งข้อมูล	กระบวนการถ่ายทอดจากครูสู่ศิษย์
	หลักการปรับเพลง ปรับวงอาจารย์ทรงศักดิ์เล่าว่าได้รับประสบการณ์จากพันโทเสนาะมากมายสามารถบอกได้หมดทุกเครื่องมือ ทำทางให้ทุกอย่าง อย่างทางระนาดซึ่งอาจารย์ทรงศักดิ์คิดว่าตัวเองก็แน่แล้ว คล่องมาแล้ว ครูบอกไม่เอาใช้ไม่ได้ ฝังดินไปเลย ทางระนาดหลายลูกที่ครูบอกให้ฝังดินไป อาจารย์ทรงศักดิ์เล่าว่าสิ่งหนึ่งที่รู้สึกประหลาดใจมากเมื่อครั้งที่พันโทเสนาะต่อทางปี่ให้กับสิบเอกขลุ่ยรู้สึกสงสัยว่าทำไมหัวหน้าต่อทางปี่ได้มารู้ทีหลังว่าพันโทเสนาะเคยเป่าปี่ถึงขั้นขึ้นประชันมาแล้ว โน้ตที่เก่งมากจดบันทึกเป็นโน้ตสากลไว้หมด พันโทเสนาะ มีความละเอียดละออในการต่อเพลงและปรับวงเป็นอย่างมาก เวลาปรับวงจะปรับเป็นขั้นเป็นตอน รับแบบนี้ ส่งแบบนี้ จะบรรเลงแบบอื่นๆตามความเคยชินไม่ได้ อย่างเช่นเพลงโหมโรงจักรทองพันโทเสนาะปรับให้ระนาดเอกมีความเร็วปลายมือตอนท้ายทำทางให้ระนาดมีเหินก่อนจะลง หากเป็นคนระนาดที่ขี้เกียจไล่กำลังไม่ดีพอ คงตายเสียก่อน ครูจึงสั่งไว้ว่าให้เก็บกำลังไว้สำหรับตรงนี้โดยเฉพาะ และอีกหนึ่งเพลงที่พันโทเสนาะแต่งไว้คือเพลงไตเติ้ล ทบ. ช่วงขึ้นเพลงจะมีเดี่ยวนำขึ้นก่อนฟังไพเราะหรูหรามากอาจารย์ทรงศักดิ์เล่าว่าการได้ทำงานอยู่กับพันโทเสนาะเป็นเวลาหลายปีท่านจะบอกเทคนิคการบรรเลงอยู่เรื่อยๆจากเพลงที่ครูปรับให้ อย่างเช่นเพลงนางลอยได้ต่อทุกเม็ดเลย แต่ละโอ้เปลี่ยนหมดไม่ซ้ำ

แหล่งข้อมูล	กระบวนการถ่ายทอดจากครูสู่ศิษย์
	ครูจะสอนว่าเพลงมีหลายประเภท หลายภาษา หลายระดับ เรื่องเจ้าบทเจ้ากลอนเป็นสิ่งสำคัญ เพลงเรื่องเพลงช้าควรจะตีกลอนอย่างไร เพลงเรื่องนางหงส์ควรตีอย่างไร เพลงเถาควรตีแบบไหน เพลงพิธีกรรมทั้งหลาย โหมโรงเช้า โหมโรงกลางวัน โหมโรงเย็น ควรจะต้องตีอย่างไรเป็นการบอกการสอนแบบมุขปาฐะ เวลาสอนครูดูเหมือนไม่ดุ แต่ก็ไม่กล้าเพราะครูเขานิ่ง แต่มีคำพูดที่ฟังแล้วต้องคิดเช่น กลอนบางกลอนลูกที่ตีบางลูกเขาไม่ตีกันให้ฝังดินไปเลย ในมุมมองของการเป็นผู้บริหาร อาจารย์ทรงศักดิ์พูดว่า “พันโทเสนาะเป็นหัวหน้าที่ดีที่สุด เป็นห่วงลูกน้อง ดูแลลูกน้องเป็นอย่างดี ถามอะไรได้รับความกระจ่างหมด เป็นห่วงลูกน้องเมื่อถึงเวลาจะต้องไปประชันกับใคร โดยจะทำเดี่ยวไว้ให้เวลาประชันจะได้ใช้แก้กันเพื่อไม่ให้แพ้เขา เวลาไปบรรเลงที่ไหนจะรู้สึกมั่นใจมากมีครูเสนาะเป็นคนคิด เป็นคนบอกเราเป็นคนลงมือปฏิบัติเมื่อทำได้ก็ไม่ต้องกลัวใครมีความมั่นใจในการบรรเลงมายิ่งขึ้น”

แหล่งข้อมูล	กระบวนการถ่ายทอดจากครูสู่ศิษย์
ร้อยเอกสมนึก แสงอรุณ นักดนตรีที่มีชื่อเสียงในด้านเครื่องเป่าทั้งเครื่องเป่าที่เป็นดนตรีไทยและดนตรีสากล อีกทั้งยังเป็นผู้ริเริ่มตั้งวงดนตรีร่วมสมัยวงโจงกระเบนที่มีชื่อเสียงในปัจจุบัน ร้อยเอกสมนึก แสงอรุณ เป็นลูกศิษย์ที่เรียนปี่ในและปี่ฝรั่งกับพันโทเสนาะ หลวงสุนทรตั้งแต่เป็นนักเรียนในกองดุริยางค์ทหารบก ได้รับการถ่ายทอดพื้นฐานทางดนตรีสากลตามหลักสูตรนักเรียนดุริยางค์ทหารบก โน้ตสากล เพลงเดี่ยวปี่ในและเดี่ยวปี่คลาริเน็ตไว้หลายเพลง ปัจจุบันได้สืบทอดกระบวนการเรียนการสอนตามแนวทางที่พันโทเสนาะหลวงสุนทรได้แนะนำไว้สู่ลูกศิษย์รุ่นใหม่ๆไว้มากมาย	ร้อยเอกสมนึก แสงอรุณ หนึ่งในลูกศิษย์คนสำคัญที่เริ่มเรียนดนตรีกับพันโทเสนาะ หลวงสุนทรเมื่อครั้งเข้าเป็นนักเรียนดุริยางค์ทหารบก ร้อยเอกสมนึกเล่าว่าในตอนที่สอบเข้าเป็นนักเรียนดุริยางค์นั้นโรงเรียนจะรับดนตรีสากล แต่ด้วยความที่ครูเห็นว่าเป่าปี่ได้จึงเมตตารับเข้ามาแล้วบอกว่าดนตรีสากลนั้นเข้ามาฝึกได้ ได้ทำการสอบผ่านขั้นตอนในการสอบทุกอย่างรวมถึงการทดสอบโสตประสาท เมื่อเข้ามาเรียน เครื่องดนตรีสากลที่ได้เล่นคือปี่โอโบ ในระหว่างสามเดือนแรกที่เข้าไปเรียนจะต้องฝึกระเบียบของทหาร เช่นการเข้าแถว การทำความเคารพ โดยจะฝึกตั้งแต่แปดโมงเช้าถึงเที่ยง พอหลังจากเที่ยงครูเสนาะ จะเรียกขึ้นไปฝึกปี่ใน วันละครึ่งชั่วโมงทุกวันในเวลาสามเดือนในขั้นแรกครูจะเช็คว่าระบายลมได้หรือยัง ซึ่งร้อยเอกสมนึกสามารถระบายลมเป็นมาแล้ว เนื่องจากเคยเรียนปี่มอญจากคุณตา ที่เป็นนักปี่ที่บ้านลพบุรี สำหรับปี่ในนั้นยังไม่เคยฝึกเพลงแรกที่พันโทเสนาะสอนให้เป่าคือเพลงสุโขทัย เน้นการเป่าให้เสียงชัด เพลงต่อมาคือเพลง จีนขิมใหญ่ เพลงมู่ล่ง เพลงเดี่ยวและเพลงเกร็ดต่างๆ ส่วนใหญ่ครูจะต่อเพลงทางเดี่ยวให้ด้วยอาจเห็นว่าเป็นเพลงที่รวบรวมเทคนิคต่างๆไว้ครบครัน สำหรับปี่ชวา ครูได้ส่งให้ไปเรียนกับ ครูทวี ไทยพยัคฆ์ โดยให้เหตุผลว่าครูไม่ถนัด

แหล่งข้อมูล	กระบวนการถ่ายทอดจากครูสู่ศิษย์
	นอกจากการเรียนปี่ในกับพันโทเสนาะ หลวงสุนทรแล้ว ยังได้เรียนทฤษฎีโน้ตสากล การเขียนโน้ตสากล ซึ่งครูเสนาะจะมีวิธีการสอนโดยให้ฝึกคัดโน้ตในรูปแบบต่างๆ คัดเป็นโน้ตตัวดำ ตัวเขบ็ต คัดเป็นเพลง เหมือนกับการคัดลายมือนักเรียนดุริยางค์ที่ผ่านการเรียนกับครูเสนาะ จะเขียนโน้ตได้สวยงามซึ่งครูจะ เขี่ยวเข็ญและไม่ยอมปล่อยผ่านถ้ายังคัดไม่สวย นอกจากนั้นครูยังสอนเรื่องการฝึกโสตประสาทซึ่งครูสอนได้ดีและเก่งมากจนนักเรียนดุริยางค์จะเรียกครูว่า “ครูเหนาะหูทิพย์” และเมื่อขึ้นปี 2 ได้เปลี่ยนเครื่องมือเอกจากปี่โอโบมาเป็นปี่คลาริเน็ตเนื่องจากเครื่องดนตรีโอโบนั้นไม่ค่อยพร้อมการเป่าปี่คลาริเน็ตยังสามารถนำเพลงไทยมาเป่าได้ การเรียนจะเรียนจากแบบฝึกโน้ต และถ้าต่อเพลงเดี่ยวจะต่อจากครูแล้วฝึกให้ชำนาญ ร้อยเอกสมนึก แสงอรุณ ได้เล่าถึงความประทับใจในตัวพันโทเสนาะ หลวงสุนทรว่าเปรียบเหมือนกับพันโทเสนาะเป็นผู้ให้กำเนิดชีวิตทางด้านดนตรี จากที่ให้โอกาสเมื่อแรกมาสอบเข้าเป็นนักเรียนดุริยางค์ทหารบกให้ความเมตตาถ่ายทอดการเป่าปี่ใน การเรียนโน้ตสากล ทฤษฎีโน้ต การเล่นเครื่องดนตรีสากล ปี่โอโบและปี่คลาริเน็ต ให้ความช่วยเหลือดูแลเมื่อครั้งไปศึกษาต่อที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นบุคคลที่หยิบเด็กคนหนึ่งจากบ้านนอกปั้นดินให้เป็นคนดนตรีที่มีความรู้ มีอาชีพที่ดีในปัจจุบันนี้

แหล่งข้อมูล	กระบวนการถ่ายทอดจากครูสู่ศิษย์
	จากกระบวนการในการเรียนการสอนที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทรได้ถ่ายทอดให้ ทั้งในเรื่อง พื้นฐานทางดนตรี การฝึกหัดปี่ในในขั้นต้นด้วยบทเพลงสุโขทัย และบทเพลงในขั้นที่สูงขึ้น ร้อยเอกสมนึก แสงอรุณก็ได้นำแนวทางในการเรียนการสอนนี้มาเผยแพร่และใช้สอนลูกศิษย์ต่อมา ซึ่งเป็นกระบวนการและวิธีการสอนที่ดีที่ใช้สืบต่อมาอย่างได้ผลดียิ่ง

ภาพประกอบ 12 ร้อยเอกสมนึก แสงอรุณ ร่วมถ่ายทอดผลงานเพลงเดี่ยวปี่คลาริเน็ต
ในงานเพลินเพลงเพราะ เชิดชูครูเสนาะ หลวงสุนทร ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

แหล่งข้อมูล	กระบวนการถ่ายทอดจากครูสู่ศิษย์
อาจารย์ ดร.วีระ พันธุ์เสือ อาจารย์ประจำภาควิชาดนตรี คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ให้สัมภาษณ์เมื่อวันศุกร์ ที่ 23 สิงหาคม 2556 อาจารย์ ดร.วีระ พันธุ์เสือ ท่านเป็นหนึ่งในลูกศิษย์ คนสำคัญที่ได้รับการถ่ายทอด เพลงเดี่ยวระนาดเอก ในบทเพลงต่างๆ เช่นเพลงทะแย เพลงนกขมิ้น เพลงนารายณ์แปลงรูป เพลงสารถี เพลงเทพบรรทม เพลงอาเฮีย เพลงพญาโศก เพลงนางครวญ รวมถึงได้รับการต่อเดี่ยวใน เพลงทยอยเดี่ยวด้วย อาจารย์ ดร.วีระ พันธุ์เสือ ท่านเป็นลูกศิษย์คนสำคัญที่ได้ ถ่ายทอดบทเพลงซึ่งพันโท เสนาะหลวงสุนทรได้ประพันธ์ไว้ จากที่เป็นโน้ตเพลงให้เป็นบทเพ ลงที่สามารถฟังและสัมผัส ได้จริงออกเผยแพร่สู่ สาธารณชน	อาจารย์ดร.วีระ พันธุ์เสือ หนึ่งในจำนวนลูกศิษย์ของพันโทเสนาะ หลวงสุนทรที่ได้ต่อเพลงเดี่ยว และสืบทอดบทเพลงต่างๆ ของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร อาจารย์เล่าว่าเมื่อครั้งที่เรียนจบจาก มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ และได้ไปร่วมบรรเลงดนตรีในงาน100 ปีท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ(ศร ศิลปบรรเลง) ท่านมีโอกาสเห็นฝีมือนักระนาดเอกศิษย์ท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะตีระนาดในเพลงเดี่ยว ที่ท่านครูแต่งไว้ ซึ่งในวันนั้นพันโทเสนาะหลวงสุนทรได้บรรเลงเพลง เดี่ยวระนาดเอกเพลงทะแยเถา จากฝีมือการบรรเลงในวันนั้น อาจารย์ดร.วีระรู้สึกประทับใจในฝีมือของท่านเป็นอย่างมาก หลังจากนั้นเมื่อครั้ง อาจารย์ดร.วีระเป็นอาจารย์ดนตรีสอนอยู่ที่โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนีย์) 2 และได้มาช่วยปฏิบัติราชการรับเด็กสอบตรงเข้ามหาวิทยาลัยที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่เป็นศูนย์กลางในการสอบ และในการสอบครั้งนี้พันโทเสนาะ หลวงสุนทรได้มาเป็นคณะกรรมการการสอบด้วย ทำให้อาจารย์ ดร.วีระได้มีโอกาสพบกับ พันโทเสนาะอีกครั้ง อาจารย์ ดร.วีระจึงได้ไปปรึกษากับอาจารย์นิกร จันทศร อาจารย์ของ ดร.วีระอีกท่านหนึ่งว่าอยากจะเรียนเดี่ยวระนาดเอกเพิ่มเติมกับพันโทเสนาะ หลวงสุนทร อาจารย์นิกร จึงได้พาอาจารย์ ดร.วีระไปฝากตัวเป็นศิษย์กับพันโทเสนาะ หลวงสุนทรในครั้งนี้

แหล่งข้อมูล	กระบวนการถ่ายทอดจากครูสู่ศิษย์
	วันที่ 20 ธันวาคม 2544 อาจารย์ ดร.วีระ พันธุ์เสือ ได้นำขันดอกไม้ธูปเทียนไปฝากตัวเป็นศิษย์ที่บ้านพันโทเสนาะ หลวงสุนทรอย่างเป็นทางการอีกครั้ง ก่อนที่จะเริ่มเรียนเพลงเดี่ยวเพลงแรก สำหรับวิธีการเรียน อาจารย์ ดร.วีระจะนำระนาดใส่ท้ายรถไปเรียนที่บ้านพันโทเสนาะด้วยเพราะที่บ้านพันโทเสนาะมีระนาดเพียงรางเดียว โดยเพลงแรกที่ขอต่อจากพันโทเสนาะคือเพลงทะแยซึ่งเกิดจากความประทับใจเมื่อครั้งงาน 100 ปีท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะการต่อจากครูจะต่อเป็นวรรคเป็นตอนเมื่อจบท่อนจะอัดเทปไว้ ต่อจนจบสามชั้น จึงกลับไปทบทวนแล้วกลับมาตีให้พันโทเสนาะดูอีกครั้งเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง อาจารย์ ดร.วีระ ได้เรียนเพลงเดี่ยวกับพันโทเสนาะ หลวงสุนทรอีกหลายเพลง เมื่อเรียนเสร็จแล้วอาจารย์จะกลับมาบันทึกโน้ตในระบบโน้ตสากลลงในคอมพิวเตอร์เพื่อเป็นการเก็บข้อมูล หลังจากได้ลองบันทึกโน้ตแล้ว อาจารย์ดร.วีระได้นำโน้ตที่บันทึกไปให้ พันโทเสนาะ ตรวจสอบอีกครั้งว่าบันทึกถูกต้องหรือไม่ จึงทำให้พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ทราบว่าอาจารย์ ดร.วีระ มีความสามารถในการอ่านและบันทึกโน้ตเพลงไทยในระบบโน้ตสากลได้ ท่านจึงว่าเป็นการดีกับการเรียนในยุคปัจจุบันหลังจากนั้นเป็นต้นมาพันโทเสนาะ หลวงสุนทรจึงใช้วิธีการเรียนการสอนโดยให้โน้ตเพลงเดี่ยวกับ

แหล่งข้อมูล	กระบวนการถ่ายทอดจากครูสู่ศิษย์
	อาจารย์ ดร.วีระ และอาจารย์ ดร.วีระจะกลับไปฝึกหัดตามโน้ตที่ได้แล้วกลับไปหาพันโทเสนาะอีกครั้งเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของบทเพลงที่ฝึกหัด นอกจากการเรียนการสอนโดยใช้โน้ตเพลงแล้วพันโทเสนาะยังใช้กระบวนการเรียนการสอนโดยให้อาจารย์ ดร.วีระ ฟังจากเทปเพลงเดี่ยวแล้วลองแกะเพลงเดี่ยวที่ท่านให้ไป จากนั้นให้กลับมาตีให้ดูอีกครั้ง อย่างเช่นเพลงพญาโศก ซึ่งพันโทเสนาะได้ให้แกะทางที่สมนึก ศรประพันธ์ ตีไว้แล้วกลับมาตีให้พันโทเสนาะ ดูเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของบทเพลงและการใช้มือในการตีเดี่ยว ซึ่งอาจารย์ ดร.วีระได้มาทราบภายหลังว่า สมนึก ศรประพันธ์นั้นเป็นลูกศิษย์คนสำคัญของพันโทเสนาะหลวงสุนทร เมื่อครั้งยังรับราชการอยู่ที่กองดุริยางค์ทหารบก จากเพลงเดี่ยวที่เป็นเพลงเดี่ยวในอัตราจังหวะสามชั้น อาจารย์ ดร.วีระได้เรียนให้พันโทเสนาะ ทราบว่าปัจจุบันจะนิยมเพลงเดี่ยวที่เป็นเถาแล้ว พันโทเสนาะท่านว่าไม่เป็นไรท่านจะทำทางเดี่ยวเพิ่มเติมเป็นเถาให้ ท่านได้ทำทางเดี่ยวโดยเขียนเป็นโน้ตสากลและมอบให้กับอาจารย์ ดร.วีระ เพื่อใช้สืบทอดและถ่ายทอดอีกหลายบทเพลง นอกจากทางเดี่ยวแล้วท่านยังทำเพลงทางเปลี่ยนมอบให้อาจารย์ดร.วีระเพื่อนำไปถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์ด้วยเช่นกัน นับเป็นหนึ่งในความกรุณาที่พันโทเสนาะมีต่อลูกศิษย์ของท่าน

แหล่งข้อมูล	กระบวนการถ่ายทอดจากครูสู่ศิษย์
	จากที่ได้เรียนเพลงเดี่ยวจากพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ท่านได้ให้แง่คิดไว้ว่าเวลาตีเพลงเดี่ยวถ้าตีทางของครูท่านใดก็ให้ตีทางของครูท่านนั้นทั้งเพลง ไม่ควรจะตีแบบปะปนผสมกันยกตัวอย่างเช่น ท่อน 1 เป็นทางเดี่ยวของครูท่านหนึ่ง ท่อนสองเป็นทางเดี่ยวของครูอีกท่านหนึ่งพันโทเสนาะท่านแนะนำว่าหากเป็นเช่นนี้ให้คิดทางเดี่ยวใหม่ที่เป็นของตนเองเลยจะดีกว่า อาจารย์ ดร.วีระ พันธุ์เสือได้เล่าว่าจากที่ได้เรียนเพลงเดี่ยวของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ท่านมองเห็นว่าเอกลักษณ์ทางเดี่ยวของพันโทเสนาะ คือทำนองลูกขึ้นต้องมีขยี้นำขึ้นมาก่อนความรู้สึกประทับใจในทางเดี่ยวที่พันโทเสนาะทำขึ้น มีความรู้สึกว่าเป็นทางเดี่ยวที่พอดี ไม่มากและไม่น้อยจนเกินไป มีเทคนิคการบรรเลงที่ครบครัน สำหรับผู้ฟังก็จะรู้สึก สบายไม่รู้สึก อึดอัดกับการฟังเพลงเดี่ยว รู้สึกมีความสุขที่ได้ฟังและรู้สึก มีความสุขที่ได้บรรเลง

ภาพประกอบ 13 อาจารย์ ดร.วีระ พันธุ์เสือ ถ่ายทอดบทเพลงเดี่ยวระนาดเอกเพลงทะแย ซึ่งได้รับถ่ายทอดจากพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ในงานเพลินเพลงเพราะ เชิดชูครูเสนาะ หลวงสุนทร

ภาพประกอบ 14 อาจารย์ ดร.วีระ พันธุ์เสือ และนักศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ร่วมสืบทอดและถ่ายทอดบทเพลงที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ประพันธ์ขึ้น ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

แหล่งข้อมูล	กระบวนการถ่ายทอดจากครูสู่ศิษย์
อาจารย์สุภเชฏฐ์ กิจวาส ลูกศิษย์ที่เรียนระนาดเอกกับพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ที่ภาควิชาศิลปนิเทศ รุ่น 9 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อาจารย์สุภเชฏฐ์ กิจวาสได้ต่อทางเดี่ยวระนาดเอกเพลงอาหนูกับพันโทเสนาะ หลวงสุนทรและเข้าร่วมประกวดดนตรีไทยที่ธนาคารกรุงเทพพาณิชยการจำกัด(มหาชน) ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ 1 ปัจจุบันเป็นอาจารย์สอนวิชาดนตรีไทยที่วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุงให้สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2556 ที่ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย	อาจารย์สุภเชฏฐ์ เล่าว่าจุดเริ่มต้นของการเล่นดนตรีไทยนั้นเกิดจากความรักความสนใจด้วยที่บ้านเป็นบ้านเครื่องมีคนมาซ้อมดนตรีเล่นดนตรีเป็นประจำและพี่ชายก็เป็นคนระนาดได้เห็นได้ฟังซึมซับทุกวันจึงได้หัดเล่นบ้าง เมื่อพ่อและพี่ชายมาเห็นว่าตีได้ก็จับให้ตีออกงานเลยในตอนนั้นช่วงอายุจะประมาณระดับประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 ใช้วิธีการเรียนรู้โดยการดูแบบอย่างแล้วทำตามโดยมีนักระนาดเอกในใจคือพี่หนุน นักระนาดทหารอากาศพี่ธีรวัฒน์ สมพงษ์ เป็นคนระนาดที่รู้สึกประทับใจมาก ตีร่อนเสียงใส จึงพยายามตีเลียนแบบอย่าง และเรียนรู้จากประสบการณ์โดยเฉพาะเวลาออกงานได้รับคำแนะนำจากผู้ใหญ่ในวงดนตรีก็จะเก็บมาปรับปรุงแก้ไข โดยไม่นำข้อตำหนิที่ได้รับมาเป็นข้อคิดให้เสียหายแต่อย่างใด เมื่อได้มาเข้าเรียนดนตรีที่ภาควิชาศิลปนิเทศมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จึงได้เรียนรู้หลักการตีระนาดเอกอย่างจริงๆกับ พันโทเสนาะ หลวงสุนทร เรียนมาโดยตลอดตั้งแต่ปี 1 จนถึงปี 4 นับว่ามีความผูกพันธ์กับคุณครูมากเรียนตั้งแต่หลักการปฏิบัติและทฤษฎี ครูจะบอกตั้งแต่การจับไม้ การไล่ระนาดรวมถึงการไล่ระนาดแบบสเกลเปียโนด้วย การสะเดาะ การสะบัด การตีปลายแนว การใช้เสียงหนักเบา รวมถึงการแจกแจงกลอนระนาดให้เห็นอย่างหลากหลาย กลอนบางกลอนจะใช้กับเพลงบางประเภทไม่ได้ บอกให้ลบไปเลยอย่าให้เห็นอีก ซึ่งในตอนแรกก็จะไม่เข้าใจเมื่อมีประสบการณ์มากขึ้นได้เรียนรู้มากขึ้นจึงเข้าใจ

แหล่งข้อมูล	กระบวนการถ่ายทอดจากครูสู่ศิษย์
	เพลงเดี่ยวที่ได้รับถ่ายทอดจากครูเสนาะ มีเพลงต่อยรูป เพลงอาหนู เพลงแขกมอญ เพลงลาวแพน เพลงเชิดนอก เพลงนารายณ์แปลงรูป ครูจะเปลี่ยนให้ตามความสามารถ แต่ครูจะต่อตามหลักการตามต้นฉบับก่อนแล้วให้ไปฝึก หากวันรุ่งขึ้นยังไม่ได้ครูจะเปลี่ยนทางใหม่ให้ เป็นเช่นไรและบอกอีกหลายๆกลอนเพื่อเปรียบเทียบ และเลือกนำไปใช้ให้เหมาะสมกับบทเพลง ตามความคิดของผู้ให้สัมภาษณ์ครูเสนาะมีเสียงระนาด และตีแนวไม่เหมือนกับคนระนาดโดยทั่วไป ตีขึงแนวได้ โดยที่เสียงระนาดสม่ำเสมอ จากหนึ่งถึงร้อยเสียงคงที ไม่ดังมากและไม่แผ่ว เสียงระนาดจะพอดีๆเรียกว่า “พอดีคำ”

ภาพประกอบ 15 และ 16 อาจารย์สุภเชฏฐ์ กิจวาส บรรเลงเดี่ยวระนาดเอกเพลงอาหนู ผลงานการประพันธ์เพลงทางเดี่ยวของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ 1 จัดโดยธนาคารกรุงเทพพาณิชยการจำกัด (มหาชน) ในปี พ.ศ. 2537

แหล่งข้อมูล	กระบวนการถ่ายทอดจากครูสู่ศิษย์
อาจารย์ภาวัช หลวงสุนทร อาจารย์ดนตรีไทย ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บุตรชายพันโทเสนาะ หลวงสุนทรหนึ่งในทายาทผู้สืบทอดองค์ความรู้ด้านระนาดเอก และได้ประสิทธิประสาทวิชารับมอบโองการไหว้ครูจากพันโทเสนาะ หลวงสุนทรเมื่อปี พ.ศ.2550 ปัจจุบันยังคงทำหน้าที่ถ่ายทอดบทเพลงไทยที่ได้รับสืบทอดจากพันโทเสนาะ หลวงสุนทร สู่ลูกศิษย์ในยุคปัจจุบัน	อาจารย์ภาวัช หลวงสุนทรเริ่มเรียนดนตรีไทยในช่วงประถมศึกษาปีที่ 6 ได้เรียนต่อด้านดนตรีที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ในช่วงนี้จะได้รับความรู้ด้านดนตรีไทยจากปู่ คือครูบางหลวงสุนทร อาสนุ่น หลวงสุนทรในระยะหลังจึงได้มาต่อเพลงกับพันโทเสนาะ หลวงสุนทรผู้เป็นบิดา อาจารย์ภาวัช เล่าถึงกระบวนการเรียนกับพันโทเสนาะว่าจะเริ่มเรียนตั้งแต่การจับไม้ การนั่ง การฝึกไล่ระนาด จะให้คำแนะนำไว้ มิได้ปรับเปลี่ยนสิ่งใดมากด้วยความที่ตีเป็นมาแล้ว จากนั้นจะเริ่มปรับเพลงให้ตั้งแต่โหมโรงเย็น เพลงเรื่อง เพลงเถา และเพลงเดี่ยวแม้กระทั่งในปัจจุบันนี้ยังคงปรึกษาเรื่องบทเพลงต่างๆอยู่เป็นประจำ ในมุมมองด้านเอกลักษณ์ของท่านคือเพลงเดี่ยวระนาดเอกที่มีเทคนิควิธีการที่ครบครัน บทกลอนในการบรรเลง จะเป็นเหตุเป็นผล คล้องจองกันดัง คำกลอน มีเทคนิคการรัวระนาดที่ไม่เหมือนใคร

ภาพประกอบ 17 อาจารย์ภาวัช หลวงสุนทร ถ่ายทอดบทเพลงเดี่ยวระนาดเอก
ของพันโทเสนาะ หลวงสุนทรในงาน “เพลินเพลงเพราะ เชิดชูครูเสนาะ หลวงสุนทร”
ณ อาคารจุฬาภรณ์พิศาลศิลป์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันที่10 พฤษภาคม 2556

แหล่งข้อมูล	กระบวนการถ่ายทอดจากครูสู่ศิษย์
อาจารย์อภินันท์ จุลดิษฐ์ หัวหน้าหน่วยนิสิตเก่าสัมพันธ์และที่ปรึกษาชมรมดนตรีไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นลูกศิษย์ที่ได้รับการประสิทธิประสาทวิชามอบโองการไหว้ครูจากพันโทเสนาะ หลวงสุนทร และได้รับความไว้วางใจจากพันโทเสนาะ หลวงสุนทรให้เป็นผู้ช่วยพิธีกรเมื่อพันโทเสนาะไปทำพิธีไหว้ครูดนตรีไทยในสถานที่ต่างๆ	อาจารย์อภินันท์ จุลดิษฐ์ หรือ อาจารย์ต้อมอาจารย์ที่ปรึกษาชมรมดนตรีไทยที่มักจะเห็นอยู่ข้างกายพันโทเสนาะ หลวงสุนทรเมื่อยามที่ไปทำพิธีไหว้ครู ครอบครูใน สถานที่ต่างๆ อาจารย์อภินันท์เป็นศิษย์เก่าภาควิชาศิลปนิเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เรียนฆ้องวงใหญ่กับอาจารย์สุบิน จันทร์แก้วก่อนหน้านี้เคยเรียนดนตรีที่บ้านครู เรืองเดช พุ่มไสว และมีความคุ้นเคยกับพันโทเสนาะ เมื่อครั้งที่พันโทเสนาะไปต่อเพลงอยู่กับครูบุญยงค์ ครูบุญยังที่บ้านครู เรืองเดช กระบวนการเรียนที่อาจารย์อภินันท์ได้รับถ่ายทอดจากพันโทเสนาะจะเป็นในลักษณะของการเข้าไปขอคำปรึกษาคำแนะนำด้านบทเพลงเพลงใดที่ตีไม่ได้หรือติดขัดจะมาปรึกษาพันโทเสนาะท่านจะบอกอธิบายอย่างไม่มีปิดบังพร้อมกับตีทางฆ้องอัดเทปให้นำกลับไปศึกษา ด้านกระบวนการสืบทอดโองการไหว้ครูสายครูบุญยัง เกตุคง สายครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ(ศร ศิลปบรรเลง)และสายมงคลพระอาจารย์หนู จากการที่อาจารย์อภินันท์ได้ทำการศึกษาด้านนี้เป็นพิเศษจึงได้รับความไว้วางใจได้รับมอบจากพันโทเสนาะไว้ทุกโองการ เมื่อปี พ.ศ.2554 ที่ชมรมดนตรีไทยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

แหล่งข้อมูล	กระบวนการถ่ายทอดจากครูสู่ศิษย์
อาจารย์ทวีศักดิ์ ศรีผ่อง อาจารย์ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นลูกศิษย์ที่ได้เรียนรู้เรื่องเทคนิคและบทเพลงในการเป่าปี่ในเทคนิคในการบรรเลงและปรับวง เป็นผู้ได้รับมอบมือฆ้องตามบทเพลงในหลักสูตรที่พันโทเสนาะหลวงสุนทรได้วางไว้ ให้กับภาควิชาศิลปนิเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นผู้ที่ได้จับมือฆ้องเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพกับพันโทเสนาะ หลวงสุนทร	อาจารย์ทวีศักดิ์ ศรีผ่อง เล่าว่าพันโทเสนาะ หลวงสุนทรกับครู สวง ศรีผ่องผู้เป็นบิดาของอาจารย์นั้นจะสนิทสนมและยอมรับนับถือกันอย่างพี่น้อง ตั้งแต่ครั้งที่เรียนดนตรีด้วยกันที่บ้านบาตร และติดต่อกันมาโดยตลอด สำหรับอาจารย์ทวีศักดิ์จะเรียกพันโทเสนาะว่าลุง และมีโอกาสเรียนดนตรีไทยกับพันโทเสนาะในวิชา เครื่องโท เครื่องดนตรีปี่ในพันโทเสนาะจะบอกวิธีการให้พร้อมกับทำให้ดูเป็นตัวอย่างจนเข้าใจ บอกโดยไม่ปิดบัง โดยเฉพาะเรื่องการระบายลมของปี่และบทเพลงสำหรับการฝึกปี่ในเบื้องต้น ครูเสนาะท่านเป็นครูที่มีความเมตตามาก สุภาพเรียบร้อย เวลาที่จะแนะนำความรู้ให้จะยกตัวอย่างให้เห็นเหตุและผลชี้ให้ชัดเจนกระจ่างเสมอ เจตนาดีกับศิษย์ทุกคนให้เกียรติกับครูผู้ใหญ่เสมอ ปัจจุบันนี้ท่านยังมีเมตตากับลูกศิษย์ที่เกษตรเสมอ อย่างเช่นเมื่อครั้งก่อนงานเชิดชูครูเสนาะ คณะครูจะมาซ้อมเพลงที่ภาควิชาดนตรี ช่วงพักกลางวันครูนั่งทานข้าว และอาจารย์ทวีศักดิ์ ซ้อมเพลงให้นิสิตปี 1 เพลงโหมโรงกราวนอก เพลงช้างประสานงาเถา และเพลงทยอยเขมรสามชั้น เพื่อนำวงไปบรรเลงงานไหว้ครูที่บ้านอาจารย์วุฒิชัย กิจวาส พันโทเสนาะท่านคงทานข้าวไปแล้วฟังไปท่านเรียกอาจารย์ทวีศักดิ์เข้าไปแล้วบอกว่าลุงจะทำทางเปลี่ยนเพลงช้างประสานงาน สามชั้นให้ เอาหรือไม่ เพราะฟังจากสองชั้นท่อนสองเที่ยวสุดท้ายเป็นทำนองขยี้ทั้งวง ซึ่งเป็นของเดิมที่วงครูเล่นเอาไว้ คิดว่าถ้าทำขยี้สามชั้นไปด้วยจะได้สอดรับเป็นคู่เหมือนกัน ท่านต่อทำนองให้พร้อมกับอธิบายให้เห็นที่มาที่ไปทำให้เกิดความเข้าใจในหลักวิธีการการขยายเพลงไปด้วยท่านต่อทางเปลี่ยนให้ พร้อมกับปรับเพลง

แหล่งข้อมูล	กระบวนการถ่ายทอดจากครูสู่ศิษย์
	การสวมส่งเครื่องดนตรีกับการร้องและยังชื่นชมเด็กๆว่าเล่นได้เรียบร้อย เข้าออกสนิทสนมดีทำให้เพลงที่เล่นไพเราะน่าฟัง ท่านบอกว่าไม่ได้ฟังวงเกษตรมานานแล้วรู้สึกดีใจจริงๆ ในปัจจุบันพันโทเสนาะ หลวงสุนทรยังคงเป็นที่ปรึกษาให้กับสาขาวิชาดนตรีไทย ภาควิชาดนตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นผู้ทำหน้าที่อ่านโองการในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย นอกจากนั้นท่านยังเมตตานำเพลงร้องของมหาวิทยาลัยมาแต่งเป็นเพลงไทยเดิม ชื่อเพลงโหมโรงอาณาจักรขจี เพื่อให้เป็นเพลงประจำสาขาวิชาอีกด้วย

1.4 การสืบทอดหน้าที่พิธีกรในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย

- สายครูบุญยัง เกตุคง
- สายครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ
- สายมงคลกับพระอาจารย์ศิริพงศ์ ครุพันธ์กิจ วัดสุทธาราม (สำเหร่)

สายครูบุญยัง เกตุคง	ข้อมูล : จากการสัมภาษณ์ครู

พันโทเสนาะ หลวงสุนทรมีความคุ้นเคยกับครูบุญยัง เกตุคง ตั้งแต่สมัยที่ครูอยู่วงดนตรีไทยฝ่ายสันทนาการ กรุงเทพมหานคร ซึ่งตอนนั้นพันโทเสนาะ ได้ไปต่อเพลงกับครูบุญยงค์ เกตุคง พันโทเสนาะจะเรียกครูบุญยัง ว่าพี่ยัง และในแต่ละปีบรรดาลูกศิษย์ครูบุญยงค์ จะพาครูบุญยงค์ไปเลี้ยง ครูบุญยังจะไปด้วย ในระยะหลังครูบุญยัง ขอร่วมแชร์ออกค่าใช้จ่ายในการทานอาหารด้วยโดยบอกว่าไม่ได้อยู่ในฐานะครู นอกจากนั้นความคุ้นเคยสนิทสนมได้เพิ่มมากยิ่งขึ้นเพราะได้ไปบรรเลงดนตรีออกงานด้วยกันเป็นประจำ

การรับสืบทอดโองการไหว้ครูสายครูบุญยัง เกตุคง สืบเนื่องจากครูบุญยังไปอ่านโองการไหว้ครูที่บ้านโต้โผปี่พาทย์นายบุญปลอด บานเย็น วัดช่องนนทรี วันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2537 การรับโองการจากครูบุญยังในครั้งนี้นับเป็นเรื่องที่กระทันหันมาก มิได้เตรียมตัวไปก่อนว่าจะรับสืบทอดโองการ ไม่ได้ขออนุญาตครูบุญยังก่อน เมื่อถึงเวลารับมอบ ครูบุญยังก็ไม่ได้พูดอะไรเต็มใจมอบให้โดยมิได้มีปัญหาอะไร มูลเหตุของการรับมอบโองการในครั้งนี้เกิดขึ้นจากการปรึกษาหารือในกลุ่มนักดนตรีด้วยกันโดยมีอาจารย์หมู สุเชาว์ หริมพาณิชย์เป็นคนดำเนินเรื่องซึ่งอาจารย์หมู ได้รับมอบไปก่อนหน้าแล้วจึงอยากที่จะให้นักดนตรีในกลุ่ม รับมอบเสียด้วยกันอีกทั้งพันโทเสนาะก็มีอายุ 60 ปีแล้วเห็นว่าสมควรอย่างยิ่ง ในครั้งนี้มีผู้รับมอบทั้งหมด 3 คนด้วยกันคือ โต้โผปี่พาทย์ บุญปลอด บานเย็น , พันโทเสนาะ หลวงสุนทร และอาจารย์สุรินทร์ สงค์ทอง โดยมีอาจารย์หมูเป็นผู้จัดทำตำราให้ เป็นเล่มขนาดเล็กใช้เพื่อเป็นพิธีเท่านั้น เงินกำนลที่ใส่ในขันพันโทเสนาะจำได้ว่าใส่ไป 600 บาท ซึ่งไม่ทราบว่าตามประเพณีเขาต้องใส่เท่าไรจึงคิดว่าเอาเท่าเงินกำนลแล้วกัน แต่เพิ่มเป็น 600 บาท สำหรับตำราที่ใช้อ่านนั้นต่อมาภายหลังอาจารย์หมูเป็นผู้จัดทำมาให้ โดยก่อนจะทำก็ได้ไปปรึกษา ครูบุญยังก่อน ตำราของท่านฉบับจริงนั้นจะสลับกัน นอกจากท่านเท่านั้นที่สามารถเข้าใจและอ่านได้ อาจารย์หมูจะใช้วิธีการอัดเทปเวลาที่ครูบุญยังอ่าน จะรู้ว่าบทไหน เพลงไหนก่อน บทไหน

สายครูบุญยัง เกตุคง	ข้อมูล : จากการสัมภาษณ์ครู

เพลงไหนหลังแล้วจึงสอบถามจากครูบุญยังเพิ่มเติมจนสำเร็จเป็นตำราที่สมบูรณ์แล้วจัดทำนำมามอบให้ในภายหลัง สำหรับตำราเล่มจริงของครูบุญยังนั้นไม่ทราบตกไปอยู่กับผู้ใดในปัจจุบัน

สำหรับขั้นตอนและบทเพลงหน้าพาทย์ที่ใช้ในพิธีไหว้ครูสายครูบุญยัง เกตุคง ที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ได้รับถ่ายทอดมานั้นจะมีลำดับขั้นตอนดังนี้

จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย (เพลงสาธุการ)

1. เริ่มพิธีไหว้ครู (เพลงพราหมณ์เข้า)

2. บูชาครู อัญเชิญเทวดา สรรเสริญพระพุทธคุณพระรัตนตรัย (เพลงพระเจ้าเปิดโลก , เพลงตระกิ่ง)

3. เชิญครูอาจารย์ (เพลงสาธุการกลอง)

4. บูชาและอัญเชิญเทพยดา พระอิศวร พระนารายณ์ พระพรหม (เพลงตระสันนิบาต , เพลงตระนารายณ์ , เพลงบรรทมสินธุ์ , เพลงกระบองกัน)

5. บูชาและอัญเชิญพระปัญจสิงขร (เพลงตระเชิญเหนือเชิญใต้ , เพลงตระพระปัญจสิงขร)

6. บทสักการะและนมัสการด้วยมาลาและมาลัย (เพลงตระประสิทธิ , เพลงบาทสกุณี, เพลงเสมอข้ามสมุทร)

7. บูชาและอัญเชิญพระวิษณุกรรม พระปัญจสิงขร พระปรคนธรรพ (เพลงตระพระวิษณุกรรม , เพลงตระเทวาประสิทธิ์)

8. บทอัญเชิญครูเทพเจ้า ครูฤาษี และครูต่างๆ เข้าสู่ที่ประทับเพื่อรับเครื่องสังเวย (เพลงตระมงคลจักรวาล , เพลงเสมอเถร , เพลงดำเนินพราหมณ์)

9. บทอัญเชิญพระปรคนธรรพ (เพลงตระพระปรคนธรรพ)

10. บทอัญเชิญพราหมณ์ (เพลงเสมอสามลา)

11. บทอัญเชิญครูแขก (เพลงเสมอพราหมณ์)

12. บทอัญเชิญพระอุมา พระสุรัสวดี พระลักษมี (เพลงนางเดิน 4 กลับ ลา รัว , เพลงตระนาง)

13. บทอัญเชิญเทพเจ้าผู้ใหญ่พระพรหม (เพลงตระพระพรหม)

14. บทอัญเชิญพระพิฆเณศวร์ (ตระพระพิฆเณศวร์ ออกเข้าม่าน ปฐม ลา)

15. บทอัญเชิญพระพิฆเณศวร์ (ตระพระพิฆเณศวร์ ออกเข้าม่าน ปฐม ลา)

สายครูบุญยัง เกตุคง	ข้อมูล : จากการสัมภาษณ์ครู

16. บทบูชาครูเทพต่างๆเข้ามาในมณฑลพิธี (เพลงช้าเพลงเร็ว , เพลงโคมเวียน , เพลงกลม , เพลง กราวนอก , เพลงกราวใน , เพลงแผละ)

17. บทอัญเชิญองค์พระพิราพ (เพลงพระพิราพเต็มองค์ , เพลงเสมอมาร , เพลงเสมอผี)

18. บทอัญเชิญพระอิศวร (เพลงตระพระอิศวร , เพลงต้นเสมอ)

19. บทถวายเครื่องสังเวยครู (เพลงนั่งกิน , เซ่นเหล้า)

20. การสรงน้ำเทวรูป ระหว่างครูรับเครื่องสังเวย (เพลงลงสรง)

21. ลาเครื่องสังเวย (เพลงพราหมณ์ออก , เพลงเสมอเข้าที่)

22. โปรยข้าวตอกดอกไม้ (เพลงโปรยข้าวตอก , เพลงปลายเข้าม่าน ลาสองชั้น , เพลงมหาชัย)

23. ส่งท้ายพิธีกรรม (เพลงเชิด กราวรำ)

13. แสดงความเคารพและส่งครู (เพลงโปรยข้าวตอก, เพลงเชิด)	14. อวยพรและบอกให้รู้ว่าพิธีสิ้นสุดแล้ว (เพลงกราวรำ)

การรับมอบโองการสายท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2543 ซึ่งจัดขึ้นในงานไหว้ครูประจำปีของมูลนิธิ หลวงประดิษฐ์ไพเราะ ประจำปี พ.ศ. 2543 รับมอบจากอาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร โดยจุดเริ่มต้นของการรับมอบโองการในครั้งนี้มีมูลเหตุเกิดจากทางมูลนิธิหลวงประดิษฐ์ ไพเราะเป็นต้นเรื่องโดยเห็นว่าในขณะนั้นผู้ทำหน้าที่อ่านโคลงการในสายท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะจะมีเพียงครูประสิทธิ์ ถาวร และครูสุบิน จันทร์แก้ว ซึ่งได้รับมอบการอ่านโองการก่อนหน้านั้น จากคุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง ดังนั้นทางมูลนิธิหลวงประดิษฐ์ไพเราะจึงมีความประสงค์ให้ลูกศิษย์ ของท่านครูได้รับมอบและทำหน้าที่อ่านโองการสืบต่อด้วยเช่นกัน การรับมอบในครั้งนี้พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ได้ช่วยเจ้าภาพรับผิดชอบในการจัดหาเครื่องสังเวย สำหรับลูกศิษย์ที่เข้าร่วมพิธี รับมอบโคลงการในครั้งนี้มีพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ,ครูน้ำว้า ร่มโพธิ์ทอง , ครูประมวล อรรถชีพ และครูสวง ศรีผ่อง

สำหรับขั้นตอนและบทเพลงหน้าพาทย์ที่ใช้ในพิธีไหว้ครูสายท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ได้รับถ่ายทอดมานั้นจะมีลำดับขั้นตอนดังนี้

1. นมัสการพระรัตนตรัย (เพลงสาธุการ)
2. บูชาพระรัตนตรัย บูชาครู (เพลงสาธุการกลอง)
3. บูชาและอัญเชิญเทพยดา พระอิศวร พระนารายณ์ พระพรหม (เพลงตระสันนิบาต , เพลงตระนารายณ์บรรทมสินธุ์)
4. เชิญพระปัญจสิงขร (เพลงตระเชิญ)
5. บูชาและอัญเชิญพระวิษณุกรรม พระปัญจสิงขร พระปรคนธรรพ(เพลงดำเนินหราหมณ์ , เพลงเสมอข้ามสมุทร)
6. บทเชิญเทพเจ้า ขออโหสิกรรมและอวยพร (เพลงบาทสกุณี)

13. แสดงความเคารพและส่งครู (เพลงโปรยข้าวตอก, เพลงเชิด)	14. อวยพรและบอกให้รู้ว่าพิธีสิ้นสุดแล้ว (เพลงกราวรำ)
7..บทเชิญครูฤาษี (เพลงเสมอเถร) 8. บทเชิญพระปรคนธรรพ (เพลงตระปรคนธรรพ) 9. บทเชิญเทพเจ้าฤาษีและครูต่างๆ (เพลงพราหมณ์เข้า) 10. บทเชิญองค์พระพิราพ (เพลงองค์พระพิราพเต็มองค์ , เพลงเสมอมาร) 11. รับเครื่องสังเวย (เพลงนั่งกิน , เพลงเซ่นเหล้า) 12. ลาเครื่องสังเวย (เพลงพราหมณ์ออก , เพลงเสมอเข้าที่)	

ภาพประกอบ 18 และ 19 พันโทเสนาะ หลวงสุนทรรับมอบโองการสายท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2543 ณ หอประชุมหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา

ตำราคาถาสายมงคลกับอาจารย์ศักดิ์ศิษฏ์ เทพสิทธิ์หรือ พระอาจารย์ศิริพงศ์ ครุพันธ์กิจ วัดสุทธาราม (สำเหร่)	ข้อมูล : จากการสัมภาษณ์

เมื่อครั้งที่รับมอบโองการไหว้ครูจากครูบุญยัง เกตุคง และต้องไปทำพิธีไหว้ครูที่ชมรมดนตรีไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พระอาจารย์หนู หรือพระอาจารย์ศิริพงศ์ ครุพันธ์กิจ วัดสุทธาราม ถ้าอ่านโองการในสายของอาจารย์บุญยัง เกตุคง ต้องสวมสายมงคลด้วย แนะนำว่า ท่านจึงทำสายมงคลให้ พร้อมกับตำราที่เขียนด้วยลายมือของท่านเองพร้อมกับทำพิธีในโบสถ์ 7 วัน เรียกว่ามงคล 3 สาย รวบรวมคาถาไว้หมดซึ่งเป็นตำราที่พระอาจารย์หนูรับมอบจากอาจารย์อาคม สายาคม และพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ได้รับมอบโองการคาถาบูชาครูในสายของอาจารย์อาคม สายาคม เมื่อวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2542 สำหรับพระอาจารย์หนูท่านเก่งในด้านการปั้น และเคยเป็นศิษย์ของครูบาง หลวงสุนทร บิดาของพันโทเสนาะ เมื่อครั้งอยู่ที่วิทยาลัยนาฏศิลป จึงมีความรู้จักนับถือกัน

เมื่อรับมอบโองการคาถาและมงคล 3 สาย จากพระอาจารย์หนูแล้วทำให้มีความมั่นใจมาก เนื่องจากในการทำพิธีนั้นมีพิธีกรรมหลายอย่างที่มีคาถากำกับ อย่างเช่นการครอบเศียรมิใช่หยิบมาครอบได้เลย ต้องทำพิธีเบิกเนตรก่อน การว่าคาถาทำน้ำมนต์ตอนเรียกเพลงโหมโรงเย็นสำหรับไหว้ครูดนตรีปี่พาทย์จะทำน้ำมนต์หลังจากจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย แต่บางตำราจะทำน้ำมนต์หลังจากเรียกชุมนุมเทวดาเสร็จ คาถาที่ใช้ตอนจับมือครอบแต่ละขั้น จะเริ่มจากจับมือธรรมดาเพลงสาธุการเป็นการเริ่มต้นเรียน จับมือเพลงตระโหมโรง จับมือโหมโรงกลางวัน เพลงกระบองกัน จับมือเพลงหน้าพาทย์เพลงบาทสกุณี และจับมือเพลงหน้าพาทย์ระดับสูงในเพลงองค์พระพิราพ ซึ่งการจับมือในแต่ละขั้นจะมีคาถากำกับทุกการจับมือ และคาถาจะแตกต่างกันออกไป

พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ได้สืบทอดและทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมไหว้ครูเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2545 ให้กับชมรมดนตรีไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และได้ประสิทธิประสาทวิชาพร้อมกับมอบโองการไหว้ครูให้กับลูกศิษย์ไว้ดังนี้ ร้อยตรีสนุ่น หลวงสุนทร , อาจารย์ภาวัช หลวงสุนทร , อาจารย์สุรพล พงษ์เจริญ และอาจารย์อภินันท์ จุลดิษฐ์

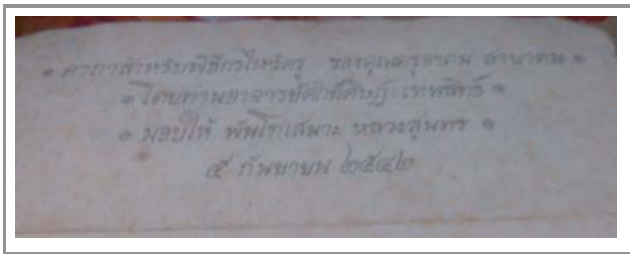

ภาพประกอบ 20 และ 21ตำราคาถาสายมงคล ที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทร
ได้รับมอบจากพระอาจารย์ศิริพงศ์ ครุพันธ์กิจ

1.5 เอกลักษณ์ด้านดนตรี

พันโทเสนาะ หลวงสุนทรเกิดในตระกูลของนักดนตรี มีประสบการณ์ชีวิตด้านดนตรีมากมายหลากหลาย เป็นบุคคลที่วงการดนตรีไทยยกย่องนับถือ มีลูกศิษย์ที่ทำหน้าที่สืบทอดด้านดนตรีไทยเป็นจำนวนมาก การเก็บข้อมูลหัวข้อเอกลักษณ์ด้านดนตรี จะเป็นการเก็บข้อมูลในมุมสะท้อนจากคนรอบข้างที่มองมายังพันโทเสนาะ หลวงสุนทรในส่ง ที่เป็นเอกลักษณ์ที่แต่ละบุคคลสัมผัสได้จากหลาย แง่มุมในตัวครูโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลในรูปแบบตารางข้อมูลเพื่อให้สะดวกในการอ่านและค้นคว้า

แหล่งข้อมูล/สัมภาษณ์	หัวไว ฉลาด จำเพลงแม่น
ครูฉลาก โพธิ์สามต้น นักดนตรีไทยศิษย์ท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2555 ที่ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ครูฉลาก เป็นคนฆ้องวงเล็ก วงเดียวกับพันโทเสนาะบรรเลงเมื่อตอนที่เรียนอยู่บ้านท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) โดยในวงนี้มีครูเสนาะ หลวงสุนทร ตีระนาดเอก ครูสมภพ ขำประเสริฐ เป็นคนระนาดทุ้ม ครูช่อ อากาศโปร่ง เป็นคนฆ้องวงใหญ่ ครูฉลากเล่าว่าพันโทเสนาะเป็นคนหัวไว จำเพลงแม่น เขียนโน้ตสากลได้ ชอบบันทึก โน้ตทางฝั่งโน้น ฝั่งนี้ ฉลาด ไหวพริบเหลือเกิน ท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะเคยบอกว่าพันโทเสนาะเป็นคนเอาตัวรอด ไม่แพ้ใคร นั่นแสดงว่าเป็นคนมีความเฉลียวฉลาด โดยท่านครูมักจะสอนลูกศิษย์เสมอให้ทำตัวเป็นเสือ คือขยันซ้อมให้มาก ถ้าไม่ซ้อมจากเสือจะกลายเป็นแมว

ภาพประกอบ 22 นักดนตรีไทยศิษย์ท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

แหล่งข้อมูล/สัมภาษณ์	บันทึกโน้ตสวยงาม ตามความเป็นจริงในการปฏิบัติ
อาจารย์ฐิระพล น้อยนิตย์ ให้สัมภาษณ์เมื่อวันเสาร์ที่ 2 กุมภาพันธ์ 2556 ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	การบันทึกโน้ตเพลงไทยเป็นโน้ตสากลนั้นมีมาตั้งแต่สมัยพระเจนดุริยางค์สันนิษฐานว่าสมัยนั้นคงจะไม่เขียนโน้ตสากลสองหัวเพื่อความสะดวกจะมีการบันทึกโน้ตที่เป็นตัวเลขและโน้ตที่ติดปาก ด ร ม ฟ เพื่อความสมบูรณ์และชัดเจน เพื่อความเป็นทิพย์สำหรับผู้อ่าน ก็เกิดการพัฒนาเป็นตามลำดับขั้น มีการเขียนที่หลากหลายรูปแบบ โดยจะเขียนแบบไหนก็ได้ แต่ความจริงในการปฏิบัติของเครื่องดนตรีนั้นๆต้องยังคงอยู่ สำหรับโน้ตของพันโทเสนาะ หลวงสุนทรเมื่อได้เห็นสังเกตได้ว่าเป็นการบันทึกโน้ตที่สวยงามและบันทึกแบบการบันทึกเครื่องดนตรีตะวันตก ให้ประโยชน์ตามความเป็นจริงของทำนองเพลง ทิศทางการเคลื่อนที่ไปสูงไปต่ำเห็นได้อย่างชัดเจน เมื่อเห็นโน้ตแล้วสามารถปฏิบัติตามการบันทึกโน้ตได้ เห็นภาพพจน์สามารถแกะโน้ตแล้วนำมาบรรเลงระนาดได้เลย แต่สิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งคือคนแกะจะต้องตีระนาดได้ รู้เทคนิคของการเดี่ยวระนาด

ภาพประกอบ 23 อาจารย์สมานและอาจารย์ฐิระพล น้อยนิตย์ ร่วมแสดงความยินดีในโอกาสที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทรได้รับการยกย่องเป็นศิลปินแห่งชาติ ปี 2555

แหล่งข้อมูล/สัมภาษณ์	ตีไม่เคยหลุด / เก่งโน้ตสากล
ครูจรินทร์ แจ่มอรุณ นักระนาดเอกลูกศิษย์ครูบุญยงค์ เกตุคง ที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกับพันโทเสนาะ หลวงสุนทรเมื่อครั้งที่ได้เรียน ดนตรีกับครูบุญยงค์ เกตุคง ให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2556	จากการที่ได้รู้จักกับพันโทเสนาะ หลวงสุนทร สิ่งที่มองเห็นในมุมมองของนักระนาดด้วยกันจะสังเกตเห็นว่าพันโทเสนาะหรือพี่เหนาะหลุดยาก ซึ่งหมายความว่าเป็นคนแม่นเพลง ตีไม่เคยพลาด ตีหลุดยาก เท่าที่เห็นมาไม่เคยเห็นพี่เหนาะ ตีหลุดสักที ไม่ว่าจะเป็นเพลงเรื่อง เพลงเถา เพลงย่ำค่ำ ในการบรรเลงบางครั้งจะต้องมีหลุดบ้างสักเม็ดสองเม็ด แต่พี่เหนาะเขาไม่มีหลุดเลย เอกลักษณ์อีกสิ่งหนึ่งคือพันโทเสนาะเขียนโน้ตสากลได้เก่งและคล่องมาก ส่วนใหญ่แล้วคนปี่พาทย์น้อยคนนักที่จะเขียนโน้ตได้แต่พันโทเสนาะเขียนได้ทุกลูก นอกจากนั้นยังเคยเห็นพันโทเสนาะเป่าปี่ในในเพลงเดี่ยวแขกมอญ ซึ่งไม่ใช่ว่าเป่าได้แต่เป่าเก่งถึงขั้นเป่าเพลงเดี่ยวซึ่งนี่ก็ไม่ธรรมดาแล้ว พี่เหนาะระนาดก็ดี ปี่ก็เพราะ

แหล่งข้อมูล/สัมภาษณ์	ตีไม่เคยหลุด / เก่งโน้ตสากล
แหล่งข้อมูล/สัมภาษณ์	ได้เพลงเดี่ยวทุกเครื่องมือ
ครูสุรินทร์ สงค์ทอง ครูดนตรีในรุ่นราวคราวเดียวกับพันโทเสนาะ หลวงสุนทร มีความสนิทสนมกันในฐานะเพื่อนที่เป็นนักดนตรีและเป็นทหารเหมือนกัน ให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2556	ครูสุรินทร์ สงค์ทอง เล่าถึงพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ว่าเป็นเพื่อนรักกัน ตั้งแต่เมื่อครั้งที่ครูสุรินทร์เป็นทหารหน่วยรบในส่วนทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ และมีโอกาสไปเล่นดนตรีไปต่อเพลงรวมตัวกันที่บ้านครูง่อน (เรืองเดช พุ่มไสว) และสนิทสนมกันมากขึ้น เมื่อมาเล่นดนตรีกับ วงดนตรีคเณศรางกูรด้วยกัน ในวงรวมคนระนาดไว้หลายคนมีครูบุญยงค์ ครูบุญยัง เกตุคง , ครูเผือด นักระนาด ครูหยด ผลเกิด,ครูกิตติพงษ์ มีป้อม และพันโทเสนาะ หลวงสุนทร และครูสุรินทร์จะเป็นคนฆ้อง ครูสุรินทร์กับพันโทเสนาะ จะมีโอกาสแลกเปลี่ยนต่อเพลงกันเสมอ อย่างเช่นเพลงหน้าพาทย์ที่ครูเอื้อน ครูของครูง่อนนำมาถ่ายทอดก็จะอัดเทปและนำมาต่อให้กับพันโทเสนาะ ครูสุรินทร์เล่าว่าพันโทเสนาะได้เพลงทางเดี่ยวจำนวนมาก เดี่ยวฆ้องวงใหญ่แขกมอญก็ได้ต่อจากพันโทเสนาะ

แหล่งข้อมูล/สัมภาษณ์	คนระนาดที่ไหวทน
อาจารย์นิรันดร์ แจ่มอรุณ อาจารย์ดนตรีประจำคณะศิลกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง อาจารย์เป็นลูกศิษย์ในสายครูบุญยงค์ เกตุคง เช่นเดียวกับพันโทเสนาะ หลวงสุนทร มีความสนิทสนมและเรียกพันโทเสนาะว่า ลุงเหนาะ เคยได้รับความกรุณาจากพันโทเสนาะเรื่องการเขียนโน้ตเพลงไทยเป็นโน้ตสากลเมื่อครั้งที่ทำปริญญานิพนธ์เพลงเดี่ยวครูบุญยงค์ เกตุคงจึงทำให้ทราบว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านโน้ตสากลมาก	อาจารย์นิรันดร์ แจ่มอรุณ เล่าว่ารู้จักคุ้นเคยกับพันโทเสนาะ หลวงสุนทร เพราะพันโทเสนาะเป็นลูกศิษย์ในสายของครูบุญยงค์ เกตุคง เช่นเดียวกับพ่อของอาจารย์นิรันดร์ สำหรับอาจารย์นิรันดร์เป็นเด็ก ที่อาศัยอยู่ในบ้านครูบุญยงค์จึงทำให้มีความสนิทสนมคุ้นเคยกับพันโทเสนาะเป็นเวลานาน สิ่งที่อาจารย์นิรันดร์สังเกตเห็นเป็นเอกลักษณ์ในด้านการเป็น นักระนาดคือ ไหวทน ทุกครั้งที่ได้เห็นพันโทเสนาะตีระนาดการตั้งแนว ตีไหว และขึงแนวเช่นนั้นอยู่ได้นาน อย่างเช่นเพลงเรื่องจีนแส ตีเหมือนกับไม่เหนื่อย มีการจัดระบบข้อมือและวิธีการตีที่ดี สิ่งที่ประทับใจอีกหนึ่งเรื่องคือการเป่าปี่ คนระนาดส่วนใหญ่หากต้องหักข้อมือ กางนิ้วประคองปี่นานๆ พอกลับไปตีระนาดก็เหนื่อยเหมือนกัน แต่พันโทเสนาะสามารถทำได้ดีทั้งสองอย่าง มองในภาพรวม พันโทเสนาะ เป็นคนเก่งมีความรับผิดชอบและเป็นคนอยู่ในระบบระเบียบถึงได้มีฝีมือการตีที่ดี เป็นคนดีมีคุณธรรมจึงมีแต่คนรัก

แหล่งข้อมูล/สัมภาษณ์	คนระนาดที่ไหวทน
แหล่งข้อมูล/สัมภาษณ์	ครูระนาดที่เป็นทหาร เก่งทั้งดนตรีไทยและสากล
อาจารย์สุรศักดิ์ จำนงค์สาร อาจารย์ดนตรีประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อาจารย์ได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้และปรึกษาขอต่อเพลงที่ขาดอยู่ให้ครบถ้วนกับพันโทเสนาะ หลวงสุนทร โดยมีกระบวนการในการต่อเพลงคือครูจะต่อให้หนึ่งรอบและมอบโน้ตให้ไปทบทวนบทเพลงที่เรียนเพิ่มเติมมีเพลงต้นเสมอ เพลงตระกริ่ง เพลงตระประทานพร เพลงตระประสิทธิและบางเพลงท่านจะมอบโน้ตและประสิทธิให้มาศึกษาเอง	อาจารย์สุรศักดิ์ จำนงค์สาร เล่าถึงความประทับใจและเอกลักษณ์ของพันโทเสนาะ หลวงสุนทรว่า จะนึกถึงครูระนาดที่เป็นทหาร อีกทั้งยังเป็นนักดนตรีไทยที่เก่งทั้งดนตรีไทยและดนตรีสากล เป็นคนดนตรีไทยที่ชอบเล่นดนตรีสากล นักดนตรีไทยที่เก่งทั้งเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีสากลเท่าที่ทราบจะมีกรมพระนครสวรรค์วรพินิต, พันตรีนพศรีเพชรดี ,หลวงศรีวาทิต(สุทธิ ศรีชยา) , ขุนสมานเสียงประจักร์ พันโทเสนาะไม่ใช่แค่เพียงเล่นดนตรีทั้งไทย สากล หรือเขียนโน้ตได้แต่ครูเป็นนักดนตรีไทยที่แตกฉานทางทฤษฎี ทั้งไทยและสากล ครูเป็นนักดนตรีไทยที่เข้าถึงทั้งปฏิบัติ และทฤษฎีไปพร้อมกันในคนเดียว ความประทับใจในตัวครูคือครูเข้าใจทุกอย่างที่เราอยากถามครูไม่เคยแสดงตัวว่าเก่งแต่ตอบเราได้หมดมีเหตุผลมารองรับชัดเจน ครูเป็นคนที่สุภาพทั้งทางสังคมและดนตรี

แหล่งข้อมูล/สัมภาษณ์	ครูเหนาะหูทิพย์
ร้อยเอกสมนึก แสงอรุณ ลูกศิษย์ผู้ได้รับการถ่ายทอดและสืบทอดการเป่าปี่ใน การเป่าปี่คลาริเน็ตจากพันโท เสนาะ หลวงสุนทร	ร้อยเอกสมนึก แสงอรุณ หนึ่งในบรรดาลูกศิษย์นักเรียนดุริยางค์ทหารบก ได้เล่าว่าหานึกถึงเอกลักษณ์ของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ในมุมมองของนักเรียนดุริยางค์แล้ว นอกจากเรื่องการเขียนโน้ตที่สวยงาม กระบวนการในการฝึกนักเรียนในเรื่องการเขียนโน้ต คัดโน้ต การเป็นครูที่ตัวเล็กแต่มีพลังมีอำนาจ ก็จะนึกถึงความเป็นหูทิพย์ของท่าน ด้วยความที่ท่านสอนเรื่องโสตประสาท ซึ่งท่านสอนได้เก่งมาก ใครจะมั่ว หรือปิดบังท่านไม่ได้เลย และวิชานี้ก็เป็นประโยชน์มากๆกับ ผู้เรียนเมื่อจบมาแล้ว ในมุมมองของนักเรียนกองดุริยางค์ ทหารบกจะรู้กันและเรียกท่านว่า ครูเหนาะหูทิพย์

ภาพประกอบ 24 พันโทเสนาะ หลวงสุนทรและนายทหารถ่ายรูปในพิธีประดับเครื่องหมายเลขนักเรียน ของนักเรียนดุริยางค์ชั้นปีที่ 1 รุ่นที่ 8

2.วิเคราะห์แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

จากผลงานในด้านต่างๆดังนี้

2.1 การประพันธ์ใหม่ เพลงไทยประเภทเพลงโหมโรง

2.1.1 เพลงไตเติ้น ทบ.

2.1.2 เพลงโหมโรงจักรทอง

2.1.3 เพลงโหมโรงนวมินทร์มหาราชา

2.1.4 เพลงโหมโรงรั้วแดงกำแพงเหลือง

2.1.5 เพลงโหมโรงภัทรมหาราช

2.1.6 เพลงโหมโรงอาณาจักรขจี

2.1.7 เพลงโหมโรงบุหลันลอยเลื่อน

2.1.8 เพลงโหมโรงอนงค์นาค

การประพันธ์เพลงใหม่ของพันโทเสนาะ หลวงสุนทรนั้น เพลงโหมโรง โดยมูลเหตุของการประพันธ์ก็เพื่อให้เป็นเพลงประจำสถาบันต่างๆที่ พันโทเสนาะ ได้ไปทำหน้าที่เป็นครูผู้สอน ประพันธ์เพื่อสร้างความเป็นเอกลักษณ์ของวงดนตรีนั้นๆ โดยมีหลักการในการประพันธ์เพลง 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะแรก เพลงที่ประพันธ์ขึ้นจากทำนองเพลงไทยสากล ต่างๆ โดยนำทำนองเพลงไทยสากล มาแปลงเป็นทางฆ้องพื้นฐาน แล้วนำทางฆ้องพื้นฐานนี้ไปประพันธ์ยืดขยายให้เป็นบทเพลงไทยตามจุดประสงค์การประพันธ์ เพลงที่ประพันธ์ขึ้นจากเพลงไทยสากล คือ เพลงไตเติ้น ทบ. เพลงโหมโรงจักรทอง เพลงโหมโรงภัทรมหาราช เพลงโหมโรงรั้วแดงกำแพงเหลือง เพลงโหมโรงนวมินทร์มหาราชา และเพลงโหมโรงอาณาจักรขจี

ลักษณะที่สอง เพลงที่ประพันธ์ขึ้นจากทำนองเพลงไทยเดิมในอัตราจังหวะสองชั้น โดยนำเพลงต้นแบบมาแต่งยืดขยายตามหลักการประพันธ์เพลง โดยหลักที่พันโทเสนาะยึดคือ จะพิจารณาจากเสียงลูกตกในตำแหน่งกลางจังหวะหน้าทับ และเสียงลูกตกในท้ายจังหวะหน้าทับ สำหรับกลอนเพลงแล้วแต่จะประพันธ์ให้เป็นท่วงทำนองอย่างไร ใส่สำเนียงภาษาอะไร แต่จะต้องยึดหลักของเสียงลูกตกให้เหมือนกับเพลงต้นแบบ หากลูกตกไม่เหมือนหรือผิดเพี้ยนไป จะทำให้เพลงที่ประพันธ์ขึ้นใหม่กลายเป็นคนละเพลงไป เพลงที่พันโทเสนาะได้ประพันธ์ขึ้นจากเพลงไทยเดิมของเก่ามี 2 เพลงคือ เพลงโหมโรงบุหลันลอยเลื่อน ประพันธ์มาจากเพลงบุหลันลอยเลื่อน สองชั้น และเพลงโหมโรง อนงค์นาค ที่ประพันธ์มาจากเพลงนางนาค สองชั้น

การวิเคราะห์แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ในจุดประสงค์นี้ จะใช้แนวทางในการสัมภาษณ์จากแนวคิดโดยตรงของพันโทเสนาะ รวมถึงสัมภาษณ์จากผู้ที่ได้บรรเลงในผลงานการสร้างสรรค์ของพันโทเสนาะ รวมถึงผู้ที่ได้ฟังผลงานการสร้างสรรค์ของพันโทเสนาะด้วย โดยจะเก็บข้อมูลในรูปแบบของตารางข้อมูลเพื่อความสะดวกในการอ่าน นอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้ทำการวิเคราะห์หลักการประพันธ์เพลงขั้นพื้นฐานเพื่อให้เกิดความเข้าใจในแนวคิดการประพันธ์เพลงเพิ่มขึ้น โดยใช้หลักการวิเคราะห์ตามที่ได้ศึกษาจาก รศ. ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์

การประพันธ์เพลงไทยจากทำนองเพลงไทยสากล

การประพันธ์เพลงในลักษณะ นี้มีหลักการประพันธ์คือการนำทำนองเพลงไทยสากลมาแปลงเป็นทางฆ้องพื้นฐาน แล้วนำทางฆ้องพื้นฐานนี้ไปประพันธ์ยืดขยายให้เป็นบทเพลงไทยตามจุดประสงค์การประพันธ์ เพลงที่ประพันธ์ขึ้นจากเพลงไทยสากล คือ เพลงไตเติ้ล ทบ. เพลงโหมโรงจักรทอง เพลงโหมโรงภัทรมหาราช เพลงโหมโรงรั้วแดงกำแพงเหลือง เพลงโหมโรงนวมินทร์มหาราชา และเพลงโหมโรงอาณาจักรขจี สำหรับการยกตัวอย่างแนวทางในการประพันธ์ในลักษณะนี้จะขอยกตัวอย่างการประพันธ์หนึ่งตัวอย่างในเพลงโหมโรงจักรทองเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาขั้นต่อไป

เพลงโหมโรงจักรทอง

เพลงโหมโรงจักรทอง แต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2522 แต่งจากทำนองเพลงมาร์ชกองทัพบก โดยใช้ทำนองนี้มาเป็นทำนองหลักในการแต่ง โดยกำหนดทำนองหลักเพลงมาร์ชนี้ให้เป็นอัตราจังหวะสองชั้น แล้วนำมาแต่งขยายเป็นอัตราจังหวะสามชั้น เป็นประเภทโหมโรงเสภาหน้าทับปรบไก่ มี 3 ท่อน ท่อน 1 มี 8 อัตราจังหวะ ท่อน 2 และท่อน 3 ท่อนละ 4 จังหวะ ส่วนท้ายท่อน 3 จะเป็นสร้อย ท่อนที่จะจบมี 4 จังหวะ 2 จังหวะแรกใช้หน้าทับมาร์ช 2 จังหวะหลังใช้หน้าทับปรบไก่ เพลงนี้แต่งให้กับวงดนตรีไทย กองดุริยางค์ทหารบก บรรเลงครั้งแรกในงานไหว้ครูวัดพระพิเรนทร์ และออกอากาศสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์

แหล่งข้อมูล	สัมภาษณ์พันโทเสนาะ หลวงสุนทร
แนวคิดในการประพันธ์	มูลเหตุของการแต่งเพลงนี้เกิดขึ้นจากวัดพระพิเรนทร์ได้เชิญวงดนตรีกองดุริยางค์ทหารบกไปบรรเลงและในตอนนั้นวงดนตรียังไม่มีเพลงโหมโรงประจำวง จึงได้คิดทำขึ้นให้เป็นเอกลักษณ์ของสถาบันโดยนำทำนองมาจากเพลงมาร์ชกองทัพบก

แนวคิดในการตั้งชื่อ เมื่อคิดจะทำเพลงให้เป็นเอกลักษณ์ของสถาบัน จึงนึกถึงสัญลักษณ์ของกองทัพบกนั่นคือ จักร และด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของชื่อเพลงโหมโรงจักรทอง

วิเคราะห์แนวคิดในการสร้างสรรค์

เพลงโหมโรงจักรทองได้แต่งขึ้นด้วยการนำทำนองเพลงมาร์ชกองทัพบกมาดัดแปลงเป็นทำนองเพลงไทย แล้วนำทำนองมายืดขยายขึ้นตามหลักการแต่งเพลงไทย หลักการในขั้นแรกควรนำทำนองเพลงสากลมาพิจารณาระดับเสียงที่ให้ดนตรีไทยบรรเลงในแต่ละประเภทของวงให้ใช้เครื่องเป่าเป็นหลักในการพิจารณา

ยกตัวอย่างทำนองเพลงมาร์ชกองทัพบกมาทำเป็นทำนองทางไทยคิดเป็นมือฆ้องทำนองหลัก กำหนดให้เป็นทำนองสองชั้น ทำนองตอนขึ้นต้นเพลงนำมาจากทำนองคำร้องว่า เกิด เป็น ชาย เชื้อ ชาติ ชาญ และทำนองที่มีบทร้องว่า อง อาจ ฟาด ฟัน รับ รัน ปัจจา มาเป็นทำนองหลัก

ยกตัวอย่างทำนองเพลงมาร์ชกองทัพบกมาทำเป็นทำนองหลักทางไทย จำนวน 8 ห้อง โดยบรรทัดบนเป็นทำนองเพลงมาร์ชกองทัพบก บรรทัดล่างทำเป็นทำนองทางไทย ได้ดังนี้

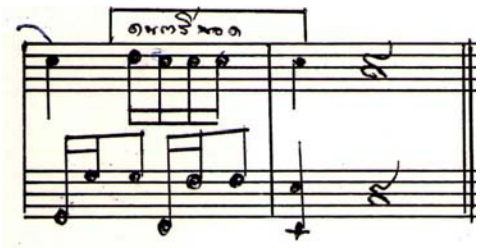

จากนั้นนำทำนองหลักที่แปลเป็นทางมือฆ้องในอัตราจังหวะสองชั้นมายืดขยายทำนองเป็นอัตราจังหวะสามชั้น จากทำนองเพลงอัตราจังหวะสองชั้น จำนวนห้องเพลง 8 ห้อง เมื่อขยายเป็นอัตราจังหวะสามชั้นจะเป็น 16 ห้อง ดังนี้

เมื่อได้ทำนองหลักแล้วให้นำทำนองแต่ละท่อนที่คิดไว้มาวัดดูว่าจะได้ท่อนละกี่จังหวะ โดยใช้หน้าทับปรบไก่อัตราจังหวะสองชั้นเป็นตัววัด ถ้าลงจังหวะหน้าทับพอดีกับวรรค หรือท่อนของเพลงแสดงว่าใช้หน้าทับปรบไก่ได้ แต่ถ้าใช้หน้าทับปรบไก่แล้วไม่ลงจังหวะหน้าทับพอดีกับวรรคและท่อนของเพลงหรือที่เรียกว่าคร่อมจังหวะ ควรเปลี่ยนไปใช้จังหวะหน้าทับประเภทสองไม้ จากกระบวนการนี้จะทำให้ทราบว่าแต่ละท่อนจะมีกี่อัตราจังหวะ

สำหรับการคิดทำนองขึ้นต้นของเพลงโหมโรงประเภทเสภา นักแต่งเพลงสามารถที่จะคิดได้หลากหลาย ทำอย่างไรให้ทำนองเพลงที่แต่งฟังแล้วดูดี

พันโทเสนาะ ทำนองทางขึ้นด้วยเครื่องดนตรีปี่ใน หลังจากที่ได้ทำการขยายเพลงแล้ว

เมื่อแต่งเพลงเสร็จ และนำเพลงไปให้กับวงดนตรีบรรเลง ผู้แต่งเพลงหรือผู้ปรับวงสามารถปรับเพลง สอดแทรกเทคนิควิธีการ โดยยึดหลักทำนองเดิมไว้เพื่อเพิ่มอรรถรสในการบรรเลงและการฟัง

ภาพประกอบ 25 โน้ตเพลงโหมโรงจักรทอง แผ่นที่ 1 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ภาพประกอบ 26 โน้ตเพลงโหมโรงจักรทอง แผ่นที่ 2 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ภาพประกอบ 27 โน้ตเพลงโหมโรงจักรทอง แผ่นที่ 3 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ภาพประกอบ 28 โน้ตเพลงโหมโรงจักรทอง แผ่นที่ 4 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ภาพประกอบ 29 โน้ตเพลงโหมโรงจักรทอง แผ่นที่ 5 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ภาพประกอบ 30 โน้ตเพลงโหมโรงจักรทอง แผ่นที่ 6 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

มาร์ชกองทัพบก

วี - ร-ชน สม ชื่อ คือ บาง - ระ - จัน จำ มั่น กัน ไว้ เรา เกิด มา รุ่น หลัง ทุก
วัย ไม่ ยอม โดย ง่าย ขอ ตั้ง ใจ ว่า จะ ป - ฏิ-ญาน ร่วม รัก-ษา ไทย
มั่น ใจ ไม่ หวั่น รุก โรม ประ-จัน โฉม ที่ มั่น ท - ลาย เรา ไม่ ยอม ถอย
ร่น เรา คง รบ จน เลือด หยาด สุด ท้าย หาก ศั - ตรู มาก น้อย สู้ ตาย ฝาก ลาย ไว้
1. 2.
ให้ ณ - รงค์ การ ให้ เกิด เป็น ชาย เชื้อ ชาติ ชาญ ท-หาร บก ไทย
3
เก่ง กาจ ใจ ฉ - กรรจ์ เหล่า ทหาร เป็น ส - ง่า ท่า ที อยู่ เป็น
ศรี เฟื่อง ฟู คู่ ไผ - ท ปราบ เสี้ยน หนาม แคน ดิน จน หมด สิ้น ไป
ให้ ไตร - รงค์ ของ ไทย คง อยู่ เกียรติ ทหาร กอง ทัพ
บก ชาติ ไทย อยู่ แห่ง ไหน ภูมิ - ใจ ไม่ อด - สู เกียรติ ประ วัติ ชี้
ไว้ ใคร ใคร ย่อม รู้ ทั้ง โลก เชิด ชู ทัพ บก ชาติ
1. 2.
ไทย ไว้ แน่ แน่

เพลงไตเดี้น ทบ.

เพลงไตเดี้น ทบ. แต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2517 แต่งจากทำนองขึ้นต้นและทำนองตอนท้ายของเพลงมาร์ชกองทัพบก ขึ้นต้นโดยใช้ระนาดทุ้มเดี่ยว ต่อด้วยปี่ใน มีการเดี่ยวทุกเครื่องมือ ในตอนท้ายมีการรับพร้อมกันอีกครั้งแล้วลงจบ เพลงนี้ใช้บรรเลงเป็นเพลงนำ ก่อนจะมีการบรรเลงเพลงอื่นๆเป็นสัญลักษณ์ของวงดนตรีไทยทหารบก

แหล่งข้อมูล	สัมภาษณ์พันโทเสนาะ หลวงสุนทร
แนวคิดในการประพันธ์	จากประสบการณ์การทำงานกับวงดนตรีลูกทุ่ง พันโทเสนาะเล่าว่าก่อนที่วงดนตรีลูกทุ่งจะมีการบรรเลง แต่ละวงดนตรีจะมีเพลงไตเดี้นที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละวงบรรเลงเป็นเพลงแรกก่อนเสมอ จากรูปแบบการบรรเลงเช่นนี้จึงเกิดแนวคิดนำรูปแบบการบรรเลงมาบูรณาการให้เกิดขึ้นกับวงดนตรีไทยบ้างจึงได้คิดทำเพลงไตเดี้นที่บรรเลงโดยดนตรีไทยขึ้น โดยนำทำนองเพลงในเพลงมาร์ชกองทัพบกซึ่งเป็นทำนองเพลงที่ติดหู เมื่อฟังแล้วจะรู้โดยทันทีว่าเป็นทหารบกนำมาสร้างสรรค์เป็นเพลงไตเดี้นขึ้น
แนวคิดในการตั้งชื่อ	การตั้งชื่อได้ตั้งตามลักษณะการบรรเลงที่บรรเลงเป็นเพลงแรกจึงเรียกว่าไตเดี้น และทำนองหลักนำมาจากเพลงมาร์ชกองทัพบกซึ่งตั้งใจให้เป็นเอกลักษณ์ของวงดุริยางค์กองทัพบกจึงใช้คำว่า ไตเดี้น ทบ.
ความรู้สึกของผู้บรรเลง	อาจารย์ทรงศักดิ์ เสนีพงษ์กล่าวว่าเพลงนี้เป็นเพลงที่ไพเราะ หรูหรามาก ขึ้นต้นด้วยเดี่ยวระนาดทุ้ม ต่อด้วยเดี่ยวปี่ใน เดี่ยวแต่ละเครื่องมือซึ่งล้วนแสดงศักยภาพของผู้บรรเลงอย่างเต็มที่ เป็นเพลงที่เรียกน้ำย่อยเรียกความสนใจให้คนหันมาดูวงดนตรีที่กำลังบรรเลง

ภาพประกอบ 31 โน้ตเพลงไตเติ้น ทบ. แผ่นที่ 1 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ภาพประกอบ 32 โน้ตเพลงไตเติ้น ทบ. แผ่นที่ 2 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

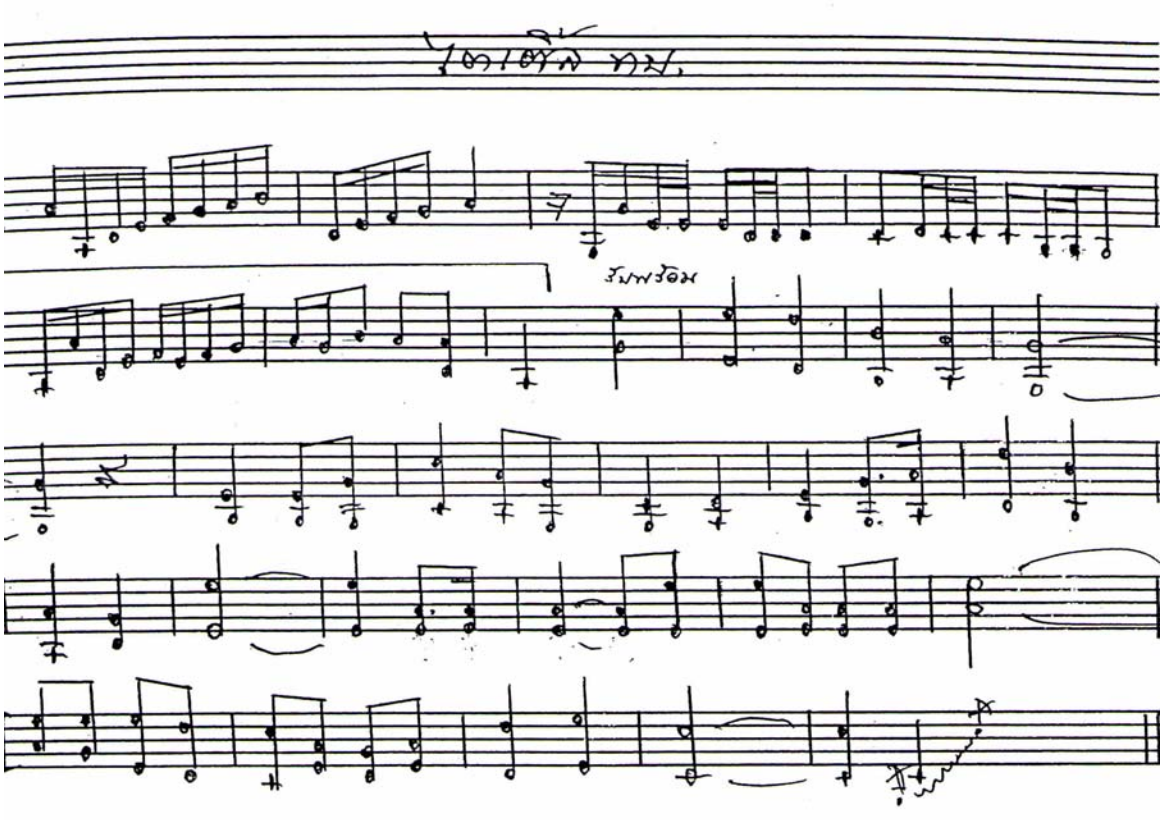

ภาพประกอบ 33 โน้ตเพลงไตเติ้น ทบ. แผ่นที่ 3 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

เพลงโหมโรงนวมินทร์มหาราชา

เพลงโหมโรงนวมินทร์มหาราชา แต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2542 แต่งจากทำนองเพลงไทยสากล เพลง ภูมิแผ่นดินนวมินทร์มหาราชา โดยใช้ทำนองเพลงไทยสากลนี้เป็นทำนองหลักในอัตราจังหวะสองชั้นแล้วแต่งขยายขึ้นเป็นอัตราสามชั้น เพลงนี้มีสองท่อน และแต่งเพิ่มอีกหนึ่งท่อนเป็นสามท่อน ท่อนหนึ่งและท่อนสองมีห้าอัตราจังหวะ สำหรับท่อนสามมีแปดอัตราจังหวะ ใช้จังหวะหน้าทับปรบไก่ จัดเป็นเพลงประเภทโหมโรง แต่งให้กับวงดนตรีไทยโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เพื่อใช้บรรเลงในงานดนตรีไทยอุดมศึกษาครั้งที่ 31 เมื่อวันที่ 13 - 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 ซึ่งในครั้งนั้นโรงเรียน นายร้อยพระจุลจอมเกล้าเป็นเจ้าภาพ

แหล่งข้อมูล	สัมภาษณ์พันโทเสนาะ หลวงสุนทร
แนวคิดในการประพันธ์	มูลเหตุของการแต่งเพลงนี้เกิดขึ้นจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าขอให้แต่งเพลงโหมโรงให้เพื่อบรรเลงในงานดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 31 ในฐานะที่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าเป็นเจ้าภาพ พันโทเสนาะจึงคิดเลือกบทเพลงที่เกี่ยวเนื่องกับโรงเรียนมาเป็นแนวทางในการประพันธ์ ซึ่งได้เพลงภูมิแผ่นดินนวมินทร์มหาราชามาเป็นเพลงทำนองหลักในการประพันธ์
แนวคิดในการตั้งชื่อ	สำหรับชื่อเพลงนั้นมิได้เปลี่ยนแปลงไปจากชื่อเพลงทำนองหลักมากนักยังคงยึดชื่อเพลงเดิมไว้เพียงแต่ตัดคำว่าภูมิแผ่นดิน คงเหลือไว้แต่นวมินทร์มหาราชา แล้วเติมคำว่าโหมโรงซึ่งเป็นประเภทของเพลงไว้ด้านหน้า

ภาพประกอบ 34 โน้ตเพลงโหมโรงนวมินทร์มหาราชา แผ่นที่ 1 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ภาพประกอบ 35 โน้ตเพลงโหมโรงนวมินทร์มหาราชา แผ่นที่ 2 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ภาพประกอบ 36 โน้ตเพลงโหมโรงนวมินทร์มหาราชา แผ่นที่ 3 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ภาพประกอบ 37 โน้ตเพลงโหมโรงนวมินทร์มหาราชา แผ่นที่ 4 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

เพลงโหมโรงภัทรมหาราช

เพลงโหมโรงภัทรมหาราช เป็นบทเพลงที่แต่งขึ้นจากทำนองเพลงดนตรีไทยสากล เพลงภัทรมหาราช ที่แต่งโดยอาจารย์ชลหมู่ ชลานุเคราะห์ ผู้เชี่ยวชาญกรมศิลปากรมูลเหตุของการแต่งเพลงนี้เนื่องมาจาก หัวหน้ากองดุริยางค์ทหารบก พันเอกพิเศษประชา เผ่าจินดา ได้มีนโยบายให้หน่วยงานแต่ละหมวดของกองดุริยางค์ทหารบก ประพันธ์เพลงที่มีท่วงทำนองเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละวง คือวงหัสดนตรี (ดนตรีแจ๊ส) วงโยธวาทิต วงดนตรีสากล และวงดนตรีไทย เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงเป็นพระภัทรมหาราช บรรเลงออกอากาศครั้งแรกที่วิทยุกรมประชาสัมพันธ์ในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2519 และได้รับความนิยมอย่างมากในกองดุริยางค์ทหารบกมาจนถึงปัจจุบัน

แหล่งข้อมูล สัมภาษณ์พันโทเสนาะ หลวงสุนทร

แนวคิดในการประพันธ์ เมื่อได้รับนโยบายจากหัวหน้ากองดุริยางค์ทหารบก พันโทเสนาะจึงนำทำนองเพลงไทยสากลที่ถูกกำหนดไว้คือเพลงภัทรมหาราช มาเป็นแนวทางในการแต่งให้เป็นแบบดนตรีไทยคือยึดเสียงลูกตกเป็นหลักแล้วนำทำนองลูกตกนั้นมาแปลงเป็นทำนองฆ้องพื้นฐาน แล้วแต่งขึ้นเป็นลักษณะเพลงโหมโรง บทเพลงนี้ใช้เวลาในการแต่งเพียง 1 วัน

แนวคิดในการตั้งชื่อ สำหรับชื่อเพลงนั้นได้นำชื่อเพลงเดิมในทำนองไทยสากลมาใช้โดยมิได้เปลี่ยนแปลงเพียงแต่ใส่คำว่าโหมโรงเพิ่มเติมเข้าไป

วิเคราะห์แนวคิดในการสร้างสรรค์

หลักแนวคิดในการสร้างสรรค์ เพลงนี้อยู่ในกลุ่มลักษณะการประพันธ์ในลักษณะแรก คือ เพลงที่ประพันธ์ขึ้นจากทำนองเพลงไทยสากล โดยการนำทำนองเพลงไทยสากลที่เป็นต้นแบบมาแปลงเป็นทำนองทางฆ้องพื้นฐาน แล้วนำทางฆ้องพื้นฐานไปประพันธ์ในรูปแบบเพลงโหมโรง
เพลงนี้เป็นเพลงที่มีท่อนนำ (Introduction) ตามรูปแบบที่พันโทเสนาะได้ให้แนวทางในการประพันธ์เพลงไว้ นอกจากนี้ท่านยังสอดแทรกทำนองสากลไว้ในท่อนสร้อยก่อนที่จะบรรเลงเที่ยวกลับ และก่อนที่จะลงจบไว้อย่างไพเราะ

ภาพประกอบ 38 โน้ตเพลงโหมโรงภัทรมหาราช แผ่นที่ 1 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ภาพประกอบ 39 โน้ตเพลงโหมโรงภัทรมหาราช แผ่นที่ 2 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ภาพประกอบ 40 โน้ตเพลงโหมโรงภัทรมหาราช แผ่นที่ 3 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ภาพประกอบ 41 โน้ตเพลงโหมโรงภัทรมหาราช แผ่นที่ 4 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ภาพประกอบ 42 โน้ตเพลงโหมโรงภัทรมหาราช แผ่นที่ 5 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ภาพประกอบ 43 โน้ตเพลงโหมโรงภัทรมหาราช แผ่นที่ 6 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

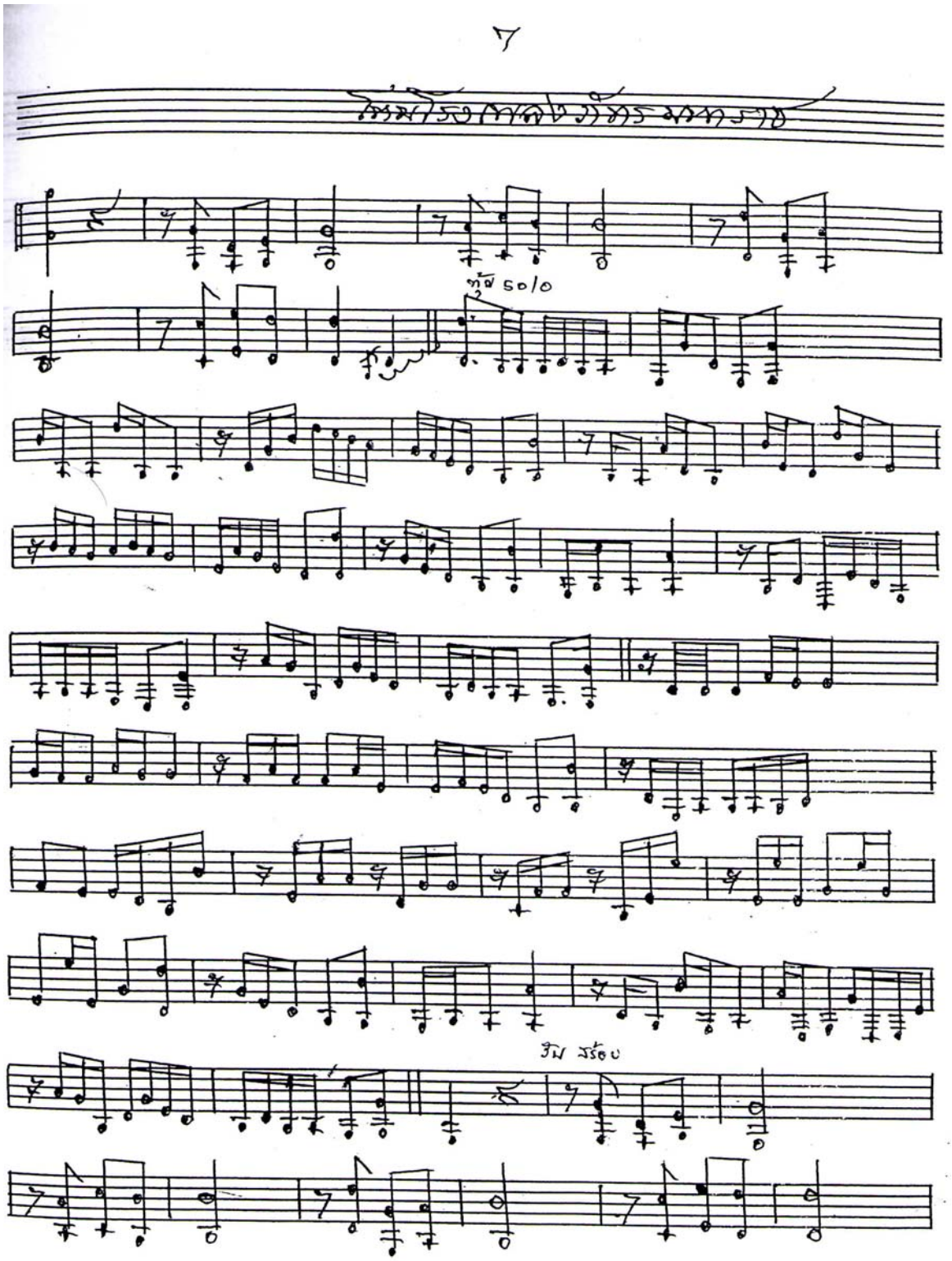

ภาพประกอบ 44 โน้ตเพลงโหมโรงภัทรมหาราช แผ่นที่ 7 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ภาพประกอบ 45 โน้ตเพลงโหมโรงภัทรมหาราช แผ่นที่ 8 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

เพลงโหมโรงภัทรมหาราช

เพลงในอัตราจังหวะสามชั้น ใช้หน้าทับสองไม้

ทำนองหลักพิเศษ

.. ..	.. .. .. ม	.. ล ซ ม	.. ร .. ซ	.. ..	.. .. .. ล	ท ล ท ซ	.. ล .. ท
.. .. .. ล	.. .. .. ร̣	.. ม̣ .. ร̣	.. ด̣ .. ซ	.. .. .. ล	.. .. .. ท	.. ม̣ ร̣ ด̣	ท ด̣ .. ร̣
.. ..	.. .. .. ร̣	.. .. ร̣ ซ	ล ท ด̣ ร̣	.. ..	.. .. .. ร̣	.. ร̣ ร̣ ร̣	.. ร̣ .. ร̣

ท่อน 1

.. .. .. ร	.. .. .. ม	.. .. .. ฟ	.. .. .. ซ	.. .. .. ฟ	.. .. .. ม	.. ท ล ซ	ฟ ม ร ท
.. .. .. ร̣	.. .. .. ซ	.. .. .. ล	.. .. .. ท	.. .. .. ล	.. .. .. ท	.. .. ท ร̣	ม̣ ซ̣ .. ม̣
.. ..	.. ..	.. ล ซ ฟ	.. ม .. ร	.. ..	.. ..	.. ม̣ ร̣ ด̣	.. ท .. ล
.. ..	.. ร̣ .. ท	.. ..	.. ล .. ท	ร̣ ท ล ซ	ล ท	ร̣ ม̣ ร̣ ท	.. ล .. ซ
.. .. .. ท	.. .. .. ล	.. .. .. ซ	.. .. .. ฟ	.. .. ซ ซ	ล ซ ฟ ม	.. ม .. ม	ซ ม ร ท̣
.. ..	.. .. .. ร	ม ร ท̣ ร	ม ซ .. ม	.. .. .. ร	.. .. .. ร̣	.. .. .. ม̣	ร̣ ท .. ล
.. ร̣ .. ร̣	.. .. .. ท	.. .. .. ล	.. .. .. ซ	.. .. .. ฟ	.. .. .. ม	.. .. ร ม	ฟ ซ ล ท
.. ..	.. ..	.. ท .. ร̣	.. ม̣ .. ท	.. .. ร̣ ท	ล ซ	ล ท ล ซ	.. ม .. ร

.. .. .. ร	.. ร .. ร	.. ซ .. ร	.. ม .. ซ	.. ล ซ ม	.. ร .. ซ	ซ ซ .. ล	ล ล .. ท
.. ซ ล ท	.. ร̥ .. ม̥	.. ซ̥ .. ม̥	.. ร̥ .. ท	.. ท .. ล	ล ล .. ท	ท ท .. ร̥	ร̥ ร̥ .. ม̥
.. .. .. ม̥	.. ม̥ .. ม̥	.. ล̥ .. ซ̥	.. ม̥ .. ร̥	.. ซ .. ม	.. ร .. ด	ด ด .. ท	ท ท .. ล
.. ร̥ .. ท	.. ล .. ซ	ซ ซ .. ล	ล ล .. ท	.. ร̥ .. ม̥	.. ร̥ .. ท	ท ท .. ล	ล ล .. ซ

สร้อย

.. ..	.. ..	.. ซ .. ร	.. ม .. ซ	.. ..	.. ..	.. ล .. ด	.. .. ท ท
.. ..	.. ..	.. ร̥ .. ซ	.. ล .. ท	.. ..	.. ..	.. ด̥ .. ม̥	.. .. ร̥ ร̥
.. ..	.. .. .. ร̥	.. .. ร̥ ซ	ล ท ด̥ ร̥	.. ..	.. .. .. ร̥	.. ร̥ ร̥ ร̥	.. ร̥ .. ร̥

เที่ยวกลับ

.. ฟ ม ร	.. ม .. ร	.. ร .. ร	.. .. .. ซ	.. .. .. ม	.. ร .. ซ	ซ ซ .. ล	ล ล .. ท
.. .. .. ล	.. ท ท ท	.. .. .. ร	.. ท ท ท	.. ท .. ล	ล ล .. ท	ท ท .. ร	ร ร .. ม
.. .. ท ล	ท ซ ล ม	ซ ม ล ซ	ล ม ซ ร	ม ร ซ ม	ซ ร ม ทฺ	ร ทฺ ม ร	ม ทฺ ร ลฺ
.. .. .. ล	.. .. ล ล	.. ร .. ซ	.. .. ล ท	.. ร .. ม	.. ร .. ท	ท ท .. ล	ล ล .. ซ
.. ฟ ซ ล	ซ ฟ ซ ล	ซ ฟ ซ ล	ท ล ซ ฟ	ล ฟ ม ร	.. ม	ร ท .. ร	ท ล .. ท
.. ท ร ท	.. ร ม ร	.. ม ซ ม	ท ล ซ ฟ	ม ฟ ซ ล	ท ล ซ ฟ	ม ร ม ฟ	ม ฟ ซ ล
.. .. .. ร̥	.. ร̥ .. ท	.. .. .. ล	.. .. .. ซ	.. .. .. ฟ	.. .. .. ม	.. .. ร ม	ฟ ซ ล ท
.. .. ซ̥ ซ̥	.. .. .. ม̥	.. .. .. ▮	.. .. .. ท	.. .. ร̥ ท	ล ซ	ล ท ล ซ	.. ม .. ร
.. ..	.. ..	.. ..	.. ..	ฟมร ม ฟ	ซ ม ฟ ซ	ล ฟ ซ ล	ท ซ ล ท
.. .. ร̥ ท	ล ซ ล ซ	.. .. ท ซ	ล ท ล ท	.. ล .. ล	.. ท .. ท	.. ร̥ .. ร̥	.. ม̥ .. ม̥
.. ..	.. ..	ล ซ ม ซ	ม ร .. ม	.. ..	.. ..	ม ร ทฺ ร	ทฺ ลฺ .. ลฺ
.. .. ท ท	.. .. ล ล	.. .. ซ ซ	.. .. ม ม	.. ร .. ซ	.. .. ล ท	.. ม ร ท	.. ล .. ซ

สร้อย

.. ..	.. ..	.. ซ .. ร	.. ม .. ซ	.. ..	.. ..	.. ล .. ด์	.. .. ท ท
.. ..	.. ..	.. ร์ .. ซ	.. ล .. ท	.. ..	.. ..	.. ด์ .. ม์	.. .. ร์ ร์
.. ..	.. .. .. ร์	.. .. ร ซ	ล ท ด์ ร์	.. ..	.. .. .. ร์	.. ร์ ร์ ร์	.. ร์ .. ร์

.. ม์ ร์ ท	.. ล .. ร์	.. .. .. ท	.. .. .. ล	.. .. .. ซ	.. .. .. ฟ	.. .. .. ม	.. ..

เพลงโหมโรงรั้วแดงกำแพงเหลือง

เพลงโหมโรงรั้วแดงกำแพงเหลือง เพลงนี้แต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2531 โดยแต่งมาจากทำนองเพลงไทยสากล เพลงรั้วแดงกำแพงเหลือง วิธีการในการแต่งจะใช้ทำนองเพลงสากลเพลงนี้มาเป็นทำนองหลักกำหนดให้เป็นอัตราจังหวะสองชั้นทำเป็นทางฆ้องพื้นฐานแล้วนำทางฆ้องพื้นฐานที่ได้ มาแต่งขยายทำนองขึ้นเป็นอัตราจังหวะสามชั้น มีสองท่อนท่อนละสี่อัตราจังหวะ ใช้หน้าทับปรบไก่

แหล่งข้อมูล สัมภาษณ์พันโทเสนาะ หลวงสุนทร

แนวคิดในการประพันธ์ แนวคิดในการประพันธ์เป็นเหมือนกับการแต่งเพลงให้สถาบันการศึกษาโดยทั่วไปคือเลือกเพลงประจำสถาบันนั้นมาเป็นบทเพลงต้นแบบในการประพันธ์เพลงให้เป็นเพลงประเภทโหมโรง เพลงนี้แต่งให้กับวงดนตรีไทยโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เพื่อแสดงในโอกาสวันปิยะมหาราช วันที่ 23 ตุลาคม 2531 และบรรเลงในงานทั่วๆไป

แนวคิดในการตั้งชื่อ เพลงโหมโรงเพลงนี้เมื่อแต่งแล้วมิได้เปลี่ยนชื่อให้แปลกแตกต่างออกไป ใช้ชื่อจากเพลงทำนองหลักเดิม โดยเติมประเภทของเพลงเข้าไป เป็นเพลงโหมโรงรั้วแดงกำแพงเหลือง

วิเคราะห์แนวคิดในการสร้างสรรค์

เป็นเพลงอยู่ในลักษณะแรก ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นคือเป็นการประพันธ์ขึ้นจากทำนองเพลงไทยสากล โดยนำทำนองเพลงไทยสากลมาแปลงเป็นทางฆ้องพื้นฐาน แล้วนำทำนองฆ้องพื้นฐานไปประพันธ์เป็นเพลงในรูปแบบของเพลงโหมโรง ใช้บันไดเสียงซอล ซึ่งมีโน้ต ซ ล ท ร ม เป็นโน้ตหลัก มีโน้ต ฟ และ ด เป็นโน้ตรอง เพลงนี้พันโทเสนาะ ได้ประพันธ์ทำนองที่เป็นลูกล้อลูกขัดไว้อย่างคล้องจอง เหมือนดังเช่นการประพันธ์คำกลอน

ภาพประกอบ 46 โน้ตเพลงโหมโรงรั้วแดงกำแพงเหลืองแผ่นที่ 1 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ภาพประกอบ 47 โน้ตเพลงโหมโรงรั้วแดงกำแพงเหลืองแผ่นที่ 2 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

เพลงโหมโรงรั้วแดงกำแพงเหลือง

คีตลักษณ์ (form) เป็นเพลงอัตราจังหวะสามชั้น หน้าทับปรบไก่

เป็นเพลง 2 ท่อน ท่อนละ 4 อัตราจังหวะ

หน้าทับปรบไก่ สามชั้น

- ทั่ม - ติง	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- - - -	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- โจ๊ะ - จ๊ะ
- ติง - ติง	-ทั่ม ติง ทั่ม	ติง ทั่ม-ติง	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- ติง - ทั่ม	- ติง - ติง	- ทั่ม - ติง	- ติง - ทั่ม

ท่อน 1

.. ..	.. .. .. รำ	.. .. .. มำ	ซำมำรำท	.. .. .. รำ	.. .. .. ล	ท ล ซ ล	.. ท .. รำ
.. .. .. ท	.. ท .. ท	.. .. ซลท	.. รำ .. มำ	.. .. ล ล	ท ล ซ ม	.. .. ร ร	ซ ม ร ท
.. ..	ซ ม ซ ซ	.. ..	ม ทฺ ร ลฺ	.. .. รำท	.. .. รำล	ท ซ ล ม	.. ..
.. ล .. ล	.. .. .. ท	.. .. .. ร	.. .. .. ม	.. .. .. ซ	.. ร .. ม	.. .. ทลซ	ม ซ .. ล
.. ..	.. ..	รำมำรำท	ล ซ .. ซ	.. ..	.. ..	ทลซ ร ซ	ล ท ด ร
.. ..	ท ซ ล ท	.. ..	ล ท รำมำ	.. ..	ท ล ซ ม	.. ..	ซ ม ร ท
.. ม .. ร	ร ร .. ม	ม ม .. ซ	ซ ซ .. ล	.. ท .. รำ	.. ท .. ล	ล ล .. ซ	ซ ซ .. ม
.. .. ท ล	ท ซ ล ม	ซ ม ล ซ	ล ม ซ ร	.. .. ดทล	.. ท .. ร	.. ท	.. ดรม .. ซ

กลับต้น

ท่อน 2

.. .. .. ม	.. ซ ซ ซ	.. .. .. ล	.. ซ ซ ซ	.. ท .. รำ	.. ท .. ล	ล ล .. ซ	ซ ซ .. ม
.. .. ท ท	.. .. รำรำ	.. .. ซ ซ	.. .. ล ล	.. .. ม ม	.. .. ซ ซ	.. .. ร ร	.. .. ม ม
.. ..	.. ชำ .. ม	.. ..	.. รำ ท รำ	.. มำ .. รำ	.. ท .. รำ	.. ท .. ล	.. ช .. ม
ระนาด (ล้อ)		(รับ)		ระนาด (ล้อ)		(รับ)	
ล ท รำมำ	ชำลำชำมำ	ลฺ ทฺ ร ม	ซ ล ซ ม	ทำลำชำมำ	รำมำชำลำ	ท ล ซ ม	ร ม ซ ล
.. ..	.. ท .. รำ	.. ..	.. ช .. ล	.. ล .. ล	ท ล ซ ล	ท ล ซ ล	.. ท .. รำ
.. .. ล ล	.. .. ท ท	.. .. รำรำ	.. .. มำมำ	.. .. ชำชำ	.. .. มำมำ	.. .. รำรำ	.. .. ท ท
.. .. รำมำ	รำ ท ล ท	.. .. มำรำ	ท ล ซ ล	.. .. รำท	ล ซ ม ซ	.. .. ท ล	ซ ม ร ม
.. .. ล ล	.. .. ซ ซ	.. .. ม ม	.. .. ร ร	.. .. ดทล	.. ท .. รำ	.. ท	ดรม .. ซ

กลับต้น

ท่อนจบ

.. .. ร ร	.. .. ม ม	.. .. ฟ ฟ	.. .. ซ ซ	.. .. ร ร	.. .. ซ ซ	ร ซ ล ท	ด ำ .. ำ
.. ม ำ ท	.. ล .. ำ	.. .. .. ท	.. .. .. ล	.. .. .. ซ	.. .. .. ฟ	.. .. .. ม	.. .. .. ร

โหมโรงอาณาจักรขจี

เพลงโหมโรงอาณาจักรขจี เป็นเพลงประเภทโหมโรงที่แต่งขึ้นจากเพลงอาณาจักรขจี ซึ่งเป็นเพลงที่อยู่ในชุดเพลงสถาบันของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ทำนองโดยครูเอื้อ สุนทรสนาน คำร้องโดยศยาม โดยได้นำทำนองหลักของเพลงมาบรรจุในอัตราจังหวะสองชั้น แล้วแต่งขยายขึ้นเป็นอัตราจังหวะสามชั้น เป็นเพลงหน้าทับปรบไก่สองท่อน ท่อนละสี่อัตราจังหวะ

ใช้บรรเลงครั้งแรกในงานเชิดชูเกียรติ พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง(ดนตรีไทย)ประจำปีพุทธศักราช 2555 ชื่องาน “ เพลินเพลงเพราะเชิดชูครูเสนาะ หลวงสุนทร ” เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2556 จัดโดยภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เพลงโหมโรงอาณาจักรขจี

คีตลักษณ์ (Form) เพลงโหมโรงประเภทหน้าทับปรบไก่ อัตราจังหวะสามชั้น
มี 2 ท่อน ท่อนละ 4 อัตราจังหวะหน้าทับ

แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานเพลง

เพลงนี้เป็นอีกหนึ่งเพลงที่มีการประพันธ์ท่อนนำ (Introduction) ตามรูปแบบแห่งการคิดที่ พันโทเสนาะ หลวงสุนทรได้กล่าวไว้ ลักษณะบันไดเสียงที่พันโทเสนาะ เลือกใช้จะเป็นการประพันธ์โดยใช้โน้ตในบันไดเสียงโด คือมีโน้ต ด ร ม ซ ล เป็นโน้ตหลัก และมีโน้ต ฟ ท เป็นโน้ตรอง

Intro

.. .. .. ซ	ลซร ซ ด ำ	.. ท .. ด ำ	ซ ำ ร ำ ม ำ	.. .. .. ล ำ	.. ซ ำ .. ม ำ	.. .. .. ร ำ	.. .. .. ด ำ

ท่อน 1

.. ..	ซ ล ม ซ	ล ซ ม ซ	ล ด ำ ซ ล	.. ม ำ .. ร ำ	.. ด ำ .. ม ำ	ล ซ ด ำ ล	.. .. .. ล
.. ..	ล ด ำ ซ ล	ซ ด ร ม	ล ซ ร ม	.. ..	ซ ม ร ด	ร ด ลฺ ด	.. ..
ม ร ด ร ม	ร ม ซ ล	ร ิ ด ำ ล ด ำ ซ	.. ล .. ด ำ	.. ..	ซ ล ด ำ ร ำ	ม ำ ร ิ ม ำ ด ำ	.. ร ำ .. ม ำ
.. ..	ร ม ซ ล	ด ำ ล ซ ม	.. ..	ด ำ ร ำ ด ำ ล	ด ำ ล ซ ม	ซ ม ซ ร	.. ม .. ซ
ระนาด (ล้อ)		(รับ)		ระนาด (ล้อ)		(รับ)	
ร ิ ด ำ ล ซ ล	ด ำ ร ำ ซ ล	ร ิ ด ำ ล ซ ล	ด ำ ร ำ ซ ล	ร ิ ด ำ ล ซ ล	ร ม ซ ล	ร ิ ด ำ ล ซ ล	ร ม ซ ล
.. ..	ด ำ ด ำ ด ำ ด ำ	.. .. ร ิ ร ิ ร ิ	ม ำ ร ำ ด ำ ล	.. ..	ซ ซ ซ ซ	.. .. ล ล ล ล	ด ำ ล ซ ม
.. ล ซ ม	ซ ม ร ด	ด ำ ด ำ .. ร	ร ำ ร ำ .. ม ำ	.. ..	.. ร ำ .. ซ ำ	.. ..	.. ร ำ .. ม ำ
.. ..	.. ร .. ม	.. .. ซ ม	ร ด .. ร	.. ม .. ร	.. ด .. ล	.. ล ซ ม	.. ร .. ด
.. ..	.. .. .. ด	.. .. .. ด	.. ซ .. ล	ด ำ ร ำ ด ำ ล	.. ซ .. ม	ล ซ ม ร ด	.. ..
ระนาด (ล้อ)		(รับ)		ระนาด (ล้อ)		(รับ)	
ล ด ำ ซ ล	ซ ด ร ม	ล ซ ร ม	.. ..	ซ ม ร ด	ร ด ลฺ ด	ร ด ลฺ ด	.. ..
ม ร ด ร ม	ร ม ซ ล	ร ิ ด ำ ล ด ำ ซ ล	.. ล .. ด ำ	.. ..	ซ ล ด ำ ร ำ	ม ำ ร ิ ม ำ ด ำ	.. ร ำ .. ม ำ
.. ..	ร ม ซ ล	ด ำ ล ซ ม	.. ..	ด ำ ร ำ ด ำ ล	ด ำ ล ซ ม	ซ ม ซ ร	.. ม .. ซ
ระนาด (ล้อ)		(รับ)		ระนาด (ล้อ)		(รับ)	
ร ิ ด ำ ล ซ ล	ด ำ ร ำ ซ ล	ร ิ ด ำ ล ซ ล	ด ำ ร ำ ซ ล	ร ิ ด ำ ล ซ ล	ร ม ซ ล	ร ิ ด ำ ล ซ ล	ร ม ซ ล
.. ..	ด ำ ด ำ ด ำ ด ำ	.. .. ร ิ ร ิ ร ิ	ม ำ ร ำ ด ำ ล	.. ..	ซ ซ ซ ซ	.. .. ล ล ล ล	ด ำ ล ซ ม
.. ล ซ ม	ซ ม ร ด	ด ำ ด ำ .. ร	ร ำ ร ำ .. ม ำ	.. ..	.. ร ำ .. ซ ำ	.. ..	.. ร ำ .. ม ำ
.. ..	.. ร .. ม	.. .. ซ ม	ร ด .. ร	.. ม .. ร	.. ด .. ล	.. ล ซ ม	.. ร .. ด

ท่อน 2

.. .. .. ม	ฟ ซ .. ซ	.. ..	.. .. .. ฟ	.. .. .. ม	.. .. .. ร	.. .. ม ร	ม ด .. ร
.. .. .. ซ๋	.. .. .. ม๋	.. .. .. ร๋	.. .. .. ด๋	.. .. .. ท	.. ล	.. ซ .. ล	ซ ม .. ม
.. .. ร ม	ซ ล .. ซ	ด๋ ล ซ ม	ซ ล .. ซ	.. .. ม๋ ร๋	ม๋ ด๋ ร๋ ล	ด๋ ล ร๋ ด๋	ร๋ ล ด๋ ซ
.. .. ดรม	.. ซ .. ล	.. ร๋ .. ด๋	.. ล .. ซ	.. ล .. ซ	.. ม .. ซ	.. ล .. ด	ด๋ ด๋ .. ล
ระนาด (ล้อ)		(รับ)		ระนาด (ล้อ)		(รับ)	
ล ซ ม ซ	ล ซ ด๋ ล	ล ซ ม ซ	ล ซ ด๋ ล	ด๋ ล ซ ม	ซ ม ร ด	ด๋ ล ซ ม	ซ ม ร ด
.. .. .. ม	.. .. ซ ล	.. .. .. ซ	.. .. ล ด๋	.. .. .. ล	.. .. ด๋ ร๋	.. .. .. ด	.. .. ร๋ ม๋
.. .. ม๋ ม๋	.. .. ม๋ ม๋	.. .. ซ ซ	ล ซ ม ร	.. .. ม ม	ซ ม ร ด	ม ร ซ ม	.. ..
ซ ด ร ม	ร ม ซ ล	ซ ล ด๋ ซ	.. ..	.. ซ .. ด๋	.. ร๋ .. ม๋	.. ล๋ ซ๋ ม๋	.. ร๋ .. ด๋
ระนาด (ล้อ)				(รับ)			
ร๋ ม๋ ด๋ ร๋	ด๋ ม๋ ด๋ ร๋	ม๋ ด๋ ร๋ ม๋	ร๋ ม๋ ด๋ ร๋	ร๋ ม๋ ด๋ ร๋	ด๋ ม๋ ด๋ ร๋	ม๋ ด๋ ร๋ ม๋	ร๋ ม๋ ด๋ ร๋
ระนาด (ล้อ)				(รับ)			
ม ซ ร ม	ม ซ ร ม	ซ ร ม ซ	ม ซ ร ม	ม ซ ร ม	ม ซ ร ม	ซ ร ม ซ	ม ซ ร ม
ระนาด (ล้อ)				(รับ)			
ล ซ ม ล	ด๋ ล ม ซ	ด๋ ล ซ ล	ซ ล ม ซ	ล ซ ม ล	ด๋ ล ม ซ	ด๋ ล ซ ล	ซ ล ม ซ
ระนาด (ล้อ)				(รับ)			
ด๋ ล ซ ล	ซ ล ม ซ	ล ซ ม ซ	ล ซ ด๋ ล	ด๋ ล ซ ล	ซ ล ม ซ	ล ซ ม ซ	ล ซ ด๋ ล
ระนาด (ล้อ)		(รับ)		ระนาด (ล้อ)		(รับ)	
ล ซ ม ซ	ล ซ ด๋ ล	ล ซ ม ซ	ล ซ ด๋ ล	ด๋ ล ซ ม	ซ ม ร ด	ด๋ ล ซ ม	ซ ม ร ด

.. .. .. ม	.. .. ซ ล	.. .. .. ซ	.. .. ล ด̣	.. .. .. ล	.. .. ด̣ ร̣	.. .. .. ด	.. .. ร̣ ม̣
.. .. ม̣ ม̣	.. .. ม̣ ม̣	.. .. ซ ซ	ล ซ ม ร	.. .. ม ม	ซ ม ร ด	ม ร ซ ม	.. ..
ซ ด ร ม	ร ม ซ ล	ซ ล ด̣ ซ	.. ..	ด̣ ล ซ ม	ซ ม ร ด	.. .. .. ด̣	.. ..

ท่อนจบ

.. .. ซ̣ ด	.. .. ซ̣ ด	.. .. ซ̣ ด	ร ม ฟ ซ	.. .. ล ซ	ฟ ม ร ด	ร ด ร ด	ร ม ฟ ซ
.. .. ล̣ ซ̣ ม̣	.. ร̣ .. ซ̣	.. .. .. ม̣	.. .. .. ร̣	.. .. .. ด̣	.. .. .. ท	.. .. .. ล	.. .. .. ซ

การประพันธ์เพลงไทยจากทำนองเพลงไทยเดิม

โหมโรงบุหลันลอยเลื่อน

เพลงโหมโรงบุหลันลอยเลื่อนนี้ แต่งขึ้นเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2552 โดยแต่งจากทำนองเพลงบุหลันลอยเลื่อนสองชั้น โดยนำเพลงนี้มาเป็นทำนองหลัก แล้วแต่งขยายขึ้นเป็นอัตราจังหวะ สามชั้น เป็นเพลงประเภทโหมโรง แต่งให้กับโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เพื่อใช้เป็นเพลงบรรเลงในงานต่างๆ แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานเพลง

โหมโรงบุหลันลอยเลื่อนเป็นบทเพลงที่ประพันธ์ขึ้นจากทำนองหลักเพลงบุหลันลอยเลื่อนสองชั้น ใช้หลักการประพันธ์แบบยืดขยายเป็นอัตราจังหวะสามชั้น โดยยึดหลักเสียงลูกตกในตำแหน่งกลางจังหวะหน้าทับและท้ายจังหวะหน้าทับเป็นหลัก

เพลงนี้ พันโทเสนาะ เลือกใช้กลุ่มโน้ตถึงสองบันไดเสียงคือ บันไดเสียงซอล คือใช้โน้ต ซ ล ท ร ม เป็นโน้ตหลัก และมีโน้ต ฟ ด เป็นโน้ตรอง และบันไดเสียงเร คือมีโน้ต ร ม ฟ ล ท เป็นโน้ตหลัก และโน้ต ด ซ เป็นโน้ตรอง ท่านสอดแทรกลูกล้อลูกขัดที่เป็นลักษณะกลอนนำกลอนตามแตกต่างกัน และลักษณะกลอนนำกลอนตามเหมือนกัน

คีตลักษณ์ เป็นเพลงอัตราจังหวะสองชั้น หน้าทับปรบไก่

เป็นเพลง 2 ท่อน ท่อน 1 มี 5 จังหวะหน้าทับ ท่อน 2 มี 4 จังหวะหน้าทับ

เนื้อทำนองหลัก เพลงบุหลันลอยเลื่อน สองชั้น

ท่อน 1

.. ร .. ซ	.. .. ล ท	.. ร์ .. ท	.. ล .. ซ	.. .. .. ม	.. ท ล ซ	.. ม .. ซ	.. ซ .. ซ
.. ร์ .. ท	.. ล .. ซ	ซ ซ .. ล	ล ล .. ท	.. .. .. ล	.. ท ท ท	.. .. .. ร์	.. ท ท ท
.. ร์ .. ท	.. ล .. ซ	ซ ซ .. ล	ล ล .. ท	.. ท .. ล	ล ล .. ท	ท ท .. ร	ร ร .. ม
.. ร .. ซ	.. .. ล ท	.. ร์ .. ท	.. ล .. ซ	.. .. .. ม	.. ท ล ซ	.. ม .. ซ	.. ซ .. ซ
.. ท ร ม	.. ซ .. ล	.. ซ .. ฟ	.. ม .. ร	.. ร ม ฟ	ม ฟ ล ม	ฟ ม ร ท	.. ล .. ร

กลับต้น

ท่อน 2

.. .. .. ม	.. ม .. ม	.. ท ร ม	.. ซ .. ล	.. ท .. ร์	.. ท .. ล	ล ล .. ซ	ซ ซ .. ม
.. ล ซ ม	ซ ม ร ท	.. ล .. ท	ม ร .. ม	.. ม .. ร	ร ร .. ม	ม ม .. ซ	ซ ซ .. ล
.. ร .. ซ	.. .. ล ท	.. ร .. ท	.. ล .. ซ	.. .. .. ม	.. ท ล ซ	.. ม .. ซ	.. ซ .. ซ
.. ท ร ม	.. ซ .. ล	.. ซ .. ฟ	.. ม .. ร	.. ร ม ฟ	ม ฟ ล ม	ฟ ม ร ท	.. ล .. ร

กลับต้น

เพลงโหมโรงบุหลันลอยเลื่อน

คีตลักษณ์ (form) เป็นเพลงอัตราจังหวะสามชั้น หน้าทับปรบไก่

เป็นเพลง 2 ท่อน ท่อน 1 มี 5 จังหวะหน้าทับ ท่อน 2 มี 4 จังหวะหน้าทับ

หน้าทับปรบไก่ สามชั้น

- ทั่ม - ติง	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- - - -	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- โจ๊ะ - จ๊ะ
- ติง - ติง	-ทั่ม ติง ทั่ม	ติง ทั่ม-ติง	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- ติง - ทั่ม	- ติง - ติง	- ทั่ม - ติง	- ติง - ทั่ม

ท่อน 1

.. .. .. ล	.. .. .. ท	.. .. .. ร์	.. .. .. ม์	.. ล์ ซ์ ม์	.. ร์ .. ท	.. .. .. ล	.. .. .. ซ
.. .. .. ร	.. .. .. ม	.. .. .. ซ	.. .. .. ล	.. ร .. ซ	.. .. ลท	.. ม ร ท	.. ล .. ซ
.. .. ร ม	ฟ ซ ล ท	.. ..	.. ..	ร์ ท ล ซ	ท ล ซ ม	ล ซ ม ร	ซ ม ร ท
ระนาด(ล้อ)		(รับ)		ระนาด(ล้อ)		(รับ)	
ร ร ม ร	ม ร ม ร	ซ ซ ล ซ	ล ซ ล ซ	ล ล ท ล	ท ล ท ล	ท ท ร์ ท	ร์ ท ร์ ท
.. .. .. ร์	.. .. .. ท	.. .. .. ล	.. .. .. ซ	.. .. .. ฟ	.. .. .. ม	.. .. ร ม	ฟ ซ ล ท
.. .. .. ล	.. ล ล ล	.. .. ฟ ล	ม ฟ ล ท	.. .. .. ร์	.. ร์ ร์ ร์	ท ร์ ล ท	.. ร์ .. ม์
.. ร์ .. ท	.. ล .. ซ	ซ ซ .. ล	ล ล .. ท	.. ร์ .. ม์	.. ร์ .. ท	ท ท .. ล	ล ล .. ซ
.. .. ร ร	.. .. ม ม	.. .. ซ ซ	.. .. ล ล	.. .. ร์ ร์	.. .. ท ท	.. .. ล ล	.. .. ซ ซ
.. ซ	ซ ล ท .. ร์	.. ม์ .. ร์	.. ท .. ล	ท ล ซ ฟ	ม ฟ ซ ล	ท ล ซ ฟ	ซ ฟ ม ร
.. ร ม ฟ	ม ฟ ซ ล	ซ ท ล ซ	ล ซ ฟ ม	.. ฟ ล ม	ฟ ม ร ทฺ	ม ร ฟ ม	ร ด .. ร

กลับต้น

ท่อน 2

ระนาด(ล้อ)		(รับ)		ระนาด(ล้อ)		(รับ)	
ลฺ ทฺ ร ม	ซ ล ซ ม	ลฺ ทฺ ร ม	ซ ล ซ ม	ซ ท ล ซ	ท ร์ ท ล	ซ ท ล ซ	ท ร์ ท ล
(ล้อ)	(รับ)	(ล้อ)	(รับ)	(ล้อ)	(รับ)	(ล้อ)	(รับ)
ร์ ม์ ร์ ท	ร์ ม์ ร์ ท	ม์ ร์ ท ล	ม์ ร์ ท ล	ร์ ท ล ซ	ร์ ท ล ซ	ท ล ซ ม	ท ล ซ ม
.. .. ม์ ม์	.. .. ม์ ม์	.. .. ร์ ร์	.. .. ท ท	.. .. ล ล	.. .. ท ท	.. .. ร์ ร์	.. .. ม์ ม์
.. ล ซ ม	ซ ม ร ทฺ	.. ลฺ .. ทฺ	.. ร .. ม	.. ร .. ทฺ	ม ร .. ม	.. ล .. ซ	ซ ซ .. ล

.. .. .. ล	.. ล ล ล	.. .. ลฺ ร	ม ฟ ซ ล	.. .. ร ม	ฟ ซ ล ท	.. .. รำ มำ	รำ ท ล ซ
ล ซ ม ร	ซ ม ร ทฺ	ม ร ทฺ ลฺ	ร ทฺ ลฺ ซฺ	ลฺ ทฺ ร ม	ร ม ซ ล	ท ล ซ ม	ซ ล .. ซ
.. .. ฟ ร	ม ฟ ซ ล	.. .. ล ล	.. .. ล ล	.. .. ท ล	ซ ฟ ม ร	.. .. ร ร	.. .. ร ร
.. ร ม ฟ	ม ฟ ซ ล	ซ ท ล ซ	ล ซ ฟ ม	.. ฟ ล ม	ฟ ม ร ท	ม ร ฟ ม	ร ท .. ร

กลับต้น

ท่อนจบ

.. .. ล ล	.. .. ท ท	.. .. รำ รำ	.. .. มำ มำ	.. .. รำ มำ	รำ ดำ ท รำ	ดำ ท ล ดำ	ท ล ซ ล
.. มำ รำ ท	.. ล .. ร	.. .. .. ท	.. .. .. ล	.. .. .. ซ	.. .. .. ฟ	.. .. .. ม	.. .. .. ร

เมื่อเปรียบเทียบเสียงลูกตกในตำแหน่งกลางจังหวะหน้าทับและท้ายจังหวะหน้าทับของเนื้อทำนองหลักในอัตราจังหวะสองชั้นกับทำนองที่แต่งขยายเป็นจังหวะสามชั้นจะเห็นได้ดังนี้

ท่อน 1 จังหวะหน้าทับที่ 1

.. ร .. ซ	.. .. ล ท	.. รำ .. ท	.. ล .. ซ	.. .. .. ม	.. ท ล ซ	.. ม .. ซ	.. ซ .. ซ

.. .. .. ล	.. .. .. ท	.. .. .. รำ	.. .. .. มำ	.. ลำ ซำ มำ	.. รำ .. ท	.. .. .. ล	.. .. .. ซ
.. .. .. ร	.. .. .. ม	.. .. .. ซ	.. .. .. ล	.. ร .. ซ	.. .. ลท	.. ม ร ท	.. ล .. ซ

ท่อน 1 จังหวะหน้าทับที่ 2

.. รำ .. ท	.. ล .. ซ	ซ ซ .. ล	ล ล .. ท	.. .. .. ล	.. ท ท ท	.. .. .. รำ	.. ท ท ท

.. .. ร ม	ฟ ซ ล ท	.. ..	.. ..	ร ำ ท ล ซ	ท ล ซ ม	ล ซ ม ร	ซ ม ร ท
ร ร ม ร	ม ร ม ร	ซ ซ ล ซ	ล ซ ล ซ	ล ล ท ล	ท ล ท ล	ท ท ร ำ	ร ำ ร ำ

ท่อน 1 จังหวะหน้าทับที่ 3

.. ร ำ .. ท	.. ล .. ซ	ซ ซ .. ล	ล ล .. ท	.. ท .. ล	ล ล .. ท	ท ท .. ร	ร ร .. ม

.. .. .. ร ำ	.. .. .. ท	.. .. .. ล	.. .. .. ซ	.. .. .. ฟ	.. .. .. ม	.. .. ร ม	ฟ ซ ล ท
.. .. .. ล	.. ล ล ล	.. .. ฟ ล	ม ฟ ล ท	.. .. .. ร ำ	.. ร ำ ร ำ	ท ร ำ ล ท	.. ร ำ .. ม ำ

ท่อน 1 จังหวะหน้าทับที่ 4

.. ร .. ซ	.. .. ล ท	.. ร ำ .. ท	.. ล .. ซ	.. .. .. ม	.. ท ล ซ	.. ม .. ซ	.. ซ .. ซ

.. ร ำ .. ท	.. ล .. ซ	ซ ซ .. ล	ล ล .. ท	.. ร ำ .. ม ำ	.. ร ำ .. ท	ท ท .. ล	ล ล .. ซ
.. .. ร ร	.. .. ม ม	.. .. ซ ซ	.. .. ล ล	.. .. ร ำ ร ำ	.. .. ท ท	.. .. ล ล	.. .. ซ ซ

ท่อน 1 จังหวะหน้าทับที่ 5

.. ท ร ม	.. ซ .. ล	.. ซ .. ฟ	.. ม .. ร	.. ร ม ฟ	ม ฟ ล ม	ฟ ม ร ท	.. ล .. ร

.. ซ	ซ ล ท .. ร ำ	.. ม ำ .. ร ำ	.. ท .. ล	ท ล ซ ฟ	ม ฟ ซ ล	ท ล ซ ฟ	ซ ฟ ม ร
.. ร ม ฟ	ม ฟ ซ ล	ซ ท ล ซ	ล ซ ฟ ม	.. ฟ ล ม	ฟ ม ร ทุ	ม ร ฟ ม	ร ด .. ร

ท่อน 2 จังหวะหน้าทับที่ 1

.. .. .. ม	.. ม .. ม	.. ท ร ม	.. ซ .. ล	.. ท .. ร̣	.. ท .. ล	ล ล .. ซ	ซ ซ .. ม

ล̣ ท̣ ร ม	ซ ล ซ ม	ล̣ ท̣ ร ม	ซ ล ซ ม	ซ ท ล ซ	ท ร̣ ท ล	ซ ท ล ซ	ท ร̣ ท ล
ร̣ ม̣ ร̣ ท	ร̣ ม̣ ร̣ ท	ม̣ ร̣ ท ล	ม̣ ร̣ ท ล	ร̣ ท ล ซ	ร̣ ท ล ซ	ท ล ซ ม	ท ล ซ ม

ท่อน 2 จังหวะหน้าทับที่ 2

.. ล ซ ม	ซ ม ร ท	.. ล .. ท	ม ร .. ม	.. ม .. ร	ร ร .. ม	ม ม .. ซ	ซ ซ .. ล

.. .. ม̣ ม̣	.. .. ม̣ ม̣	.. .. ร̣ ร̣	.. .. ท ท	.. .. ล ล	.. .. ท ท	.. .. ร̣ ร̣	.. .. ม̣ ม̣
.. ล ซ ม	ซ ม ร ท̣	.. ล̣ .. ท̣	.. ร .. ม	.. ร .. ท̣	ม ร .. ม	.. ล .. ซ	ซ ซ .. ล

ท่อน 2 จังหวะหน้าทับที่ 3

.. ร .. ซ	.. .. ล ท	.. ร .. ท	.. ล .. ซ	.. .. .. ม	.. ท ล ซ	.. ม .. ซ	.. ซ .. ซ

.. .. .. ล	.. ล ล ล	.. .. ล̣ ร	ม ฟ ซ ล	.. .. ร ม	ฟ ซ ล ท	.. .. ร̣ ม̣	ร̣ ท ล ซ
ล ซ ม ร	ซ ม ร ท̣	ม ร ท̣ ล̣	ร ท̣ ล̣ ซ̣	ล̣ ท̣ ร ม	ร ม ซ ล	ท ล ซ ม	ซ ล .. ซ

ท่อน 2 จังหวะหน้าทับที่ 4

.. ท ร ม	.. ซ .. ล	.. ซ .. ฟ	.. ม .. ร	.. ร ม ฟ	ม ฟ ล ม	ฟ ม ร ท	.. ล .. ร

.. .. ฟ ร	ม ฟ ซ ล	.. .. ล ล	.. .. ล ล	.. .. ท ล	ซ ฟ ม ร	.. .. ร ร	.. .. ร ร
.. ร ม ฟ	ม ฟ ซ ล	ซ ท ล ซ	ล ซ ฟ ม	.. ฟ ล ม	ฟ ม ร ท	ม ร ฟ ม	ร ท .. ร

จากการเปรียบเทียบจะเห็นว่าเสียงลูกตกในตำแหน่งกลางจังหวะหน้าทับและท้ายจังหวะหน้าทับของเพลงในอัตราจังหวะสองชั้นและสามชั้นจะสัมพันธ์กันทั้งหมด เหมือนดังเช่นที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทรท่านได้บอกแนวทางในการแต่งไว้ โหมโรงอนงค์นาค

เพลงโหมโรงอนงค์นาค แต่งขึ้นเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 โดยนำทำนองหลักมาจากเพลงนางนาคสองชั้น นำมาแต่งขยายขึ้นเป็นอัตราจังหวะสามชั้น เพลงนี้มีสองท่อน ท่อนหนึ่งมีสี่อัตราจังหวะ ท่อนสองมีสี่อัตราจังหวะ เมื่อบรรเลงทั้งสองท่อนจบแล้วจะมีทางเปลี่ยน โดยทำทางเปลี่ยนของท่อนที่หนึ่งและท่อนที่สองรวมกัน เพื่อให้เพลงมีความยาวมากขึ้น เป็นเพลงประเภทโหมโรงและมีสำเนียงลาว โดยมอบไว้ให้โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เพื่อใช้บรรเลงงานต่างๆ

แหล่งข้อมูล	สัมภาษณ์พันโทเสนาะ หลวงสุนทร
แนวคิดการประพันธ์	ได้นำเพลงนางนาคสองชั้นมาเป็นทำนองหลักแล้วแต่งขยายขึ้นเป็นอัตราจังหวะสามชั้น โดยเน้นให้เป็นรูปแบบเพลงที่ไม่โลดโผน หรือยากเกินไป เนื่องจากสมเด็จพระเทพ พระรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารีฯจะต้องทรงระนาดเอกในเพลงนี้ด้วย
แนวคิดในการตั้งชื่อ	เพลงนี้แต่งมาจากทำนองหลักเพลงนางนาคสองชั้น จะใช้ชื่อให้สอดคล้องกับเพลงที่นำทำนองหลักมาแต่ง โดยเปลี่ยนคำจากนาง เป็นอนงค์ ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายเดียวกัน และไพเราะงดงามกว่าจึงได้มาเป็นชื่อ โหมโรงอนงค์นาค

วิเคราะห์การประพันธ์เบื้องต้น

หลักในการประพันธ์ที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทรใช้คือเลือกเพลงที่เป็นทำนองหลักหนึ่งเพลงนั่นคือเพลงนางนาค สองชั้น แล้วนำมาแต่งยืดขยายตามหลักของการประพันธ์เพลง โดยได้ปรุงแต่งท่วงทำนองให้เป็นสำเนียงลาวลงไปในบทเพลง เพลงนี้เป็นเพลงสองท่อน ท่อนละ 4 อัตราจังหวะ เมื่อยืดขยายท่อน 1 และท่อน 2 ขึ้นเป็นอัตราจังหวะสามชั้นแล้ว ยังได้ทำทางเปลี่ยนในท่อนที่ 3 ไว้ด้วย โดยได้นำทำนองหลักในท่อนที่ 1 และท่อนที่ 2 มารวมกันทำเป็นทางเปลี่ยนขึ้น ดังนี้

เพลงทำนองหลัก (เพลงนางนาค สองชั้น)

ท่อน 1

.. .. .. ซ	.. ซ .. ซ	.. ด̣ .. ล	.. ซ .. ม	.. ล ซ ม	ซ ม ร ด	ด ด .. ร	ร ร .. ม
.. ฟ . . ซ	ล ซ ฟ ม	ร ด ร ม	ร ม ฟ ซ	.. ด̣ .. ล	.. ซ .. ฟ	ฟ ฟ .. ซ	ซ ซ .. ล
.. .. .. ล	.. ล .. ล	.. ฟ ฟ ฟ	.. ซ .. ล	.. ด̣ .. ร̣	.. ด̣ .. ล	ล ล .. ซ	ซ ซ .. ม
.. .. .. ซ	.. ซ .. ซ	.. ล .. ซ	.. ม .. ร	.. ม ซ ร	ม ร ด ล̣	.. ซ̣ .. ล̣	.. ด .. ร

กลับต้น

ท่อน 2

.. .. .. ซ	.. ซ .. ซ	.. ด̣ .. ล	.. ซ .. ม	.. ล ซ ม	ซ ม ร ด	ด ด .. ร	ร ร .. ม
.. .. .. ล	.. ล .. ล	.. ม ซ ล	.. ด̣ .. ร̣	.. ม̣ .. ซ̣	.. ม̣ .. ร	ร̣ ร̣ .. ด	ด̣ ด̣ .. ล
.. ด̣ ด̣ ด̣	.. ร .. ซ	.. ม .. ซ	.. ล .. ด̣	.. ล ซ ม	ซ ม ร ด	ด ด .. ร	ร ร .. ม
.. .. .. ซ	.. ซ .. ซ	.. ล .. ซ	.. ม .. ร	.. ม ซ ร	ม ร ด ล̣	.. ซ̣ .. ล̣	.. ด .. ร

กลับต้น

แนวคิดและหลักการในการประพันธ์เพลงที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทรได้เขียนไว้ในตำราที่ใช้สอนนักศึกษาคือเมื่อจะแต่งเพลงจากทำนองเพลงของเก่า ให้พิจารณายึดหลักของเสียงลูกตกในตำแหน่งครึ่งจังหวะหน้าทับ และเสียงลูกตกของท้ายจังหวะหน้าทับเป็นหลักสำคัญจะได้ไม่ผิดแนวทางจากทำนองเพลงหลักเดิม ซึ่งหากผิดเพี้ยนไปอาจจะกลายเป็นคนละเพลงไป

เพลงโหมโรงอนงค์นาค

Intro

.. ..	.. .. .. ม	..ลซมซร	.. ม .. ซ	.. ล .. ซ	ล ด̣ .. ล	ด̣ ล ซ ม	ร ด .. ร
.. .. .. ม̣	.. .. .. ร̣	.. .. .. ด̣	.. .. .. ล	.. .. ดรม	.. ซ .. ล	.. .. .. ด̣	.. .. .. ร̣

ท่อน 1

.. ..	.. .. .. ซ	.. .. ม ร	ด ร ม ซ	.. .. ล ด	ร ด ซ ล	ซ ม .. ซ	มรด ร ม
.. ..	ซ ม ร ด	.. .. ล ซ	ม ซ ล ด	.. .. .. ล	.. ซ .. ด	.. .. .. ล	ด ล ซ ม
.. ..	ซ ม ร ด	ร ด ล ด	.. ร .. ม	.. ร .. ม	.. ฟ	ซ ฟ ม ฟ	ซ ล .. ซ
.. ..	.. ร .. ร	ม ร ด ล	.. ซ .. ฟ	.. .. ม ร	.. ด	.. ฟ	.. ซ .. ล
.. ..	ซ ด ร ม	.. .. ร ม	ร ด .. ร	.. .. ม ร	ด ล .. ด	.. .. ร ด	ล ซ .. ล
.. ..	.. ..	.. .. ดรม	.. ซ .. ล	.. ด	.. ซ .. ล	.. .. .. ซ	.. .. .. ม
.. ..	.. ..	ลซม ซ ร	.. ม .. ซ	.. .. ล ซ	ล ด .. ล	ด ล ซ ม	ร ด .. ร
.. .. .. ม	.. .. .. ร	.. .. .. ด	.. .. .. ล	.. .. .. ซ	.. .. .. ล	.. .. ร ด	ล ด .. ร

กลับต้น

ท่อน 2

ระนาดเอก (ล้อ)				(รับ)			
ด ด ล ด	ร ด ล ซ	ล ซ ม ร	ด ร ม ซ	ด ด ล ด	ร ด ซ ล	ด ล ม ซ	ล ซ ร ม
ระนาดเอก (ล้อ)		(รับ)		ระนาดเอก (ล้อ)		(รับ)	
ซ ล ซ ม	ซ ม ร ม	ซ ล ซ ม	ซ ม ร ด	ด ล ซ ม	ซ ม ร ด	ม ร ด ร	ม ร ซ ม
.. ..	.. ซ ซ ม	ร ม ซ ล	ด ซ .. ล	.. ..	ด ซ .. ล	ซ ล ด ร	ม ด .. ร
.. .. .. ด	.. .. ร ม	.. .. .. ล	.. .. ด ร	.. .. .. ซ	.. .. ล ด	.. .. .. ม	.. .. ซ ล
.. .. ล ล	ด ล ซ ม	.. .. ด ด	ร ด ล ซ	.. .. ร ร	ม ร ด ล	.. .. ม ม	ซ ม ร ด
ร ด ล ซ	ด ล ซ ม	ล ซ ม ร	ซ ม ร ด	.. .. ซ ล	ท ด ร ม	.. ..	.. ..
ระนาดเอก (ล้อ)		(รับ)		ระนาดเอก (ล้อ)		(รับ)	
ด ร ด ล	ซ ล ด ซ	ด ร ด ล	ซ ล ด ซ	ซ ล ซ ม	ร ม ซ ร	ซ ล ซ ม	ร ม ซ ร

.. .. ซ ม	ร ม ซ ร	.. .. ม ด	ล ด ร ล	.. .. ด ซ	.. .. ด ล	.. .. ร ด	.. .. ม ร

กลับต้น

ท่อน 3

.. .. ดรม	.. ซ .. ล	.. ด .. ล	.. ซ .. ม	.. ม .. ร	ร ร .. ม	ม ม .. ซ	.. ล .. ด
.. .. ฟซล	.. ด .. ร	.. ม .. ร	.. ด .. ล	.. ด .. ร	.. ด .. ล	ล ล .. ซ	ซ ซ .. ม
ระนาดเอก (ล้อ)				(รับ)			
ร ม ซ ล	ซ ด ซ ล	ซ ม ซ ล	ซ ล ล ล	ร ม ซ ล	ซ ด ซ ล	ซ ม ซ ล	ซ ล ด ร
ระนาดเอก (ล้อ)				(รับ)			
ม ร ด ล	ร ด ล ซ	ด ล ซ ม	ล ซ ม ร	ด ล ซ ม	ล ซ ม ร	ซ ม ร ด	ม ร ด ล
.. .. ม ม	.. .. ล ล	.. .. ด ด	.. .. ซ ซ	.. ด ร ม	ซ ร ม ซ	ร ม ซ ล	ด ซ ล ด
.. .. ซ ซ	.. .. ม ม	.. .. ร ร	.. .. ด ด	.. .. ท ท	.. .. ล ล	.. .. ซ ล	ท ด ร ม
.. ..	ม ร ด ล	.. ..	ร ด ล ซ	.. ..	ด ล ซ ม	.. ..	ล ซ ม ร
ด ล ซ ม	ล ซ ม ร	ม ร ด ล	.. ..	ซ ม ร ด	ม ร ด ล	ซ ล ด ร	.. ..

ท่อน จบ

.. .. ด ด	.. .. ซ ซ	.. .. ล ล	.. .. ม ม	.. .. ซ ล	ซ ม ร ด	.. .. ซ ล	ท ด ร ม
.. ร .. ท	.. ล .. ร	.. .. .. ท	.. .. .. ล	.. .. .. ซ	.. .. .. ฟ	.. .. .. ม	.. .. .. ร

การแต่งขยายเพลงตามหลักการประพันธ์ของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร เมื่อนำมาทำการเปรียบเทียบจากอัตราจังหวะสองชั้นและขยายเป็นสามชั้น โดยเปรียบเทียบวิเคราะห์ ดูจากลักษณะ

ของเสียงลูกตกในตำแหน่งครึ่งจังหวะหน้าทับและเสียงลูกตกท้ายจังหวะหน้าทับจะได้ ดังนี้

ท่อน 1 จังหวะหน้าทับที่ 1

.. .. .. ซ	.. ซ .. ซ	.. ด๋ .. ล	.. ซ .. ม	.. ล ซ ม	ซ ม ร ด	ด ด .. ร	ร ร .. ม

.. ..	.. .. .. ซ	.. .. ม ร	ด ร ม ซ	.. .. ล ด๋	ร๋ ด๋ ซ ล	ซ ม .. ซ	มรด ร ม
.. ..	ซ๋ ม๋ ร๋ ด๋	.. .. ล ซ	ม ซ ล ด๋	.. .. .. ล	.. ซ .. ด๋	.. .. .. ล	ด๋ ล ซ ม

ท่อน 1 จังหวะหน้าทับที่ 2

.. ฟ . . ซ	ล ซ ฟ ม	ร ด ร ม	ร ม ฟ ซ	.. ด๋ .. ล	.. ซ .. ฟ	ฟ ฟ .. ซ	ซ ซ .. ล

.. ..	ซ๋ ม๋ ร๋ ด๋	ร๋ ด๋ ล ด๋	.. ร๋ .. ม๋	.. ร .. ม	.. ฟ	ซ ฟ ม ฟ	ซ ล .. ซ
.. ..	.. ร๋ .. ร๋	ม๋ ร๋ ด๋ ล	.. ซ .. ฟ	.. .. ม๋ ร๋	.. ด๋	.. ฟ	.. ซ .. ล

ท่อน 1 จังหวะหน้าทับที่ 3

.. .. .. ล	.. ล .. ล	.. ฟ ฟ ฟ	.. ซ .. ล	.. ด๋ .. ร๋	.. ด๋ .. ล	ล ล .. ซ	ซ ซ .. ม

.. ..	ซ ด๋ ร๋ ม๋	.. .. ร ม	ร ด .. ร	.. .. ม๋ ร๋	ด๋ ล .. ด๋	.. .. ร๋ ด๋	ล ซ .. ล
.. ..	.. ..	.. .. ดรม	.. ซ .. ล	.. ด๋	.. ซ .. ล	.. .. .. ซ	.. .. .. ม

ท่อน 1 จังหวะหน้าทับที่ 4

.. .. .. ซ	.. ซ .. ซ	.. ล .. ซ	.. ม .. ร	.. ม ซ ร	ม ร ด ฺ	.. ซ ฺ .. ฺ	.. ด .. ร

.. ..	.. ..	ลซมซร	.. ม .. ซ	.. .. ลซ	ล ด ำ .. ล	ด ำ ล ซ ม	ร ด .. ร
.. .. .. ม ำ	.. .. .. ร ำ	.. .. .. ด ำ	.. .. .. ล	.. .. .. ซ	.. .. .. ล	.. .. ร ำ ด ำ	ล ด ำ .. ร ำ

ท่อน 2 จังหวะหน้าทับที่ 1

.. .. .. ซ	.. ซ .. ซ	.. ด ำ .. ล	.. ซ .. ม	.. ล ซ ม	ซ ม ร ด	ด ด .. ร	ร ร .. ม

ด ำ ด ำ ล ด ำ	ร ำ ด ำ ล ซ	ล ซ ม ร	ด ร ม ซ	ด ำ ด ำ ล ด ำ	ร ำ ด ำ ซ ล	ด ำ ล ม ซ	ล ซ ร ม
ซ ล ซ ม	ซ ม ร ม	ซ ล ซ ม	ซ ม ร ด	ด ำ ล ซ ม	ซ ม ร ด	ม ร ด ร	ม ร ซ ม

ท่อน 2 จังหวะหน้าทับที่ 2

.. .. .. ล	.. ล .. ล	.. ม ซ ล	.. ด ำ .. ร ำ	.. ม ำ .. ซ ำ	.. ม ำ .. ร	ร ำ ร ำ .. ด	ด ำ ด ำ .. ล

.. ..	.. ซ ซ ม	ร ม ซ ล	ด ำ ซ .. ล	.. ..	ด ำ ซ .. ล	ซ ล ด ำ ร ำ	ม ำ ด ำ .. ร ำ
.. .. .. ด ำ	.. .. ร ำ ม ำ	.. .. .. ล	.. .. ด ำ ร ำ	.. .. .. ซ	.. .. ล ด ำ	.. .. .. ม	.. .. ซ ล

ท่อน 2 จังหวะหน้าทับที่ 3

.. ด ำ ด ำ ด ำ	.. ร .. ซ	.. ม .. ซ	.. ล .. ด ำ	.. ล ซ ม	ซ ม ร ด	ด ด .. ร	ร ร .. ม

.. .. ล ล	ด ล ซ ม	.. .. ด ด	ร ด ล ซ	.. .. ร ร	ม ร ด ล	.. .. ม ม	ซ ม ร ด
ร ด ล ซ	ด ล ซ ม	ล ซ ม ร	ซ ม ร ด	.. .. ซ ล	ท ด ร ม	.. ..	.. ..

ท่อน 2 จังหวะหน้าทับที่ 4

.. .. .. ซ	.. ซ .. ซ	.. ล .. ซ	.. ม .. ร	.. ม ซ ร	ม ร ด ล	.. ซ .. ล	.. ด .. ร

ด ร ด ล	ซ ล ด ซ	ด ร ด ล	ซ ล ด ซ	ซ ล ซ ม	ร ม ซ ร	ซ ล ซ ม	ร ม ซ ร
.. .. ซ ม	ร ม ซ ร	.. .. ม ด	ล ด ร ล	.. .. ด ซ	.. .. ด ล	.. .. ร ด	.. .. ม ร

สำหรับท่อน 3 เสียงลูกตกของท่อน 3 จะเหมือนกับเสียงลูกตกในท่อน 2 ต่างตรงเสียงลูกตกกลางจังหวะหน้าทับที่ 1 ที่จะไม่ตรง

2.2 การประพันธ์เพลงไทย ประเภทเพลงทางเปลี่ยนและเพลงเบ็ดเตล็ด

2.2.1 เพลงปีนตลิ่งใน

2.2.2 เพลงสมิงทองมอญ

2.2.3 เพลงจีนขวัญอ่อน

2.2.4 เพลงมาลีหวน

2.2.5 เพลงลีลากระทุ่ม

2.2.6 เพลงเทวาประสิทธิ์

2.2.7 เพลงเทวาประสิทธิ์สองชั้น และชั้นเดียวสำเนียงแขก

2.2.8 เพลงนกกระจอกทอง สองชั้น

2.2.9 เพลงฟ้าคนอง สองชั้น

2.2.10 เพลงนกขมิ้น สี่ชั้น (ปรับปรุงทางเพลงใหม่)

จากหลักในการประพันธ์เพลงที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทรได้เขียนเป็นตำราที่ใช้ในการเรียนการสอนและยึดเป็นหลักการในการปฏิบัติ สำหรับการประพันธ์เพลงประเภททางเปลี่ยนคือจะยึดเสียงลูกตกในตำแหน่งกลางจังหวะหน้าทับและท้ายจังหวะหน้าทับเป็นหลัก สำหรับท่วงทำนองที่เปลี่ยนไปขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของผู้ประพันธ์ว่าจะสอดแทรกสิ่งใดลงไปในบทเพลง อันเป็นการแสดงถึงภูมิเรียน ภูมิรู้ของผู้ประพันธ์นั่นเอง

จากกระบวนการ แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานเพลงของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์ในเบื้องต้นที่แสดงให้เห็นถึงหลักการประพันธ์ที่บอกว่ายึดหลักเสียงลูกตกในตำแหน่งกลางจังหวะหน้าทับและท้ายจังหวะหน้าทับเป็นหลักโดยเปรียบเทียบให้เห็นระหว่างทำนองหลักกับทำนองเพลงทางเปลี่ยน การวิเคราะห์ในครั้งนี้เป็นเพียงการวิเคราะห์แนวคิดในเบื้องต้นเท่านั้น

ภาพประกอบ 48 โน้ตเพลงปีนตลิ่งในลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

เพลงปีนตลิ่งใน

เพลงปีนตลิ่ง เป็นเพลงในอัตราจังหวะสองชั้นทำนองเก่า ใช้ประกอบการแสดงละคร ซึ่งถ้านำมาบรรเลงประกอบละครในจะเรียกว่าเพลงปีนตลิ่งใน แต่ถ้าบรรเลงประกอบการแสดงละครนอกจะเรียกว่าเพลงปีนตลิ่งนอก

แนวคิดของพันโทเสนาะที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อเวลาบรรเลงหลายๆรอบจะได้บรรเลงไม่ซ้ำกัน ทำให้ไม่เบื่อหน่ายในการบรรเลงและการฟังอีกทั้งยังเป็นการแสดงภูมิรู้ของผู้บรรเลงด้วย

ท่อน 1

.. .. .. ซ	.. ล ล ล	.. .. .. ท	.. ลลล	.. ร̣ .. ท	.. ล .. ซ	ซซ .. ล	ล ล .. ท
.. ร̣ .. ม̣	.. ร̣ .. ท	ท ท .. ล	ลล .. ซ	.. ร .. ซ	.. ล .. ท	.. ล .. ท	ท ท .. ล

กลับต้น

ท่อน 2

.. .. .. ม	.. ซซซ	.. .. .. ล	.. ซ ซ ซ	.. ฟ ล ม	ฟ ม ร ท	.. ล .. ท	.. ร .. ม
.. ฟ ล ม	ฟ ม ร ท	.. ล .. ท	.. ร .. ม	.. ม .. ท	ม ร .. ม	.. ล .. ซ	ซ ซ .. ล
.. .. .. ซ	.. ลลล	.. .. .. ท	.. ล ล ล	.. ฟ ล ม	ฟ ม ร ท	.. ล .. ท	.. ร .. ม
.. ฟ ล ม	ฟ ม ร ท	.. ล .. ท	.. ร .. ม	ล ท ดรม	.. ซ .. ล	.. ซ .. ม	.. .. .. ร

กลับต้น

ท่อน 1 (ทางเปลี่ยน)

.. .. ล ล	.. .. ลล	.. .. ล ร	ม ฟ ซ ล	.. .. ซ ท	ล ซ ฟ ล	ซ ฟ ม ซ	ฟ ม ร ท̣
.. .. ร ม	ฟ ซ ล ท	.. .. ร̣ ม̣	ร̣ ท ล ซ	.. ร .. ซ	.. ล .. ท	.. ร̣ .. ท	ล ซ .. ล

กลับต้น

ท่อน 2 (ทางเปลี่ยน)

.. .. ร ซ	ฟ ม ฟ ซ	.. .. ล ซ	ฟ ม ฟ ซ	.. .. ทฺ ลฺ	.. .. ร ทฺ	.. .. ม ร	.. .. ซ ม
.. .. ทฺ ลฺ	ทฺ ลฺ ร ทฺ	.. .. ม ร	ม ร ซ ม	.. .. ม ร	ม ร ซ ม	ซ ม ล ซ	ล ซ ท ล
.. .. ล ซ	ฟ ม ร ลฺ	.. .. ลฺ ร	ม ฟ ซ ล	ล ฟ ม ร	ฟ ม ร ท	ร ลฺ ทฺ ร	ลฺ ทฺ ร ม
ล ซ ม ร	ฟ ม ร ทฺ	ร ลฺ ทฺ ร	ลฺ ทฺ ร ม	ทฺ ด ร ม	.. ซ .. ล	.. ซ .. ม	.. .. .. ร

กลับต้น

จะเห็นได้ว่าลูกตกในตำแหน่งกลางจังหวะหน้าทับและท้ายจังหวะหน้าทับของทำนองหลักและทางเปลี่ยนจะสัมพันธ์กัน

ภาพประกอบ 49 โน้ตเพลงสมิงทองมอญลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

เพลงสมิงทองมอญ

แนวคิดในการประพันธ์ทางเปลี่ยนเพลงสมิงทองมอญนี้ เกิดจากการที่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จะไปบรรเลงออกอากาศ เนื่องในวันปิยะมหาราช ณ สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ด้วยความที่เพลงนี้เป็นเพลงท่อนเดียว เมื่อนำมาใส่เนื้อร้องประกอบการบรรเลงเครื่องดนตรีจะบรรเลงวนกลับไปวนกลับมา ท่านจึงสร้างสรรค์ทางเปลี่ยนขึ้น เพลงนี้แต่งสำเร็จเมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2528

หลักและแนวคิดในการประพันธ์เบื้องต้นจะยึดเสียงลูกตกระหว่างกลางหน้าทับและท้ายหน้าทับเป็นหลัก โดยได้สอดแทรกท่วงทำนองสำเนียงมอญเข้าไปให้สอดคล้องกับชื่อของบทเพลงดังนี้

ทำนองหลัก

.. ..	.. ..	.. ฟ .. ฟ	.. .. .. ซ	.. รำ ดำ ล	.. ซ .. ฟ	ฟ ฟ .. ซ	ซ ซ .. ล
.. .. .. ล	.. ล .. ล	.. ฟ ฟ ฟ	.. ซ .. ล	.. ดำ .. รำ	.. ดำ .. ล	ล ล .. ซ	ซ ซ .. ฟ
ซ ซ ล ซ	ฟ ม ร ด	.. ล	ทดร.. ฟ	.. ด .. ฟ	.. ซ .. ล	.. ซ .. ล	ล ล .. ซ
.. ดำ .. ล	.. ซ .. ฟ	ฟ ฟ .. ซ	ซ ซ .. ล	.. ดำ .. รำ	.. ดำ .. ล	ล ล .. ซ	ซ ซ .. ฟ
ซ ซ ล ซ	ฟ ม ร ด	.. ล	ทดร.. ฟ	.. ด .. ฟ	.. ซ .. ล	.. ซ .. ล	ล ล .. ซ
.. ดำ ดำ ดำ	.. รำ .. มำ	.. รำ .. มำ	มำ มำ .. รำ	.. มำ .. รำ	.. ดำ .. ล	.. .. ฟซล	.. ดำ .. รำ
.. ล .. ซ	.. ฟ .. ร	.. ล ..ทดร	.. ฟ .. ซ	.. รำ ดำ ล	.. ซ .. ฟ	.. .. .. ซ	.. .. .. ล

ทางเปลี่ยนที่ 1

.. ..	.. ..	.. ฟ .. ฟ	.. .. .. ซ	.. ร ำ ล	.. ซ .. ฟ	.. .. ล ซ	ฟ ซ .. ล
.. .. ดรม	.. ร .. ร	ม ร ด ฟ	.. ซ .. ล	.. ด ำ .. ด ำ	.. ซ .. ล	.. .. .. ซ	.. ฟ .. ..
.. ซ .. ด	.. ม ร ม	ร ม ฟ ซ	ฟ ด .. ฟ	.. ม .. ร	.. ด .. ร	.. ม ฟ ซ	.. ..
ร ร ด ร	ม ร ด ร	ม ร ด ร	ม ร ด ล	.. ล ซ ล	ด ำ ล ซ ล	ด ำ ล ซ ฟ	.. ..
.. .. ด ด	.. .. .. ร	.. .. .. ม	.. .. .. ฟ	.. .. .. ร	.. .. .. ม	.. .. .. ฟ	.. .. .. ซ
.. ด ำ ด ำ ด ำ	.. ร ำ .. ม ำ	.. ร ำ .. ม ำ	ม ำ ม ำ .. ร ำ	.. ม ำ .. ร ำ	.. ด ำ .. ล	..ม.. ฟซล	.. ด ำ .. ร ำ
.. ล .. ซ	.. ฟ .. ร	.. ล ..ทดร	.. ฟ .. ซ	.. ร ำ ด ล	.. ซ .. ฟ	.. .. .. ซ	.. .. .. ล

ทางเปลี่ยนที่ 2

.. ..	.. ..	.. ฟ .. ฟ	.. .. .. ซ	.. ร ำ ด ล	.. ซ .. ฟ	.. .. ล ซ	ฟ ซ .. ล
.. ด .. ม	ร ด ร ฟ	.. .. .. ซ	.. ล	ร ำ ด ล ด ำ	.. ซ .. ซ	ร ำ ด ล ด ำ	.. ฟ .. ฟ
.. ล .. ร	.. ล .. ร ำ	ม ำ ร ำ ด ล	.. ซ .. ฟ	ม ร	ม ร ด ร	.. ม ฟ ซ	.. ..
ระนาด (ล้อ)		(รับ)		ระนาด(ล้อ)		(รับ)	
ร ำ ม ำ ด ำ ร ำ	ล ด ำ ซ ล	ร ำ ม ำ ด ำ ร ำ	ล ด ำ ซ ล	ล ด ำ ซ ล	ฟ ซ ม ฟ	ล ด ำ ซ ล	ฟ ซ ม ฟ
ระนาด (ล้อ)		(รับ)		ระนาด(ล้อ)		(รับ)	
ร ด ม ร	ฟ ร ซ ฟ	ร ด ม ร	ฟ ร ซ ฟ	ม ร ฟ ม	ซ ฟ ล ซ	ม ร ฟ ม	ซ ฟ ล ซ
.. ด ำ ด ำ ด ำ	.. ร ำ .. ม ำ	.. ร ำ .. ม ำ	ม ำ ม ำ .. ร ำ	.. ม ำ .. ร ำ	.. ด ำ .. ล	..ม.. ฟซล	.. ด ำ .. ร ำ
.. ล .. ซ	.. ฟ .. ร	.. ล ..ทดร	.. ฟ .. ซ	.. ร ำ ด ล	.. ซ .. ฟ	.. .. .. ซ	.. .. .. ล

ทางเปลี่ยนที่ 3

.. ..	.. ..	.. ฟ .. ฟ	.. .. .. ซ	.. ร ด ล	.. ซ .. ฟ	.. .. ล ซ	ฟ ซ .. ล
.. .. .. ล	.. .. .. ร	.. .. ด ร	ม ฟ ซ ล	.. .. .. ซ	.. .. .. ด	ร ม ร ฟ	ซ ร .. ฟ
.. ..	ซ ร .. ฟ	ซ ร .. ฟ	.. ..	.. ล .. ซ	.. ฟ	ม .. ร ม	ฟ ซ .. ..
ระนาด (ล้อ)		(รับ)		ระนาด(ล้อ)		(รับ)	
ม ร ด ร	ม ร ด ล	ม ร ด ร	ม ร ด ล	ด ร ซ ล	ด ร ม ฟ	ด ร ซ ล	ด ร ม ฟ
.. ..	ร ด ม ร	.. ..	ฟ ม ซ ฟ	.. ..	ม ร ฟ ม	.. ..	ซ ฟ ล ซ
.. ..	ด ล ซ ม	.. ..	ล ซ ม ร	.. ม .. ร	.. ด .. ล	..ม ..ฟซล	.. ด .. ร
.. ล .. ซ	.. ฟ .. ร	.. ล ..ทดร	.. ฟ .. ซ	.. ร ด ล	.. ซ .. ฟ	.. .. .. ซ	.. .. .. ล

เมื่อพิจารณาดูจะเห็นว่าทางเปลี่ยนที่ทำขึ้นในตำแหน่งเสียงลูกตกในห้องที่ 4 และห้องที่ 8 ของวรรคเพลงจะสัมพันธ์กัน เหมือนกับเพลงต้นแบบที่นำมาเป็นหลักในการประพันธ์เพลง

เพลงทำนอง
ทางเปลี่ยนเพลงจีนขวัญอ่อน
ทางเปลี่ยน 1
ทางเปลี่ยน 2

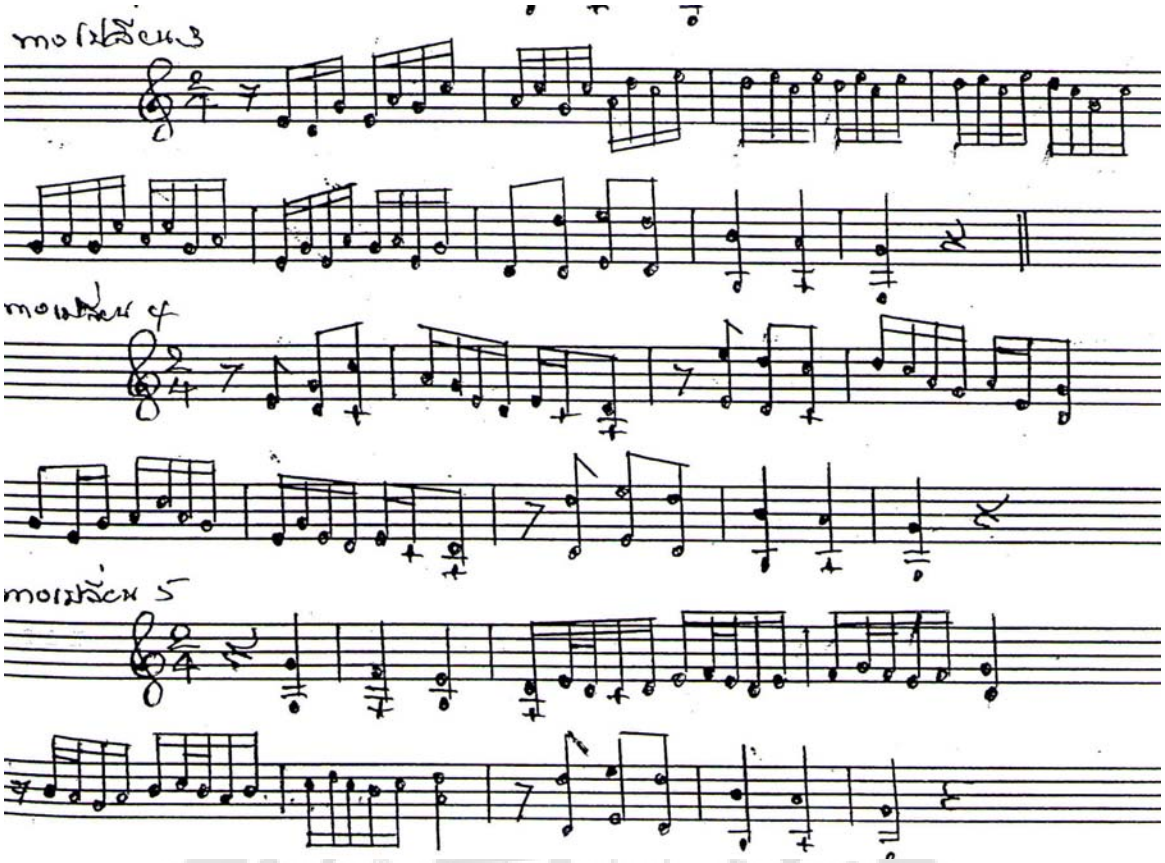

ภาพประกอบ 50 โน้ตเพลงจีนขวัญอ่อน ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

เพลงจีนขวัญอ่อน

เพลงจีนขวัญอ่อน เป็นเพลงสำเนียงจีนในอัตราจังหวะสองชั้น เพลงนี้พันโทเสนาะ หลวงสุนทรทำทางเปลี่ยนขึ้นเพื่อใช้รับร้องในเพลงตับนางลอย จุดประสงค์ก็เพื่อจะได้ไม่ต้องบรรเลงซ้ำหลายเที่ยว อีกทั้งยังเป็นการท้าทายความสามารถ ของผู้บรรเลงที่จะทำทางให้เปลี่ยนไปจากเดิม ซึ่งจะชวนให้บทเพลงไพเราะชวนฟังน่าติดตามมากยิ่งขึ้น เพลงจีนขวัญอ่อนทางเปลี่ยนนี้บรรเลงครั้งแรกในงานศพของอาจารย์บุญยัง เกตุคง

แนวคิดและหลักการประพันธ์เบื้องต้นที่นำมาใช้การยึดเสียงลูกตกในตำแหน่งครึ่งจังหวะหน้าทับและเสียงลูกตกท้ายจังหวะหน้าทับ สำหรับบทเพลงนี้คือห้องที่ 4 และห้องที่ 8 ของบรรทัด โดยได้ประพันธ์สอดใส่ทำนองสำเนียงจีนลงไปให้สอดคล้องกับชื่อเพลงจีนขวัญอ่อน รูปแบบของแต่ละเที่ยวเปลี่ยนจะประพันธ์ให้มีลักษณะแตกต่างกัน เช่นทำนองเก็บ ทำนองลูกล้อลูกขัด ทำนองกลอนที่มีความสัมพันธ์กัน เป็นต้น

ทำนองหลัก

.. .. .. ซ	.. .. .. ล	.. .. .. ด	.. .. .. ร	.. .. .. ท	.. ม .. ม	.. ซ .. ล	ล ล .. ซ
.. .. .. ท	.. ร ร ร	.. .. .. ม	.. ร ร ร	ร ม ร ท	.. .. .. ล	.. .. .. ซ	.. .. .. ซ

ทางเปลี่ยน เที่ยวที่ 1

ซ ม ร ด	.. ด ร ม	ร ม ซ ร	.. ..	ด ล ซ ม	.. ม ซ ล	ซ ล ด ซ	.. ..
.. ..	ท .. ท ร	.. .. .. ม	.. ร	.. ร .. ม	.. ร .. ท	.. .. .. ล	.. .. .. ซ

ทางเปลี่ยน เที่ยวที่ 2

.. .. .. ซ	.. .. .. ล	.. .. .. ด	.. .. .. ร	.. ..	ม ด ร ม	ร ม ฟ ซ	.. ..
ระนาด(ล้อ)	(รับ)	ระนาด(ล้อ)	(รับ)				
ฟ ล ซ ฟ	ฟ ล ซ ฟ	ซ ฟ ม ร	ซ ฟ ม ร	.. ร .. ม	.. ร .. ท	.. .. .. ล	.. .. .. ซ

ทางเปลี่ยน เที่ยวที่ 3

ม ร ซ ม	ล ซ ด ล	ด ซ ด ล	ร ด ม ร	ม ด ม ร	ม ด ม ร	ม ด ม ร	ด ล ด ซ
ล ซ ด ล	ด ซ ล ม	ซ ม ล ซ	ล ม ซ ร	.. ร .. ม	.. ร .. ท	.. .. .. ล	.. .. .. ซ

ทางเปลี่ยน เที่ยวที่ 4

.. ม .. ซ	.. ด .. ล	ซ ม ร ม	ด ร	.. ม .. ร	.. ด .. ร	ด ล ซ ล	ม ซ .. ซ
.. ม ซ ล	ด ล ซ ม	ซ ม ร ม	ด ร	.. ร .. ม	.. ร .. ท	.. .. .. ล	.. .. .. ซ

ทางเปลี่ยน เที่ยวที่ 5

.. .. .. ซ	.. .. .. ฟ	.. .. .. ม	.. .. .. ร	มรด ร ม	ฟมร ม ฟ	ซฟม ฟ ซ	.. ..
ทลซ ล ท	ดทล ท ด	รดท ด ร	.. ..	.. ร .. ม	.. ร .. ท	.. .. .. ล	.. .. .. ซ

ภาพประกอบ 51 โน้ตเพลงมาลีหวลสองชั้น ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

เพลงมาลีหวล

เพลงมาลีหวล เป็นเพลงเก่าในอัตราจังหวะสองชั้น ที่มีคนนำไปแต่งขยายเป็นอัตราจังหวะสามชั้นและตัดทอนลงเป็นชั้นเดียว ทำเป็นเพลงเถาขึ้น สำหรับเพลงมาลีหวลสองชั้นทางเปลี่ยนนี้ พันโทเสนาะได้ประพันธ์ขึ้นในปี พ.ศ.2541 โดยใช้หลักและแนวคิดในการประพันธ์ในลักษณะเดียวกับการประพันธ์เพลงทางเปลี่ยนอื่นๆ คือการยึดทำนองหลักของลูกตกในตำแหน่งกลางจังหวะหน้าทับและท้ายจังหวะหน้าทับ แต่งกลอนเพลงให้อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงเดียวกัน และได้ประดิษฐ์ทำนองเพลงในลักษณะลูกล้อลูกขัด

คีตลักษณ์ (form)

เพลงมาลีหวล เป็นเพลงหน้าทับปรบไก่ มี 2 ท่อน

* ท่อน 1 มีความยาว 6 หน้าทับ
* ท่อน 2 มีความยาว 8 หน้าทับ

ท่อน 1

.. .. .. ล	.. ด̣ ด̣ ด̣	.. .. .. ร̣	.. ด̣ ด̣ ด̣	.. ล .. ซ	ซ ซ .. ด̣	ด̣ ด̣ .. ร̣	ร̣ ร̣ .. ม̣
.. .. ดรม	.. ซ .. ล	.. ด̣ .. ล	.. ซ .. ม	.. ล ซ ม	ซ ม ร ด	ด ด .. ร	ร ร .. ม
.. .. .. ม̣	.. ม̣ .. ม̣	.. ด̣ .. ร̣	.. ม̣ .. ซ̣	.. .. ม̣ ล	ม̣ ม̣ .. ซ	ม̣ ม̣ .. ม	ม̣ ม̣ .. ร
.. ล ด̣ ร̣	ม̣ ร̣ ด̣ ล	.. ซ	ท ล ซ ม̣	.. ซ ม̣ ม̣	.. ม̣ .. ร̣	.. ด̣ .. ร̣	.. ร̣ .. ร̣
.. .. ซ ซ	ซ ซ .. ล	ล ล .. ซ	ซ ซ .. ม	.. ซ .. ล	.. ซ .. ม	ม ม .. ร	ร ร .. ด
.. .. ซ ซ	.. .. ล ท	.. ม̣ .. ร̣	.. ท .. ล	.. ท .. ล	.. ซ .. ม	.. .. ดรม	.. ซ .. ล

ท่อน 1 ทางเปลี่ยน

ระนาด (ล้อ)		(รับ)		ระนาด (ล้อ)		(รับ)	
ล ซ ท ล	ด̣ ท ร̣ ด̣	ล ซ ท ล	ด̣ ท ร̣ ด̣	ท ล ซ ล	ท ด̣ ร̣ ม̣	ท ล ซ ล	ท ด̣ ร̣ ม̣
.. .. ด̣ ด̣	.. .. ล ล	.. .. ซ ซ	.. .. ม ม	.. .. ซ ล	ซ ม ร ด	.. .. ซ̣ ล̣	ท̣ ด ร ม

ระนาด (ล้อ)		(รับ)		ระนาด (ล้อ)		(รับ)	
ม ด ร ม	ร ม ฟ ซ	ม ด ร ม	ร ม ฟ ซ	ฟ ล ซ ฟ	ซ ฟ ม ร	ฟ ล ซ ฟ	ซ ฟ ม ร
.. ล ดำ รำ	มำ รำ ดำ ล	.. ซ	ท ล ซ มำ	.. ซ มำ มำ	.. มำ .. รำ	.. ดำ .. รำ	.. รำ .. รำ
.. .. .. ซ	.. ซ .. ล	.. .. ซ ล	ท ดำ รำ มำ	.. .. ดำ ล	ซ ม ซ ม	.. .. ซ ม	ร ด ร ด
.. .. ร ม	ฟ ซ ล ท	.. .. รำ มำ	รำ ดำ ท ล	.. ท .. ล	.. ซ .. ม	.. ด ร ม	.. ซ .. ล

ท่อน 2

.. .. .. ล	.. ล .. ล	.. รำ .. ดำ	.. ล .. ซ	.. .. .. ม	.. ท ล ซ	.. ม .. ซ	.. ซ .. ซ
.. ล ซ ม	ซ ม ร ด	ด ด .. ร	ร ร .. ม	.. ด	ร ม .. ซ	.. ล .. ซ	.. ม .. ร
.. .. .. ร	.. ร .. ร	.. ด	ท ล ซ .. ม	.. ด	ท ล ซ ม	.. ซ .. ม	.. ร .. ด
.. ซ .. ซ	.. .. ล ท	.. มำ .. รำ	.. ท .. ล	.. ท .. ล	.. ซ .. ม	.. .. ดรม	.. ซ .. ล
.. .. .. ล	.. ล .. ล	.. ดำ .. ล	.. ซ .. ม	.. ม .. ร	ร ร .. ม	ม ม .. ซ	ซ ซ .. ล
.. ซ .. ดำ	.. .. รำ มำ	.. รำ .. ดำ	.. ท .. ล	.. ท .. ล	.. ซ .. ม	.. .. ดรม	.. ซ .. ล
.. .. .. ล	.. ล .. ล	.. ดำ .. ล	.. ซ .. ม	.. ม .. ร	ร ร .. ม	ม ม .. ซ	ซ ซ .. ล
.. ซ .. ดำ	.. .. รำ มำ	.. รำ .. ดำ	.. ท .. ล	.. ท .. ล	.. ซ .. ม	.. .. ดรม	.. ซ .. ล

ท่อน 2 ทางเปลี่ยน

ระนาด (ล้อ)		(รับ)		ระนาด (ล้อ)		(รับ)	
ร ม ซ ล	ดำ ซ ล ดำ	มำ รำ ดำ ล	รำ ดำ ล ซ	ดำ ด ซ ด	ร ม ฟ ซ	.. ซ̣ .. ซ	.. ซ ซ ซ
.. ล ซ ม	ซ ม ร ด	ด ด .. ร	ร ร .. ม	.. ด	ร มำ .. ซ	.. ล .. ซ	.. ม .. ร
.. .. ร ร	.. .. ร ร	.. .. ร ซ	ล ท ดำ รำ	.. .. ซ ล	ท ดำ รำ มำ	.. .. ซ ล	ซ ม ร ด

.. ซ .. ซ	.. .. ล ท	.. .. มฺ รฺ	.. ท .. ล	.. ท .. ล	.. ซ .. ม	.. .. ดรม	.. ซ .. ล
ดฺ ซ ดฺ ล	ดฺ รฺ ดฺ ล	มฺ รฺ ดฺ ล	ดฺ ล ซ ม	.. .. ทฺ ร	ลฺ ทฺ ร ม	.. .. ม ซ	ร ม ซ ล
.. .. ซ ล	ท ดฺ รฺ มฺ	.. .. รฺ มฺ	รฺ ดฺ ท ล	.. ท .. ล	.. ซ .. ม	.. .. ดรม	.. ซ .. ล
ดฺ ซ ดฺ ล	ดฺ รฺ ดฺ ล	มฺ รฺ ดฺ ล	ดฺ ล ซ ม	.. .. ทฺ ร	ลฺ ทฺ ร ม	.. .. ม ซ	ร ม ซ ล
.. .. ซ ล	ท ดฺ รฺ มฺ	.. .. รฺ มฺ	รฺ ดฺ ท ล	.. ท .. ล	.. ซ .. ม	.. .. ดรม	.. ซ .. ล

ภาพประกอบ 52 โน้ตเพลงลีลากระทุ่ม สองชั้นท่อน 1 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ภาพประกอบ 53 โน้ตเพลงลีลากระทุ่ม สองชั้นท่อน 2 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

เพลงลีลากระทุ่ม

เพลงนี้เป็นเพลงเก่าสมัยอยุธยา เป็นเพลงในอัตราจังหวะสองชั้น ที่ถูกบรรจุอยู่ในตับเรื่องพระทอง มักนิยมนำมาทำเป็นทำนองร้องในการแสดงโขน สำหรับทางเปลี่ยนนี้พันโทเสนาะ ได้ประพันธ์ขึ้นเพื่อมอบให้กับวงดนตรีไทยภาควิชาศิลปนิเทศ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ใช้บรรเลงในงานมนุษยศาสตร์คอนเสิร์ต ครั้งที่ 1 แสดงในวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2548 โดยเพลงนี้แต่งเสร็จเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2548

คีตลักษณ์ (form)

เพลงลีลากระทุ่ม เป็นเพลงหน้าทับปรบไก่ มี 2 ท่อน

* ท่อน 1 มีความยาว 4 หน้าทับ
* ท่อน 2 มีความยาว 4 หน้าทับ

ท่อน 1

.. .. .. ม	.. ซ ซ ซ	.. .. .. ล	.. ซ ซ ซ	.. ฟ ล ม	ฟ ม ร ทฺ	.. ล .. ท	.. ร .. ม
.. ฟ ล ม	ฟ ม ร ทฺ	.. ลฺ .. ทฺ	.. ร .. ม	.. .. .. ล	.. .. .. ซฺ	.. ซ .. ซ	.. .. ..ล
.. ท .. ล	.. ซ ซ ซ	.. ร .. ทฺ	.. ท .. ท	.. ท ดรม	.. ซ .. ล	.. ท .. ล	.. ซ .. ม
.. .. ซลท	.. รำ .. มำ	.. ซำ .. มำ	.. รำ .. ท	.. รำ .. ท	.. ล .. ซ	ซ ซ .. ล	ล ล .. ท

ท่อน 1 ทางเปลี่ยน

.. .. ..ซำ	.. .. .. ม	.. .. .. ร	.. .. .. ท	.. .. ทลซ	.. ล	ลซม .. ซ	.. ท ร ม
.. .. .. ท	.. .. .. ล	.. .. .. ซ	.. .. .. ม	.. ..	ซลท ร ม	.. ซ .. ล	.. ..
.. ..	ร ทฺ ลฺ ซฺ	.. ..	ซ ม ร ทฺ	.. ..	ม ร ทฺ ลฺ	.. ..	ท ล ซ ม
.. .. ซ ซ	ม ล ซ ม	.. .. ร ร	ทฺ ม ร ทฺ	.. รำ .. ท	.. ล .. ซ	ซ ซ ..ล	ล ล .. ท

ท่อน 2

.. .. .. ล	.. ท ท ท	.. .. .. รำ	.. ท ท ท	.. .. .. ม	.. ร .. ท	.. ท .. ท	.. .. .. ล
.. ร .. ซ	.. .. ล ท	.. รำ .. ท	.. ล .. ซ	.. ฟ .. ซ	ซ ซ .. ม	ม ม .. ร	ร ร .. ท
.. .. .. ล	.. ท ท ท	.. .. .. รำ	.. ท ท ท	.. .. .. ม	.. ร .. ท	.. ท .. ท	.. .. .. ล
.. ร .. ซ	.. .. ล ท	.. รำ .. ท	.. ล .. ซ	.. ท ..ดรม	.. ซ .. ล	.. ซ .. ม	.. ร .. ซ

ท่อน 2 ทางเปลี่ยน

.. ล ซ ม	.. ร .. ท	.. .. .. ล	.. .. .. ซ	.. .. ม ม	ซ ม ร ท	.. ร .. ท	ล ซ .. ล
.. ..	ซ ม ร ทฺ	ม ร ทฺ ลฺ	ร ทฺ ลฺ ซฺ	.. .. ล ซ	ฟ ม	ฟ ม ร ม	ฟ ซ ล ท
.. .. ร ทฺ	.. .. ม ร	ซ ม ล ซ	ท ล รำ ท	.. .. ซ ม	.. .. ซ ร	ม ท ร ลฺ	.. ..
.. .. .. รำ	.. .. .. ท	.. .. .. ล	.. .. .. ซ	.. ท .. รำ	.. ท .. ล	.. ซ .. ม	.. ร .. ซ

ภาพประกอบ 54 โน้ตเพลงเทวาประสิทธิ์สองชั้นท่อน 1 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ภาพประกอบ 55 โน้ตเพลงเทวาประสิทธิ์สองชั้นท่อน 2 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

เพลงเทวาประสิทธิ์

เป็นเพลงเก่าในอัตราจังหวะสองชั้นนิยมบรรเลงประกอบการขับร้องหรือประกอบการแสดงละคร หรือบรรเลงประกอบการรำอวยพรในโอกาสต่างๆ จุดประสงค์สำหรับการประพันธ์ทางเปลี่ยนนี้ พันโทเสนาะ หลวงสุนทรได้ประพันธ์ให้กับวงดนตรีไทยภาควิชาศิลปนิเทศ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ใช้แสดงในงานมนุษยศาสตร์คอนเสิร์ต ครั้งที่ 1 บรรเลงเมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2548 โดยแต่งเสร็จเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ.2548 แนวคิดและวิธีการในการประพันธ์หลักคือเสียงลูกตกในกลางจังหวะหน้าทับและท้ายจังหวะหน้าทับ กลุ่มโน้ตหรือบันไดเสียง เพลงนี้อยู่ในบันไดเสียงฟา คือมีโน้ต ฟ ซ ล ด ร เป็นโน้ตหลัก โน้ต ท ม เป็นโน้ตรอง หลักการแต่งกลอนเพลงพันโทเสนาะจะใช้หลักการเช่นเดียวกับการประพันธ์บทกลอน พิจารณาวรรคหน้าวรรคหลังให้สอดคล้องรับกัน เช่น

.. .. ด ล	.. .. ด ซ	.. .. ล ฟ	.. .. ซ ร	.. .. ล ซ	.. ด ล	.. .. ร ด	.. .. ฟ ร
จากกลอนเพลงนี้จะเห็นว่ามีลักษณะกระสวนโน้ตที่เหมือนกันทั้งบรรทัด							

ด ล ร ด	ฟ ร ซ ฟ	ล ซ ด ล	.. ..	.. ร .. ด	.. ล .. ซ	ล .. ซ ฟ	.. ..
ลักษณะกลอนเพลงที่สัมพันธ์กันโดยเสียงโน้ตตกในห้องที่ 3 ของวรรคเพลงเช่นเดียวกัน							

คีตลักษณ์ (form)

เพลงเทวาประสิทธิ์ เป็นเพลงอัตราจังหวะสองชั้น ประเภทหน้าทับปรบไก่ มี 2 ท่อน

* ท่อน 1 มีความยาว 4 หน้าทับ
* ท่อน 2 มีความยาว 4 หน้าทับ

ท่อน 1

.. .. .. ร	.. ฟ ฟ ฟ	.. .. .. ซ	.. ฟ ฟ ฟ	.. ร .. ด	ด ด .. ฟ	ฟ ฟ .. ซ	ซ ซ .. ล
.. .. ฟซล	.. ด .. ร	.. ม .. ร	.. ด .. ล	.. ด .. ฟ	.. .. ซ ล	.. ด .. ล	.. ซ .. ฟ
.. ล ทดร	.. ฟ .. ซ	.. ล .. ซ	.. ฟ .. ร	.. ม ซ ร	ม ร ด ล	.. ซ .. ล	.. ด .. ร
.. ร .. ด	ด ด .. ฟ	ฟ ฟ .. ซ	ซ ซ .. ล	.. ด .. ร	.. ด .. ล	ล ล .. ซ	ซ ซ .. ฟ

ท่อน 1 ทางเปลี่ยน

.. .. .. ฟ	.. .. .. ร	.. .. .. ด	.. .. .. ฟ	.. .. .. ม	.. ร	.. ด .. ร	ด ล .. ล
.. ..	ซ ล ด ร	.. ..	ฟ ร ด ล	.. ร .. ด	.. ล	ด ร ฟ ซ	ฟ ร .. ฟ
.. .. ด ล	.. .. ด ซ	.. .. ล ฟ	.. .. ซ ร	.. .. ล ซ	.. ด ล	.. .. ร ด	.. .. ฟ ร
ด ล ร ด	ฟ ร ซ ฟ	ล ซ ด ล	.. ..	.. ร .. ด	.. ล .. ซ	ล .. ซ ฟ	.. ..

ท่อน 2

.. .. .. ม	.. ม .. ม	.. ซ .. ซ	.. ม ร ด	.. .. ท ล ซ	.. ล .. ด	.. ล	ท ด ร .. ฟ
.. ม ม ม	.. ฟ .. ซ	.. ล .. ซ	.. ฟ .. ด	ด ด .. ร	ร ร .. ม	ม ม .. ฟ	ฟ ฟ .. ซ
.. .. .. ซ	.. ซ .. ซ	.. .. ด ร ม	.. ซ .. ล	.. ด .. ร	.. ด .. ล	ล ล .. ซ	ซ ซ .. ม
.. ม .. ม	ม ม .. ร	ร ร .. ด	ด ด .. ล	.. ซ .. ด	.. .. ร ม	.. ล ซ ม	.. ร .. ด

ท่อน 2 ทางเปลี่ยน

.. .. .. ด	ร ม .. ม	.. .. .. ร	ด ล .. ด	.. ล ซ ม	.. ..	ซ ฟ .. ซ	ฟ ร .. ฟ
.. .. .. ม	.. .. ฟ ซ	.. .. .. ด	.. .. ร ม	.. .. .. ร	.. .. ม ฟ	.. .. .. ม	.. .. ฟ ซ
.. ..	ซ ม .. ซ	ล ซ ม ซ	ล ด .. ล	.. ..	ซ ม .. ซ	.. ด ร ม	.. ..
.. ด ร ม	.. ล ด ร	.. ซ ล ด	.. ม ซ ล	.. ซ .. ด	.. .. ร ม	.. ล ซ ม	.. ร .. ด

ภาพประกอบ 56 โน้ตเพลงเทวาประสิทธิ์ สำเนียงแขก สองชั้น ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ภาพประกอบ 57 โน้ตเพลงเทวาประสิทธิ์ สำเนียงแขก ชั้นเดียว ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

เพลงเทวาประสิทธิ์ (สำเนียงแขก)

แนวคิดในการประพันธ์เพลงเทวาประสิทธิ์ สำเนียงแขกนี้เพื่อจะนำไปใช้บรรเลงรับร้องในเพลงเถา โดยประพันธ์ให้เป็นเพลงสำเนียงแขก เพลงนี้ท่านใช้โน้ตในบันไดเสียงโด คือมีโน้ต ด ร ม ซ ล เป็นโน้ตหลัก และมีโน้ต ฟ ท เป็นโน้ตรองลักษณะกลอนเพลงนอกจากการยึดจังหวะลูกตกในกลางจังหวะหน้าทับ ท้ายจังหวะหน้าทับ กลุ่มเสียงโน้ตแล้วยังต้องคำนึงถึงสำนวนเพลงที่บอกสำเนียงเพลงแขกตามจุดประสงค์ของการประพันธ์ซึ่งแต่งขึ้นในปี พ.ศ. 2531

คีตลักษณ์ (form)

เพลงเทวาประสิทธิ์ เป็นเพลงหน้าทับปรบไก่ มี 2 ท่อน

* ท่อน 1 มีความยาว 4 หน้าทับ
* ท่อน 2 มีความยาว 4 หน้าทับ

เนื้อทำนอง อัตราจังหวะสองชั้น

ท่อน 1

.. .. .. ล	.. ด̣ ด̣ ด̣	.. .. .. ร̣	.. ด̣ ด̣ ด̣	.. ล .. ซ	ซ ซ .. ด	ด̣ ด̣ .. ร	ร̣ ร̣ .. ม̣
.. .. ดรม	.. ซ .. ล	.. ด̣ .. ล	.. ซ .. ม	.. ซ .. ด	.. .. ร ม	.. ซ .. ม	.. ร .. ด
.. .. ฟซล	.. ด .. ร	.. ม .. ร	.. ด .. ล	.. ท ร ล	ท ล ซ ม	.. ร .. ม	.. ซ .. ล
.. ล .. ซ	ซ ซ .. ด	ด ด .. ร	ร ร .. ม	.. ซ .. ล	.. ซ .. ม	ม ม .. ร	ร ร .. ด

กลับต้น

ท่อน 2

.. .. ทลซ	.. ล .. ซ	.. ม .. ซ	.. ล .. ด	.. .. .. ท	.. ด ด ด	.. .. .. ร	.. ด ด ด
.. ท ท ท	.. ด .. ร	.. ม .. ร	.. ด .. ท	.. ซ .. ซ	.. .. ท ท	.. ล .. ท	.. ด̣ .. ร̣
.. .. .. ร	.. ร̣ .. ร̣	.. .. ซลท	.. ร̣ .. ม̣	.. ซ̣ .. ล̣	.. ซ̣ .. ม̣	ม̣ ม̣ .. ร̣	ร̣ ร̣ .. ท
.. ท ท ท	.. ร .. ล̣	ล ล .. ซ̣	ซ ซ .. ม	.. ร .. ซ	.. .. ล ท	.. ร̣ .. ท	.. ล .. ซ

เนื้อทำนอง อัตราจังหวะ ชั้นเดียว

ท่อน 1

.. ด ด ด	.. ด .. ด	.. ซ .. ด	.. ร .. ม	.. ม ซ ล	ดำ ล ซ ม	ล ซ ม ร	ซ ม ร ด
.. ล ดำ รำ	มำ รำ ดำ ล	ดำ ล ซ ม	.. ซ .. ล	.. ซ .. ดำ	.. .. รำ มำ	.. ซ ..ม	.. ร .. ด

ท่อน 2

.. ด ด ด	.. ด .. ด	.. ด .. ท	ท ท .. ด	.. ท ด ร	ม ร ด ท	ล ซ ล ท	ล ท ดำ รำ
.. ..	ลฺ ทฺ ด ร	.. ล ซ ม	ซ ม ร ทฺ	.. ซ ล ท	ล ท รฺ ล	ท ล ซ ม	ซ ล .. ซ

ทำนองทางเปลี่ยน อัตราจังหวะ สองชั้น

ท่อน 1

.. .. .. ดำ	.. .. .. ซ	.. ล .. ดำ	.. ซ .. ล	.. ด	.. ด .. ร	มำ รำ ม มำ	.. ม ม ..
มำ รำ ม มำ	.. ม มำ ..	.. มำ รำ ม มำ	มรด ม ร	ฟ ม ซ ฟ	ล ซ ท ล	ดำ ท รำ ดำ	.. .. .. ด
.. .. .. ด	.. ดำ .. รำ	ม มำ รำ ดำ	.. ล	.. ด .. ร	.. ม	.. ม .. ซ	.. ล .. ..
ซฺ ซ ล ซ	ม ซ ล ดำ	รำ ดำ ซ ดำ	ร ม	ซ ม ร ม	ซ ล ซฺ ซ	ดำ ล ซ ล	ด ร .. ด

กลับต้น

ท่อน 2

ลซร ซ ล	.. ด	ลซร ซ ล	.. ด	มำ รำ ดำ รำ	ดำ รำ ดำ ดำ	.. .. ..รดดฺ	ดำ ร .. ..
.. มฺ มำ ร	รำ ด ดำ ท	.. ซ .. ล	.. ท	ท ล ดำ ท	รำ ดำ มำ รำ	.. .. .. มำรำ	รำ ร รำ ซ
.. รำ .. ซ	.. รำ .. มำ	มำ ซ มำ ม	มำ ร รำ ม	.. ร .. ท	.. ทฺ .. ท	.. ท .. ร	รำ ทฺ ท ลฺ
ล ซฺ ซ มฺ	.. ม	ล ซ ร ซ	ล ท	ร ม ซ ล	.. ซฺ .. ซ	.. .. .. ลซซฺ	.. ซ .. ซ

ทำนองเปลี่ยน อัตราจังหวะ ชั้นเดียว

ท่อน 1

.. ซ ด̣ ร̣	ด̣ ซ .. ด̣	ซ ล ด̣ ร̣	ม̣ ร̣ ม ม̣	.. .. .. ม	.. ม̣	ซ ล ด̣ ร̣	ด̣ ร̣ ด ด̣
.. .. .. ด	ด̣ ด ด̣ ร̣	ด̣ ล ซ ม	ซ ล ล̤ ล	ม ซ ร ม	.. ม	ซ ล ด̣ ร̣	.. ด .. ด̣

ท่อน 2

.. ซ ..ล	.. ท .. ด̣	.. ล ซ ..	ฟ ม ร ด	.. ท ล ..	ท̤ ล̤ ด ท̤	.. ด ท ..	ร ด ม ร
.. ซ ล ซ	.. ม ซ ม	.. ซ ..ซ	ฟ ซ ล ท	.. .. ร̣ ด̣	ร̣ ท ด̣ ล	ท ล ด̣ ท	.. ล .. ซ

ภาพประกอบ 58 โน้ตเพลงนกกระจอกทอง ทำนองหลัก ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ภาพประกอบ 59 โน้ตเพลงนกกระจอกทอง ทางเปลี่ยน ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

เพลงนกกระจอกทอง สองชั้น

เพลงนกกระจอกทอง สองชั้นนี้เดิมเป็นบทเพลงอยู่ในตับนกกระจอกทอง บทร้องจะเป็นเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2 นอกจากนั้นยังนิยมนำมาใส่เนื้อร้องประกอบการรำและระบำ สำหรับทางเปลี่ยนนี้ประพันธ์ขึ้นวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2548 แนวคิดในการประพันธ์คือการพิจารณาเสียงลูกตกในตำแหน่งกลางจังหวะหน้าทับและท้ายจังหวะหน้าทับ กลุ่มเสียงโน้ตที่ใช้หรือจะเรียกว่าแต่งกลอนเพลงให้อยู่ในกลุ่มเสียงโน้ตที่ใช้

คีตลักษณ์ (form)

เพลงนกกระจอกทอง เป็นเพลงหน้าทับปรบไก่ มี 2 ท่อน

* ท่อน 1 มีความยาว 4 หน้าทับ
* ท่อน 2 มีความยาว 4 หน้าทับ

ท่อน 1 เนื้อทำนอง

.. ..	.. .. .. ร	.. ร ร ร	.. ร .. ร	.. ท .. ล	.. ซ .. ด	.. .. .. ซฺ	.. ซ .. ซ
.. ..	.. .. .. ร	.. .. .. ซฺ	.. ซ .. ซ	.. ซ .. ล	ท ล ซ ฟ	ม ร ม ฟ	ม ฟ ซ ล
.. ดำ .. ล	.. ซ .. ฟ	ซ ล .. ซ	.. ..	.. ร .. ม	.. ฟ .. ซ	.. ล ดำ ซ	ล ซ ฟ ม
.. .. .. มฺ	.. ม .. ม	.. ร .. ด	ด ด .. ร	.. ด .. ร	.. ม .. ฟ	.. ล ซ ฟ	.. ม .. ร

กลับต้น

ท่อน 2 เนื้อทำนอง

.. ..	.. .. .. ร	.. ร ร ร	.. ร .. ร	.. ท .. ล	.. ซ .. ร	.. ร .. ซ	.. ซ ล ท
.. ดำ .. รำ	มำ รำ ดำ ท	ล ซ ล ท	ล ท ดำ รำ	.. ซฺ .. ด	.. ด ร ม	ร ด ร ม	ร ม ฟ ซ
.. ..	.. ร .. ม	.. ฟ .. ซ	.. ..	.. ร .. ม	.. ฟ .. ซ	.. ล ซ ม	ซ ม ร ด
.. ม ซ ร	ม ร ด ทฺ	ลฺ ซฺ. ลฺ ทฺ	ลฺ ทฺ ด ร	.. ด .. ร	.. ม .. ฟ	.. ล ซ ฟ	.. ม .. ร

กลับต้น

ท่อน 1 ทำนองเปลี่ยน

.. ..	.. .. .. ร	.. ร ร ร	.. ร .. ร	.. .. .. ซ	.. .. .. ฑ	.. .. .. ร	.. .. .. ซ
.. .. .. ซ๋	.. .. .. ม๋	ซ๋ ม๋ ร๋ ท	.. ล .. ซ	ท ล ซ ร	.. ซ	ฟมร ม ฟ	ซ฻ ล.. ล
ด๋ ร๋ ด๋ ล	ด๋ ล ซ ฟ	ซ ล .. ซ	.. .. .. ซ	.. ..	ร ม ฟ ซ	.. ซ ฟ ซ	ล ซ ฟ ม
.. .. ซ ล	ท ด๋ ร๋ ม๋	ร๋ ด๋ .. ร๋	.. ..	ม ร ด ร	.. ม .. ฟ	.. ล ซ ฟ	.. ม .. ร

กลับต้น

ท่อน 2 ทำนองเปลี่ยน

.. ..	.. .. .. ร	.. ร ร ร	.. ร .. ร	.. .. มรด	ท ล ซ ร	ร๋ ซ ล ท	.. ..
ทลซ ล ท	ด๋ทล ท ด๋	ร๋ด๋ท ด๋ ร๋	.. ..	มรด ร ม	ฟมร ม ฟ	ซฟม ฟ ซ	.. ..
.. .. ซ฻ ด	.. .. ซ฻ ด	.. .. ซ฻ ด	ร ม ฟ ซ	.. .. ซ฻ ด	ร ม ฟ ซ	.. .. ด๋ ล	ซ ม ร ด
.. ม ซ ร	ม ร ด ฑ	ล฻ ซ฻ ล฻ ฑ	ล฻ ฑ฻ ด ร	.. ด .. ร	.. ม .. ฟ	ซ ล ซ ฟ	.. ม .. ร

กลับต้น

ภาพประกอบ 60 โน้ตเพลงฟ้าคนองสองชั้น ทำนองหลัก ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ภาพประกอบ 61 โน้ตเพลงฟ้าคนองสองชั้น ทางเปลี่ยน ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

เพลงฟ้าคนอง สองชั้น

เพลงฟ้าคนอง สองชั้นนี้ เป็นเพลงเก่าที่นิยมมาใส่เนื้อร้องบรรเลงประกอบรำหรือระบำ เมื่อเนื้อร้องมีหลายเที่ยวทำให้การบรรเลงดนตรีต้องบรรเลงซ้ำไปซ้ำมา พันโทเสนาะ จึงได้คิดทำทางเปลี่ยนขึ้นเพื่อให้การบรรเลงมีสีสันที่หลากหลาย โดยแต่งและมอบให้โรงเรียนนายร้อย จปร. ในปี พ.ศ. 2528 เพื่อแสดงออกอากาศสถานีโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5 ในโอกาสวันปิยะมหาราช

คีตลักษณ์ (form)

เพลงฟ้าคนอง สองชั้น เป็นเพลงท่อนเดียวหน้าทับปรบไก่ มี 6 จังหวะหน้าทับเพลงนี้อยู่ในบันไดเสียงฟา คือมีโน้ต ฟ ซ ล ด ร เป็นโน้ตหลัก มีโน้ต ท ม เป็นโน้ตรอง แนวคิดในการประพันธ์นอกจากการยึดหลักลูกตกของเสียงโน้ตในตำแหน่งกลางจังหวะหน้าทับและท้ายจังหวะหน้าทับแล้ว การพิจารณากลอนเพลงให้อยู่ในกลุ่มโน้ตนับว่ามีความสำคัญยิ่ง

เนื้อทำนอง

.. .. .. ฟ	.. ซ ซ ซ	.. .. .. ล	.. ซ ซ ซ	.. ล .. ด̣	.. ล .. ซ	ซ ซ .. ฟ	ฟ ฟ .. ร
.. ฟ ฟ ฟ	.. ซ .. ด	.. .. .. ล	ทดร .. ฟ	.. ล .. ด̣	.. ล .. ซ	ซ ซ .. ฟ	ฟ ฟ .. ร
.. ม ซ ร	ม ร ด ท̣	.. ล̣ .. ท̣	.. ด .. ร	.. .. .. ซ	.. .. .. ม	.. ร .. ด	.. ล̣ .. ร
.. .. .. ร̣	.. ร .. ร	.. .. ทดร	.. ฟ .. ซ	.. ล .. ซ	.. ฟ .. ร	.. ซ .. ฟ	.. ร .. ด
.. .. .. ล̣	.. ล .. ล	.. ..ฟซ ล	.. ด̣ .. ร̣	.. ฟ̣ .. ร̣	.. ด̣ .. ล	ล ล .. ซ	ซ ซ .. ฟ
.. ฟ	ฟซล .. ด̣	.. ร̣ .. ด̣	.. ล .. ซ	.. ล .. ซ	.. ฟ .. ร	.. ฟ .. ซ	ซ ซ .. ฟ

ทางเปลี่ยน ที่ 1

.. .. .. ล	.. .. .. ดำ	.. .. .. ฟ	.. .. .. ซ	.. .. .. ร	.. .. .. ฟ	.. .. .. ด	.. .. .. ร
ระนาด (ล้อ)		(รับ)		ระนาด (ล้อ)		(รับ)	
ฟ ร ด ลุ	ด ลุ ร ด	ล ซ ฟ ร	ฟ ร ซ ฟ	ล ฟ ซ ล	ด ร ฟ ซ	ฟ ด ร ฟ	ซุ ลุ ด ร
.. .. .. ซ	.. .. .. ล	.. .. .. ดำ	.. .. .. ล	.. .. .. ซ	.. .. .. ล	.. .. .. ดำ	.. .. .. รำ
.. .. ดำ ล	.. .. ดำ ซ	.. .. ล ฟ	.. .. ซ ร	.. .. ล ซ	.. .. ล ฟ	.. .. ซ ร	.. .. ฟ ด
.. ..	ซ ล ดำ ล	.. ..	ซ ล ดำ รำ	.. ..	ฟ รำ ดำ ล	.. ..	ดำ ล ซ ฟ
.. ฟ	ฟซล .. ดำ	.. รำ .. ดำ	.. ล .. ซ	.. .. ล ซ	.. ฟ .. ร	.. รำ ดำ ล	.. ซ .. ฟ

ทางเปลี่ยนที่ 2

.. .. .. ด	.. .. .. ร	.. .. .. ฟ	.. .. .. ซ	.. ..	ล ซ ฟ ซ	ล ซ ฟ ซ	ล ท ดำ รำ
.. ..	ดำ รำ ดำ ล	รำ ดำ ล ซ	ดำ ล ซ ฟ	.. .. ซ ล	ซ ฟ ม ร	.. .. .. ร	.. .. .. ร
.. ..	ด ฟ ซ ล	.. ..	ซ ล ดำ รำ	.. .. ล ล	ดำ ล ซ ม	ล ซ ม ร	.. ..
.. .. ร ด	ร ด ฟ ร	.. .. ซ ฟ	ซ ฟ ล ซ	.. ..	ล ซ ฟ ร	ซ ฟ ร ด	.. ..
.. .. ล ฟ	ซ ล ซ ล	.. .. ซ ล	ดำ รำ ดำ รำ	.. .. ล ดำ	ล รำ ดำ ล	.. .. ฟ ซ	ฟ ล ซ ฟ
.. ฟ	ฟซล.. ดำ	.. รำ .. ดำ	.. ล .. ซ	.. ล .. ซ	.. ฟ .. ร	.. รำ ดำ ล	.. ซ .. ฟ

ทางเปลี่ยนที่ 3

.. ..	ล ล ด ล	ซ ซ ล ซ	.. ..	ล ล ด ล	ซ ซ ล ซ	ฟ ฟ ซ ฟ	ร ร ฟ ร
.. .. ด ล	.. .. ร ด	ฟ ร ซ ฟ	.. ..	.. .. ล ซ	.. .. ด ล	ร ด ฟ ร	.. ..
.. ..	.. ซ .. ล	.. ..	.. ด .. ร	.. ..	.. ซ .. ม	.. .. ร ม	ร ด .. ร
.. .. ล ด	ซ ล ด ร	.. .. ร ฟ	ด ร ฟ ซ	.. .. ซ ซ	ล ซ ฟ ร	.. .. ฟ ฟ	ซ ฟ ร ด
.. .. ซ ซ	.. .. ล ล	.. .. ด ด	.. .. ร ร	.. .. ด ด	ร ด ล ซ	.. .. ล ล	ด ล ซ ฟ
ซ ฟ ล ซ	ด ล ร ด	ร ล ด ซ	.. ..	.. ล .. ซ	.. ฟ .. ร	.. ร ด ล	.. ซ .. ฟ

เพลงนกขมิ้น สี่ชั้น

เพลงนกขมิ้น สี่ชั้น พันโทเสนาะ หลวงสุนทรได้แต่งยืดขยายจากเพลงนกขมิ้น สามชั้น ของครูเพ็ง ซึ่งมี 3 ท่อน ท่อน 1 มี 3 อัตราจังหวะ ท่อน 2 และท่อน 3 ท่อนละ 2 อัตราจังหวะใช้หน้าทับปรบไก่ แต่งเพื่อใช้บรรเลงกับวงปี่พาทย์ไม้แข็ง ลักษณะการบรรเลงคือท่อน 1 เที่ยวแรกจะบรรเลงสี่ชั้นแล้วถอน จากนั้นบรรเลงออกสามชั้นในเที่ยวที่ 2 ของท่อน 1 เท่ากับว่าขยี้เที่ยวแรกและเที่ยวที่ 2 ก็บรรเลงสามชั้น และในท่อน 2 และท่อน 3 จะบรรเลงในลักษณะเดียวกัน

เพลงนี้แต่งขึ้นเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2520 ในขั้นแรกตั้งใจว่าจะให้สมนึก ศรประพันธ์เป็นผู้บรรเลงแต่เนื่องจากพันโทเสนาะ หลวงสุนทรต้องย้ายไปสอนที่กองโรงเรียน จึงไม่ได้นำไปต่อให้บรรเลง จนกระทั่งได้ถ่ายทอดให้ อาจารย์ ดร.วีระ พันธุ์เสือ และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้นำไปบรรเลงเผยแพร่เป็นครั้งแรก

ภาพประกอบ 62 นักศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒถ่ายทอดและบรรเลงเพลงนกขมิ้น
สี่ชั้นเป็นครั้งแรกวันศุกร์ที่ ๕ กรกฎาคม 2556 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ภาพประกอบ 63 โน้ตเพลงนกขมิ้น 4 ชั้น ท่อน 1 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ภาพประกอบ 64 โน้ตเพลงนกขมิ้น 4 ชั้น ท่อน 2 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ภาพประกอบ 65 โน้ตเพลงนกขมิ้น 4 ชั้น ท่อน 3 ลายมือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

2.3 การประพันธ์เพลงไทย ประเภทเพลงเดี่ยว

การประพันธ์ทางเดี่ยวระนาดเอก

2.3.1 เพลงอาเฮีย เถา

2.3.2 เพลงอาหนู เถา

2.3.3 เพลงเทพบรรทม สามชั้น

2.3.4 เพลงดอกไม้ไทร สามชั้น

2.3.5 เพลงนารายณ์แปลงรูปสามชั้น(เที่ยวที่ 3 และ 4) สองชั้น ชั้นเดียวและครึ่งชั้น

2.3.6 เพลงนกขมิ้น สองชั้น ชั้นเดียว และครึ่งชั้น

การประพันธ์ทางเดี่ยวปี่ใน

2.3.7 เพลงสุดสงวน สามชั้น

2.3.8 เพลงม้าย่อง สามชั้น

การประพันธ์ทางเดี่ยวฆ้องวงเล็ก

2.3.9 เพลงนกขมิ้น สามชั้น

2.3.10 เพลงสุรินทราหู สามชั้น

2.3.11 เพลงม้าย่อง สามชั้น

การประพันธ์ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่

2.3.12 เพลงสุดสงวน สามชั้น

แนวคิด กระบวนการในการประพันธ์เพลงทางเดี่ยว

การประพันธ์เพลงทางเดี่ยวนับว่าเป็นการประพันธ์ที่ท้าทายความสามารถอย่างมาก ผู้ที่จะประพันธ์เพลงทางเดี่ยวได้ ต้องเป็นผู้ที่ได้เพลงเดี่ยวสะสมไว้เป็นจำนวนมากพอสมควร เมื่อได้เพลงมาก ก็ต้องรู้จักนำทางเดี่ยวนั้นมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับทำนองหลักหรือทางฆ้องพื้นฐาน ว่าลักษณะทางฆ้องแบบนี้สามารถแต่งทางเดี่ยวได้กี่แบบ กลอนแบบใดที่คล้องจองเหมาะสม ฟังแล้วดูไพเราะน่าฟัง

การประพันธ์ทางเดี่ยวของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ท่านจะทำทางเดี่ยวตามจินตนาการที่สร้างขึ้นว่าต้องการให้เป็นเช่นไรก่อน แต่เมื่อนำทางเดี่ยวที่แต่งไว้ไปต่อให้ลูกศิษย์ แล้วลูกศิษย์ไม่สามารถตีตามที่ท่านคิดได้ ท่านจะเปลี่ยนทางเดี่ยวให้ใหม่ เพื่อให้เหมาะกับความสามารถของผู้เรียนในลำดับต่อไป

กระบวนการในการประพันธ์เพลงทางเดี่ยว ตามหลักการของเครื่องตีปี่พาทย์ แล้วจะต้องบรรเลงทั้งหมด 4 เที่ยวคือเที่ยวแรกทำนองสะบัดขยี้ เที่ยวที่สองทำนองคาบลูกคาบดอก เที่ยวที่สาม ทำนองรัว เที่ยวที่สี่ทำนองพื้นคู่แปด พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ท่านจะใช้วิธีดูและยึดโน้ตทำนองหลักเป็นเกณฑ์ จากนั้นจะคิดทางเดี่ยวขึ้นโดยที่ไม่ต้องลงมือตีบนผืนระนาด ท่านจะเขียนโน้ตแค่เพียง หัวโน้ตก่อน และเมื่อแต่งเสร็จแล้วจึงจะมาคัดลอก เขียนโน้ตในแบบที่สมบูรณ์อีกครั้ง

พันโทเสนาะหลวงสุนทร บอกว่าการแต่งเพลงในลักษณะนี้ทำให้เห็นทิศทางการเคลื่อนที่ของตัวโน้ตถ้าโน้ตมีทิศทางการเคลื่อนที่ที่สวยงาม บทเพลงที่บรรเลง ออกมาก็จะไพเราะสละสลวย

ภาพประกอบ 66 ตัวอย่างโน้ตตามกระบวนการขั้นตอนการแต่งเพลงเดี่ยวที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทรใช้

เพลงอาเฮีย เถา

เดี่ยวระนาดเอกเพลงอาเฮียเถานี้เป็นเพลงที่มีโครงสร้างเดิม และพันโทเสนาะได้มาทำทางขึ้นใหม่ให้เป็นลักษณะเฉพาะตัวทั้งสามชั้น สองชั้น ชั้นเดียว และครึ่งชั้น สำหรับครึ่งชั้นนั้นเดิมเป็นทางของท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ซึ่งอาจารย์แสวงได้เคยตีไว้ในอัลบั้มเพลงดีที่บ้านบาตร จากนั้นพันโทเสนาะจึงนำแนวทางนั้นมาศึกษาวิเคราะห์เป็นแบบอย่าง แล้วทำขึ้นใหม่ ให้มีความแตกต่าง โดยมอบทางเดี่ยวนี้ ให้ลูกศิษย์นายสมนึก ศรประพันธ์ ตีประชันที่วัดพระพิเรนทร์ และมอบให้กับน้องชาย ร้อยตรีสนุ่น หลวงสุนทร

เพลงอาหนู เถา

เดี่ยวระนาดเอกเพลงอาหนู ครั้งแรกที่คิดทำทางเดี่ยวขึ้นเพื่อต่อให้กับลูกศิษย์ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อาจารย์สุภเชฏฐ์ กิจวาส เพื่อใช้สำหรับการประกวดดนตรีไทยสำหรับเยาวชนทั่วไปในโอกาสครบรอบ 50 ปี ธนาคารกรุงเทพพาณิชยการจำกัด (มหาชน) ปี พ.ศ. 2537 และได้รับรางวัลชนะเลิศ อันดับ 1 นอกจากนี้ยังได้มอบเดี่ยวนี้ให้กับ อาจารย์ ดร.วีระพันธุ์เสือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และอาจารย์เรืองศักดิ์ เผ่าพันธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

เพลงเทพบรรทม สามชั้น

เพลงเทพบรรทมนี้เป็นอีกหนึ่งบทเพลงที่มีคนนิยมนำมาทำเป็นทางเดี่ยว พันโทเสนาะหลวงสุนทร ได้นำมาประดิษฐ์ทางเดี่ยวใส่เทคนิคการบรรเลงแบบโลดโผนเป็นเอกลักษณ์ แล้วมอบให้น้องชาย ครูสนุ่น หลวงสุนทร ได้ถ่ายทอดต่อให้กับ พันเอก ดร.ธนณัฐ ยังเฟื่องมนต์ ได้บรรเลงในงานเพลินเพลงเพราะ เชิดชูครูเสนาะ หลวงสุนทร เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

เพลงดอกไม้ไทร สามชั้น

บทเพลงนี้พันโทเสนาะ หลวงสุนทรเล่าว่า เป็นเพลงแรกที่เริ่มแต่งเพลงเดี่ยวเป็นครั้งแรกในตอนนั้นอายุประมาณ 36 - 37 ปี การแต่งเพลงนี้แต่งมาจากทำนองหลักสองชั้น โดยนำทำนองหลักสองชั้นมาขยายเป็นอัตราจังหวะสามชั้นจากนั้นจึงนำทำนองหลักสามชั้นไปแต่งเป็นเพลงเดี่ยว แล้วมอบให้กับน้องชาย ครูสนุ่น หลวงสุนทร และลูกชาย นายภาวัช หลวงสุนทร

เพลงนารายณ์แปลงรูปสามชั้น (เที่ยวที่ 3 และ 4) สองชั้น ชั้นเดียวและครึ่งชั้น

เพลงนารายณ์แปลงรูปนี้ เดิมท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศิลปบรรเลง) ได้ประพันธ์ทางเดี่ยวในเที่ยวที่ 1 และ 2 ไว้ พันโทเสนาะ หลวงสุนทรจึงได้ประพันธ์ทางเดี่ยวในเที่ยวที่ 3 และเที่ยวที่ 4 เพิ่มขึ้น จากนั้นก็ประพันธ์สองชั้น ชั้นเดียวและครึ่งชั้นไว้ มอบให้กับน้องชาย ครูสนุ่น หลวงสุนทร และอาจารย์ ดร.วีระ พันธ์เสือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เพลงนกขมิ้น สองชั้น ชั้นเดียวและครึ่งชั้น

เพลงนกขมิ้น ของเดิมในอัตราจังหวะสามชั้นพันโทเสนาะ ได้รับถ่ายทอดมาจากท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และพันโทเสนาะ ได้นำมาประพันธ์เพิ่มเติมในอัตราจังหวะสองชั้น ชั้นเดียวและครึ่งชั้น พันโทเสนาะ เล่าว่าแนวคิดการประพันธ์ในลักษณะนี้

ท่านได้แบบอย่างมาจากท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ เมื่อเห็นแบบอย่าง ตัวอย่างที่ท่านครูทำไว้จึงเป็นเหมือนแนวทางให้สร้างสรรค์ผลงานตามอย่างท่าน และมอบเพลงเดี่ยวนี้ให้กับน้องชาย ครูสนุ่น หลวงสุนทร และอาจารย์ ดร.วีระ พันธ์เสือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การประพันธ์ทางเดี่ยวปี่ใน

การประพันธ์ทางเดี่ยวสำหรับปี่ใน พันโทเสนาะได้ประพันธ์ไว้ทั้งหมด 2 เพลง คือเพลงสุดสงวนสามชั้น และเพลงม้าย่องสามชั้น กระบวนการในการประพันธ์ ก่อนอื่นต้องศึกษาและวิเคราะห์เพลงเดี่ยวปี่มาพอสมควร เข้าใจว่าทำนองหลักพื้นฐานว่าทำนองแบบนี้สามารถแปลงเป็นทำนองเดี่ยวได้อย่างไรบ้าง แปลงได้กี่แบบ และต้องเข้าใจรูปแบบเพลงเดี่ยวปี่คือจะมีเที่ยวหวาน หนึ่งเที่ยวและเที่ยวเก็บอีกหนึ่งเที่ยว จากนั้นจึงเริ่มกระบวนการแต่งใช้จินตนาการ แล้วบันทึกลงเป็นตัวโน้ต ดูทิศทางการเคลื่อนที่ของตัวโน้ตให้สวยงาม ทำนองเพลงก็จะงดงามด้วยเช่นกัน เพลงเดี่ยวนี้มอบให้กับนักดนตรีไทยกองดุริยางค์ทหารบกไว้

การประพันธ์ทางเดี่ยวฆ้องวงเล็ก

การประพันธ์ทางเดี่ยวฆ้องวงเล็ก พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ได้ประพันธ์ไว้ทั้งหมด 3 เพลง คือ เพลงนกขมิ้นสามชั้น เพลงสุรินทราหูสามชั้น และเพลงม้าย่องสามชั้น

การประพันธ์เพลงเดี่ยวฆ้องวงเล็กนี้

กระบวนการในการแต่งจะเหมือนกับการแต่งเดี่ยวในเครื่องมืออื่นๆ คือต้องศึกษาลักษณะกลอนเดี่ยวของฆ้องวงเล็กโดยนำมาเปรียบเทียบกับทำนองหลักหรือทางฆ้องพื้นฐาน แล้วใช้จินตนาการเขียนออกมาเป็นโน้ตเพลงตามที่ได้ยินในจินตนาการ เพลงเดี่ยวนี้มอบให้กับ นักดนตรีไทยกองดุริยางค์ทหารบกไว้

การประพันธ์ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่

สำหรับการประพันธ์ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่นี้ ได้ประพันธ์ไว้ในเพลงสุดสงวนสามชั้น เหตุที่ทำขึ้นใหม่เนื่องจากลูกศิษย์ที่สอนอยู่โรงเรียนปทุมวิไล ต้องการจะส่งนักเรียนเข้าประกวด พันโทเสนาะ จึงได้ทำทางเดี่ยวขึ้น กระบวนการในการแต่งจะเป็นเหมือนกับการแต่งเพลงอื่นๆ คือต้องศึกษา วิเคราะห์เพลงเดี่ยวมามากพอสมควร ต้องมีต้นทุน เพื่อที่จะหยิบทางเดี่ยวในรูปแบบต่างๆออกมาใช้ได้อย่างหลากหลาย

จากการศึกษากระบวนการคิด การสร้างสรรค์ผลงานของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร จะเห็นว่าท่านเริ่มบันทึกโน้ตตั้งแต่อายุ 15 ปี บันทึกทั้งทำนองหลักและทางเดี่ยวได้ยินได้ฟังดนตรีมามากมายหลากหลายรูปแบบ จากประสบการณ์เหล่านี้ทำให้ท่านมองเห็นโครงสร้างของเพลงได้อย่างง่ายดาย เข้าใจลักษณะกลอนรูปแบบต่างๆจนแตกฉาน จึงเป็นเรื่องง่ายสำหรับการประพันธ์เพลงในแต่ละเครื่องมือ

2.4 การปรับวง ประดิษฐ์หางเพลง

การปรับวง พันโทเสนาะ หลวงสุนทร เล่าว่าเทคนิคที่ท่านใช้จะแยกออกเป็นสองกลุ่ม คือเพลงที่เป็นการบรรเลง และเพลงประเภทรับร้อง อย่างเช่นเพลงบรรเลงประเภทโหมโรงเสภา จะเริ่มต้นตั้งแต่การขึ้นเพลงว่าจะขึ้นเนื้อทำนองเลย หรือว่าจะหาทำนองอื่นมาขึ้นก่อนแล้วค่อยบรรเลงเข้าเนื้อเพลง ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบหลายขั้นตอน ในระยะหลังพันโทเสนาะจะทำแบบดนตรีสากล คือจะมีท่อนนำ หรือ Introduction การทำท่อนนำนั้นก็มิได้ทำมาจากเพลงอื่นจะนำเอาท่อนท้ายของเพลงเลือกมาสักหนึ่งวรรคเพลงมาประดิษฐ์เป็นทำนองใหม่ขึ้น จากนั้นถึงจะบรรเลงเนื้อพร้อมกัน บางคนที่ฟังไม่เข้าใจก็จะบอกว่าเพลงเกิน ยกตัวอย่างเพลงที่มีท่อนนำคือเพลงโหมโรงภัทรมหาราช โหมโรงอนงค์นาค เป็นต้น

การปรับเพลงเพื่อบรรเลงกับวงปี่พาทย์จะต้องทำเพลงให้สนุกสนาน อาจทำเป็นขยี้ 4 ชั้นทั้งวง สัก 8 ห้องเพลง อย่างเพลงไต่เต้น ทบ. ที่จะทำให้ออกแนวดุเดือด นอกจากนั้นการบรรเลงในรูปแบบต่างๆก็ต้องใส่ใจว่าตรงไหนควรหยุด ตรงไหนควรจะพร้อม ตรงไหนควรจะล้อ บางท่อนควรปล่อยให้เครื่องดำเนินทำนองแล้วเปิดโอกาสให้ระนาด solo เรียกว่าเป็นการประยุกต์นำหลักการของดนตรีสากลมาใช้ แต่ก็ไม่ถึงกับประสานเสียงทั้งวง ถ้ามากไปจะไม่เป็นดนตรีไทย

การปรับเพลงประเภทรับร้อง ก่อนที่จะถึงการสวมร้อง ต้องปรับเพลงที่จะเล่นเสียก่อน พิจารณาว่าเพลงนี้ควรจะต้องเล่นเร็วขนาดไหน เล่นให้เพราะควรเล่นอย่างไร ไม่จำเป็นว่าทุกเพลงจะต้องเล่นเร็วเสมอไป อย่างเพลงประเภทหน้าทับปรบไก่จะใช้ความเร็วกลางๆ การเพิ่มความเร็วจะเพิ่มในท่อน 2 ถ้ามีเที่ยวกลับก็จะเพิ่มความเร็วขึ้นตามลำดับ เพื่อให้ฟังแล้วแปลกหู

มิใช่เล่นความเร็วเท่ากันเหมือนกันหมด ก็จะไม่น่าสนใจ ไม่แปลกหูสำหรับผู้ฟัง แต่ถ้าเป็นเพลงทยอยก็ต้องบรรเลงเร็ว เพลงประเภทเสภาต้องขึ้นอยู่กับคนระนาดเป็นผู้นำ ในส่วนของตัวทำนองเพลงก็ต้องพิจารณาดูว่าระนาดควรจะบรรเลงล้ออย่างไร รับอย่างไร ต้องพยายามสอดแทรกลูกเล่นให้มีความสนุกสนาน ดึงกลวิธีในการตีของทุกเครื่องมือให้คล้องจองกับเพลงที่เล่น

ในการปรับวง พันโทเสนาะ จะพิจารณาดูทีละวรรค ทีละตอน เสร็จแล้วมาพิจารณาในภาพรวมอีกครั้ง เมื่อดนตรีเรียบร้อยแล้วจึงมาปรับเรื่องการสวมร้อง รับร้องอีกครั้ง ซึ่งต้องดูตามความเหมาะสม ซึ่งมีหลายลักษณะอาจให้ปี่สวมร้องก่อน หรือระนาดสวมร้องก่อน จากนั้นถึงมารับพร้อมกัน

ในเวลาที่มีการประชันกัน เราไม่รู้เขา เขาไม่รู้เรา จะรู้ก็ต่อเมื่อบรรเลงไปแล้วว่าเราด้อยกว่าหรือเหนือกว่าเขา แต่เมื่อปรับวงมาอย่างไรก็ควรเล่นไปอย่างนั้น ได้เปรียบหรือเสียเปรียบอย่างไรไว้แก้ไขในภายหลัง

สำหรับหางเพลงที่ได้ประดิษฐ์ไว้จะมีหางเพลงกราวในทยอยเดี่ยวและหางเพลงที่ใส่ทำนองเพลงยมบาลเจ้าขา ซึ่งแต่งให้วงดนตรีไทยกองดุริยางค์ทหารบกเล่น และเป็นที่นิยมแพร่หลาย

2.5หนังสือทฤษฎีดนตรีและเอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติดนตรีและประวัติบุคคลสำคัญในวงการดนตรีไทยวิชาหลักการประพันธ์เพลงไทย,เรื่องหน้าทับกลองแขกเป็นโน้ตสากล

แนวคิดในการจัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอนเรื่องหลักการประพันธ์เพลงไทยเกิดขึ้นเนื่องจากในปี พ.ศ. 2528 - 2535 ได้รับเชิญเป็นอาจารย์พิเศษ สอนวิชาการประพันธ์เพลงไทย ให้กับนิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงได้คิดเรียบเรียงเอกสารประกอบการสอนประพันธ์เพลงไทยขึ้น เพื่อให้เกิดความสะดวกในการเรียน วิชาหลักการอีกทั้งยังเป็นแนวทางที่ทำให้เกิดความเข้าใจในสิ่งที่เป็นนามธรรมต่อการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

สำหรับแบบฝึกหัด หน้าทับกลองแขก จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นแบบฝึกหัดการตีกลองแขกสำหรับนักเรียนนายสิบขั้นต้น และนายสิบอาวุธโส ที่โรงเรียนดุริยางค์ทหารบก เป็นแบบฝึกที่อธิบายถึงลักษณะหน้าทับต่างๆในลักษณะของโน้ตสากล เช่น หน้าทับปรบไก่ ,หน้าทับสองไม้ , หน้าทับแขก , หน้าทับเขมร , หน้าทับพิเศษ (หน้าทับสมิงทองมอญ , หน้าทับสมิงทอง , หน้าทับสะหระหม่า , หน้าทับตะเขิ่ง) เป็นต้น

แนวคิดที่บันทึกเป็นลักษณะโน้ตสากล ด้วยเห็นว่าการบันทึกโน้ตเช่นนี้เป็นลักษณะของภาษาสากล ด้วยที่ว่าโรงเรียนดุริยางค์ทหารบกเวลาที่เรียนดนตรีจะเรียนเรื่องโน้ตและโน้ตที่เรียนจะเรียนในระบบโน้ตสากล พันโทเสนาะ จึงคิดทำแบบฝึกนี้ให้สอดคล้อง กับการเรียนการสอนให้ไปในทิศทางเดียวกัน

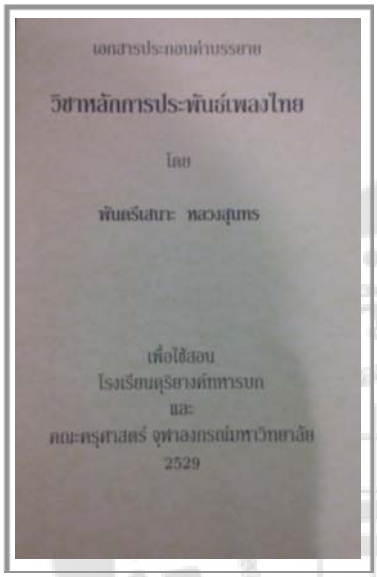

ภาพประกอบ 67 เอกสารประกอบการสอนเรื่องหลักการประพันธ์เพลงไทยและเรื่องหน้าทับกลอง

2.6 การเก็บบันทึกข้อมูลเพลงไทยในระบบโน้ตสากล

การเก็บบันทึกข้อมูลโน้ตในระบบโน้ตสากลนั้น พันโทเสนาะ หลวงสุนทร เล่าว่ามูลเหตุที่เริ่มเก็บข้อมูลนั้นเหตุผลแรกคือเพื่อกันลืม เหตุผลที่สองคือเพื่อรักษามือฆ้อง ทำนองหลักพื้นฐานเอาไว้ เพราะบางครั้งเมื่อต่อเพลงแล้วเล่นไปเล่นไปมือฆ้องอาจจะแปรเปลี่ยนไปได้การเริ่มบันทึกในครั้งแรก สมัยนั้นช่วงอายุประมาณ 15 ปี เมื่อครั้งอยู่ที่บ้านท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) สมัยนั้นกระดาษบรรทัดห้าเส้นไม่มีก็ต้องซื้อสมุดปกแข็งมาตีเส้นแล้วบันทึก เป็นที่น่าเสียดายที่พันโทเสนาะได้ทิ้งสมุดเหล่านั้นไปเสีย หลังจากที่มีการคัดลอกโน้ตใหม่

กระบวนการในการเก็บบันทึกโน้ตคือเมื่อพันโทเสนาะต่อเพลงเสร็จจะใช้เวลาว่างหลังจากต่อเพลงเสร็จรีบมาบันทึกโน้ต ต่อเพลงอะไรไว้จะจดบันทึกไว้หมด เสียดายขาดไปหนึ่งเพลงที่ไม่ได้บันทึกคือเพลงรามัญรันทด ตอนนั้นซ้อมอยู่กับครูหยด ผลเกิดซึ่งเขาแม่นยำมาก พันโทเสนาะซ้อมแต่ทางระนาดแล้วไม่ได้บันทึกโน้ตไว้ อีกเพลงหนึ่งคือเพลงจีนบำเรอบรมบาท

พันโทเสนาะบันทึกไว้ในอัตราจังหวะสามชั้น สำหรับสองชั้นและชั้นเดียวเข้าใจว่าคุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลงบันทึกเก็บไว้ สำหรับคุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลงท่านเป็นอีกผู้หนึ่งที่เก็บข้อมูลโน้ตในระบบโน้ตสากล ในส่วนของท่านครู หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ท่านก็ได้บันทึกเก็บข้อมูลแบบโน้ตตัวเลข 9 ตัว ซึ่งเป็นการบันทึกโน้ตในแบบฉบับที่ท่านคิดขึ้น

พันโทเสนาะ หลวงสุนทรเก็บบันทึกโน้ตเรื่อยมา ได้เพลงอะไรมาก็จะรีบบันทึก บางครั้งจะใช้วิธีการบันทึกแบบพอเข้าใจคือเขียนแต่หัวโน้ตเป็นทำนองไว้ หางโน้ตไม่ได้เขียน คือจดเพื่อเป็นเครื่องมือช่วยจำก่อน พอมีเวลาจะมาคัดลอกเขียนใหม่ เช่นเดียวกับในปัจจุบัน เมื่อเวลาคิดเพลงเดี่ยวก็จะใช้เทคนิคการจุดจุดหัวโน้ตไว้ก่อนเมื่อคิดได้ แล้วค่อยมาเขียนให้สวยงามอีกครั้ง

การบันทึกเพลงในแต่ละครั้ง พันโทเสนาะ มิได้ใช้เครื่องดนตรีมานั่งเคาะเสียงแต่อย่างใด คือเป็นผู้แม่นยำในเสียงดนตรีและโสตประสาทเป็นอย่างดี ส่งผลให้การบันทึกโน้ตเป็นเรื่องง่ายขึ้น

ภาพประกอบ 68 สมุดโน้ตจำนวนมากที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทรใช้เก็บข้อมูลบันทึกโน้ตเพลงไทยในระบบโน้ตสากล

ผลงานการรวบรวมและบันทึกโน้ตเพลงทางเดี่ยว

เพลงเดี่ยวทางครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ

เพลงเดี่ยวระนาดเอก

1. เพลงแขกมอญเถา
2. เพลงสารถี สามชั้น
3. เพลงนารายณ์แปลงรูปสามชั้น
4. เพลงต่อยรูป สามชั้น
5. เพลงนกขมิ้น สามชั้น
6. เพลงกราวในเถา
7. เพลงพญาโศกเถา
8. เพลงสุรินทราหูเถา
9. เพลงทะแยเถา
10. เพลงทยอยเดี่ยว
11. เพลงลาวแพน (ทางที่ 1)
12. เพลงลาวแพน (ทางที่ 2)
13. เพลงเชิดนอก

เพลงเดี่ยวปี่ใน

1. เพลงสารถี สามชั้น
2. เพลงแขกมอญ สามชั้น
3. เพลงนกขมิ้น สามชั้น
4. เพลงทะแย สามชั้น
5. เพลงเชิดนอก

เพลงเดี่ยวฆ้องวงเล็ก

1. เพลงสารถีสามชั้น
2. เพลงแขกมอญ สามชั้น
3. เพลงต่อยรูปสามชั้น
4. เพลงพญาโศก สามชั้น

เพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่

1. เพลงสารถี สามชั้น
2. เพลงแขกมอญ สามชั้น(ทางที่ 1)
3. เพลงจีนขิมใหญ่ สามชั้น
4. เพลงกราวใน สามชั้น

5. เพลงพญาโศกเถา
6. เพลงทะแย สามชั้น
7. เพลงอาเฮีย สามชั้น
8. เพลงอาหนู สามชั้น
9. เพลงสุดสงวน สามชั้น
10. เพลงเชิดนอก ฆ้องมอญ
11. เพลงแขกมอญ (ทางที่ 2)
12. เพลงพญาโศก สามชั้น
13. เดี่ยวท้ายเพลงแสนคำนึง
14. เพลงลาวแพน

เพลงเดี่ยวระนาดทุ้ม

1. เพลงสารถีสามชั้น
2. เพลงพญาโศก สามชั้น
3. เพลงต่อยรูป สามชั้น

เพลงเดี่ยวทางครูสอน วงฆ้อง

เพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่

1. เพลงสารถี สามชั้น
2. เพลงแขกมอญ เถา
3. เพลงนกขมิ้น สามชั้น
4. เพลงทะแย สามชั้น
5. เพลงเชิดนอก
6. เพลงพญาโศก สามชั้น

เพลงเดี่ยวทางครูบุญยงค์ เกตุคง

เพลงเดี่ยวระนาดเอก

1. เพลงสารถี เถา
2. เพลงม้ารำ สามชั้น
3. เพลงม้าย่อง สามชั้น
4. เพลงพญารำพึง สามชั้น
5. เพลงกราวใน ครึ่งชั้น
6. เพลงกราวในเถา ออกเดี่ยวเพลงสรรเสริญ

เพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงมุล่ง สองชั้น ชั้นเดียว ครึ่งชั้น
เพลงเดี่ยวระนาดทุ้ม เพลงแขกมอญ สามชั้น

เพลงเดี่ยวทางครูบุญยัง เกตุคง
เพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่

1. เพลงสุรินทราหู สามชั้น
2. เพลงเชิดนอก
3. เพลงมุล่งชั้นเดียว

เพลงเดี่ยวระนาดทุ้ม

1. เพลงอาเฮีย สามชั้น
2. เพลงทะแย สามชั้น
3. เพลงมุล่ง ชั้นเดียว
4. เพลงพญาโศก สามชั้น
5. เพลงลาวแพน
6. เพลงกราวใน
7. เพลงเชิดนอก
8. เพลงจีนขิมใหญ่

เพลงเดี่ยวทางปี่ในครูสาลี่ มาลัยมาลย์ เพลงกราวใน สามชั้น
เพลงเดี่ยวทางปี่ในครูกมล (เจียน) มาลัยมาลย์ เพลงลาวแพน
เพลงเดี่ยวทางครูพุ่ม เพลงเดี่ยวระนาดทุ้ม

1. เพลงสารถี สามชั้น
2. เพลงนกขมิ้น สามชั้น

เพลงเดี่ยวทางครูเจิม เรือนนาค เพลงเดี่ยวระนาดทุ้ม

1. เพลงทะแย สามชั้น
2. เพลงแขกมอญ สามชั้น

เพลงเดี่ยวทางครูสมนึก บุญจำเริญ เพลงเดี่ยวปีใน

1. เพลงทยอยเดี่ยว
2. เพลงลาวแพน

ผลงานการรวบรวมและบันทึกโน้ต บทเพลงประเภทเพลงตับ

1. เพลงตับต้นเพลงฉิ่ง สามชั้น
2. เพลงนางนาค สองชั้น
3. เพลงตับลาวเจริญศรี
4. เพลงตับนางซินเดอริลล่า
5. เพลงตับนเรศชนช้าง
6. เพลงตับชมสวนขวัญ
7. เพลงชุดลมหวล
8. เพลงตับภุมรินทร์
9. เพลงตับนิทราชาคริต ทางที่ 1
10. เพลงตับนิทราชาคริต ทางที่ 2
11. เพลงตับขอมดำดิน
12. เพลงตับสมิงทอง
13. เพลงตับนก ทางครูจางวางทั่ว
14. เพลงตับนาคบาศ
15. เพลงตับพรหมมาศ
16. เพลงตับนางลอย

ผลงานการรวบรวมและบันทึกโน้ตทางร้องเพลงไทย
ทางบ้านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล

1. เพลงพม่าห้าท่อน เถา
2. เพลงครอบจักรวาล เถา
3. เพลงถอนสมอ เถา
4. เพลงน้ำลอดใต้ทราย เถา
5. เพลงเขมรใหญ่ เถา
6. เพลงแขกสาหร่าย เถา(ครูเลี่ยมลักษณ์ ขับร้อง)
7. เพลงแขกสาหร่าย เถา (ครูสุดสงวน คงสิน)
8. เพลงเทวาประสิทธิ์ เถา
9. เพลงเขมรปากท่อ เถา
10. เพลงเขมรพวง เถา
11. เพลงตะลุ่มโปง เถา
12. เพลงแปดบท เถา
13. เพลงหงส์ทอง เถา
14. เพลงแขกสาย เถา

ทางร้องเพลงไทยโดยทั่วไป

1. เพลงพม่าห้าท่อน สี่ชั้น
2. เพลงพม่าห้าท่อน เถา
3. เพลงพม่าห้าท่อน สามชั้น
4. เพลงจระเข้หางยาว เถา
5. เพลงบุหลัน เถา
6. เพลงสี่บท เถา
7. เพลงแขกสาหร่าย เถา
8. เพลงถอนสมอ เถา
9. เพลงแขกขาว เถา
10. เพลงสาวเวียงเหนือ เถา
11. เพลงแขกมอญบางช้าง เถา
12. เพลงไส้พระจันทร์ เถา
13. เพลงเทพบรรทม เถา
14. เพลงภิรมย์สุรางค์ เถา
15. เพลงเขมรไทรโยค เถา
16. เพลงแมลงภู่ทอง เถา
17. เพลงมังกรทอง เถา
18. เพลงกำสรวลสุรางค์ เถา
19. เพลงมาลีหวน เถา
20. เพลงพม่าเห่ เถา
21. เพลงช้างประสานงา เถา
22. เพลงแสนเสนาะ เถา
23. เพลงมุล่ง เถา
24. เพลงอะแซหวุ่นกี้ เถา
25. เพลงระหกระเหิน เถา
26. เพลงแสนคำนึง เถา
27. เพลงล่องเรือ เถา
28. เพลงสมิงทอง เถา
29. เพลงนกเขาขะแมร์ เถา
30. เพลงโอ้ลาว เถา
31. เพลงธรณีร้องไห้ เถา
32. เพลงทะเลบ้า เถา
33. เพลงต้นวรเชษฐ์ เถา
34. เพลงจีนขิมเล็ก เถา
35. เพลงจีนขิมใหญ่ เถา
36. เพลงจีนลั่นถัน เถา
37. เพลงญวณเคล้า เถา
38. เพลงอาเฮีย เถา
39. เพลงจีนนำเสด็จ เถา
40. เพลงอาหนู เถา

41. เพลงแขกบรเทศ เถา
42. เพลงทยอยนอก เถา
43. เพลงทยอยใน เถา
44. เพลงทยอยเขมร เถา
45. เพลงทยอยญวณ เถา
46. เพลงแขกลพบุรี เถา
47. เพลงแขกโอด เถา
48. เพลงเขมรราชบุรี เถา
49. เพลงเทพบรรทม เถา ทางที่ 2
50. เพลงการเวกเล็ก เถา
51. เพลงการเวกใหญ่ เถา
52. เพลงเทพรัญจวน เถา
53. เพลงเขมรใหญ่ เถา
54. เพลงแสนสุดสวาท สามชั้น
55. เพลงแสนสุดสวาท เถา
56. เพลงปลาทอง เถา
57. เพลงสารถี เถา
58. เพลงแขกมอญ เถา
59. เพลงต่อยรูป เถา
60. เพลงนกขมิ้น เถา
61. เพลงสุรินทราหู เถา
62. เพลงสุดสงวน เถา
63. เพลงนางครวญ เถา
64. เพลงสร้อยมยุรา เถา
65. เพลงเชิดจีน ออกแขกบรเทศ เถา
66. เพลงเต่ากินผักบุ้ง สองชั้น
67. เพลงอกทะเล สามชั้น
68. เพลงอกทะเล เถา
69. เพลงบังใบ เถา
70. เพลงล่องลม เถา
71. เพลงพราหมณ์ดีดน้ำเต้า เถา
72. เพลงนาคเกี้ยว เถา
73. เพลงใบ้คลั่ง เถา
74. เพลงแขกไทร เถา
75. เพลงกล่อมนารี เถา
76. เพลงพันธุ์ฝรั่ง เถา
77. เพลงกาเรียนทอง เถา
78. เพลงหกบท เถา
79. เพลงเหราเล่นน้ำ เถา ทางที่ 1
80. เพลงเหราเล่นน้ำ เถา ทางที่ 2
81. เพลงทวอย เถา
82. เพลงม้ารำ เถา

83. เพลงม้าย่อง เถา
84. เพลงน้ำลอดใต้ทราย เถา
85. เพลงจีนแส เถา
86. เพลงพิรุณสั่งฟ้า เถา
87. เพลงกัลยาเยี่ยมห้อง เถา
88. เพลงตามกวาง เถา
89. เพลงสยามมานุสสติ เถา
90. เพลงสองฝั่งโขง เถา
91. เพลงเงี้ยวรำลึก เถา
92. เพลงเทพชาตรี เถา
93. เพลงดอกไม้ไพร เถา
94. เพลงขอมกล่อมลูกเถา
95. เพลงสดายงแปลง เถา
96. เพลงเพชรน้อย เถา
97. เพลงดอกไม้ไทร เถา
98. เพลงเกสรสำอาง เถา
99. เพลงเขมรชมดง เถา
100. เพลงแป๊ะ เถา
101. เพลงแปดบท เถา
102. เพลงสาลิกาเขมร เถา
103. เพลงลาวต้อยตลิ่ง เถา
104. เพลงสร้อยลำปาง เถา
105. เพลงลูกวอนแม่ สองชั้น
106. เพลงขว้างดาบ เถา
107. เพลงมอญรำดาบ เถา
108. เพลงชเวดากอง เถา
109. เพลงครวญหา เถา ทางที่ 1
110. เพลงครวญหา เถา ทางที่ 2
111. เพลงครุ่นคิด เถา
112. เพลงเขมรพวง ทางที่ 1
113. เพลงเขมรพวง ทางที่ 2
114. เพลงพราหมณ์เข้าโบสถ์ สามชั้น
115. เพลงเขมรชนบท เถา
116. เพลงขอมเงิน เถา ทางที่ 1
117. เพลงขอมเงิน เถา ทางที่ 2
118. เพลงจระเข้หางยางทางสักวา
119. เพลงจระเข้ขวางคลอง เถา
120. เพลงถอยหลังเข้าคลอง เถา
121. เพลงพราหมณ์เข้าโบสถ์ เถา
122. เพลงเขมรเหลือง เถา
123. เพลงพัดชา เถา
124. เพลงขอมทรงเครื่อง เถา

125. เพลงแขกเชิญเจ้า เถา
126. เพลงเก้าทัพ เถา
127. เพลงเขมรปากท่อ เถา
128. เพลงนกกระจอกทอง เถา
129. เพลงลาวลำปางใหญ่ เถา
130. เพลงอาถรรพ์ เถา
131. เพลงเริงพล เถา
132. เพลงเขมรพายเรือ เถา
133. เพลงเคียงมอญรำดาบ เถา
134. เพลงนเรศวร์ชนช้าง เถา
135. เพลงพราหมณ์ดีดน้ำเต้า เถา
136. เพลงแขกมอญบางขุนพรหม เถา
137. เพลงประภาสเภตรา เถา
138. เพลงแขกกุลิต เถา
139. เพลงเขมรลอออองค์ เถา
140. เพลงมอยอ้อยอิ่ง เถา
141. เพลงยอเร เถา

ผลงานการรวบรวมและบันทึกโน้ตทางฆ้องวงใหญ่เพลงไทย

1. เพลงโหมโรงประชุมเทวราช
2. เพลงโหมโรงมะลิเลื้อย เถา
1. เพลงโหมโรงไอยเรศ เถา
4. เพลงโหมโรงนางกราย เถา
5. โหมโรงกราวนอก
6. เพลงโหมโรงสามม้า
7. เพลงโหมโรงแขกมอญ
8. เพลงโหมโรงกระสุนทอง
9. เพลงโหมโรงศรทอง
10. เพลงโหมโรงแขกมอญ ท่อน 3 เดี่ยวทุกเครื่อง
11. เพลงจระเข้หางยาว เถา
12. เพลงสี่บท เถา
13. เพลงบุหลัน เถา
14. เพลงพม่าห้าท่อน หกชั้น
15. เพลงเทพบรรทม เถา
16. เพลงภิรมย์สุรางค์ เถา
17. เพลงแสนเสนาะ เถา
18. เพลงสมิงทอง เถา
19. เพลงพม่าห้าท่อน สามชั้น (ครูสุบิน)
20. เพลงระหกระเหิน เถา

21. เพลงแสนเสนาะ สามชั้น ทางที่ 2
22. เพลงแขกลพบุรี เถา
23. เพลงแขกโอก เถา
24. เพลงแขกพราหมณ์ เถา (รวมสี่ชั้น)
25. เพลงพระอาทิตย์ชิงดวง เถา
26. เพลงแมลงภู่ทอง เถา
27. เพลงนาคเกี้ยว เถา
28. เพลงมาลีหวล เถา
29. เพลงแขกสาหร่าย เถา
30. เพลงจีนอนงค์สุชาดา เถา
31. เพลงวิลันดาโอด เถา
32. เพลงทยอยเขมร เถา
33. เพลงเขมรราชบุรี สามชั้น
34. เพลงสุธากรรแสง หรือธรณีกรรแสง เถา
35. เพลงเขมรภูมิประสาท สามชั้น
36. เพลงพม่าเห่ เถา (ทางครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ)
37. เพลงมุล่ง เถา (ครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ)
38. เพลงช้างประสานงา เถา
39. เพลงครวญหา เถา
40. เพลงลาวคำหอม เถา
41. เพลงมังกรทอง เถา
42. เพลงเต่าเห่ เถา
43. เพลงสาวเวียงเหนือ เถา
44. เพลงเขมรไทรโยค เถา
45. เพลงเขนง เถา
46. เพลงพม่าเห่ สองชั้น ชั้นเดียว เดี่ยวฆ้อง
47. เพลงปลาทอง เถา
48. เพลงสารถี เถา
49. เพลงแขกมอญ เถา
50. เพลงต่อยรูป เถา
51. เพลงพญารำพึง สามชั้น
52. เพลงวิเวกเวหา สามชั้น
53. เพลงเทพรำพึง สามชั้น
54. เพลงการะเวกใหญ่ เถา
55. เพลงทยอยใน เถา
56. เพลงทะเลบ้า เถา
57. เพลงทยอยนอก เถา
58. เพลงล่องเรือ เถา
59. เพลงนางครวญ สามชั้น
60. เพลงกำสรวลสุรางค์ เถา
61. เพลงเขมรใหญ่ เถา
62. เพลงรำส่ำระสาย เถา

63. เพลงภิรมย์สุรางค์ หกชั้น
64. เพลงกาเรียนทอง เถา
65. เพลงญวณเคล้า เถา
66. เพลงอาหนู เถา เดี่ยวระนาดเอก 2 ราง
67. เพลงสาริกาชมเดือน สามชั้น
68. เพลงจีนขิมใหญ่ เถา
69. เพลงจีนลั่นถัน เถา
70. เพลงจีนขิมใหญ่ เถา
71. หางเพลงจีน
72. เพลงช้างกินใบไผ่ เถา
73. เพลงถอนสมอ เถา
74. เพลงโอ้ลาว เถา
75. เพลงจีนนำเสด็จ เถา เดี่ยวชั้นเดียว
76. เพลงจีนขิมเล็ก เถา
77. เพลงอาเฮีย เถา
78. เพลงชุดขะแมร์ (ขะแมร์กอฮอม ขะแมร์ซอ ขะแมร์ธม)
79. เพลงดาวจระเข้ สี่ชั้น
80. เพลงขอมทอง สามชั้น
81. เพลงพม่าชมเดือน เถา
82. เพลงแขกไทร เถา (เปลี่ยนทางชวา)
83. เพลงขอมกล่อมลูก เถา
84. เพลงพิรุณสั่งฟ้า เถา
85. เพลงตามกวาง เถา
86. เพลงแขกไทร (ระนาดเอก)
87. เพลงพญาโศก เถา
88. เพลงเขมรปากท่อ เถา
89. เพลงสาริกาเขมร เถา
90. เพลงสาริกาชมเดือน สามชั้น
91. เพลงสาริกาชมเดือน สามชั้น
92. เพลงเขมรปี่แก้ว ทางสักวา สามชั้น
93. เพลงพวงร้อย เถา
94. เพลงเหราเล่นน้ำ เถา
95. เพลงนาคเกี้ยว เถา
96. เพลงเทพไสยาสย์ สามชั้น
97. เพลงมุล่ง เถา (ปรับปรุงใหม่ใช้ในงานคอนเสิร์ตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ.2547)
98. เพลงลีลากระทุ่ม สองชั้นทางเปลี่ยนปรับปรุงใหม่ใช้ในงานคอนเสิร์ตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
99. เพลงอกทะเล เถา ทางเครื่องและร้อง
100. เพลงมาลีหวล เถา
101. เพลงขอมทอง สามชั้น
102. เพลงจระเข้หางยาว เถา(ครูสมภพ ขำประเสริฐ)

103. เพลงต้นเพลงฉิ่ง เถา
104. เพลงโหมโรงพม่าวัด
105. เพลงโหมโรงจีนโล้
106. เพลงโหมโรงมหาฤกษ์
107. เพลงโหมโรงเจริญศรีอยุธยา
108. เพลงโหมโรงราโค
109. เพลงโหมโรงมโนราห์โอด
110. เพลงโหมโรงขวัญเมือง
111. เพลงโหมโรงมหาชัย
112. เพลงโหมโรงสบัดสบิ้ง เถา
113. เพลงโหมโรงจุฬามณี
114. เพลงพญาตรึก
115. เพลงแขกเชิญเจ้า เถา
116. เพลงลาวเลียบค่าย เถา
117. เพลงแขกอาหวัง เถา ทางสักวา
118. เพลงลาวลำปางใหญ่ เถา
119. เพลงกระแตเล็ก เถา
120. เพลงการเวกเล็ก เถา
121. เพลงพราหมณ์ดีดน้ำเต้า สามชั้น
122. เพลงล่องลม เถา ทางกรอ
123. เพลงเขมรเหลือง เถา
124. เพลงลาวเจริญศรี เถา
125. เพลงญี่ปุ่นฉ้อน เถา มีหน้าทับ
126. เพลงโหมโรงจอมสุรางค์
127. เพลงโหมโรงขับไม้ปัณเฑาะว์
128. เพลงแสดสุดสวาท เถา
129. เพลงแป๊ะ เถา หางสำเนียงจีน
130. เพลงเชิดจีน ตัวที่ 5 ตัวที่ 6
131. เพลงพม่าห้าท่อน (ท่อน 1 และ 2)
132. เพลงกล่อมนารี เถา
133. เพลงเชิดจีน ทางบางคอแหลม ของท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะทางที่ 1
134. เพลงเชิดจีน ทางบางคอแหลม ของท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะทางที่ 2 บันทึกลงในเพลงเอกสยาม
135. เพลงไส้พระจันทร์ เถา
136. เพลงสุรินทราหู เถา
137. เพลงเชิดจีน 6 ตัว
138. เพลงเขมรราชบุรี เถา (ครูเฉลิม บัวทั่ง)
139. เพลงเทพรัญจวน เถา
140. เพลงอะแซหวุ่นกี้ เถา
141. เพลงทวอย เถา
142. เพลงพม่าห้าท่อน เถา (ครูมนตรี ตราโมท)

143. เพลงพม่าห้าท่อน ทางครูสมาน ทองสุโชติ ปรับให้วงดุริยางค์ทหารบกประชันกับวงดุริยางค์ตำรวจ

144. เพลงกัลยาเยี่ยมห้อง เถา

145. เพลงเกสรสำอางค์ เถา

146. เพลงโหมโรงประสานเนรมิตร

147. เพลงโหมโรงประเสบัน (ครูจางวางทั่ว)

148. เพลงโหมโรงกัลยาณมิตร (ครูจางวางทั่ว)

149. เพลงพม่าห้าท่อน เถา (ครูจางวางทั่ว)

150. เพลงลมหวล สามชั้น

151. เพลงจระเข้หางยาว สามชั้น (ครูจางวางทั่ว)

152. เพลงเขมรปากท่อ เถา (ครูจางวางทั่ว)

153. เพลงแขกสาย เถา (ครูจางวางทั่ว)

154. เพลงแขกสาย เถา (ครูจางวางทั่ว)

155. เพลงเขมรพวง เถา(ครูจางวางทั่ว)

156. เพลงสี่บท เถา (ครูจางวางทั่ว)

157. เพลงน้ำลอดใต้ทราย เถา(ครูจางวางทั่ว)

158. เพลงเขมรใหญ่ เถา (ครูจางวางทั่ว)

159. เพลงเทวาประสิทธิ์เถา (ครูจางวางทั่ว)

160. เพลงทยอยเขมร เถา(ครูจางวางทั่ว)

161. เพลงบังใบ เถา (ครูจางวางทั่ว)

162. เพลงแขกสาหร่าย เถา (ครูจางวางทั่ว)

163. เพลงตะลุ่มโปง เถา (ครูจางวางทั่ว)

164. เพลงหงส์ทอง เถา(ครูจางวางทั่ว)

165. เพลงอาถรรพ์ เถา (ครูจางวางทั่ว)

166. เพลงบุหลัน เถา (ครูจางวางทั่ว)

167. เพลงหกบท เถา

168. เพลงแปดบท เถา

169. เพลงพราหมณ์เข้าโบสถ์ เถา

170. เพลงแขกมอญบางช้าง เถา

171. เพลงบุหลันลอยเลื่อน เถา

172. เพลงโหมโรงเยี่ยมวิมาน

173. เพลงโหมโรงครอบจักรวาลออกม้าย่อง

174. เพลงโหมโรงแปดบทออกสะบัดสะบิ้ง

175. เพลงครอบจักรวาล เถา (ครูจางวางทั่ว)

176. เพลงเขมรราชบุรี เถา(ครูบุญยงค์)

177. เพลงแขกขาว เถา(ครูหลวงประดิษฐ์)

178. เพลงต้นวรเชษฐ์ เถา

179. เพลงญวณเคล้า เถา

180. เพลงโหมโรงกระแตออกไต่ไม้

181. เพลงเขมรชมดง

182. เพลงเดือนหงายกลางป่า เถา

183. เพลงลาวต้อยตลิ่ง เถา

184. เพลงสร้อยลำปาง เถา
185. เพลงสร้อยลำปาง เถา
186. เพลงมอญรำดาบ เถา
187. เพลงดอกไม้ไทร เถา
188. เพลงชเวดากอง เถา
189. เพลงดอกไม้ไทร เถา
190. เพลงม้าย่อง เถา
191. เพลงม้ารำ เถา
192. เพลงเพชรน้อย เถา
193. เพลงพันธุ์ฝรั่ง เถา
194. เพลงอัปสรสำอางค์ เถา
195. เพลงยอเร เถา
196. เพลงเริงพล เถา
197. เพลงศรีธรรมราช เถา
198. เพลงวัฒนาอานับ เถา
199. เพลงชมแสงทอง สามชั้น
200. เพลงชมแสงจันทร์ เถา
201. เพลงใบ้คลั่ง เถา
202. เพลงเทพนิมิตร เถา
203. เพลงครุ่นคิด เถา
204. เพลงคู่มอญรำดาบ เถา
205. เพลงแขกเห่ เถา
206. เพลงกราวแขกเงาะ เถา
207. เพลงโหมโรงสาวน้อยเล่นน้ำ ออกเดี่ยวเพลงท่าน้ำ
208. เพลงเขมรปี่แก้วน้อย
209. เพลงแขกมอญ ทางมอญ สามชั้น
210. เพลงจระเข้หางยาวทางสักวา เถา
211. เพลงสุรินทราหูทางมอญ เถา(ครูเฉลิม บั่วทั่ง)
212. เพลงพราหมณ์เข้าโบสถ์ เถา
213. เพลงเขมรชนบท เถา
214. เพลงแขกโอด สามชั้น (ทางกรมพระนครสวรรค์วรพินิต)
215. เพลงขอมเงิน เถา
216. เพลงจระเข้ขวางคลอง เถา
217. เพลงถอยหลังเข้าคลอง เถา
218. เพลงเขมรเหลือง เถา
219. เพลงสาลิกาชมเดือน สามชั้น
220. เพลงพัดชา เถา
221. เพลงขอมทรงเครื่อง เถา
222. เพลงเขมรโพธิสัตย์ เถา
223. เพลงเก้าทัพ เถา
224. เพลงนกกระจอกทอง เถา (ครูบุญยงค์)

225. เพลงนกกระจอกทอง เถา ทางที่ 2
226. เพลงอาถรรพ์ เถา
227. เพลงจีนวังหลวง เถา
228. เพลงทยอยญวณ เถา (ทางครูพุ่ม และครูบุญยงค์)
229. เพลงทยอยญวณ เถา (ครูเฉลิม)
230. เพลงมอญอ้อยอิ่ง เถา
231. เพลงมอญรำดาบ เถา
232. เพลงเขมรพายเรือ เถา
233. เพลงเคียงมอญรำดาบ เถา
234. เพลงวิลันดาโอด เถา
235. เพลงนเรศวร์ชนช้าง เถา
236. เพลงประพาสเภตรา เถา
237. เพลงแขกกุลิต เถา

นอกจากนี้ยังมีบทเพลงอีกหลายประเภทที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทรได้ทำการบันทึกเป็นโน้ตสากลเก็บไว้เพื่อประโยชน์แก่สาธารณชนรุ่นหลังอีกมากมาย อาทิเช่น เพลงหน้าพาทย์ เพลงเรื่อง และบทเพลงประเภทสองชั้นอีกนับร้อยเพลง

บทที่ 5
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษากระบวนการเรียนรู้และแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้าวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนและประสบการณ์ทางดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร
2. เพื่อศึกษาแนวคิด การสร้างสรรค์ผลงานดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ความสำคัญของการค้นคว้าวิจัย

การศึกษาในกระบวนการเรียนรู้ แนวคิดสู่การสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทรจะทำให้ทราบถึงศาสตร์สัมพันธ์ที่มีอยู่ในกระบวนการเรียนรู้ศาสตร์สัมพันธ์อันเกิดจากประสบการณ์ทางดนตรี ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้ล้วนเป็นเหตุแห่งองค์ความรู้เป็นส่วนต่อเติมเสริมสร้างให้เกิดเป็นแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีที่มีคุณค่าต่อวงการศึกษาดนตรีไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. เป็นการศึกษากระบวนการเรียนการสอนของครูดนตรีไทยแต่ละท่านที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ไปศึกษาและศึกษากระบวนการเรียนการสอนที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์
2. เป็นการศึกษาประสบการณ์ทางดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ที่นำมาบูรณาการสร้างสรรค์เป็นผลงานด้านดนตรี
3. เป็นการศึกษาแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ตั้งแต่อดีตจนถึงปี พ.ศ.2556

สรุปผลการวิจัย

1. กระบวนการเรียนรู้และประสบการณ์ทางดนตรี

1.1 การศึกษาทั่วไปและการศึกษาดนตรี

พันโทเสนาะ หลวงสุนทร เกิดเมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2477 เกิดที่ตำบลแม่กลอง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 13 หมู่ 3 ถ.รามคำแหง 130 สุขาภิบาล 3 แขวงสะพานสูง เขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร บิดาของท่านชื่อนายบาง หลวงสุนทร

มารดาชื่อนางสนิท เจริญผล พันโทเสนาะสมรสกับนางสุนทรี นามสกุลเดิมโกมุท มีบุตร-ธิดา 2 คน คือ นายภาวัช หลวงสุนทร และนางสาวศลิณี หลวงสุนทร

การศึกษาทั่วไปสามารถสรุปได้ดังนี้

- การศึกษาภาคบังคับ ระดับประถมศึกษาที่ 1-3 ที่โรงเรียนวัดป้อมแก้ว
- ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนธรรมโชติ จังหวัดสมุทรสงคราม
- หลักสูตรนายสิบ อาวุโส จากโรงเรียนดุริยางค์ทหารบก
- หลักสูตรนายทหารชั้นประทวน (จ.ส.อ.)เป็นนายทหารสัญญาบัตร
- หลักสูตรศาสนาและศีลธรรม โรงเรียนศาสนาและศีลธรรม มทบ.1
- หลักสูตรวิชาชีพเรียบเรียงเสียงประสานแบบสี่แนว โรงเรียนสยามกลการปทุมวัน
- การศึกษาระดับ 3 โรงเรียนผู้ใหญ่วัดพระยาทำ (ประโยคประถมศึกษา)

การศึกษาด้านดนตรี พันโทเสนาะ หลวงสุนทร เกิดในตระกูลของนักดนตรีไทย ได้สัมผัสการเล่นดนตรีไทยมาตั้งแต่เด็กได้รับโอกาสในการศึกษาดนตรีไทยในสายของปี่พาทย์ที่โด่งดังทั้งสองสายคือสายท่านครูจางวางทั่วพาทยโกศล และสายท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) โดยได้ศึกษาเรียนรู้ทั้งด้านดนตรีไทยและดนตรีสากลจากครูดนตรีดังนี้

ครูท่านที่ 1 คุณตาถม เจริญผล องค์ความรู้ด้านบทเพลงคือ เพลงสาธุการและเพลงชุดโหมโรงเย็นทางฆ้อง , เพลงเหาะ , เพลงโล้ , และเพลงพระเจ้าลอยถาด

ครูท่านที่ 2 ครูบาง หลวงสุนทร องค์ความรู้ด้านบทเพลงคือ เพลงมู่ล่งชั้นเดียวทางระนาดเอกเดี่ยวระนาดเอกเพลงเชิดนอก พื้นฐานการเป่าปี่ใน บทเพลงสำหรับฝึกปี่ และเดี่ยวปี่ในเพลงเชิดนอก

ครูท่านที่ 3 น้าพยอม ดิษฐ์ปัญญา องค์ความรู้ในเรื่องพื้นฐานโน้ตสากลและการฝึกหัด Bb Clarinet

ครูท่านที่ 4 ท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) องค์ความรู้ด้านบทเพลงคือเพลงเดี่ยวระนาดเอกเพลงนกขมิ้นสามชั้น เพลงพญาโศกเถา เพลงแขกมอญสามชั้น เพลงสารถีสามชั้นเพลงทะแย เถา เพลงสุริทราหูเถา เพลงนารายณ์แปลงรูปสามชั้น เพลงต่อยรูปสามชั้น เพลงจีนขิมใหญ่ เพลงลาวแพน เพลงกราวในและทางฆ้องเพลงเถา เพลงเสภาประเภทต่างๆ

ครูท่านที่ 5 ครูเผือด นักระนาด องค์ความรู้ด้านบทเพลงคือ เดี่ยวระนาดเอกเพลงอาเฮีย ,การปรับทางเดี่ยวเพลงกราวใน และเพลงทยอยเดี่ยว

ครูท่านที่ 6 ครูหลวงบำรุงจิตรเจริญ (ฐูป สาตรวิลัย) องค์ความรู้ด้านบทเพลงหน้าพาทย์ เพลงบาทสกุณี เพลงสาธุการกลอง เพลงตระเชิญ เพลงตระเทวาประสิทธิ์ เพลงเสมอข้ามสมุทร เพลงเสมอเถร เพลงเสมอมาร

ครูท่านที่ 7 ครูเจียน มาลัยมาลย์ องค์ความรู้ด้านบทเพลงคือ เพลงช้าเรื่องเต่าทอง เรื่องตะนาว เรื่องสี่เกลอ และเรื่องรำดาบ

ครูท่านที่ 8 ครูสมาน ทองสุโชติ องค์ความรู้ด้านบทเพลงคือทางฆ้องเพลงหน้าพาทย์โหมโรงกลางวัน เพลงกระบองกัน เพลงโปรยข้าวตอก เพลงประสิทธิ เพลงย้อนเสี้ยนย้อนหนาม เพลงปลูกต้นไม้ เพลงใช้เรือ เพลงรุกร้น เพลงเชิดฉานและเพลงชุบ

ครูท่านที่ 9 ครูสาลี่ มาลัยมาลย์ องค์ความรู้ด้านบทเพลงในเรื่องการปรับทางเดี่ยวปี่ในเพลงกราวใน และทางระนาดเอกเพลงทะแยสองชั้น

ครูท่านที่ 10 ครูบุญยงค์ เกตุคง องค์ความรู้บทเพลงในด้านเพลงเรื่อง เพลงเบ็ดเตล็ดเพลงหน้าพาทย์เพิ่มเติม และเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ

ครูท่านที่ 11 พันตรีนพ ศรีเพ็ชรดี องค์ความรู้ในด้านการฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรีเป่าปี่ Oboe และ Bb Clarinet และหลักการปรับวงดนตรีไทย

ครูท่านที่ 12 พันเอกชูชาติ พิทักษากร องค์ความรู้ในด้านทฤษฎีโน้ตสากลตามหลักสูตรนายสิบขั้นต้นและหลักสูตรนายสิบอาวุธโส

1.2 ประวัติการทำงาน

- รับราชการในตำแหน่งหมวดโยธวาทิต กองดุริยางค์ มทบ.1 เมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2499
- ดำรงตำแหน่งอาจารย์โรงเรียนดุริยางค์ทหารบก สอนวิชาทฤษฎีโน้ตดนตรีไทย ประวัติดนตรีไทย ประวัติบุคคลสำคัญดนตรีไทย ทฤษฎีโน้ตสากลเบื้องต้น และโสตประสาท ตั้งแต่ช่วงพ.ศ. 2518 - 2535
- ดำรงตำแหน่งยศร้อยเอก ทำหน้าที่ ผบ.หมวดดนตรีไทย กองดุริยางค์ทหารบก เมื่อวันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2522
- ดำรงตำแหน่งยศพันตรี ทำหน้าที่อาจารย์สอนที่โรงเรียนดุริยางค์ทหารบก เมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2526
- ดำรงตำแหน่งยศพันโท ทำหน้าที่นายทหารเตรียมการ โรงเรียนดุริยางค์ทหารบก พ.ศ. 2534
- เกษียณอายุราชการ ในพ.ศ. 2537

ประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนดนตรี

- พ.ศ. 2518 สอนทฤษฎีดนตรีไทย สอนประวัติดนตรีไทยและบุคคลสำคัญทางดนตรีไทย สอนทฤษฎีสากล และสอนโสตประสาท ณ โรงเรียนดุริยางค์ทหารบก
- พ.ศ. 2523 - 2525 ได้รับเชิญเป็นอาจารย์พิเศษสอนทฤษฎีโน้ตสากล ณ มหาวิทยาลัยศิลปากร (ทับแก้ว)นครปฐม

- พ.ศ. 2523 ได้รับเชิญเป็นอาจารย์พิเศษสอนปฏิบัติเครื่องดนตรีไทย นักเรียนนายร้อย โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ปี พ.ศ.2523 และย้ายไปสอนที่ โรงเรียน จปร. เขาชะโงก

- พ.ศ. 2526 - 2528 สอนปฏิบัติเครื่องดนตรีไทย โรงเรียนวชิราวุธ

- พ.ศ. 2528 – 2535 ได้รับเชิญเป็นอาจารย์พิเศษ สอนวิชาการประพันธ์เพลงไทย และเรียบเรียงเอกสารประกอบการสอน วิชาหลักการประพันธ์เพลง ณ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- พ.ศ. 2527 – 2549 ได้รับเชิญเป็นอาจารย์พิเศษ สอนการประพันธ์เพลงไทยและปฏิบัติเครื่องดนตรีไทย ณ ภาควิชาศิลปนิเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (ซึ่งแต่เดิมสอนที่คณะวิทยาศาสตร์) โดยขอลาจากการสอนเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2549

งานด้านวิชาการ

- เรียบเรียงหนังสือจากตำราดนตรีไทยเป็นเอกสารประกอบการสอนนักเรียนดุริยางค์ทหาร บกเรื่อง หลักดนตรีไทย , ประวัติบุคคลสำคัญดนตรีไทย และประวัติดนตรีไทยสมัยต่างๆ

- เอกสารประกอบการสอนหลักการประพันธ์เพลงไทย

- เอกสารเรียบเรียงหน้าทับกลองแขก บันทึกด้วยโน้ตสากล

- ผู้เชี่ยวชาญศิลปินต้นแบบในวิชาอาศรมศึกษา เรื่องหลักวิธีการบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูง สายครูสุบิน จันทร์แก้ว และเพลงโหมโรงภัทรมหาราช ศึกษาโดยนางสาวชลิดา จันทร์แก้ว สาขาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2539

- ผู้เชี่ยวชาญศิลปินต้นแบบในวิชาอาศรมศึกษา เรื่องหลักและวิธีการบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูง สายครูบุญยัง เกตุคง และเพลงเดี่ยวระนาดเอก ศึกษาโดยนายเรืองศักดิ์ เผ่าพันธุ์ สาขาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2549

- ผู้เชี่ยวชาญพิเศษบุคคลต้นเรื่องในปริญญานิพนธ์ หัวข้อภูมิปัญญาครูดนตรีไทย : กรณีศึกษาพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ศึกษาโดยนางสาวสรัญญา ลีวัฒนา สาขามานุษยดุริยางควิทยา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. 2555

- สำนักวัฒนธรรมแห่งชาติเชิญให้เป็นผู้ฝึกสอนดนตรีไทย ตามโครงการค่ายอบรมวงดุริยางค์ไทยเยาวชนแห่งชาติด้านปี่พาทย์ วันที่ 1-13 พฤษภาคม พ.ศ. 2545 ณ สถาบันราชภัฏพระนคร

- กรรมการสอบคัดเลือกผู้เข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527

- กรรมการในการปรับปรุงหลักสูตรดนตรีไทย ภาควิชาศิลปนิเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2531

- ได้รับแต่งตั้งจากทบวงมหาวิทยาลัยให้เป็นตัวแทนจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ในการส่งเสริมและประสานงานการจัดงานดนตรีไทยอุดมศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533

- อนุกรรมการของทบวงมหาวิทยาลัยจัดทำเกณฑ์การประเมินการบรรเลงดนตรีไทยด้านปี่พาทย์สำหรับผู้เข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ปีการศึกษา 2536 - 2537

- อนุกรรมการที่ปรึกษาทบวงมหาวิทยาลัย จัดทำโน้ตเพลงไทยเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชาและวิชาชีพดนตรีไทย เป็นผู้บันทึกโน้ตสากลด้านปี่พาทย์ เครื่องสาย มโหรีและขับร้อง

- กรรมการตัดสินการประกวดขับร้องเพลงไทย ชิงรางวัลฆ้องทองคำ ครั้งที่ 1 ของกรมประชาสัมพันธ์ พ.ศ.2523

- กรรมการตัดสินการประกวดดนตรีไทยเพื่อความมั่งคงของชาติระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ในงานพระราชพิธีฉลองสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ณ ศูนย์เยาวชนกรุงเทพ (ไทย - ญี่ปุ่น) พ.ศ. 2525

- กรรมการตัดสินดนตรีไทยรางวัลศรทอง ครั้งที่ 4 ของมูลนิธิหลวงประดิษฐ์ไพเราะ ณ หอประชุม กร.ป.กลาง พ.ศ. 2533

- กรรมการตัดสินวงโยธวาทิต บรรเลงไทย จัดโดยกองทัพบก พ.ศ. 2531

- กรรมการตัดสินดนตรีไทย ณ ศูนย์สังคีต ธนาคารกรุงเทพฯ พ.ศ. 2533

- กรรมการตัดสินการประกวดวงปี่พาทย์ มโหรี เครื่องสาย ณ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า พ.ศ. 2534

- กรรมการตัดสินการประกวดดนตรีไทย ราชภัฏวัฒนธรรมสังคีต ครั้งที่ 1-3 หอประชุมเล็ก ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2544 - 2546

- ประธานกรรมการตัดสินการประกวดผืนระนาดเอกครั้งที่ 5 คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2554

- ร่วมสืบทอดผลงานวงปี่พาทย์ไม้แข็งศิษย์ครูบุญยงค์ เกตุคง ในรายการจุฬาวาทิต ครั้งที่ 152 ณ เรือนไทยจุฬา วันศุกร์ที่ 1 พฤษภาคม 2552

- บรรเลงดนตรีร่วมกับศิลปินแห่งชาติและศิลปินอาวุธโส งาน 90 ปีชาตกาล ศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ ณ สำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร วันเสาร์ที่ 30 มีนาคม 2556

- วิทยากรโครงการสัมมนาวิชาการศิลปินแห่งชาติพบครูดนตรีไทย ครั้งที่ 2 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร วันศุกร์ที่ 5 กรกฎาคม 2556

ข้อมูลด้านประสบการณ์ทำงานและประวัติทางดนตรีที่ได้จากการสัมภาษณ์

- การบรรเลงดนตรีออกอากาศ
- การเดินสายวงดนตรีลูกทุ่ง
- มูลเหตุแห่งการเรียนในทุกๆด้าน
- คนระนาดกับการเขย่าอังกะลุง
- กราวในทางฝัน

1.3 การสืบทอดและการถ่ายทอด สามารถสรุปแนวคิดและกระบวนการได้ใน 2 ด้านคือ

ข้อมูลด้านเทคนิควิธีการในการบรรเลง

- การฝึกไล่ระนาดเอก แนวทางท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)
- การฝึกไล่ระนาดเอก แนวทางพันโทเสนาะ หลวงสุนทร
- กลวิธีและการเลือกไม้ระนาดสำหรับการไล่ระนาด
- วิธีการแก้ไขมือโขยก
- วิธีการฝึกระบายลม

ข้อมูลด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ลูกศิษย์

- อาจารย์ทรงศักดิ์ เสนีพงศ์
- ร้อยเอกสมนึก แสงอรุณ
- อาจารย์ ดร.วีระ พันธุ์เสือ
- อาจารย์สุภเชฏฐ์ กิจวาส
- อาจารย์ภาวัช หลวงสุนทร
- อาจารย์อภินันท์ จุลดิษฐ์
- อาจารย์ทวีศักดิ์ ศรีผ่อง

1.4 การสืบทอดหน้าที่พิธีกรในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย

- สายครูบุญยัง เกตุคง
- สายครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)
- สายมงคลกับพระอาจารย์ศิริพงศ์ ครุพันธ์กิจ

1.5 เอกลักษณ์ด้านดนตรี (ในมุมมองนักดนตรีและนักวิชาการ)

- หัวไว ฉลาด จำเพลงแม่น
- บันทึกโน้ตสวยงาม ตามความเป็นจริงในการปฏิบัติ
- ตีไม่เคยหลุด เก่งโน้ตสากล
- ได้เพลงเดี่ยวทุกเครื่องมือ
- ครูเหนาะหูทิพย์
- คนระนาดที่ไหวทน
- ครูระนาดที่เป็นทหาร เก่งทั้งดนตรีไทยและสากล

2. วิเคราะห์แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

2.1 การประพันธ์เพลงใหม่ เพลงไทยประเภทโหมโรง

จากการวิเคราะห์แนวคิด และกระบวนการในการประพันธ์เพลงของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร จะจำแนกได้ 2 ลักษณะคือ

ลักษณะแรก เพลงที่ประพันธ์ขึ้นจากทำนองเพลงไทยสากล ต่างๆ มาแปลงเป็นทางฆ้องพื้นฐาน แล้วนำทางฆ้องพื้นฐานนี้ไปประพันธ์ยืดขยายให้เป็นบทเพลงไทยตามจุดประสงค์การประพันธ์ เพลงที่ประพันธ์ขึ้นจากเพลงไทยสากล คือ เพลงไตเติ้น ทบ. เพลงโหมโรงจักรทอง เพลงโหมโรงภัทรมหาราช เพลงโหมโรงรั้วแดงกำแพงเหลือง เพลงโหมโรงนวมินทร์มหาราชา และเพลงโหมโรงอาณาจักรขจี

ลักษณะที่สอง เพลงที่ประพันธ์ขึ้นจากทำนองเพลงไทยเดิมในอัตราจังหวะสองชั้นโดยนำเพลงต้นแบบมาแต่งยืดขยายตามหลักการประพันธ์เพลง โดยหลักการเบื้องต้นที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ยึดคือจะพิจารณาจากเสียงลูกตกในตำแหน่งกลางจังหวะหน้าทับและเสียงลูกตกในท้ายจังหวะหน้าทับ สำหรับกลอนเพลงแล้วแต่จะประพันธ์ให้เป็นท่วงทำนองอย่างไรใส่สำเนียงภาษาอะไร แต่จะต้องยึดหลักของเสียงลูกตกให้เหมือนกับเพลงต้นแบบ หากลูกตกไม่เหมือนหรือผิดเพี้ยนไปจะทำให้เพลงที่ประพันธ์ขึ้นใหม่กลายเป็นคนละเพลงไป เพลงที่พันโทเสนาะ ได้ประพันธ์ขึ้นจากเพลงไทยเดิมของเก่ามี 2 เพลงคือ เพลงโหมโรงบุหลันลอยเลื่อนประพันธ์มาจากเพลงบุหลันลอยเลื่อนสองชั้นและเพลงโหมโรงอนงค์นาค ที่ประพันธ์มาจากเพลงนางนาค สองชั้น

2.2 การประพันธ์เพลงไทยประเภทเพลงทางเปลี่ยนและเพลงเบ็ดเตล็ด

จากการวิเคราะห์แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานเพลงทางเปลี่ยนและเพลงเบ็ดเตล็ดนี้เกิดจากเหตุผลของการบรรเลงที่จะต้องบรรเลงซ้ำกันหลายๆเที่ยว วนกลับไปวนกลับมาจึงเกิดแนวคิดทำทางเปลี่ยนขึ้นเพื่อมิให้เกิดความน่าเบื่อหน่ายในการบรรเลง การสร้างสรรค์เพลงทางเปลี่ยนยังเป็น

การแสดงถึงภูมิรู้ของนักดนตรีที่จะดัดแปลงการบรรเลงเพื่อดึงดูดให้คนฟังรู้สึกอยากติดตามฟังว่าจะมีเทคนิควิธีการแปลกใหม่อย่างไรในการทำเพลงที่เหมือนกันให้ต่างกัน บทเพลงที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทร นำมาทำเป็นทางเปลี่ยนมีเพลงปีนตลิ่งใน เพลงสมิงทองมอญ เพลงจีนขวัญอ่อน เพลงมาลีหวน เพลงลีลากระทุ่ม เพลงเทวาประสิทธิ์ เพลงนกกระจอกทองสองชั้น เพลงฟ้าคนองสองชั้นและเพลงนกขมิ้น สี่ชั้น ซึ่งเป็นการปรับปรุงทางเพลงใหม่ขยาย
จากสามชั้นเป็นสี่ชั้น

2.3 การประพันธ์เพลงไทยประเภทเพลงเดี่ยว

แนวคิด กระบวนการในการประพันธ์เพลงทางเดี่ยว แนวคิดในการสร้างสรรค์เพลงเดี่ยวจะใช้หลักการและกระบวนการตามหลักการประพันธ์เพลงไทย โดยวิเคราะห์และดูจากแนวทางเดิมที่ครูโบราณทำไว้ แล้วนำมาสร้างสรรค์กลอนเพลงขึ้นใหม่ให้คล้องจองเหมาะสม สิ่งสำคัญของผู้ที่จะประพันธ์เพลงเดี่ยวได้คือผู้นั้นต้องได้เพลงเดี่ยวมากพอสมควร เพื่อเป็นฐานข้อมูล
ในการประพันธ์เพลง

การประพันธ์ทางเดี่ยวของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ท่านจะทำทางเดี่ยวตามจินตนาการที่สร้างขึ้นว่าต้องการให้เป็นเช่นไร จากนั้นจะเขียนโน้ตโดยที่ไม่ต้องลงมือตีบนผืนระนาด ท่านจะเขียนโน้ตแค่เพียงหัวโน้ตและเมื่อแต่งเสร็จแล้วจึงจะมาคัดลอกเขียนโน้ตในแบบที่สมบูรณ์อีกครั้ง และเมื่อนำทางเดี่ยวที่แต่งไว้ไปต่อให้ ลูกศิษย์ แล้วลูกศิษย์ไม่สามารถตีตามที่ท่านคิดได้ ท่านจะเปลี่ยนทางเดี่ยวให้ใหม่เพื่อให้เหมาะกับความสามารถของผู้เรียนในลำดับต่อไป
เพลงเดี่ยวที่ประพันธ์ไว้มี

การประพันธ์ทางเดี่ยวระนาดเอก เพลงอาเฮียเถา เพลงอาหนูเถา เพลงเทพบรรทมสามชั้น เพลงดอกไม้ไทรสามชั้น เพลงนารายณ์แปลงรูปสามชั้น(เที่ยวที่ 3 และ 4) สองชั้น ชั้นเดียว และครึ่งชั้น เพลงนกขมิ้น สองชั้น ชั้นเดียว และครึ่งชั้น

การประพันธ์ทางเดี่ยวปี่ใน เพลงสุดสงวน สามชั้น เพลงม้าย่องสามชั้น

การประพันธ์ทางเดี่ยวฆ้องวงเล็ก เพลงนกขมิ้น สามชั้น เพลงสุรินทราหู สามชั้น
เพลงม้าย่อง สามชั้น

การประพันธ์ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงสุดสงวน สามชั้น

2.4 การปรับวง ประดิษฐ์หางเพลง

พันโทเสนาะ หลวงสุนทร จะใช้เทคนิคในการปรับวงเป็น 2 ลักษณะคือเพลงบรรเลงและเพลงขับร้อง ในกรณีเพลงโหมโรง พันโทเสนาะ จะนิยมทำท่อนนำ เหมือนดนตรีสากล

โดยนำทำนองมาจากดนตรีสากล และการปรับวงปี่พาทย์จะเน้นทำเพลงให้สนุกสนาน อาจทำเป็นขยี้สี่ชั้นทั้งวง และเทคนิคการปรับวงต่างๆ การหยุด การพร้อม การล้อ การรับ การเหลื่อม ต้องสนใจทุกขั้นตอน รวมถึงการทำทางเพลงในแต่ละเครื่องมือให้สอดประสานกัน โดยแนวคิดในการปรับวงนั้นจะผสมผสานกันระหว่างเทคนิคของดนตรีไทยและดนตรีสากล

2.5 หนังสือทฤษฎีดนตรีและเอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติดนตรีและประวัติบุคคลสำคัญในวงการดนตรีไทย วิชาหลักการประพันธ์เพลงไทย ,เรื่องหน้าทับกลองแขกเป็นโน้ตสากล

แนวคิดในการจัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอนเรื่องหลักการประพันธ์เพลงไทยเกิดขึ้น เนื่องจากในปี พ.ศ. 2528 – 2535 ได้รับเชิญเป็นอาจารย์พิเศษ สอนวิชาการประพันธ์เพลงไทย ให้กับนิสิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงได้คิดเรียบเรียงเอกสารประกอบการสอน วิชาหลักกา ประพันธ์เพลงไทยขึ้น เพื่อให้เกิดความสะดวกในการเรียน อีกทั้งยังเป็นแนวทาง ที่ทำให้เกิดความเข้าใจ ในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

แนวคิดที่บันทึกเป็นลักษณะโน้ตสากล ด้วยเห็นว่าการบันทึกโน้ตเช่นนี้ เป็นลักษณะของภาษาสากล ด้วยที่ว่าโรงเรียนดุริยางค์ทหารบกเวลาที่เรียนดนตรีจะเรียนเรื่องโน้ต และโน้ตที่เรียนจะเรียนในระบบโน้ตสากล พันโทเสนาะ จึงคิดทำแบบฝึกนี้ให้สอดคล้องกับการเรียนการสอนให้ไปในทิศทางเดียวกัน

2.6 การเก็บบันทึกข้อมูลเพลงไทยในระบบโน้ตสากล

แนวคิดการเก็บบันทึกข้อมูลโน้ตในระบบโน้ตสากลนั้นคือเพื่อกันลืม เหตุผลที่สองคือเพื่อรักษามือฆ้อง ทำนองหลักพื้นฐานไว้ เพราะบางครั้งเมื่อต่อเพลงแล้วเวลาที่เล่นเรื่อยๆ มือฆ้องอาจจะแปรเปลี่ยนไปได้ กระบวนการในการเก็บบันทึกโน้ตคือเมื่อพันโทเสนาะต่อเพลงเสร็จจะใช้เวลาว่างหลังจากต่อเพลงมาบันทึกโน้ต ต่อเพลงอะไรไว้ท่านจะพยายามจดบันทึกให้หมด พันโทเสนาะ หลวงสุนทร เก็บบันทึกโน้ตเรื่อยมา บางครั้งจะใช้วิธีการบันทึกแบบพอเข้าใจ คือเขียนแต่หัวโน้ตเป็นทำนองไว้ หางโน้ตไม่ได้เขียน คือจดเพื่อเป็นเครื่องมือช่วยจำในขั้นต้น เมื่อมีเวลาจะคัดลอกเขียนใหม่ การบันทึกเพลงในแต่ละครั้ง พันโทเสนาะ มิได้ใช้เครื่องดนตรีมาบรรเลงเทียบเสียงเพื่อการบันทึกแต่อย่างใด ท่านเป็นผู้แม่นยำในเสียงดนตรีมีโสตประสาทที่ดี ทำให้การบันทึกโน้ตเป็นเรื่องง่าย ท่านได้รวบรวมเพลงทางเครื่อง ทางร้อง และทางเดี่ยวไว้มากมายนับร้อยเพลง

อภิปรายผล

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ แนวคิด สู่การสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร มีประเด็นสำหรับการอภิปรายผลดังนี้

กระบวนการเรียนรู้และประสบการณ์ทางดนตรี

การเกิดแห่งความรู้ ล้วนเป็นศาสตร์สัมพันธ์ที่มาจากกระบวนการเรียนรู้ และประสบการณ์ทางดนตรี กระบวนการเรียนรู้ของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร นอกจากในด้านการศึกษาทั่วไป การศึกษาด้านดนตรี พันโทเสนาะ มีประสบการณ์ตรงได้ยินได้เห็นดนตรีมาตั้งแต่เด็ก ด้วยอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่เป็นบ้านดนตรีปี่พาทย์ ท่านมีโอกาสได้เรียนดนตรีกับครูดนตรีไทย 9 ท่าน ครูดนตรีสากล 3 ท่าน ได้ศึกษาทั้งดนตรีไทยและดนตรีสากลไปพร้อมกันทำ ให้สามารถนำความรู้มาบูรณาการ สร้างสรรค์งานเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนดนตรี กระบวนการเรียนในการฝึกหัดดนตรีไทย พันโทเสนาะ ได้เริ่มฝึกหัดในเบื้องต้นจากการฝึกตีทางฆ้องในเพลงสาธุการ เพลงโหมโรงเช้า เพลงโหมโรงเย็น และต่อเพลงเดี่ยวในเครื่องมือระนาดเอก จะเห็นว่าการเรียนดนตรีไทยในสมัยก่อนจะให้ผู้เรียนศึกษาจากทำนองเพลงทางฆ้องก่อนในเบื้องต้น แล้วถึงจะต่อทางเดี่ยวให้ ต่างจากการเรียนในสมัยปัจจุบันที่ผู้เรียนส่วนใหญ่คิดจะเรียนเครื่องดนตรีใดก็จะต่อทางเพลงสำหรับเครื่องดนตรีนั้นเลย โดยที่ไม่ได้เริ่มจากการเรียนทางฆ้องพื้นฐาน จากกระบวนการเรียนที่เปลี่ยนไปเป็นผลให้นักดนตรีไทยในปัจจุบันมีความแตกฉานทางดนตรีน้อยลง หากต้องการให้มีความรู้ด้านดนตรีที่มั่นคง เข้มแข็งควรหันกลับไปเรียนตามกระบวนการเรียนการสอนในขั้นต้น

กระบวนการเรียนรู้ด้านดนตรีสากล พันโทเสนาะ หลวงสุนทร เริ่มเรียนโน้ตสากลโดยการฝึกเขียนฝึกอ่านโดยท่านให้คำแนะนำว่าหากต้องการอ่านโน้ตคล่องต้องเป็นเครื่องมือคือควรฝึกเล่นเครื่องดนตรีและอ่านโน้ตไปพร้อมๆกัน สำหรับเทคนิควิธีการในการบรรเลงเครื่องดนตรีไทยและดนตรีสากลตามที่ พันโทเสนาะ หลวงสุนทรแนะนำสามารถบูรณาการนำหลักการแนวทางไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับการเรียน

แนวคิดการสร้างสรรค์ผลงานดนตรี

แนวคิดในการ สร้างสรรค์ผลงานต่างๆ เป็นศาสตร์สัมพันธ์เกี่ยวข้องในด้านกระบวนการเรียนรู้จากทางตรงและการเรียนรู้จากประสบการณ์ ตกผลึกเป็นความรู้ใหม่ในการสร้างสรรค์ผลงานดนตรี หรือจะเรียกได้ว่าหล่อหลอมมาเป็นรูปแบบแห่งการคิด (Cognitive Style) จนกลายมาเป็นรูปแบบ (Style) ของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ผลงานด้านดนตรีที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทร สร้างสรรค์ขึ้นมีการประพันธ์เพลงใหม่ประเภทเพลงโหมโรงที่ใช้หลักแนวคิดในการประพันธ์จากเพลงไทยสากลและเพลงไทยเดิม การประพันธ์เพลงทางเปลี่ยน เพลงเบ็ดเตล็ด ประพันธ์ทางเดี่ยวในเครื่องมือระนาดเอก ฆ้องวงใหญ่ ฆ้องวงเล็ก ปี่ใน แนวทางวิธีการในการ ปรับวง ประดิษฐ์หางเพลงซึ่งแนวคิดส่วนใหญ่พันโทเสนาะ หลวงสุนทร จะได้แนวทางมาจากดนตรีสากลเพราะประสบการณ์ในการทำงานของท่านที่เล่นดนตรีสากล การทำเอกสารประกอบการเรียน รวมถึงการเก็บบันทึกข้อมูลเพลงไทยในระบบโน้ตสากล

ผลงานการสร้างสรรค์ด้านดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร มีทั้งที่เป็นบทเพลงและงานด้านเอกสารวิชาการดนตรี ซึ่งงานต่างๆนี้เป็นสิ่งที่ท่านสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนา ถ่ายทอด สืบทอดองค์ความรู้ที่ท่านได้รับคงอยู่ โดยแนวคิด วิธีการในการประพันธ์ในเบื้องต้น ฉบับนี้ทราบถึงจุดประสงค์ ความมุ่งหมายในการประพันธ์ สามารถนำแนวทางในขั้นต้นไปศึกษาต่อยอด ในการเรียนขั้นสูงต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ แนวคิด สู่การสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทรผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ในการศึกษาและข้อเสนอแนะในการทำวิจัยเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

ข้อเสนอแนะด้านการศึกษา

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ แนวคิดสู่การสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ทำให้ได้ทราบหลักการแนวทางในการจัดการเรียนการสอน แนวทางหรือวิธีการที่สามารถนำไปใช้ในการฝึกพัฒนาตนเอง ฝึกพัฒนาลูกศิษย์ในการเรียนดนตรี ทราบหลักการแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรี ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ แนวคิดต่างๆเหล่านี้ ครูดนตรีส่วนใหญ่มิได้บอกกล่าวหรือเล่าให้ทราบถึงที่มาที่ไป เหตุผลหลักการในการประพันธ์ หรือบางครั้งจะสอนแบบวัฒนธรรมมุขปาฐะ หากมีผู้รวบรวมเก็บข้อมูลครูดนตรีอาวุโสท่านอื่นๆไว้จักเป็นประโยชน์ต่อวงการดนตรีเป็นอย่างมาก

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

การศึกษาของผู้วิจัยข้างต้น เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลในเบื้องต้นยังมีรายละเอียดในขั้นการวิเคราะห์ข้อมูลอีกหลายด้านที่ควรจะทำการศึกษาวิจัยต่อไป เช่น

- การศึกษาวิเคราะห์การประพันธ์เพลงแต่งใหม่ของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร
- การศึกษาวิเคราะห์การประพันธ์เพลงทางเปลี่ยนของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร
- การศึกษาวิเคราะห์การประพันธ์เพลงเดี่ยวระนาดเอกของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร
- การศึกษาวิเคราะห์การประพันธ์เพลงเดี่ยวปี่ ของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร
- การศึกษารวบรวมผลงานการบันทึกโน้ตของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กาญจนา อินทรสุนานนท์. (2552). **องค์ความรู้ศิลปินแห่งชาติ:นายศิริ วิชเวช** . กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม จัดพิมพ์.

ณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์.(2552). **องค์ความรู้ศิลปินแห่งชาติ:นายพินิจ ฉายสุวรรณ**.กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม จัดพิมพ์.

_____. (2552). **องค์ความรู้ศิลปินแห่งชาติ:นายสำราญ เกิดผล** . กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม จัดพิมพ์.

ชลิดา จันทร์แก้ว.(2539). **อาศรมศึกษา : พันโทเสนาะ หลวงสุนทร**.ปริญญานิพนธ์ ศปม. (สาขาวิชาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.ถ่ายเอกสาร.

บุญโชค ไชยชาติ.(2551). **การสืบทอดปี่พาทย์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. ปริญญานิพนธ์ ศปม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

มานพ วิสุทธิแพทย์. (2552). **องค์ความรู้ศิลปินแห่งชาติ:นายจิรัส อาจณรงค์** . กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม จัดพิมพ์.

เรืองศักดิ์ เผ่าพันธุ์.(2548). **อาศรมศึกษา : พันโทเสนาะ หลวงสุนทร**. ปริญญานิพนธ์ ศปม. (สาขาวิชาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.ถ่ายเอกสาร.

วิมาลา ศิริพงษ์.(2534). **การสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีไทยในสังคมปัจจุบัน กรณีศึกษาสกุลพาทยโกศลและสกุลศิลปบรรเลง**. ปริญญานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วีระ พันธุ์เสือ.(2544).**เทคนิคการปรับวงของครูประสิทธิ์ ถาวร เพลงชุดฝรั่งรำเท้า**. ปริญญานิพนธ์ ศปม.. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

พูนพิศ อมาตยกุล.**การประชันปี่พาทย์หน้าพระที่นั่งวังลดาวัลย์ พ.ศ. 2473** . สยามรัฐ (14 มีนาคม 2533: 13)

สุภลักษณ์ สุขเกษม.(2548). **การสืบทอดดนตรีไทยในอดีต**. ปริญญานิพนธ์ ศปม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

อรศรี งามวิทยาพงศ์.(2549). **กระบวนการเรียนรู้ในสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพฯ: จัดพิมพ์โดยวิทยาลัยการจัดการทางสังคม.

ราชบัณฑิตยสถาน.(2546).**พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542**.กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชั่นส์.

สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2555 จาก http://www.facebook.com/note.php?note_id=118381354854597.

สืบค้นเมื่อ 7 มกราคม 2555 จาก http://th.wikipedia.org/wiki/องค์ความรู้.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เกียรติประวัติ ครูดนตรีและบทความที่เกี่ยวข้อง

เกียรติประวัติ

รางวัลและเกียรติคุณที่ได้รับ

1. ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง(ดนตรีไทย) ประจำปี พ.ศ. 2555
2. ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นเพชรสยาม สาขาดนตรีและนาฏศิลป์ ด้านดนตรีไทย ประจำปี พ.ศ.2555 จัดโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
3. เหรียญพระราชทานจากสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในงานบรรเลงออกอากาศวิทยุ อส.พระราชวังสวนดุสิต
4. เหรียญพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี เนื่องในงานสังคีตสายใจไทย
5. เหรียญเกียรติคุณได้รับจากกระทรวงวัฒนธรรม
6. เหรียญเกียรติคุณเนื่องในงานสายตระกูลดุริยประณีต
7. เหรียญเกียรติคุณงานครบรอบ 100 ปี ดุริยประณีต ณ ศูนย์วัฒนธรรม
8. เหรียญเกียรติคุณงานครบรอบ 120 ปี ครูดนตรีไทย

ประวัติครูดนตรีที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทรได้ศึกษาเล่าเรียน

ครูบาง หลวงสุนทร

นายบาง หลวงสุนทร เกิดเมื่อวันอังคาร เดือน 6 ปีมะแม (พ.ศ.2450) ที่หมู่บ้านลาดโพธิ์ ตำบลสำโรง จังหวัดเพชรบุรี เป็นบุตรของนายครื้น และนางโดย หลวงสุนทร มีพี่ชายร่วมบิดามารดา 1 คน ชื่อ นายรับ ซึ่งมีความสามารถทางตีระนาดได้ ได้รับการศึกษาจากวัดลาดโพธิ์ ตั้งแต่เด็กจนอายุครบบวชจึงได้บวชที่วัดลาดโพธิ์ 2 พรรษา สอบนักธรรมตรี เมื่อ พ.ศ. 2472 เมื่อลาสิกขาแล้ว ได้สมรสกับนางสนิท ในปี พ.ศ. 2473 มีบุตรธิดารวมทั้งสิ้น 8 คน มีเพียง 3 คนเท่านั้นที่เป็นนักดนตรีไทย คือ

1. นายเสนาะ หลวงสุนทร คนระนาดเอก
2. นายสนุ่น หลวงสุนทร คนระนาดเอก
3. นายนิด หลวงสุนทร คนระนาดทุ้ม

นายบาง หลวงสุนทร เริ่มเรียนดนตรีไทยเมื่อ พ.ศ. 2460 เรียนกับนายครื้น ผู้เป็นบิดา โดยเรียนฆ้อง เพลงสาธุการ และเรียนเป่าปี่ไล่เสียงให้ชัดเจน จนได้ต่อเพลงทางปี่ เพลงแรกคือ เพลงโล้ นอกจากท่านบิดาแล้ว นายบางได้ศึกษาวิชาดนตรีไทยกับครูอีกหลายท่าน คือ ครูแดง พาทยกุล สอนฆ้องวงใหญ่ ครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ สอนปี่ ครูเจียน มาลัยมาลย์ ครูสาลี่ มาลัยมาลย์ สอนปี่ ครูหลวงบำรุงจิตเจริญ สอนฆ้องวงใหญ่ และต่อเพลง เริ่มถ่ายทอดวิชาดนตรีให้แก่ผู้อื่น เมื่อมีอายุได้ 50 ปี (พ.ศ.2500) โดยสอนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ ศิษย์ที่เห็นว่ามีฝีมือได้แก่ นายสุรพล หนูจ้อย นายเสรี ชื่นจิ๋ว และนายวิเชียร อ่อนละมุน ถนัดในทางสอนปี่พาทย์ ออกแสดงดนตรีครั้งแรก เมื่ออายุ 10 ปี และแสดงฝีมือเดี่ยวครั้งแรก เมื่ออายุ 30 ปีเศษ ในงานไหว้ครูบ้านหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) แสดงเดี่ยวปี่เพลงแขกมอญ และเพลงพญาโศกสามารถบรรเลงประกอบการแสดงโขนละครได้ดี สิ่งที่ภาคภูมิใจในชีวิตการเป็นนักดนตรีคือ เคยได้รับพระราชทานแหนบทองคำจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ในฐานะศิลปินดนตรีไทย เคยเดินทางไปแสดงดนตรีไทยในต่างประเทศหลายครั้ง คือ ประเทศมาเลเซีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศเยอรมัน

นายบาง พักอยู่บ้านเลขที่ 241/18 ถนนจรัลสนิทวงศ์ ซอยศักดิ์เจริญ ตำบลท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร (พ.ศ. 2525)

จรวยพร สุเนตรวรกุล (เรียบเรียงจาก คำบอกเล่าของนายบาง หลวงสุนทร.): Mahidol University, Library and Knowledge Center

ครูเจียน มาลัยมาลย์

จ่าเอกกมล มาลัยมาลย์ มีนามเดิมว่า เจียน เกิดวันที่ 20 มกราคม พ.ศ.2455 เป็นบุตรของนายชั้นและนางเชียม มาลัยมาลย์ มีพี่น้องร่วมบิดามารดา 2 คน มีพี่ชายเป็นนักดนตรีมีฝีมือ 1 คน ชื่อ สาลี่ มาลัยมาลย์ บิดาเป็นนักดนตรี ทำหน้าที่ตีฆ้องอยู่ในวงบางขุนพรหม มารดาเป็นนักร้องเพลงฉ่อย ครูเจียนจึงมีพรสวรรค์ทางดนตรีไทยโดยสายเลือดเล่ากันว่าเมื่อยังเด็กครูสามารถจำเพลงได้เองโดยไม่ต้องต่อเพราะความที่บิดามีลูกศิษย์มาก เวลานั่งอยู่ใต้ถุนบ้านก็ได้ยินได้ฟังจนขึ้นใจ

อายุได้ประมาณ 10 ปีก็เล่นเข้าวงปี่พาทย์รุ่นเด็กของวังบางขุนพรหมได้ สมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงเห็นว่ามีฝีมือใช้ได้ จึงโปรดให้นำตัวมาฝากไว้เป็นศิษย์ของครูจางวางทั่ว พาทยโกศล ที่บ้านหลังวัดกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นวันเดียวกับที่ครูเตือน พาทยโกศล ได้มาฝากตัวเป็นศิษย์ของท่านครูจางวางทั่วเช่นกัน และครูเจียนเป็นผู้โชคดีที่มีโอกาสได้ต่อเพลงพระราชนิพนธ์ของสมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ซึ่งต่อประทานด้วยพระองค์เองพร้อมกับครูนพ ศรีเพชรดี ด้วย พ.ศ. 2480 ได้เข้ารับราชการที่กองดุริยางค์ทหารเรือ จนถึง พ.ศ. 2487 มียศเป็นจ่าเอก ต่อมาเข้าทำงานที่กรมไปรษณีย์โทรเลข ลาออกจากทหารเรือ กรมที่ดิน และท้ายที่สุด ที่องค์การเชื้อเพลิง กระทรวงกลาโหมจนเกษียณอายุ

หลังจากนั้นชุมนุมดนตรีไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้เชิญมาสอนประจำความสามารถในทางดนตรีของครูเจียนนั้นเป็นที่ยอมรับกันว่าท่านเป็นคนหัวไวมาก จึงได้รับหน้าที่ต่อเพลงจากท่านครูจางวางทั่ว แล้วไปถ่ายทอดให้คนอื่นๆ อีกทีหนึ่ง เครื่องดนตรีที่ครูบรรเลงได้ถนัดมาก ได้แก่ ระนาดเอก ปี่ และขลุ่ย ครูเคยเรียนโน้ตสากลกับพระเจนดุริยางค์ เรียนอยู่ 29 วัน ก็สำเร็จ พระเจนฯ เรียกครูว่า "ไอ้ปอกหัวใส" (เพราะครูมีแผลเป็นที่ขมับขวาและเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้เร็วมาก)

ต่อมาหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 แล้ว การบรรเลงดนตรีไทยซบเซาลง เนื่องจากผลทางการเมือง ครูยังได้ใช้วิชาเขียนโน้ตสากล เขียนโน้ตสำหรับขลุ่ยและซอออกขายที่ร้านสังคีตยากรของครูพุฒ นันทพล และในระยะนี้ก็ได้มีโอกาสเป็นศิษย์ของหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ซึ่งเป็นศิษย์ที่ได้รับคำชมเชยจากหลวงประดิษฐ์ฯ ว่า เป็นคนเดียวที่กล้าทำของใหม่ๆ และมีหัวคิดสำคัญ ครั้งหนึ่งในงานไหว้ครูที่บ้านหลวงประดิษย์ไพเราะครูเจียนได้แต่งเพลงพวงร้อยเถาและทำทางเดี่ยวระนาด เพลงพญาโศก 6 ชั้น แล้วมอบให้ลูกศิษย์คนสำคัญ ชื่อ บุญธรรม คงทรัพย์ เป็นผู้บรรเลง เป็นที่เลื่องลือกันมากในครั้งนั้น นอกจากเพลง 2 เพลงที่กล่าวแล้วยังทำทางเปลี่ยนของเพลงเขมรใหญ่สองชั้นและชั้นเดียว เพลงพญาสี่เสาเถา โหมโรงมหาชัยสามชั้น ทางเสภา และแสนสุดสวาทเถา ซึ่งผลงานเหล่านี้มีอยู่ที่กองดุริยางค์กรมตำรวจ

เพลงสุดท้ายในชีวิตของครูเจียนได้ประดิษฐ์ไว้ คือ เพลงโหมโรงมาลัยมาลย์ ซึ่งครูได้แต่งให้เป็นเพลงประจำของชุมนุมดนตรีไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เดิมให้ชื่อว่า โหมโรงสร้อยสนธรรมศาสตร์ ต่อมาครูประเวช กุมุท ตั้งชื่อให้ใหม่ว่า โหมโรงมาลัยมาลย์ ครูเจียนสมรสกับนางสาวอนงค์ เมื่อ พ.ศ. 2483 มีบุตรธิดาด้วยกัน 6 คน ชื่อนายภิรมย์ น.ส.จงกลนี นายปรีชา นายมนตรี นายอำนวย และ น.ส.อุไรวรรณ บุตรธิดาของครูไม่มีใครยึดอาชีพเป็นนักดนตรี แต่ก็มีความสามารถในการบรรเลงและขับร้องเพลงได้พอสมควรครูเจียนเริ่มป่วยด้วยโรคของหลอดลมและกล่องเสียง เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลศิริราชอยู่นานหลายเดือน จนถึงวันพุธที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2517 ครูก็ถึงแก่กรรมด้วยโรคมะเร็งของกล่องเสียง รวมอายุได้ 62 ปี

จรวยพร สุเนตรวรกุล (เรียบเรียงจาก หนังสืออนุสรณ์งานฌาปนกิจศพ จ่าเอกกมล มาลัยมาลย์ วันเสาร์ที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2517 ไม่ทราบสถานที่พิมพ์)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันเอกพิเศษชูชาติ พิทักษากร
ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีสากล)

ประวัติชีวิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันเอกพิเศษ ชูชาติ พิทักษากร ปัจจุบันอายุ 76 ปี เกิดวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2477 ที่บางลำพู เขตพระนคร กรุงเทพมหานครบิดาชื่อ เรือตรีชิต พิทักษากร มารดาชื่อ ชั้น พิทักษากร เป็นบุตรคนเดียว สมรสกับนางเพ็ญศรี พิทักษากร ข้าราชการบำนาญกระทรวงมหาดไทย มีบุตร 3 คน

ประวัติการศึกษา

สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา จากโรงเรียนอำนวยศิลป์ ตอนปลายที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. 2495 เดินทางไปประเทศอังกฤษด้วยทุนของบิดา เข้าศึกษาที่ Woolish Polytechnic สอบผ่าน Advance GCE แล้วสมัครเข้าเรียนสาขาเภสัชกรรม ต่อมาเปลี่ยนแขนงความรู้ไปเรียนด้านดนตรี คลาสสิกอย่างจริงจังที่ Blackheath College of Music กรุงลอนดอน สามารถสอบเทียบปริญญา A.R.C.M. พร้อมทั้งประกาศนียบัตรการสอนดนตรี Teaching Diploma จาก The Royal College of Music และเข้าศึกษาในระดับ Graduate Course ที่ London College of Music เลือกเรียนวิชาเอกไวโอลินคู่กับการอำนวยเพลง ได้รับปริญญา G.L.C.M. จบการศึกษาในปี 2505 แล้วเดินทางกลับมายังประเทศไทย

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2505 เข้ารับราชการในกองทัพบก สังกัดกองดุริยางค์ หมวดหัสดนตรีประมาณหนึ่งปี จากนั้นจึงย้ายไปประจำที่ฝ่ายการศึกษาทำหน้าที่ทั้งเป็นผู้บริการการศึกษาและสอนดนตรีทั้งทฤษฎี และปฏิบัติให้แก่นักเรียนดุริยางค์และนายทหารระดับผู้บริหารทุกคน นอกจากนี้ ยังได้ควบคุมวงดุริยางค์ทำการแสดงในวาระสำคัญ ๆ ของชาติ ทั้งในและต่างประเทศจนกระทั่งลาออกจากราชการในปี พ.ศ. 2519 ในยศพันเอก พ.ศ.2525 กลับเข้ารับราชการอีกครั้งที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในตำแหน่งอาจารย์คณะครุศาสตร์ สังกัดภาควิชาสารัตถศึกษาและดนตรีศึกษา ซึ่งก่อนนั้นทำหน้าที่เป็นอาจารย์พิเศษมาตั้งแต่ พ.ศ. 2517 แล้ว จนกระทั่งเมื่อมาเป็นอาจารย์เต็มตัว ก็ได้พัฒนาหลักสูตรดนตรีสากลจนเกิด ความก้าวหน้าเข้มแข็งทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ สอนวิชาไวโอลิน 1 - 7, วิชาวิโอลา 1 - 7, วิชา Harmony 1 - 4, วิชา Orchestration, วิชา Ensemble, วิชา Aural Training 1 - 4, วิชา Conducting และยังสร้างวงดนตรี CU.ED. ซึ่งพัฒนาต่อมาเป็นวงซิมโฟนีแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในที่สุด พ.ศ. 2538 เกษียณอายุราชการในตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ระหว่างช่วงปีที่สอนดนตรีให้แก่คณะครุศาสตร์เป็นหลักแล้ว ยังทำหน้าที่อาจารย์พิเศษในสถาบันอื่น ๆ ตลอดเวลา อาทิ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, วิทยาลัยดนตรี มหาวิทยาลัยรังสิต,โรงเรียนดุริยางค์ทหารบกและทหารเรือ

ประวัติการสร้างสรรค์ผลงาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พันเอกชูชาติ พิทักษากร เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางดนตรีคลาสสิก อย่างลึกซึ้งทั้งเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ นอกจากจะเป็นครูดนตรีที่ได้รับการยอมรับและยกย่องมาตลอดชีวิตแล้ว ยังเป็นผู้อำนวยเพลงที่มีทักษะยอดเยี่ยมในการตีความบทคีตนิพนธ์และการสื่อสารผลงานอำนวยเพลงจำนวนมากมายในระยะกว่า 40 ปี เป็นที่จดจำของสังคมไทย นอกจากนี้ ความสามารถในการบรรเลงเครื่องดนตรีสำคัญคือ ไวโอลิน วิโอล่า และเปียโน ก็เป็นที่ยอมรับนับถือกันทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ผลงานเพลงเรียบเรียงเสียงประสาน

ในปี พ.ศ. 2509 ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันเอเชี่ยนเกมส์ครั้งที่ 5 เพลงที่ระลึกประจำการแข่งขันนั้นคือ “โอ เอเชี่ยนเกมส์” ขับร้องโดยนภา หวังในธรรม และเสนีย์ อุษณีย์สาณฑ์ คำร้องทำนองภาษาไทยแต่งโดย อาจารย์ไพบูลย์ ศุภวารี เนื้อเพลงภาษาอังกฤษแต่งโดย ดร.ประเสริฐ ณ นคร เรียบเรียงเสียงประสานและอำนวยเพลงโดยผู้ช่วยศาสตราจารย์พันเอกชูชาติ พิทักษากร บันทึกลงแผ่นเสียงตรามิตรภาพผลิตโดยบริษัทธานินทร์อุตสาหกรรม

เพลงสุดแผ่นดิน คำร้อง-ทำนอง โดย พ.ต.บุญส่ง หักฤทธิ์ศึก เรียบเรียงเสียงประสานโดยผู้ช่วยศาสตราจารย์พันเอกพิเศษชูชาติ พิทักษากร บรรเลงโดยวงดนตรีกองดุริยางค์ทหารบก ขับร้องโดยสิบเอกอุบล คงสิน และจ่าสิบเอก (หญิง) ศิริจันทร์ อิศรางกูร ณ อยุธยา ต่อมาสันติ ลุนเผ่นำไปขับร้องออกอากาศอีกหลายครั้งจนเกิดความนิยมทั่วไป บทเพลงสุดแผ่นดินได้รับพระราชทานแผ่นเสียงทองคำ ในฐานะผู้เรียบเรียงเสียงประสานยอดเยี่ยมนอกจากนี้มีเพลง “เมืองน่ากังวล”เนื้อร้องพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และมาร์ชจงอางศึกของกรมทหารอาสาสมัคร (Queen’sCobra) แต่งเมื่อ พ.ศ.2510 และเพลงมาร์ชวันศึกษาประชาบาล ซึ่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันเอกพิเศษ ชูชาติ พิทักษากรแต่งร่วมกับครูเอื้อ สุนทรสนาน และสง่า อารัมภีร เป็นที่รู้จักของคนฟังเช่นกันแม้จะเป็นนักดนตรีสากลที่ใช้ชีวิตกับดนตรีคลาสสิกเป็นหลักแต่ท่านก็มิได้ ทอดทิ้งเพลงไทยเดิมโดยเฉพาะเพลงต่างๆที่เคยศึกษามากับครูยรรยง แดงกูร และครูสุวรรณ ไพศาลศรี นำมาเรียบเรียงเสียงประสานเป็นทางเดี่ยวสำหรับเปียโนโดยแต่งทางขึ้นใหม่จากประสบการณ์ความรู้ที่เดินทางไปใช้ชีวิตอยู่กับสังคมดนตรีอังกฤษหาหนทางในการใช้ระบบนิ้ว คอร์ด และการไล่เรียงบันไดเสียงที่ต้องอาศัยความสามารถระดับสูงถ่ายทอดให้กับศาสตราจารย์ดร.ณัชชา โสตติยานุรักษ์เป็นผู้เดี่ยวเปียโน ได้แก่เพลงลาวแพน สารถี เขมรไทรโยค เงี้ยวรำลึก โสมส่องแสง เป็นต้น

ครูบุญยัง เกตุคง

ครูบุญยัง เกตุคง เกิดที่ตำบลมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทสงคราม เมื่อวันเสาร์ เดือน 3 ปีชวด พ.ศ.2467 เป็นบุตรของนายพยอม(เที่ยง) และนางเขียน เกตุคง บิดามารดา มีอาชีพทำสวน มีคณะแสดงนาฏะดนตรีและค้าขาย เมื่อยังเยาว์ได้เริ่มเรียนหนังสือที่วัดชนะสงคราม แล้วเรียนดนตรีกับบิดา มีความสามารถร้องรำทำเพลงได้ดีมาตั้งแต่อายุยังน้อย จนอายุ 9 ปี บิดาได้นำมาฝากไว้เป็นศิษย์ของครูหรั่ง พุ่มทองสุก ซึ่งบ้านอยู่ที่ประตูน้ำภาษีเจริญ ฝั่งธนบุรี เริ่มเรียนฆ้องใหญ่เพลงสาธุการแล้วต่อเพลงโหมโรงเช้า โหมโรงเรียน เพลงช้า เพลงตับต่างๆ จนอายุเข้าสู่วัยรุ่นจึงได้เรียนกับครูเพชร จรรย์นาค(หรือจั่นนาค) ซึ่งเป็นครูดนตรีที่มีชื่อเสียงของจังหวัดอยุธยา ครูเพชรผู้นี้ เคยอยู่ในวงดนตรีของครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และวงวังบูรพามาก่อน ได้เรียนฆ้องกับครูเพชร จนสามารถเดี่ยวพญาโศก แขกมอญจนถึงกราวใน ต่อมาเรียนระนาดทุ้ม ต่อเพลงเดี่ยวสารถี และพญาโศก จากครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ(ศร ศิลปบรรเลง)ที่บ้านบาตร และได้ต่อเพลงหน้าพาทย์ต่างๆ จากครูโองการ กลิบชื่น และครูเอื้อน กรณ์เกษม เมื่ออายุครบบวชได้บวชที่วัดโพธิ์นิมิตร 1 พรรษา จากนั้นได้ร่วมงานกับพี่ชาย คือ ครู บุญยงค์ เกตุคง ทั้งเล่นดนตรีปี่พาทย์ ลิเกและการแสดงทุกประเภท ได้ต่อเพลงจากพี่ชายและนายช่อ อากาศโปร่ง เพิ่มเติมอีกเป็นอันมาก จนสามารถบรรเลงดนตรีไทยได้แทบทุกชนิด แต่ที่ถนัดมากคือระนาดเอก ระนาดทุ้ม และฆ้องสามารถบรรเลงประกอบการแสดงโขนละครได้ทุกประเภท ครูบุญยังได้ต่อหน้าพาทย์จนถึงระดับองค์พระพิราพ จากเรืออากาศเอกโองการ กลิบชื่น และได้รับมอบให้ทำพิธีไหว้ครูทางนาฏศิลป์จากนายเต๊ก เสือสง่า และครูพิมพ์ นักระนาด พ.ศ. 2510 เข้ารับราชการอยู่ในวงดนตรีไทยของฝ่ายสันทนาการ กรุงเทพมหานคร จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2526) นอกจากความสามารถในการบรรเลงดนตรีได้เกือบทุกเครื่องแล้วยังร้องเพลงได้ด้วย โดยเฉพาะเพลงภาษา ร้องได้ดี สามารถถ่ายทอดวิชาการดนตรีให้แก่บุคคลได้ทุกรุ่นทุกระดับตั้งแต่นักเรียนมัธยมจนถึงนักศึกษามหาวิทยาลัย รวมทั้งทำหน้าที่เป็นผู้บรรยายเพลงของวงดนตรีไทยกรุงเทพมหานครด้วย

ผลงานการบันทึกเสียงของท่านมักจะบันทึกร่วมกับพี่ชายรวมทั้งได้ไปเผยแพร่ดนตรีไทยในต่างประเทศมาแล้วหลายแห่ง เช่น ประเทศเยอรมัน ผลงานชิ้นล่าสุดที่รวมวงกับพี่ชาย คือ การบรรเลงเพลงไทยชุดเจ้าพระยาคอนแชร์โต้ ของบุญยงค์ เกตุคง และบรู๊ซ แกสตัน เมื่อประมาณ พ.ศ. 2525

พูนพิศ อมาตยกุล (เรียบเรียงจาก คำให้สัมภาษณ์ครูบุญยัง เกตุคง.)

อาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร

อาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร เกิดเมื่อวันที่ 9 กันยายน พุทธศักราช 2464 ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นดุริยางค์ศิลปิน “ประจำสำนัก” แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ข้าราชการบำนาญกรมศิลปากร ภาคีสมาชิก ราชบัณฑิตยสถาน (สาขาศิลปะ) กรรมการที่ปรึกษาหลักสูตรวิชาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นศิลปินผู้เชี่ยวชาญในวิชาดนตรีไทย ทั้งในด้านทฤษฎี ปฏิบัติการประพันธ์เพลง และปรัชญาสุนทรียศาสตร์ มีความแตกฉานในศาสตร์แห่งดนตรีไทยอย่างลึกซึ้ง มีความสามารถสูงส่งในการบรรเลงระนาดเอก เป็นที่กล่าวขานและยกย่องในหมู่ผู้ชำนาญการดนตรีไทยว่าเป็นผู้มีความสามารถบรรเลงระนาดเอกได้ทุกรสและทุกรูปแบบยากที่จะหาผู้ใดเสมอเหมือน เป็นเลิศทั้งในเชิงบรรเลง รวมวง และการบรรเลงเพลงเดี่ยว มีความรู้ความชำนาญอย่างดียิ่งในการปรับวงดนตรีไทย ตลอดจนการวิเคราะห์ดนตรีไทย มีความสามารถยอดเยี่ยมในการอธิบายและพรรณนา เชิงเปรียบเทียบโดยใช้วิธีการอุปมาอุปมัย จนผู้ฟังสามารถเข้าใจเรื่องดนตรีอันล้ำลึกได้อย่างกระจ่าง เป็นผู้เชี่ยวชาญในการถ่ายทอดความรู้ทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ ไม่ว่าเป็นผู้รับจะเป็นคนกลุ่มอายุใดก็ตามด้วยความรู้ความสามารถที่ได้สั่งสมมาแต่เยาว์วัย ในแวดวงของครู อาจารย์ ญาติและมิตร กอปรกับการที่ได้เป็นศิษย์เอกแห่งสำนักดนตรี หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปะบรรเลง) และด้วยความช่างสังเกตศึกษาปฏิบัติทดลองด้วยตนเองจนแตกฉาน ทำให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ศิลปินทั้งในเชิงการประกอบอาชีพการอนุรักษ์เผยแพร่ ตลอดจนการถ่ายทอดความรู้ให้แก่อนุชนได้เป็นอย่างดี และทำหน้าที่เป็นครูดนตรีไทยเป็นเวลานานเกือบ 50 ปี มีศิษย์เป็นจำนวนมากทั่วพระราชอาณาจักร และเป็นผู้เริ่มจัดการบรรเลงเพลงไทยแบบมหาดุริยางค์ตามความประสงค์ของ อาจารย์ เป็นผู้มั่นในคุณธรรม ได้ประพฤติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักดนตรีไทยอย่างสม่ำเสมอ

อาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร ได้รับการประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) ประจำปี พุทธศักราช 2531

ข้อมูลจาก http://toknowman.blogspot.com

บทความที่เกี่ยวเนื่องกับพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

เพลงดนตรี “คุ้ยความหลัง ฟังสุนทรเสนาะ”
เพลงดนตรี ฉบับเดือน กันยายน 2546 ,หน้า 64-66
นายยางสน..คนบางขวาง

ครูเป็นลูกชายของครูบาง นักดนตรีมีชื่อ ที่มีโอกาสได้เข้าไปต่อปี่ที่บ้านบาตร ยามปี่พาทย์บ้านนี้ต้องออกงานสำคัญ เหตุเพราะบ้านนี้คนปี่ขาด ผิดกับคนระนาดที่แทบจะเดินชนกัน ครูบางจึงหอบหิ้วลูกชายหมายจะฝากตัวให้ได้ลับเขี้ยวเสริมคมเพาะบ่มชั้นเชิงระนาด มาสบโอกาสเมื่อครั้งที่คุณครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) พาครอบครัวลี้ภัยสงคราม มาพำนักอยู่กับครูเทียน แห่งวัดท้องคุ้ง ด้วยความเมตตา ท่านครูได้ต่อเดี่ยวระนาดเพลงนกขมิ้น ให้เป็นเพลงแรกหลังจากตรวจแขนดูข้อที่บ้านครูเทียนในครั้งนั้นเลย

เมื่อพายุสงครามหาเอเชียบูรพาซาซบสงบลง ครูเสนาะในวัย 14 ปี จึงได้เข้าไปฝึกฝนดนตรีอย่างจริงจัง ณ บ้านเลขที่ 135 ถนนบริพัตร หรือที่รู้จักในชื่อบ้านศิลปบรรเลง ซึ่งช่วงแรกนั้นก็มิได้เรียนระนาดเอกแต่อย่างใด ด้วยท่านครูเห็นว่ามือไม้ ข้อแขน ไม่สู้แข็งแรงนัก จึงให้ฝึกฆ้องวงใหญ่ไปก่อน รวมกับศิษย์ในรุ่นเดียวกัน อาทิ ประถม นักปี่,สง่า คชรัตน์ ซึ่งกลับเป็นผลดีทำให้ครูเสนาะได้มือฆ้องทำนองเพลงการต่างๆรวมทั้งเดี่ยวของท่านครูไว้มากมิใช่น้อย แต่หากเวลาออกงานก็ต้องเลื่อนไปนั่งตีฆ้องวงเล็ก โดยมี จรัล กลั่นหอม ตีระนาดเอก ,ช่อ อากาศโปร่ง ฆ้องวงใหญ่ ส่วนระนาดทุ้ม ก็เป็นหน้าที่ของสังวาล ฉายาสังวาลขาปุก

ครูเสนาะ อาศัยเรือนเครื่องของบ้านบาตร เป็นที่ กิน นอน เรียน โดยมี คุณติ๊ก (นิคม สาคริก) หลานตาของท่านครู ดูแลเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือ เช้ามืดก็ปลุกให้ไล่ระนาด โดยคุณติ๊กได้นำไม้ระนาดทองแดง มรดกตกทอดจากครูสินสู่หลวงประดิษฐ์ไพเราะ มาให้ครูเสนาะใช้ไล่มือเป็นพิเศษ ซึ่งท่านครูก็ทราบแต่มิได้หวงห้ามแต่ประการใด แต่ถ้าว่างเว้นจากการฝึกซ้อมก็มักจะชวนกันเที่ยวตามประสาหนุ่ม...

คุณติ๊กเขาขับรถนะ เราก็อยากบ้าง ก็เลยลองถือพวงมาลัย ...แหมเกือบตายซะแล้ว รถงี้วิ่งเข้าหากำแพงเชียว...ภายหลังครูเสนาะจึงได้มีโอกาสฝึกฝีมือในเชิงระนาดอย่างจริงจัง ทั้งเพลงหมู่ และเพลงเดี่ยว เช่น แขกมอญ สารถี พญาโศก ต่อยรูป นารายณ์แปลงรูป ทะแย และลาวแพน ที่ท่านครูต่อให้พร้อมๆกันเป็นหมู่ มี ประคอง วิสุทธิวงศ์ ,สุบิน จันทร์แก้ว ,สวิต วงศ์บุญลือ ส่วนเพลงกราวในนั้น ครูเสนาะเล่าว่า ต่อทำนองสามชั้นจบเรียบร้อยแล้ว ก็มีเหตุที่ต้องติดตามปรนนิบัติท่านครูไปจังหวัดนครปฐม ด้วยมีบ้านดนตรีบ้านหนึ่งได้เชิญ

ท่านครูไปต่อเพลงอีกปรับวงให้...ตอนกลางวันทุกคนเขาก็ไปทำงานกันหมด อยู่กับท่าน 2 คน ท่านก็เมตตาต่อกราวใน 2 ชั้น กับชั้นเดียวให้ เรียกว่าเพลงนี้ไปจบที่นครปฐม ...พอกลับมาก็เลยขอให้ท่านทำเดี่ยวอื่นๆ ให้ครบเป็นเถาอีก ท่านก็ทำทะแยให้เป็นเพลงแรก... นอกจากนั้นท่านครูยังจับนิ้วปี่มอญให้ครูเสนาะด้วย เหตุเพราะคนปี่ในวงของท่านเบี้ยวงานอยู่บ่อยครั้ง ท่านจึงเรียกมาต่อให้เพียงสองสามนิ้ว แล้วก็ยกกำพวดให้ออกงานที่วัดดวงแขเป็นงานแรกเลย โดยมิทราบว่าครูเสนาะนั้นได้ร่ำเรียนปี่ในมาจากบิดาจนแก่กล้าพอตัวแล้ว ถึงขนาดที่ในภายหลังเคยขึ้นเวทีสังคีตศาลาในนามวงมาลัยมาลย์ เดี่ยวประชัน เพลงกราวในเถา กับคนปี่บ้านท่านครู คือ สมบัติ เดชบรรลือ ที่ในงานนั้นเป่าให้กับวงบ้านดุริยประณีต ซึ่งก็ได้สร้างแปลกใจให้ผู้คนในแวดวงดนตรีปี่พาทย์ในครั้งนั้นมิใช่น้อย ช่วงที่ครูเสนาะเข้าสู่วัยรุ่นอายุราว 17-18 ปี ในยุคนั้นการเมืองเป็นเรื่องเฉพาะกลุ่มคนชนชั้น งานปี่พาทย์ระนาดประชัน กลายเป็นสิ่งฟุ่มเฟือยเฉื่อยเชย ครูเสนาะเลยต้องกลับบ้านที่สมุทรสงคราม ไปขึ้นน้ำตาลมะพร้าว ส่วนครูบางก็วางปี่มีปัตตาเลี่ยนตัดผมอยู่ในมือแทน

เมื่อม่านหมอกแห่งอำนาจเริ่มคลี่คลาย ครูเสนาะจึงกลับเข้ามาบ้านบาตรอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งก็เป็นช่วงปลายชีวิตของท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ ครูเสนาะก็ได้ทำหน้าที่ สนองคุณปรนนิบัติ บีบนวด ดูแลกระทั่งลมหายใจสุดท้ายของมหาดุริยกวีผู้ยิ่งใหญ่ ตอนนั้นที่ดูแล บีบนวด เทกระโถนให้คุณครู ก็มี มวล (ประมวล อรรถชีพ) อีกคน คุณครูนอนป่วยอยู่ร่วมเดือน เราก็อยู่จนท่านเสีย จำได้ว่า เรานั่งอยู่ปลายเตียง พอท่านเสียก็รีบไป ม.เกษตร รีบไปบอก อ.ประสิทธิ์ ถาวร เพราะท่านมีบ้านพักอยู่ที่นั่น เดินทางลำบากมาก โทรศัพท์ก็ยังไม่มี ร่างของท่านครูได้ตั้งไว้ในโถงกลางของบ้านบาตร เป็นเวลาแรมปีเพื่อเป็นที่เคารพสักการะ และประกอบพิธีสงฆ์อย่างต่อเนื่องทุกวันเสาร์ ซึ่งเป็นวันเกิดของท่าน นอกจากลูกหลานที่ต้องคอยดูแลแล้ว ก็มีครูเสนาะที่หอบเสื่อหอบหมอนจากเรือนเครื่องมานอนเฝ้าท่านครูอยู่มิห่าง นอกจากนั้นยังทำหน้าที่เป็นคนระนาดประจำบ้าน รับส่งพระตลอดปีแห่งการบำเพ็ญกุศลนั้นด้วย พอคุณครูเสีย คุณยาย (นางโชติ ศิลปบรรเลง) ก็เรียกไปพบ..นี่เจ้าเหนาะ เงิน 100 บาท ที่กำนลท่านครูไว้ ชั้นคืนให้ เอาไปไว้ต่อกับเผือดก็แล้วกัน..เงิน 100 บาท นั้นคือเงินกำนลที่ครูเสนาะ ขอต่อเดี่ยวเพลงทยอยเดี่ยวกับท่านครูไว้ แต่ท่านสิ้นบุญเสียก่อน ครูเสนาะจึงต้องไปต่อเพลงนี้กับครูเผือด นักระนาด ศิษย์ผู้พี่ร่วมสำนักแทน

เวลาของการสนทนาผ่านไปอย่างรวดเร็ว เรื่องราวชีวิตของครูได้บรรยาย ความเป็นไปของสังคมดนตรี ที่ยังคงไว้ซึ่งมนต์เสน่ห์ บ้างก็เปิดเผยเป็นตัวหนังสือได้ ไม่ก็เป็นแค่เพียงลมปากฝากคำจำต่ออีกมายมายหลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์เดี่ยวระนาดเอกกราวในเถา ฝีมือนักระนาดหนุ่มแห่งบ้านบางลำภู ในงานไหว้ครูที่บ้านศิลปบรรเลง ,ชุมนุมนักระนาดบ้านบาตรงานประชันที่วัดบางปลา,การตามหาตัวครูบุญยงค์ เกตุคง ถึงตรอกบำเพ็ญบุญ

เพื่อให้เข้าไปต่อกราวใน ทางฝันกับท่านครู หรือเรื่องเบาๆเล่าเกร็ดชีวิตไลฟ์สไตล์ช่วงปลายชีวิตของท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ รวมทั้งจังหวะชีวิตที่ต้องหักเหเข้ารับราชการทหารจนกระทั่งได้เป็นพันโทนักระนาดเช่นทุกวันนี้

การประกวดปี่พาทย์ไม้แข็งเริ่มขึ้น เสียงทำนองลูกบทหางเครื่อง ดังเกรียวเกรี้ยวกราดอาละวาดเสียตั้งแต่ต้นเพลง สอดสลับสับประสานเสียงเป่าปาก โห่ฮาของกองเชียร์ผู้มีวัฒนธรรมครูเสนาะ หันหน้าโปรยยิ้มเย็นๆที่แฝงด้วยความหมายให้เพื่อนปี่พาทย์รุ่นราวคราวเดียวกันที่นั่งถัดออกไปดีใจที่ได้ฟังและเขียนเรื่องของครู หวังว่าครูจะได้อ่าน จะผิดจะถูกอย่างไรก็จะน้อมรับคำติติงเพื่อเล่าแจ้งแถลงความกันให้ชัดเจนกันต่อไป เพราะเรื่องที่ผ่านๆมาครูไม่เคยอยู่รออ่านเลย

น้องนอน นอนหนุนตักพี่นอน นอน นอน นอน น้องนอน จะกล่อมให้นอน

ฉบับนี้เข้ามาด้วยเนื้อร้องเพลงที่มีความคุ้นหูกันเป็นอย่างดีของผู้ที่มีวัยมากกว่า 40 ปี แต่สำหรับวัยรุ่นอาจจะมีบ้างที่รู้จักเพลงนี้ ที่มีชื่อว่า "เห่ฉิมพลี" ซึ่งเป็นผลงานเพลงของอดีตพระเอกลิเกชื่อดังมีนามว่า บุญสม อยุธยา และแน่นอนที่สุดแฟนพันธุ์แท้ของอดีตลิเกผู้นี้ย่อมทราบดีว่าเขาแจ้งเกิดหลังจากการร้องเพลงลูกทุ่งที่ชื่อว่าบัวตูมบัวบาน ในนามของ พร ภิรมย์ และฉบับนี้ผมจะให้ท่านผู้อ่านได้สัมผัสกับชีวิตมหัศจรรย์ของคนธรรมดาหรือคนเทวดาก็ว่าได้

และเหตุที่ผมได้เขียนเรื่องนี้ก็เป็นเพราะมีเรื่องสืบเนื่องมาจากเมื่อวันศุกร์ที่ 28 สิงหาคมที่ผ่านมาผมได้รับเชิญจากฝ่ายกิจกรรมของบริษัทซีพีออลล์ หรือเซเว่นอีเลเว่นที่เรารู้จักกันโดยให้ผมไปร่วมบรรเลงระนาดเอก ในงานที่มีชื่อว่า เล่าขานงานเพลงพระพร ภิรมย์

ซึ่งจัดกันที่อาคารซีพีทาวเวอร์ ย่านสีลมนั่นเอง โดยผู้จัดงานนี้ก็คือสำนักประสานรัฐกิจ บริษัทซีพีออลล์ จำกัด ซึ่งจริงๆ แล้วบริษัทนี้จัดกิจกรรมดีๆ แบบนี้ให้ประชาชนทั่วไปเข้าชมฟรีทุกๆ สามเดือน แล้วก็จัดมาก่อนหน้านี้แล้ว 10 ครั้ง ซึ่งก็จัดมาเป็นกิจกรรมแบบไทยๆ หลากหลาย ซึ่งในปัจจุบันคงจะหาบริษัทเอกชนที่ใจดีและลงทุนทำกิจกรรมแบบนี้ได้ยากยิ่งก็ต้องขอขอบคุณไว้นะที่นี้ด้วย

สำหรับบรรยากาศในงาน ซึ่งจัดที่ห้องประชุม 1102 มีขนาดความจุ 80 ที่นั่งและก็มีผู้เข้าชมเกือบเต็มจำนวน อายุเฉลี่ยอยู่ที่ 60 ปี แต่ร้อยเปอร์เซ็นต์เป็นแฟนคลับของพร ภิรมย์ ซึ่งจริงๆ แล้วต้องเรียกว่าพระพร ภิรมย์ เพราะปัจจุบันท่านถือเพศบรรพชิตตลอดชีวิตโดยพิธีกรดำเนินรายการก็คือ อาจารย์อานันต์ นาคคง หรือที่ผมคุ้นและเรียกติดปากว่าอาจารย์หน่อง และท่านก็สามารถให้ความรู้และความเพลิดเพลินจากการบรรยายให้แก่ผู้ที่อยู่ในสถานที่นั้นรวมถึงตัวผมได้ทราบถึงเรื่องราวต่างๆ ของพระพร ภิรมย์ และในการบรรยายก็จะสลับด้วยการบรรเลงและขับร้องผลงานเพลงของพระพร ภิรมย์ จากวงปี่พาทย์ซึ่งตัวผมเองได้รับเกียรติให้บรรเลงระนาดเอก โดยมี ครูเรืองเดช พุ่มไสว บรรเลงฆ้องวงใหญ่และเป็นหัวหน้าวง หรือที่นักดนตรีไทยชอบเรียกว่าโต้โผนั่นแหละครับ ส่วนนักร้องที่มาถ่ายทอดอารมณ์เพลงก็คือ อาจารย์สมบัติ สังเวียนทอง นักร้องรางวัลฆ้องทองคำพระราชทาน ซึ่งผมคิดว่างานนี้ คนนี้แหละใช่เลย

หลังจากที่อาจารย์หน่องกล่าวนำเปิดรายการ เพลงแรกที่ทำการบรรเลงและขับร้องก็คือเพลงดาวลูกไก่ ซึ่งเป็นทำนองราชนิเกิงหรือลิเกนั่นเอง และทุกเพลงก็จะมี อินโทรดักชั่น (Introduction) หรือเพลงนำเข้าสู่บทร้อง ซึ่งตรงนี้ก็ต้องถือว่าเป็นต้นแบบของลิเกในยุคปัจจุบัน และสำหรับอินโทรดักชั่น ทั้งหมดในวันนั้นก็จะเป็นทำนองเดิมจากต้นฉบับ โดยเฉพาะเพลงดาวลูกไก่ ซึ่งผมเองก็เพิ่งทราบว่าผู้แต่งก็คือ ครูเสนาะ หลวงสุนทร และบันทึกเสียงตั้งแต่ พ.ศ. 2505 ซึ่งผมยังไม่ลืมตาดูโลกด้วยซ้ำไป ในขณะที่ผมบรรเลงเพลงดาวลูกไก่ ความทรงจำในวัยเด็กของผมเมื่อครั้งที่เริ่มหัดเล่นระนาดมันกลับมาอยู่ในความรู้สึกของผมในตอนนั้น อาจเป็นเพราะว่าทำนองเพลงนี้มันก้องอยู่ในหูของผมในตอนเป็นเด็กนั่นเอง

หลังจากที่เพลงดาวลูกไก่จบลงก็จะตามด้วยเพลงต่างๆ สลับการบรรยายอีกหลายเพลง จนกระทั่งมาถึงเพลงสุดท้ายที่มีชื่อว่า ริมไกรลาศ และ ในขณะที่บรรเลงขับร้อง มีสุภาพสตรีท่านหนึ่งวัยหกสิบปีกว่าๆ ซึ่งนั่งอยู่แถวหน้าตรงกับผมพอดี น้ำตาของท่านซึมออกมาจนกระทั่งต้องใช้นิ้วปาดอยู่ตลอดเวลา เอาไว้ฉบับหน้ามจะเขียนให้อ่าน ว่าเป็นเพราะเหตุใดจึงทำให้ท่านผู้ชมน้ำตาไหล รวมถึงประวัติและผลงานของพระพร ภิรมย์ ชนิดที่เรียกว่ารู้อย่างไร เขียนอย่างนั้น ไม่ปิดบังเลยครับ

สวัสดี

"ขุนอิน"

ทำเนียบศิลปินถิ่นอัมพวา

ตระกูลหลวงสุนทร (ครูบาง - ครูเสนาะ หลวงสุนทร)

บทความจากเว็บไซต์ไทยคิดส์

http://x.thaikids.com/phpBB2/viewtopic.php?t=5537

สมุทรสงคราม นอกจากจะเป็นแผ่นดินถิ่นที่กำเนิดโดยตรงนักดนตรีไทยมากมายแล้ว ยังเป็นที่ที่ท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะได้พบปะกับสองพ่อลูกตระกูลหลวงสุนทร ครูบางและครูเสนาะ แม้ว่าจะมิใช่บ้านเกิดจริงแต่แรกเริ่ม แต่ก็เป็นพื้นที่ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชีวิตของสองพ่อลูกนี้อย่างยิ่งใหญ่

ผู้พ่อเป็นคนเมืองเพชร ครูบาง หลวงสุนทร เกิดเมื่อวันอังคาร เดือน ๖ ปีมะแม (พ.ศ.๒๔๕๐) ที่หมู่บ้านลาดโพธิ์ ตำบลสำโรง จังหวัดเพชรบุรี เป็นบุตรของนายครื้น และนางโดย หลวงสุนทร มีพี่ชายร่วมบิดามารดา ๑ คน ชื่อ นายรับ ซึ่งมีความสามารถทางตีระนาดได้ ครูบางเข้าเรียนชั้นประถมที่วัดลาดโพธิ์ จนอายุครบบวชจึงได้บวชที่วัดลาดโพธิ์ ๒ พรรษา สอบนักธรรมตรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ เมื่อลาสิกขาแล้ว ได้สมรสกับนางสนิท ในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ มีบุตรธิดารวมทั้งสิ้น ๘ คน มีเพียง ๓ คนเท่านั้นที่เป็นนักดนตรีไทย คือ ๑. ครูเสนาะ หลวงสุนทร ระนาด ๒. ครูสนุ่น หลวงสุนทร ระนาด ๓. นายนิด (หรือสนิท) หลวงสุนทร ระนาดทุ้ม

ครูบาง หลวงสุนทร เริ่มเรียนดนตรีไทยเมื่ออายุได้ ๑๐ ขวบกับนายครื้น ผู้เป็นบิดา โดยเรียนฆ้อง เพลงสาธุการ และเรียนเป่าปี่ไล่เสียงให้ชัดเจน จนได้ต่อเพลงทางปี่ เพลงแรกคือ เพลงโล้ จากนั้นได้ศึกษาเพิ่มเติมกับครูอีกหลายท่าน คือ ครูแดง พาทยกุล เรียนฆ้องวงใหญ่, ครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะฯ เรียนปี่, ครูเจียน-ครูสาลี่ มาลัยมาลย์ เรียนปี่, ครูหลวงบำรุงจิตเจริญ เรียนฆ้องวงใหญ่ และได้ต่อเพลงหน้าพาทย์จนถึงองค์พระพิราพ

ช่วงหนึ่ง ครูบางเคยพาครอบครัวมาอยู่อัมพวา ประกอบอาชีพช่างตัดผม ทำน้ำตาลมะพร้าว มีวงปี่พาทย์เป็นของตนเอง จนได้พบกับหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ซึ่งหลบหนีสงครามมาพำนักอยู่อัมพวาเช่นกัน จึงได้ฝากบุตรชายให้เป็นศิษย์ และสานต่อความสัมพันธ์กับท่านครูมาเรื่อยๆ จนมีโอกาสไปเป็นหนึ่งในคนปี่ประจำบ้านบาตร แสดงฝีมือเดี่ยวครั้งแรก เมื่ออายุ ๓๐ ปีเศษ ในงานไหว้ครูบ้านบาตร เป็นการเดี่ยวปี่เพลงแขกมอญ และเพลงพญาโศก

ต่อมาเมื่ออายุได้ ๕๐ ปี (พ.ศ.๒๕๐๐) ครูประสิทธิ์ ถาวรได้เชิญไปเป็นอาจารย์สอนปี่พาทย์ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ ศิษย์ปี่พาทย์ที่มีฝีมือ ได้แก่ นายสุรพล หนูจ้อย นายเสรี ชื่นจิ๋ว ผศ.วิเชียร อ่อนละมุล ดร.สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ เป็นต้น รางวัลที่ภาคภูมิใจในชีวิตการเป็นนักดนตรีคือ เคยได้รับพระราชทานแหนบทองคำจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ในฐานะศิลปินดนตรีไทย เคยเดินทางไปแสดงดนตรีไทยในต่างประเทศหลายครั้ง คือ ประเทศมาเลเซีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศเยอรมัน เคยฝากเสียงบันทึกเดี่ยวขลุ่ยเอาไว้ในเทปคาสเซ็ทของครูประสิทธิ์ ถาวร ช่วงปลายชีวิต ครูบางพักอยู่บ้านถนนจรัญสนิทวงศ์ ท่าพระ บางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ครูบางถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕ พระราชทานเพลิงศพที่วัดท่าพระ

ครูเสนาะ หลวงสุนทร งานสังคีตรัตนสิรินทร์ที่อัมพวา ๒๕๔๖

ครูเสนาะ หลวงสุนทร หนึ่งในคนดนตรีสายเลือดอัมพวาที่วงการดนตรีไทยยกย่องว่ามีความรอบรู้ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ เกิดเมื่อ ๑๒ กันยายน ๒๔๗๗ ที่จังหวัดสมุทรสงคราม เริ่มเรียนดนตรีไทยกับคุณตาถม เจริญผล และบิดาคือครูบาง หลวงสุนทร พออายุได้ ๑๔ ปี จึงมาเป็นศิษย์ท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) โดยเริ่มจากเดินทางไปกลับกรุงเทพ-แม่กลอง และต่อมาได้ย้ายเข้าไปพำนักในบ้านบาตรเพื่อเรียนดนตรีอย่างจริงจังเมื่ออายุได้ ๑๗ ปี

อันที่จริง ครูเสนาะได้มีโอกาสพบกับท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ตั้งแต่ครั้งที่เกิดสงครามโลก หลวงประดิษฐ์ไพเราะได้พาครอบครัวลี้ภัยสงครามมาพำนักอยู่กับครูเทียน แห่งวัดท้องคุ้ง สมุทรสงคราม ในช่วงนั้น ครูบาง หลวงสุนทร มีกิจการร้านตัดผมและทำปี่พาทย์อยู่อัมพวาพอดี เมื่อทราบข่าวว่าหลวงประดิษฐ์ไพเราะฯมาอยู่ที่นี่ จึงได้พาบุตรชายไปกราบฝากเรียนดนตรีด้วย โดยหวังว่าจะให้เป็นคนปี่เพราะบ้านครูบางขาดคนปี่เวลาออกงาน แต่ด้วยความเมตตาท่านครูได้ต่อเดี่ยวระนาดเพลงนกขมิ้นให้เป็นเพลงแรกหลังจากตรวจแขนดูข้อที่บ้านครูเทียนในครั้งนั้นเลย

เมื่อพายุสงครามหาเอเชียบูรพาซาซบสงบลง ครูเสนาะในวัย ๑๔ ปี จึงได้เข้าไปฝึกฝนดนตรีอย่างจริงจัง ณ บ้านเลขที่ ๑๓๕ ถนนบริพัตร ซึ่งช่วงแรกนั้นก็มิได้เรียนระนาดเอกแต่อย่างใด ด้วยท่านครูเห็นว่ามือไม้ ข้อแขน ไม่สู้แข็งแรงนัก จึงให้ฝึกฆ้องวงใหญ่ไปก่อน รวมกับศิษย์ในรุ่นเดียวกัน อาทิ ครูประถม นักปี่, ครูสง่า คชรัตน์ ซึ่งกลับเป็นผลดีทำให้ครูเสนาะได้มือฆ้อง ทำนองเพลง

การต่างๆ รวมทั้งเดี่ยวของท่านครูไว้มากมิใช่น้อย แต่หากเวลาออกงานก็ต้องเลื่อนไปนั่งตีฆ้องวงเล็ก โดยมี ครูจรัล กลั่นหอม ตีระนาดเอก, ครูช่อ อากาศโปร่ง ฆ้องวงใหญ่ ส่วนระนาดทุ้ม ก็เป็นหน้าที่ของสังวาลย์ (ฉายา สังวาลย์ขาปุก)

ครูเสนาะ อาศัยเรือนเครื่องของบ้านบาตร เป็นที่ กิน นอน เรียน โดยมี คุณติ๊ก นิคม สาคริก หลานตาของท่านครู ดูแลเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือ เช้ามืดก็ปลุกให้ไล่ระนาด โดยคุณติ๊กได้นำไม้ระนาดทองแดงมรดกตกทอดจากครูสินสู่หลวงประดิษฐไพเราะ มาให้ครูเสนาะใช้ไล่มือเป็นพิเศษ ซึ่งท่านครูก็ทราบแต่มิได้หวงห้ามแต่ประการใด ภายหลังครูเสนาะจึงได้มีโอกาสฝึกฝีมือในเชิงระนาดอย่างจริงจัง ทั้งเพลงหมู่ และเพลงเดี่ยว เช่น แขกมอญ สารถี พญาโศก ต่อยรูป นารายณ์แปลงรูป ทะแย และลาวแพน คนระนาดเอกที่ท่านครูต่อให้พร้อมๆกันเป็นหมู่ มี ครูประคอง วิสุทธิวงศ์, ครูสุบิน จันทร์แก้ว, ครูสวิต วงศ์บุญลือ

ส่วนเพลงกราวในนั้น ครูเสนาะเล่าว่า ต่อทำนองสามชั้นจบเรียบร้อยแล้ว ก็มีเหตุที่ต้องติดตามปรนนิบัติท่านครูไปจังหวัดนครปฐม ด้วยมีบ้านดนตรีบ้านหนึ่งได้เชิญท่านครูไปต่อเพลงอีกปรับวงให้ตอนกลางวันทุกคนเขาก็ไปทำงานกันหมด อยู่กับท่าน ๒ คน ท่านก็เมตตาต่อกราวใน ๒ ชั้นกับชั้นเดียวให้ เรียกว่าเพลงนี้ไปจบที่นครปฐม พอกลับมาก็เลยขอให้ท่านทำเดี่ยวอื่นๆให้ครบเป็นเถาอีก ท่านก็ทำทะแยให้เป็นเพลงแรก

นอกจากนั้นท่านครูยังจับนิ้วปี่มอญให้ครูเสนาะด้วย เหตุเพราะคนปี่ในวงของท่านเบี้ยวงานอยู่บ่อยครั้ง ท่านจึงเรียกมาต่อให้เพียงสองสามนิ้ว แล้วก็ยกกำพวดให้ออกงานที่วัดดวงแขเป็นงานแรกเลย โดยมิทราบว่าครูเสนาะนั้นได้ร่ำเรียนปี่ในมาจากบิดาจนแก่กล้าพอตัวแล้ว ถึงขนาดที่ในภายหลังเคยขึ้นเวทีสังคีตศาลาในนามวงมาลัยมาลย์ เดี่ยวประชัน เพลงกราวใน เถา กับคนปี่บ้านท่านครู คือ สมบัติ เดชบรรลือ ที่ในงานนั้นเป่าให้กับวงบ้านดุริยประณีต ซึ่งก็ได้สร้างแปลกใจให้ผู้คนในแวดวงดนตรีปี่พาทย์ในครั้งนั้นมิใช่น้อย

ช่วงปลายชีวิตของท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ ครูเสนาะได้ทำหน้าที่สนองคุณปรนนิบัติบีบนวด ดูแลกระทั่งลมหายใจสุดท้ายของท่าน ร่างของท่านครูได้ตั้งไว้ในโถงกลางของบ้านบาตร เป็นเวลาแรมปีเพื่อเป็นที่เคารพสักการะ และประกอบพิธีสงฆ์อย่างต่อเนื่องทุกวันเสาร์ ซึ่งเป็นวันเกิดของท่าน นอกจากลูกหลานที่ต้องคอยดูแลแล้ว ก็มีครูเสนาะ ที่หอบเสื่อหอบหมอนจากเรือนเครื่องมานอนเฝ้าท่านครูอยู่มิห่าง นอกจากนั้นยังทำหน้าที่เป็นคนระนาดประจำบ้านรับส่งพระตลอดปีแห่งการบำเพ็ญกุศลนั้นด้วย

เพลงสุดท้ายที่ได้จากบ้านบาตร หลังช่วงคุณครูถึงแก่กรรมคือเพลงทยอยเดี่ยว ครูเสนาะเล่าว่าคุณยายโชติ ศิลปบรรเลง ภรรยาของท่านครูเรียกไปพบ คืนเงิน ๑๐๐ บาท ซึ่งเป็นที่กำนลท่านครูตั้งไว้คืนให้ ครูเสนาะจึงต้องไปต่อเพลงนี้กับครูเผือด นักระนาด ศิษย์ผู้พี่ร่วมสำนักแทน

ครูเสนาะได้เข้ารับราชการที่กองดุริยางค์กองทัพบก ในพ.ศ. ๒๔๙๙ เริ่มจากตำแหน่งพลทหารแล้วทำความดีความชอบเลื่อนยศมาเรื่อยๆจนเกษียณอายุในยศพันโท ระหว่างที่เป็นคนระนาดกองดุริยางค์กองทัพบกได้ศึกษาวิชาทฤษฎีโน้ตเพิ่มเติมจากพันเอกชูชาติ พิทักษากร เรียนคลาิเนตเพิ่มเติมจนสามารถบรรเลงเพลงเดี่ยวได้ดี ได้ประพันธ์เพลงให้วงดุริยางค์กองทัพบกหลายเพลง ที่เด่นมากคือ โหมโรงจักรทอง ทัพบกรุกรบ เถา นกขมิ้นสี่ชั้น เดี่ยวระนาดอาเฮียสามชั้น เทพบรรทมสามชั้น นารายณ์แปลงรูปสองชั้น ชั้นเดียว และครึ่งชั้น เพลงอื่นๆคือโหมโรงภัทรมหาราช โหมโรงนวมิทร์มหาราชา ได้รับเชิญเป็นอาจารย์สอนชมรมดนตรีไทยโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓, สอนที่คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๖, สอนที่ภาควิชาศิลปนิเทศ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๒๕๒๖ - ๒๕๔๙ นอกจากนี้ยังเป็นคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยของทบวงมหาวิทยาลัยด้วย

ครูเสนาะเป็นศิษย์ท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะที่มีความกตัญญูสูงมาก ได้รวมรวมเพื่อนร่วมสำนักตั้งวงดนตรีศิษย์ศรทอง ทำหน้าที่บรรเลงระนาดเอกในวงศิษย์ศรทองมาตลอดโดยเฉพาะงานไหว้ครูของมูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะฯ ไม่เคยพลาดการเข้าร่วมงานเลย

นอกจากนี้ยังมีงานบันทึกเสียงครั้งสำคัญในโครงการของแกรมมี่และหนังสือศิลปวัฒนธรรม “เสียงของแผ่นดิน” ร่วมกับวงปี่พาทย์ศิษย์ศรทอง สำนักปี่พาทย์บ้านบาตร ในความควบคุมของครูสุบิน จันทร์แก้ว และกลุ่มนักดนตรีรุ่นอาวุโสซึ่งเป็นศิษย์ร่วมสำนักหลายท่าน เช่น ครูเสนาะ หลวงสุนทร, ครูหยด ผลเกิด, ครูฉลาก โพธิ์สามต้น, ครูประมวล อรรถชีพ, ครูอุทัย แก้วละเอียด เป็นต้น โดยทำการบันทึกเสียงที่ บริษัทแฮนด์แอคมีย์ ซัพพลายส์ (ซอยบุปผาสวรรค์) เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๐ มีเพลงสำคัญของท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ไว้มากมาย เช่น กำสรวลสุรางค์ เชิดจีนทางวังบางคอแหลม ธรณีร้องไห้ โอ้ลาว พม่าเห่ จีนนำเสด็จ พม่าห้าท่อน ๖ ชั้น เป็นต้น

ทุกวันนี้ท่านยังคงมีชีวิตอยู่ พำนักอยู่เขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร ยังคงให้ความรู้แก่เยาวชนรุ่นใหม่ๆอย่างมิเห็นแก่เหน็ดเหนื่อย ทำงานบันทึกเพลงไทยเป็นโน้ตสากลและยังคงรับหน้าที่ผู้ประกอบพิธีกรรมไหว้ครูให้กับวงการดนตรีไทยเสมอๆ โองการไหว้ครูดนตรีไทยได้รับมอบจากครู บุญยัง เกตุคง และครูประสิทธิ์ ถาวร

มีผู้สืบทอดความรู้ทางปี่พาทย์หลายคน อาทิ สมนึก ศรประพันธ์, ครูสนุ่น หลวงสุนทร, ครูสุเชาวน์ หริมพานิช รวมทั้งบุตรชายคืออาจารย์ภาวัช (นราพงษ์) หลวงสุนทร ซึ่งสอนดนตรีไทยอยู่ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์สืบต่อมาจากครูเสนาะ หลวงสุนท

ข่าวเรื่องการมอบรางวัลเพชรสยาม

อ้างอิงจากเว็บไซต์

http://www.manager.co.th/Campus/ViewNews.aspx?NewsID=9550000108234

มจษ. จัดพิธีมอบรางวัลเพชรสยาม ครั้งที่ 18 ประจำปี 2555 แด่บุคคลแห่งปี รางวัลเพชรสยาม เพชรพระพุทธศาสนา และผู้มีคุณประโยชน์ต่อสังคม ในวันที่ 5 กันยายน 2555 ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

วันนี้ (5 กันยายน) มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม (มจษ.) จัดพิธีมอบรางวัลเพชรสยาม ครั้งที่ 18 ประจำปี 2555 โดยมีพิธีมอบรางวัลเพชรพระพุทธศาสนา และบุคคลแห่งปี รางวัลสำหรับผู้มีคุณประโยชน์ต่อสังคม โดยได้รับเกียรติจากพลเอก พิจิตร กุลละวณิชย์ องคมนตรี เป็นประธานในพิธีมอบรางวัลเชิดชูเกียรตินี้ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

สำหรับรายนามผู้ได้รับรางวัลเพชรสยาม 14 ท่าน มีดังนี้ สาขาประเพณีและวัฒนธรรม ได้แก่ นายพิสิษฐ์ มีวอน สาขาภาษาและวรรณกรรม ได้แก่ นางชมัยภร บางคมบาง(แสงกระจ่าง) สาขาดนตรีและนาฏศิลป์ ได้แก่ พันโทเสนาะ หลวงสุนทร, นางปรียานันท์ สุนทรจามร(วงจันทร์ ไพโรจน์), นายรังสรรค์ วงศ์งาม, นายชรัส เฟื่องอารมย์, นายบุญส่ง สิริฤทธิจันทร์ และนางประคอง เหรวรรณ สาขาศิลปกรรม ได้แก่ นายธวัช มะลิลา, นายสุข สารีโท, นายสมคิด สอนอาจ, นายโกมล พานิชพันธ์, นายวิวัฒน์ จิตนวล และดร.อุดมศักดิ์ ศักดิ์มั่นวงศ์

รางวัลเพชรพระพุทธศาสนา 3 ท่าน ได้แก่ พระสุนทรกิตติคุณ (เดชา อินฺทปญฺโญ) สาขาศาสนา, พระพุทธิญาณมุนี สาขาพัฒนาสังคม และพระโสภณพัฒโนดม (อคฺปญฺโญ) สาขาพัฒนาสังคม

รางวัลบุคคลดีเด่น 16 ท่าน ได้แก่ นายสำราญ ฉัตรโท ด้านสื่อสร้างสรรค์สังคม, นายบิณฑ์ บรรลือฤทธิ์ ด้านศิลปินผู้บำเพ็ญสาธารณประโยชน์, นายเอกพันธ์ บันลือฤทธิ์ ด้านศิลปินผู้บำเพ็ญสาธารณประโยชน์, นายสุทธิพงษ์ วัฒนจัง ด้านผู้อนุรักษ์ภาษาไทยในภาษาเพลง, จ่าอากาศเอกวีรยุทธิ์ นานเช้า ด้านศิลปินผู้อนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น, นายจารุพงศ์ กล้วยไม้งาม ด้านศิลปินคุณธรรมและฑูตรักษ์ไทย, นายนิธิชัย ยศอมรสุนทร ด้านผู้ส่งเสริมเอกลักษณ์ของชาติ, นางสาวสายฝน ชีช้าง ด้านผู้อนุรักษ์ส่งเสริมการใช้ภาษาไทย, ร.ต.ต.ณรงค์ เปลี่ยนสังคมส่งเสริมสืบสานแม่ไม้มวยไทยสู่นานาชาติ, นายบุญสร้าง เรืองนนท์ ด้านดนตรีไทย, นางพิมพ์สุดา กลิ่นสุคนธ์ ด้านผู้อนุรักษ์เพลงไทยลูกทุ่ง, นายเทพสิน ผ่องแก้ว ด้านสืบสานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน (หนังตะลุง), นางพิมพ์พิรุฬห์ มณีศรี ด้านวรรณกรรม, รัตนาภรณ์ คงพราหมณ์ ด้านอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรม,

นายสมบัติ พูลเกิด ด้านอนุรักษ์ สืบสานศิลปะปูนปั้น และนายอนุกูล ศิริพันธุ์ ด้านสืบสานอนุรักษ์พุทธศิลป์

บทความสูจิบัตร 90 ปีชาตกาล ศาตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์
เรื่อง " ดนตรีไทยที่ห่างหาย คืนกลับมาได้เพราะ ศ.ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ "

ศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ กับข้าพเจ้าได้รู้จักกันที่บ้านบาตร ในฐานะลูกศิษย์ของท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ข้าพเจ้าเป็นศิษย์รุ่นน้อง ศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ ได้เข้ามาเรียนดนตรีไทยกับท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นประจำ ท่านมีความถนัดด้านเครื่องสายมาก และภายหลังได้มาฝึกหัดปี่กับท่านครูฯ จนชำนาญ นอกจากด้านปฏิบัติแล้วยังได้เรียนทฤษฎีหลักการแต่งเพลงต่างๆจากท่านครูฯอีกด้วย

ข้าพเจ้าได้ร่วมงานกับท่านศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์โดยเป็นลูกวงไปบรรเลงดนตรีไทยในงานต่างๆที่ท่านรับงาน โดยมีอาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร อีกท่านหนึ่งที่ไปร่วมบรรเลงด้วย ในขณะนั้นอาจารย์ประสิทธิ์ได้พักอยู่ที่บ้านพักใกล้ๆกับบ้านของศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ ริมคลองติดกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ท่านจึงมีโอกาสได้ร่วมงานกันอยู่บ่อยๆ ภายหลังอาจารย์ประสิทธิ์รับราชการที่กรมศิลปากร ย้ายไปอยู่ที่ท่าพระจึงไม่ค่อยได้ร่วมงานกัน

หลังจากศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ กลับมาจากศึกษาต่อต่างประเทศ ข้าพเจ้าได้มีโอกาสร่วมงานกันอีกครั้งและมีความสนิทสนมกับท่านยิ่งขึ้น ท่านเป็นผู้โอบอ้อมอารีดูแลรักใคร่ลูกน้องทุกคนเป็นอย่างดี ประมาณปี พ.ศ. 2516 ในช่วงนี้ ศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ ได้จัดรายการ " ดร.อุทิศ แนะดนตรีไทย" นำวงดนตรีไทยไปบรรยายสาธิตให้แก่สถาบันการศึกษา ออกรายการโทรทัศน์เป็นประจำมีวงดนตรีไทยของครูบุญยงค์ เกตุคงประกอบการสาธิต ภายหลังประมาณปี พ.ศ.2519 มาใช้วงดนตรีไทยของดุริยางค์ทหารบก ข้าพเจ้าจึงเป็นผู้บรรเลงระนาดเอกประกอบการแนะดนตรีไทยของท่านในรุ่นต่อมา นอกจางานแนะดนตรีไทยแล้วยังมีงานบันทึกเสียงเพลงไทยต่างๆโดยท่านศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ได้ทำห้องอัดบันทึกเสียงที่บ้านพักของท่านเองที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บันทึกกันทั้งเพลงเถา เพลงเดี่ยว เพลงของเก่าและเพลงที่ท่านแต่งขึ้นมาใหม่ โดยจะซ้อมกันแล้วอัดกันเป็นประจำแทบทุกวัน บางเพลงที่ท่านแต่ง แต่งกันสดๆ ซ้อมและบันทึกกันเดี๋ยวนั้น ข้าพเจ้าทำหน้าที่บรรเลงระนาดเอกจำได้ว่าบันทึกเพลงสำคัญไว้หลายเพลง เช่น เดี่ยวระนาดเอกเพลงแขกมอญ เดี่ยวระนาดเอกเพลงลาวแพน เดี่ยวระนาดเอกกราวใน และปี่พาทย์มอญหลายเพลง

นักดนตรีที่ร่วมฝึกซ้อมและบรรเลงในช่วงนี้ที่จำได้ ได้แก่ นักดนตรีกลุ่มสโมสรรถไฟ , ครูลิ้ม ชีวะสวัสดิ์ (กระจับปี่) , ครูจรัล กลั่นหอม (ปี่พาทย์),ครูประมวล อรรถชีพ(ปี่พาทย์) ,ครูยุพา วัชรนาค (นักร้อง)เป็นต้น ภายหลังย้ายไปที่ร้านพัฒนศิลป์ การดนตรีและละครที่บางกระบือ ข้าพเจ้ามีภารกิจของดุริยางค์ทหารบกค่อนข้างมาก จึงไม่ค่อยมีเวลามาร่วมงานกับท่านดังเดิม ภายหลังมีครูท่านอื่นมาตีระนาดเอกแทนคือ ครูอุทัย แก้วละเอียด และครูสุรินทร์ อุดมสวัสดิ์

ศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางดนตรีไทยอย่างมาก ทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ แตกฉานในทุกเครื่องมือ ถนัดมากทางด้านเครื่องสาย แต่สามารถต่อทางปี่พาทย์ได้ทุกเครื่องมือ เป็นผู้ที่มีสมองดีฉลาดสามารถประพันธ์เพลง แต่งทางเพลงต่างๆได้อย่างคล่องแคล่วรวดเร็ว มีความขยันอดทนในการเรียนดนตรีไทยอย่างจริงจัง โดยจะเห็นได้จากที่ท่านอดทนหัดเป่าปี่ต่างๆจากท่านครูฯตั้งแต่พื้นฐานจนสามารถเป่าได้อย่างชำนาญ โดยที่ท่านไม่ได้เป่าเป็นมาก่อนเลย

ศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ ริเ[illegible]มการนั่งบรรเลงดนตรีไทยบนเก้าอี้ มีโต๊ะวางเครื่องดนตรีเป็นระเบียบสวยงามตามสมัยนิยม เป็นผู้เผยเพร่ดนตรีไทยตามสื่อต่างๆ ทำให้ดนตรีไทยกลับมาเป็นที่รู้จักเป็นที่นิยมอีกครั้ง มีวิธีการจูงใจผู้ฟังดนตรีไทย ให้เข้ามาสนใจได้โดยไม่เบื่อ ดังจะเห็นจากบทเพลงเนื้อเต็มที่ท่านแต่งขึ้น เพื่อจูงใจผู้ฟังเข้ามาถึงเพลงไทยที่เป็นแบบฉบับ การบรรยายที่มีความสนุกสนานเข้าใจง่าย ทำให้ดนตรีไทยเป็นที่ชื่นชอบของผู้ฟัง ศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ถือเป็นผู้ มีคุณูปการต่อวงการดนตรีไทยเป็นอย่างยิ่ง ในช่วงชีวิตของท่านมีส่วน[illegible]วยให้ดนตรีไทย ที่ซบเซากลัยมาเป็นที่รู้จักแพร่หลายอีกครั้ง

พันโทเสนาะ หลวงสุนทร
ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง(ดนตรีไทย)
ประจำปีพุทธศักราช 2555

ภาคผนวก ข
ตารางสัมภาษณ์บุคคลข้อมูลและภาพประกอบการวิจัย

บุคคลผู้ให้สัมภาษณ์	วันที่	สถานที่
พันโทเสนาะ หลวงสุนทร	ปี พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2557	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บ้านสุนทรโกมุทและในงานต่างๆ
อ.จรินทร์ แจ่มอรุณ	24 สิงหาคม 2555	บ้านคลองเก้า ลำลูกกา
อ.นิรันดร์ แจ่มอรุณ	24 สิงหาคม 2555	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
อ.ฉลาก โพธิ์สามต้น	3 ธันวาคม 2555	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
อ.ทรงศักดิ์ เสนีพงษ์	2 กุมภาพันธ์ 2556	ร้านข้าวต้มสะพานใหม่
อ.ฐิระพล น้อยนิตย์	2 กุมภาพันธ์ 2556	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อ.สุภเชฏฐ์ กิจวาส	24 กุมภาพันธ์ 2556	ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย
อ.ภาวัช หลวงสุนทร	11 สิงหาคม 2556	บ้านสุนทรโกมุท
อ.วีระ พันธุ์เสือ	23 สิงหาคม 2556	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ร้อยเอกสมนึก แสงอรุณ	25 สิงหาคม 2556	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
อ.ทวีศักดิ์ ศรีผ่อง	25 สิงหาคม 2556	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
อ.สุรินทร์ สงค์ทอง	25 สิงหาคม 2556	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
อ.สุรศักดิ์ จำนงค์สาร	31 สิงหาคม 2556	สัมภาษณ์ทางสื่อออนไลน์
อ.อภินันท์ จุลดิษฐ์	7 ตุลาคม 2556	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาพประกอบ
การสัมภาษณ์เก็บข้อมูล พันโทเสนาะ หลวงสุนทร
ระหว่างไปงานสัมมนาที่มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ภาพประกอบ
ผู้วิจัยเก็บข้อมูล พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
งาน 90 ปีชาตกาล ศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์

ภาพประกอบ

ผู้วิจัยเก็บข้อมูล อ.สุรินทร์ สงค์ทองและ อ.เรืองเดช พุ่มไสว

ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลอาจารย์ฉลาก โพธิ์สามต้น ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาพประกอบ

ผู้วิจัยกับคณะลูกศิษย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ร่วมบรรเลงดนตรี

ในงานเพลินเพลงเพราะ เชิดชูครูเสนาะ หลวงสุนทร

วันที่ 10 พฤษภาคม 2556 ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาพประกอบ

พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ทำพิธีไหว้ครูดนตรีไทยให้กับโรงเรียนที่ผู้วิจัยทำงาน

โรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์ เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2545

ภาพประกอบ

ผู้วิจัย รดน้ำขอพร พันโทเสนาะ หลวงสุนทร เนื่องในโอกาสวันสงกรานต์ ปี 2555

ภาคผนวก ค
โน้ตเพลง

A
1
2

2.
1
2

B (2)

4
B
B

9
e
3

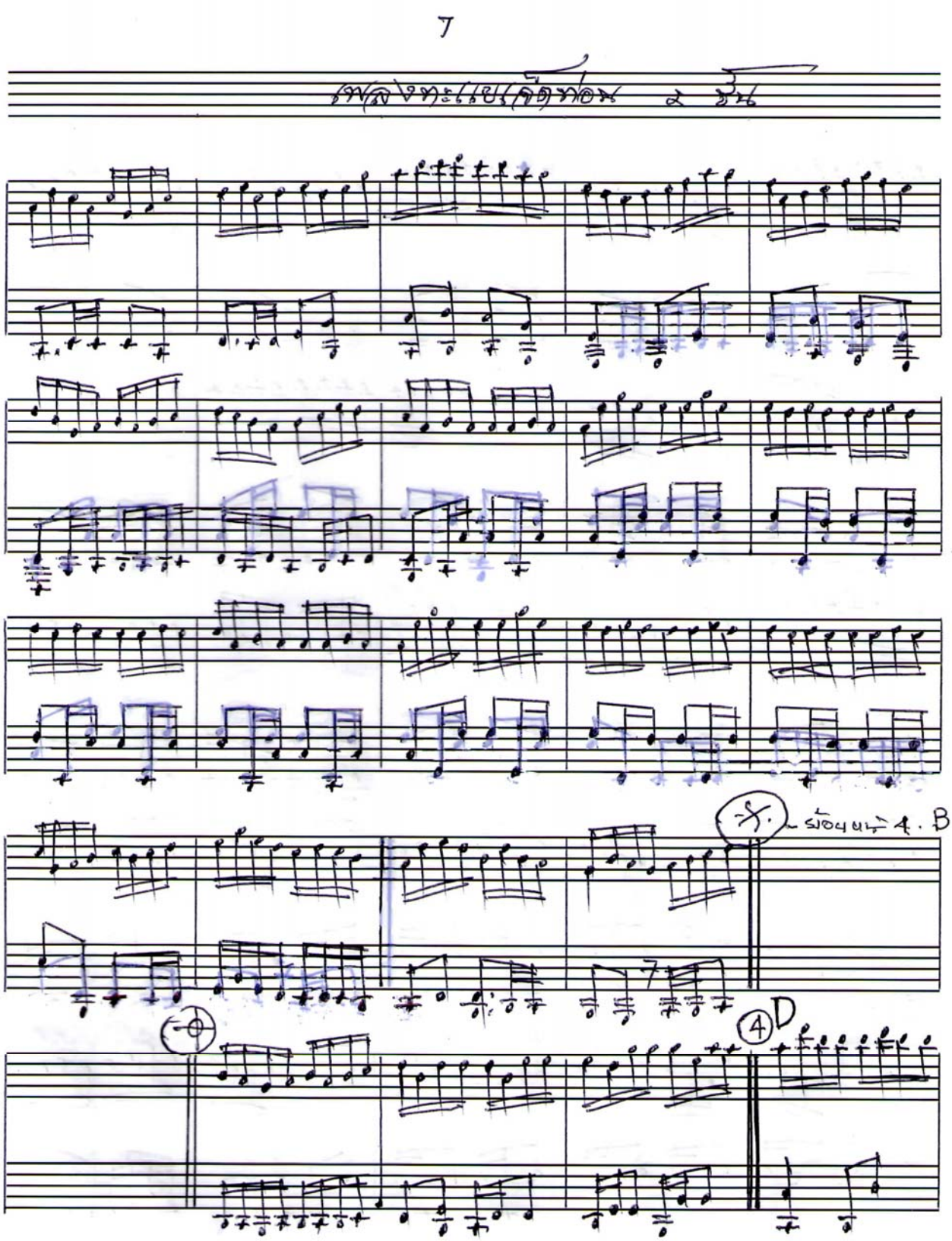
7
D
B

11
E

ต่อเพลง 9
ต่อเพลง

1.
2.

⑦ G

เพลงชาติ ๒ ชั้น ๆ ท่อนที่ เป็นทางสำหรับวงดุ
ดอย สำหรับวงดุริยางค์ ๆ

ท่านเสร็จใช้ต่อทางวงดนตรีกับตราสัญลักษณ์ ขอเชิญ
เป็นหลักเป็นทางมาให้เพื่อตามทวนใจให้เหมาะสม เพื่อจะได้
เมื่อมีงานสำคัญ ก็ขอ ร.ท. อรชัย ทศนะโกฟล ใช้ตัวเป็นทาง
ของ แต่ละคนสมัครที่ บันทึกเรื่องต่างเป็นทางวาดนตรี ฝากให้ไว้
กับ ร.ต. สัญญา หลวงวินิจ มาให้ ต้องขอขอบคุณ
กับท่านครูบาอาจารย์ทุกท่าน

พ.ท. วิรัช หลวงวินิจ
18 มี.ค. 48

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นันทวัน ตอบงาม
วันเดือนปีเกิด	11 ตุลาคม พ.ศ.2514
สถานที่เกิด	จังหวัดนนทบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	เลขที่ 9 หมู่ 2 ต.พิหารแดง อ.เมือง จ.สุพรรณบุรี 72000
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ครูผู้ช่วย
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการสุวรรณภูมิ สังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2527	การศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนวัดแจ้งศิริสัมพันธ์
พ.ศ.2533	การศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนศรีบุณยานนท์
พ.ศ.2537	การศึกษาระดับปริญญาตรีศิลปศาสตร์บัณฑิต จาก ภาควิชาศิลปนิเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ.2556	การศึกษาระดับปริญญาโท ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยดุริยางควิทยา คณะศิลปกรรมศาสตร์ จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ